

Avedøre - Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

AVEDØRE OG HVIDOVRE

Forstadmuseet/Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

Indholdsfortegnelse over bladene årgang 2020 -

Nr.1 2020.....	3
Nr.2 2020.....	39
Nr.3 2020.....	75
Nr.4 2020.....	111
Nr.1 2021.....	151
Nr.2 2021.....	187
Nr.3 2021.....	223

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet.....	3
Paa Jagt i Kallebostrand.....	4
Året 1980 i Hvidovre - som læst i Hvidovre Avis.....	17
Velkommen til Hvidovre	22
Niels Erik Madsen - om sit liv og virke på Hvidovre Avis.....	24
Skolefilm - Om Kettevejsskolen 1924	27
Uddrag af farfars dagbog - Valby Gasværk.....	28
Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs nye logo.....	29
Den hvide sport i Hvidovre	30
Lutter gode minder fra Hvidovre - næsten da	32
Arrangementer marts - juni 2020.....	34
Bagsiden	36

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 1, Avedørelejren, 2650

Hvidovre Tlf. 36490030

E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

Hellbrandt A/S

Trykt i 725 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

HLS nye logo - Af Lars Ellgaard

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Knud K. Sørensen	4183 3108	knudks@privat.dk
Kasserer	Frank Gudmann	2536 5481	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Redaktør:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com

Bladet: nr. 2 2020

Deadline: Uge 14 2020

Omdeles: Fra Uge 20 2020

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Formanden har ordet

Anders Aalund

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Jeg vil begynde med håbet om, at du kom godt ind i det nye år.

Jeg er sikker på, at 2020 også vil bringe mange gode oplevelser i HLS regi. Arrangementsudvalget arbejder som sædvanligt på højtryk med at sammensætte et spændende program, og det skal de have tusind tak for.

Vi glæder os til at møde dig ved vores arrangementer og til generalforsamlingen.

Der er mange, der er med til at trække læsset. Vores udgiftskonto til porto er meget lav takket være vore bladuddelere, der omdeler medlemsbladet i hele Hvidovre Kommune. En indsats det er værd at kippe med flaget for.

Som nævnt deles bladet ud til medlemmerne i Hvidovre Kommune. Til de medlemmer, der ikke er bosat i kommunen, bliver vi desværre nødt til at hæve beløbet med det der betales for forsendelsen. Det koster 20 kr. at få sendt et blad med posten. Vi har derfor set os nødsaget til at hæve beløbet for forsendelse af bladet til udenbys medlemmer til 100 kr. om året.

Det er ikke kun portoen, der er steget jævnlige. Det gør stort set alting, der i blandt udgifter til trykning af bl.a. medlemsbladet. Prisen herfor udgør efterhånden en betragtelig del af foreningens

samlede udgifter. Det i kombination med foreningens høje aktivitetsniveau gør, at bestyrelsen på den kommende generalforsamling vil foreslå en kontingentforhøjelse gældende fra januar 2021. Hvis forslaget bliver vedtaget vil medlemskontingentet fra nævnte tidspunkt blive 125 kr/år for pensionister og 150 kr./år for alle andre.

Vi håber du har forståelse for vores forslag.

Den kommende generalforsamling afholdes den 5. marts i Kometen (indkaldelse og dagsorden andetsteds i bladet). Der bliver behov for valg af et nyt medlem til bestyrelsen da selskabets kasserer Frank Gudmann har meddelt, at han ønsker at udtræde af bestyrelsen.

Jeg vil gerne på denne plads takke Frank for hans store indsats på posten.

Der er også i 2019 blevet interviewet mange spændende personer, der har haft deres gang og/eller virke i Hvidovre. Også her skal lyde et trut i trompeten for den store indsats. Interviewene har givet grobund for flere flotte artikler i medlemsbladet.

Og endelig skal der lyde en stor applaus til de mange, der aldrig tøver med at melde sig, hvis behovet for hjælp opstår.

Som du måske har bemærket, er formatet af bladet ændret. Det nye format er med til at øge mulighederne for at gøre bladet mere læsevenligt, et tiltag jeg selv glæder mig meget til opleve. Bladformatet er dog ikke det eneste, der har undergået en ændring. Selskabets logo er blevet fornyet. Bestyrelsen mener selv, at vi med det nye logo giver udtryk for, at hele Hvidovre Kommune er omfattet af vores virke. Vi håber og tror på, det også vil falde i din smag. (Læs evt. artiklen om logoet inde i bladet).

Det virker som om overgangen til elektronisk tilmelding til vore arrangementer er forløbet stort set smertefrit. Der har i hvert fald været fuldttegnet til de arrangementer, hvortil systemet er blevet benyttet.

Fejl i 2020 kalenderen

Desværre er ugenumrene i 2020 kalenderen forkerte!

Der skal lægges 1 uge til ugenummeret for at få korrekt ugenummer.

Vi beklager meget!

Paa Jagt i Kallebostrand

Af Poul Sverrild

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Kort over Avedøre Holme i 1885

Foto: Forstads museet

Naturskildringer fra vores del af det københavnske opland er sjældne. Hvidovre og omegn var bondeland med frodig jord og fokus på landbrugsproduktion. Siden 1600-tallet havde det været de magre, kuperede morænelandskaber nord for København, der havde tiltrukket samfundets spidser og skønånder.

Men ligesom farvandet Kalveboderne i anden halvdel af 1800-tallet begyndte at blive attraktivt som fiskevand for befolkningen i København og de fremvoksende forstæder, var der også jagtinteresserede, som enten ikke havde forbindelserne til eller midlerne til at deltage i mere organiserede jagter, der fandt vej til de vildtrige strandsumpe og rørskove i Kalveboderne og den inderste del af Køge Bugt.

Der var dog også personer som den jurastuderende Carl Peter Govertz Jensen, hvis jagtberetning fra Kalveboderne vi gengiver i det følgende. Han havde i hvert tilfælde forbindelserne til tidens klassiske jagt. Han var født i 1845 som søn af en godsejer, blev student i 1864 fra Frederiksborg Skole og blev cand.jur. i 1869. Efter nogle år som fuldmægtig i København købte han proprietærgården Hvidsminde ved Skanderborg og gik ind i amtspolitik.

Sideløbende skrev han skildringer ud fra sin store interesse for jagt. Undervejs giftede han sig med en godsejerdatter, så hans liv gav rigelig lejlighed til at dyrke den praktiske jagtinteresse.

I 1886 solgte han proprietærgården og flyttede til Lolland, hvor han blev avisredaktør, og ved siden af fik han litterær debut i bogform med På jagt. Skitser og skildringer af dansk jægerliv fra 1887, hvori den efterfølgende jagtberetning indgår. Den blev første gang publiceret i Illustreret Tidende Nr. 15, 1887. Seks år senere kom yderligere en samling jagtberetninger under titlen Jagtstemninger.

I 1891 kunne han gøre jagten til sit erhverv, da han blev redaktør af Dansk Jagttidende, hvori han publicerede mange artikler. Carl Peter Govertz Jensen døde i 1921.

Beskrivelsen af jagten i Kalvebod Strand er formentlig ikke skrevet umiddelbart efter jagturen, og naturbeskrivelserne vidner om mange dage tilbragt i naturen. Det har været praktisk for studerende som de tre jægere i beretningen, at jagten kunne nås til fods, og deres forhold til krokonen vidner om, at de ikke sjældent kom i området.

Hvis man studser over, at de tre unge mennesker begejstret skyder mod alt fly-

vende, må det noteres, at på den tid, var der kun enkelte pattedyrarter, der havde kortere fredningstider, alt andet måtte skydes året rundt.

Først i 1894 kom en jagtlov, der arbejdede med jagttider. Det var adelige jagtinteresserede, som nu kunne se, at landbrugsinteressernes bekæmpelse af vildt, ville føre til udryddelse af stadig flere arter, og gennem tiden har jagtinteresserede været blandt de stærkeste forkæmpere for en mangfoldig natur. Det er først med ulvens genkomst til Danmark, man oplever jægere for alvor gå ind for en arts udryddelse.

Det er ikke lykkedes mig at identificere de to andre jagtkammerater, men der er næppe tvivl om, at de har hørt til de privilegerede klasser ligesom forfatteren.

Avedøre Holme indgik i det store Kalvebodsområde, som også omfattede rørskovene og holmene langs det vestlige Amager. Det var et af Nordeuropas vigtigste rasteområder for trækkende vadefugle, og dyrelivet var righoldigt, som sælfangsten i begyndelsen af 1800-tallet allerede havde vist, og som Forstadsmuseets samling af akvareller ved fuglemaleren Victor Johansen fra første halvdel af det 20. århundrede demonstrerer.

På baggrund af de indlysende naturkvaliteter og under indtryk af den da igangværen-

de inddæmning af Vestamager indstillede Danmarks Naturfredningsforening i 1938 Avedøre Holme til fredning på initiativ af Grundejerforeningerne i Hvidovre.

Det lykkedes som bekendt ikke at få fredningen gennemført, idet trykket var for stort fra de politiske interesser, som vægtede industri og beskæftigelse højere end naturen. I dag er magtbalancen ændret lidt, men de tabte naturperler får vi ikke tilbage, men må nøjes med at læse om dem.

Teksten bliver gengivet med den retstavning, som var tidens.

Paa Jagt i Kallebostrand.

En Lørdag Eftermiddag i Slutningen af August Maaned i Aaret 1868 havde jeg meget travlt.

Jeg var den Gang juridisk Student og skulde op til Examen Aaret efter, men det var alligevel ikke fagmæssige Studier, der optog min Tid. Tvært imod, til Læsningen var der ingen rigtig Andagt den Dag.

Sagen var, at jeg ventede et Par Venner,

med hvem jeg skulde paa Bekkasinjagt om Søndagen Kallebostrand, eller rettere langs denne og i Vallensbæk Mose. De bode paa Østerbro og jeg i Frederiksborggade, og for at spare dem et Stykke Vej paa selve Jagtdagen, var det en Aftale, at de skulde komme til mig Aftenen forinden og blive der om Natten.

Det var med Forberedelserne til deres Modtagelse, jeg var saa beskæftiget. Jeg havde lige faaet løst det temmelig vanskelige Problem, af Sengklæderne i en Seng at danne tre Nattelejer. Der var rigtignok kun kommet Underlag ud af mine Bestræbelser, men en Rejsekappe og en Overfrakke havde jeg endnu, og naar vi sov i Klæderne, og saa kom lidt silde i Seng og tidlig op, mente jeg nok, at mine Gjæster vilde tage til Takke. Desuden behøvede de jo ikke at faa Herlighederne at se, førend de skulde i Kareten med det samme.

Jeg lukkede altsaa Døren til Sovekammeret, og gav mig i Færd med at ordne Kort og Jettons paa et Spillebord i min Dagligstue.

Jeg var just færdig dermed, og havde lige faaet mig sat til Ro med en Bog, da der hørtes Støj og Latter paa Trappen. Strax efter gik Døren op, og en Hund kom faren-de ind, derpaa mere sindig to Jægersmænd og allersidst endnu en Hund.

'Først Folk, siden Svin!' bemærkede den ene

Jæger, Forstkandidat Beck, i det han saa sig om efter den sidste Moppe.

'Kan han tage Benene med sig, Chasseur! Og glem ikke Lunten paa Trappen, for nu skal jeg til at lukke Døren. - Du kan tænke dig', vendte han sig til mig, 'det Asen faldt fire Gange i Søvn paa Vejen her hen, saa at Skov maatte tilbage efter ham.'

'Aa! du har nu ogsaa altid saa travlt med min stakkels Chasseur', svarede den anden Jæger, Løjtnant Skov; 'han er i alt Fald mere brugbar til Jagt end din Bekkasse.'

'Saa-aa! Ja, nu kan vi jo lade Juristen dømme: Vi var i Forgaars paa Jagt i Søborg Mose og havde da ogsaa denne dejlige Hund med. Da vi kom ned til Sivene, begyndte den at lave sig til, det vil sige, den lattede Svansen et Par Tommer og forsøgte sig i en kort Gallop. Jeg vilde næppe tro mine egne Øjne, men det blev den da ogsaa snart for strabadserende. Siden holdt den sig umiddelbart foran Fødderne paa Skov, ja somme Tider stod den endog i Vejen, saa at han maatte hjælpe den lidt fremad ved at anbringe sin Støvlenæse i dens Spejl. Naar den traf paa en Bekkasin, Viste den sig umaadelig sikker; men desværre blev dens Talenter i Reglen ikke paaskønnede, fordi Skov faldt i Søvn ved at se den markere og ikke vaagnede, naar den omsider fik gjort Stand, saa at Bekkasinen i al Ma-

gelighed fløj sin Vej, naar den havde forlystet sig med at betragte sin Modstander, der rejste Børster og glode paa den.'

'Sikken et Syn for en Bekkasin!'

'Og saa plumpede han en Gang i en Tørvegrav, og saa varede det saa længe, inden han viste sig paa Overfladen igjen, at Beck trode, han var druknet og fik holdt Ligtalen til ingen Nytte.'

'Er du saa færdig, Forstraad?', spurgte Skov, 'saa kan vi maaske begynde paa Bekkasses Meritliste.'

'Nej ikke rigtig! Jeg vil helst være retfærdig, og jeg maa indrømme, at Chasseur har sine gode Sider. Han har f. Ex. et rigtig pænt Skind, og han støder aldrig Vildtet. Naar det altsaa er Ejermanen ligegyldigt, enten han faar en Bekkasin op i Dag eller i Morgen, ja saa kan den bruges til Jagt. Og det er et yndigt, roligt Dyr i Stuerne. Der ligger den og snorker jævnt væk hele Tiden.'

'Ja du kender jo nok Forstraaden', tog Skov nu til Orde. 'Knuden er den, at hans egen Hund optræder med et Væsen, saa han i Grunden skammer sig over den og er ganske misundelig, fordi min er saa sikker. - Ganske vist har han faaet lært Bekkasse at apportere, sidde, gaa hinter og avancere

paa Kommando. Ligge tout-beau kan den ogsaa, om end Manden er noget ejendommelig, nærmest å la Spædekalt, om jeg saa maa sige, og naar man kommer ind i hans Stue, kan det godt falde Hunden ind at gaa en i Møde paa Bagbenene og gi' Pote.'

'Det er jo meget nydeligt, og Jagtlyst er der ogsaa i hende; det vilde være Synd at nægte det. Da vi kom til Søborg Kro [1], plukkede den strax alle Fjerene af Ryggen paa en kalkunsk Hane og fik naturligvis sine Klø for Ulejligheden. Men medens vi drak en Kop Kaffe, holdt den alligevel Parforcejagt paa en Flok Kyllinger ude i Gaarden og gav dem saadan en Motion, at de maatte i Ovnen bagefter for at komme til Hægterne igjen. Da vi saa kom ud i Mosen, fordrev den Tiden med at jage Svaler for fuld Hals. Det var yndigt at se den springe med hævet Hoved og lynende Øjne. I et af Løbene fik den oven i Kjøbet Lejlighed til at probere, om den kunde svømme. Svalen fløj over Aaen, og i blind Lidenskabelighed gik Mademoiselle paa Hovedet i denne. Den gav et Pip fra sig, da den mærkede Jorden svigte under sine Fødder, men for Resten klarede den sig som en And.'

Det varede ikke længe, inden der var tykt med Bekkasiner i Luften; den kunde faa dem paa Vingerne, skal jeg love for! Heldigvis kom den omsider til at jage med en

Flok Faar, og saa fik vi da Ro til at skyde.'

'Det er nok et Par rare Husdyr, I har lagt jer til i Sommerferien', sagde jeg, 'især det med Faarene knytter jeg store Forventninger til. Bønderne ude paa vore i Forvejen mindre lovlige Revierer vil blive glade ved at se den røre deres Fede Lam. Naar vi har haft den med et Par Gange, vanker der nok en Takadresse fra Bønderne og en Opfordring ti! at mødes med dem paa Raad- og Domhuset for at faa den overrakt med de tilbørlige Ceremonier. Naa det Bliver jo Becks Sag at svare paa den. Vi andre er alt for beskedne til at gjøre ham Rangen stridig.'

'Ja lad Bare mig om det!,' faldt Beck ind.

'I kender jo min Veltalenhed. - Men skal vi nu ikke have lidt at spise? Jeg er bleven saa flov; det maa vist være Skovs Vittigheder, der begynde at virke. En Snaps vilde være en underfuld Ting paa dette Stadium i Livet.'

Saa blev Bordet dækket ved fælles Hjælp, og et tarveligt Maaltid gled ned, krydret af en god Appetit. Senere paa Aftenen fulgte en lille Lhombre, men vi var for unge og for glade til at dyrke Spillet med synderlig Alvor, saa Kortene ofte laa længe paa Bordet, medens en fortalte en Historie, eller vi

1 Der må være tale om den kongeligt privilegerede Søborghus Kro fra 1721, som lå på hjørnet ved den nuværende Gladsaxevej og Søborg Hovedgade.

Paa Vej til Avedøre-Holme i Kallebostrand - Tegnet af K. Hansen Reistrup.

Foto: Forstadsmuseet

fordybde os i Chancerne for Morgendagens Sport.

Forventningerne var naturligvis storartede, og Hjertet hoppede, oprigtig talt, i Livet paa os ved Udsigten til den glimrende Dag, der skulde følge. Vi kom derfor først sent i Seng eller rettere talt til Ro rundt paa Gul-

vet, og skjønt som sagt en Sengs Indhold maatte fordeles til tre, viste det sig dog, at der var Overflødighed i alt Fald af Puder. De fløj nu og da hele Natten tykt omkring i Luften, og navnlig naar en gjorde det svageste Forsøg paa at snorke, kunde man være vis paa, at han blev forsynet.

Der maatte imidlertid, ligesom paa Andetræk, sigtes efter Lyden, og som Skov undskyldende bemærkede, da en Stol en Gang væltede med en Lyststage, et Ur og et Par andre Smaating, 'det er ikke altid saa let at beregne, hvor meget man skal holde foran.'

Natten gik imidlertid, og næste Morgen var vi tidlig paa Benene og kom afsted. Passagen ud ad Vesterbo var det værste Stykke at komme over. Vi tiltrak os i fuldt Jægerskrud, som vi var, en meget smigrende, men tillige noget generende Opmærksomhed, og der gik en hel Del Tid til Spilde med at besvare alle de velvillige Bemærkninger, der regnede ned over os.

Alt faar jo imidlertid en Ende, og da vi stadig skred fremad, naaede Vi omsider Valby og derpaa ad den lidet befærdede gamle Kjøge Landevej til Flaskekroen.

Imellem Krokonen, Madam S. [2] , en ældre, godmodig Kone, og os havde der efterhaanden udviklet sig et særdeles venabeligt Forhold. Vi var ikke videre gode Kunder, det tillod vore Finanser ikke; hun holdt snarere af os, fordi vi var nogle af hendes, gladeste og alligevel manérligste Gjæster, og hun modtog os denne Gang, som sædvanlig, paa en vis moderlig Maade.

2 Den ældre godmodige kone var formodentlig Caroline Christine Schrøder f. Lindner, der var født i 1803 i København og døde i 1860. Hun døde omtrent på samme tid, som kroen overgik til en ny forpagter, hvorefter krokonen hed Christine Rerup. Så ud fra dette må jagturen være foregået i 1850'erne og ikke i 1868, som forfatteren hævder. Men mere sandsynligt er det, at forfatteren fejlskriver krokonens navn.

'Ja, I er vel ganske fastende endnu?' spurgte hun. 'I render jo altid hjemme fra uden at faa noget i Livet. Men nu skal I strax faa en god Kop Kaffe, førend I skal ud og plaske i alt det Vand.'

Og hun lod Gjerning følge paa Ordene; bragte os hurtigt nogle sødere Skaaler med fortræffelig Kaffe og en dygtig Portion Hvedebrød og blev saa inde for - som en god Værtinde - at Bøde os lidt, ogsaa paa Konversationens Vegne.

'Kommer I denne Vej tilbage i Aften?' spurgte hun.

'Ja vi gjør, og De maa endelig have en Ret Kjødmad parat til os, lige meget hvad, men dygtig af det, for De ved nok, at vi ingen Ting faar, før De ser os igjen.'

'Aa, og naar kan jeg saa vente jer igjen?'

'Aa, vi vil have Andetrækket med, saa det bliver ikke saa meget tidligt.'

'Nej, saa bliver det bælgmørkt, inden I kommer, det kjender jeg nok. Men pas nu paa, at I ikke skyder hverandre, naar I ikke kan se mere! - Og saa skulde De, Skov, se at lade være at svine Dem saa slemt til, som De plejer. De to andre gaar det endda an

med, men De er jo altid vaad lige til Ørene og fuld af Mudder.'

'Ja - jeg skal sige Dem, der er nu engang Vand og Mudder i Kallebostrand, og det kan ikke nytte at spille fin Kavalier, naar man vil gaa paa Jagt der. Gaar man og ser efter sine egne Støvler, kan man minsæl ikke se Bekkasinerne.'

'Nej, det kan gjerne være; men de andre faar dog ogsaa nogle og kommer ikke til at se nær saa fæle ud.'

'Hør, ved I hvad, lad os nu gaa' afbrød Skov, 'for nu bliver Madammen ubehagelig.'

Saadan gik det en Stund, indtil Kaffen var drukket. Saa fik vi fat paa Bøsser og Jagttasker, halede op i Støvlerne, tændte en Cigar og kom udenfor. Vi gik langs med Aaen, der løber forbi Kroen, og naaede hurtigt Bredningen ved Udløbet i Stranden. [3]

Her i Flægen [4], der voxer paa temmelig dybt Mudder og nærmest ved Aaen strækker sig et anseligt Stykke ud i Bugten, plejede der altid at være godt med Bekkasiner. Skov og jeg overtalte derfor Beck til foreløbig at binde sin Hund til Jagttasken, da

vi nødigt vilde have dem allesammen paa Vingerne paa en Gang.

Han var lidt vanskelig at overbevise om det nyttige i denne Foranstaltning, og medens vi stod og talte om Sagen, lettede en Bekkasin fra en Sivtot lige ved Siden af os. I et Nu var alle tre Bøsser ved Kinden, og lige saa mange Skud blev sendte efter den; men da vi bogstavelig skød om Kap, slap den anselige Gjenstand for Vædekampen fuldstændig uskadt fra det, og Krudtrøgen forhindrede os i at bruge det andet Løb.

Dette Udfald bevirkede, at vi spredte os for ikke at forstyrre hverandre, og snart knaldede Skud paa Skud. Hist lettede en dobbelt Bekkasin med det hæse Skrig, der virker saa irriterende paa Jægeren, eller en enkelt fløj op lige ved Benene af en, lavt hen over Flægen eller svingende sig i en Bue, regelmæssig som Glaskuglen fra en Blide. Af og til saas ogsaa en Brushøne [5] over Sivene, og længere borte rejste et Par Graaænder med Rabben og Plasken. Det gik prægtig et Kvarters Tid; men saa havde vi ogsaa, som Beck udtrykte sig, ryddet Hulen.

En halv Snes Bekkasiner hang ved Taskerne og lige saa mange eller flere var fløjne

3 De fulgte her Harrestrups Ås løb fra Køgevej ned til vandkanten på Hvidovresiden.

4 Ældre dansk en fællesbetegnelse for større vandplanter med flade sværdformede blade som iris, tagrør og dunhammer.

5 Brushanen/hønen var almindelig ynglefugl på de fugtige enge. Endnu i begyndelsen af 1970'erne ynglede enkelte par på Vestamager.

bort, de fleste heldigvis i samme Retning, som vi vilde tage. Vi gik altsaa videre mod Syd, afsøgende Terrænet i Kjæde, i det vi rakte os fra Sivokanten ved det aabne Vand ind til det faste Land. Langsomt bevægede vi os gennem Mudderet, og skød af og til en Bekkasin eller skød forbi til en, ligesom Det kunde træffe sig.

Da fik Beck lige ud for Lodsens Hus [6] Øje paa en grønbenet Hejre [7], og skjønt det var en bestemt Aftale mellem os, at Opdageren ogsaa skulde have Skuddet, fik han alligevel forskrækkelig travlt med at komme foran. Nu var der imidlertid til alt Uheld mellem ham og Hejren et dybt Mudderhul af nogle faa Favnes Længde og Bredde, som vi alle kjendte godt, men som han i sin Hidsighed glemte. Og selvfølgelig landede han midt i Hullet og naaede først Bund, da han sank i det til den tredie Vesteknap. Vi saa ham synke, hørte en fæl Plasken og derpaa Brøl om Hjælp.

‘Hjælp mig op, for Fanden, og staa ikke der og grin!’ raabte han, da vi kom der hen.

Men det var lettere sagt end gjort; thi i Farten var han kommen midt ud i Hullet, og fra Kantene kunde man ikke en Gang

naa at række ham en Bøsse.

‘Ja kom lidt nærmere herind ad’, sagde Skov, ‘Saa skal vi nok hale dig op. Du kan da ikke forlange, at vi skal komme ud til dig.’

‘Jeg kan jo ikke røre mig’, lød Svaret, ogsaa kom det bønligt: ‘Hjælp mig nu op!’

‘Kan du mærke, om du er ved Bunden?’ spurgte jeg.

‘Ja jeg tror det nok, men skynd jer nu! I kan jo tage hinanden i Haanden, saa kan I nok naa mig.’

‘Ja, lad gaa’. Vil du være yderst, Skov?, sagde jeg.

‘Nej Gu’ vi! jeg ej! Tror du jeg vil i Hullet ogsaa?’ lød det bestemte Svar.

‘Ja saa er der ikke andet for, end at du maa blive siddende, til jeg har hentet en Baadshage oppe hos Lodsens. Vær nu bare taalmodig! Du sidder jo som en Bispe i en Gaaserede.’ Og dermed begyndte jeg at fjerne mig.

Men Taalmodighed var nu ikke Becks Sag. Paa en Gang gjorde han nogle krampagtige

ge Anstrængelser, naaede Kantene af Hullet, fik fat i en Tot og slap op uden ringeste Hjælp.

‘Bravo!’ raabte Skov begejstret. ‘Det var godt gjort, og Selvhjælp er altid saa tilfredsstillende.’

Derpaa betragtede han ham nøje og sagde: ‘Du er for Resten nydelig paa Nederdelen, og du dufter som en Natviol.’

Men Beck tilkastede os et, som vi nok troede, taknemmeligt Blik, og gik derpaa uden at sige et Ord et langt Stykke ud i Kallebostrand, til han fandt et Sted saa dybt, at han kunde faa sig vasket af. Vi andre derimod fortsatte glade

og fornøjede vor Vej ad Avedøre Holme til, og da Beck siden mødte os der, var ogsaa han i det herligste Humør.

Alt som vi nærmede os Holmene, blev Udtrykket i vore Ansigter imidlertid mere og mere bekymret. Vi hørte nemlig tydelig en livlig Kanonade dernede, og da vi havde talt fjorten Plaf, var vi temmelig enige om, at der nok var gjort rent Bord paa den Kant. Der var da heller ikke et levende Øje at faa op. Men helt ude mod den sydlige

6 Lodsens Hus lå på sydsiden af den nuværende Lodsvej, og her gik en sejrende fra Sorte Rende ind til landingsstedet, så man måtte gå inde på land, hvor huller, som det nævnte, kunne stamme fra gravninger fra den tidligere kalk- og teglstensproduktion.

7 Det er uklart, om forfatteren mener fiskehejre eller grønbenet rørhøne.

Malkeplads paa Avedøre-Holme i Kallebostrand - Tegnet af K. Hansen Reistrup.
Foto: Forstads museet

Ende af Holmene mødte vi en ung Mand, klædt i lange Trækstøvler, hvide Buxer og fin grøn Frakke. Han havde tre Hønsehunde med og var udhalet med ganske ny Jagtrekvisitter.

'Har De skudt noget?' spurgte en af os. Der herskede nemlig altid en vis gemytlig Tone paa dette Revier, der nok tillod en at tiltale en ubekjendt.

Manden pegede med Stolthed paa en enkelt Bekkasin, der dinglede uden paa den splinterne Jagttaske.

'Hvad! Har de faaet saa mange?' udbrød den uforbederlige Skov, 'vi hørte kun fjorten Skud.'

'Ja', sagde den grønne lidt forlegen, 'den var noget sejlivet af sig. Jeg ved bestemt, at jeg anskød den hver Gang, for den satte sig altid strax efter Skuddet. Men naar saa en af Hundene vilde apportere den, fløj den op paa ny.

Til sidst maatte den dog give sig' vedblev han.

'Sikken en Vantrivning', sagde Skov, 'hvor skal De nu hen og myrde?'

'Aa, jeg har tænkt paa at trække ind ad Flaskekroen til.'

'Ja gør De det! Ad den Kant er der nok af Luftens befjerede Skabninger. Men vær nu ikke alt for grim imod dem! Og hør lidt! Naar De kommer ud for Lodsens Hus, De ved, saa pas paa, for der er et blødt Sted. De skal gaa lige midt imellem Landet og Strandkanten, og begynder det at gynge, saa gaa bare

rask til! Der holder det nok, men udenfor og indenfor vil De synke i.'

'Tak skal De ha! Ja saa farvel!'

'Naar han nu følger din Anvisning nøjagtig, Skov, kommer han jo lige i Hullet' sagde jeg.

'Ja netop! Han trænger til at faa farvet sine Buxer, Og desuden, hvad skulde han gaa her og skræmme alle Bekkasinerne fra Holmene for?'

Beck sendte et medføleende Blik efter ham, og det var det sidste vi saa ham aldrig mere derude. Maaske gik han sin Undergang i Møde og sidder endnu i Lodsens Hul.

Saa mørke Tanker nærede vi dog ikke den Gang. Tværtimod, jeg tror vi glemte ham

rent for at spekulere paa, hvorledes vi skulde komme over det Vand, der skilte den største af Holmene fra Fastlandet. Det var Højvande, og ved den Ende af det, hvor vi befandt os, vidste vi, at Mudderet var for-ræderisk; men paa den anden Side, var der temmelig langt til et bedre Vadested. [8]

Beck afgjorde efter en kort Betænkning Sagen for sit Vedkommende ved at vade ud i Vandet, som han gik og stod, i det han bemærkede, at han var vaad i Forvejen. Skov og jeg besluttede derimod først at trække Støvler, Strømper og Benklæder af.

Saa sad vi der paa Strandbredden og nød ret vor Klogskab, da vi saa vor Fælle ude ved Midten skue mod Vandet med den tunge Del af sit Legeme. Tillige benyttede vi Lejligheden til at tage nøjagtigt Øjemaal af ham for at se, hvor langt vi selv behøvede at smøge op. Derpaa anbragte vi vore tørre Sager i Jagttasken, hvis Remme vi forkortede lidt, og saa satte vi af. Det gik ogsaa herligt og i Glæde et godt Stykke Vej, men vi havde ikke beregnet, at der, hvor man gaar nogenlunde ovenaf med Støvler paa, der stikker man mindst sex Tommer dybere i med bare Fødder. Da vi derfor kom til det blødeste Sted, fik vi saa travlt med at

skyde Frakke, Skjorte og Vest stedse højere til Vejrs, at vi rent glemte Taskerne. Disse med de tørre Strømper og Benklæder i sejlede derfor nok saa muntert bag efter os i Vandet, og da Beck raabte til os om at hale Bugsertrosserne tæt, trode vi blot, han gjorde Løjer, men maatte naturligvis saa ogsaa tage Skade for Hjemgjæld.

Det værste var at faa Støvlerne paa de vade Strømper igjen, og det regnede ned med Vittigheder over de heldigvis fraværende Skomagere, naar Fingrene gik igjennem en af de møre Tøjstroppe. Til sidst var der ikke andet at gjøre end at bringe Midlet, at putte en brændende Avis i dem, til Anvendelse. Men dette hjælper ogsaa altid næsten mirakuløst. Naar man først har faat Tæerne ind over Ildebranden og begynder at mærke Varmen, er det nemlig det almindeligste, at man sørger for at faa hele Foden ned for at kvæle Luen.

Jeg har aldrig set selv flegmatiske Folk betænke sig videre længe; Støvlerne er slet ikke for smaa mere, Tvært imod, man kommer i dem med et Svup, saa Røgen staar op om Anklerne. Men jeg tror dog, at Virkningen er mere moralsk end fysisk, og dette stemmer ogsaa bedst med en Omstændig-

hed, der jo er almindelig bekjendt, nemlig, at gamle Vandstøvler danne en betydningsfuld Undtagelse fra Læren om Legemers Udvidelse ved Varme.

Vore kom i alt Fald paa, og snart efter vandrede vi videre langs Stranden mod Syd. Af og til skød vi et Par Ryler og en Gang tre Brokfugle [9] oppe paa en Mark, hvor vi havde opdaget en lille Flok. Skov og Beck agerede Hest, da vi gik efter dem, og jeg spillede fuld Mand, der drev af med Helmissen [10]. Og de dumme Fugle lod sig som sædvanlig dupere af denne temmelig plumpe List, saa at de blev siddende og saa paa os, til vi kom dem paa Skud.

Beck mente, at Bonden, paa hvis Mark den smukke Forestilling blev givet, ikke havde nogen rigtig Sans for Skuespilkunsten. Hvorfor skulde han ellers bringe sig i Sved og spille sin Tid med at rende rundt og samle en Røgt og et Par Karle sammen? Han trode derfor, at han vilde invitere os til at gaa med til Sognefogden. Men vi andre beroligede ham med, at Manden rimeligvis var bleven saa henrykt over Komedien, at han absolut vilde have den da capo og for fuldt Hus.

8 Store Holm, midt i Avedøre Holmes rørskov, hævde sig kun lidt over det øvrige terræn. Fra Hvidovre-siden skulle man passere et vadested for at komme fra sten over til holmene. Datidens regulære adgang til holmene skete over et vadested i den vestlige ende af Avedøre Holme.

9 Brokfugle er navnet på en familie af vadefugle, blandt andre vibe, præstekrave og hjejle.

10 Helmis var betegnelse for en gammel, udslidt hest.

Hvem der havde Ret, fik vi dog aldrig at vide, da vi ikke havde Tid at vente. Der paakom os nemlig alle tre en sælsom Trang til et Fodbad, og den kunde vi ikke faa tilfredsstillet uden ved at vade et langt Stykke ud i den flade Strand. Og senere kom vi uheldigvis i Land et godt Stykke længere mod Syd, end de træge Tilskuere havde haft Lyst til at følge os.

Omsider naaede vi da Store Vejle Aas Udløb dermed Begyndelsen af Vallensbæk. Her bestemte vi at holde et lille Hvil, medens en Hyrdedreng blev sendt op i Landsbyen for at hente Jagttegn, uden hvilke det ikke gik an at drive Sport i Mosen, hvor der blev passet godt paa.

Ventende paa ham laa vi altsaa i Engen og tyggede paa nogle af Flaskekroens Boller, som den omhyggelige Værtinde havde stoppet i vore Jagttasker, da en ny Person viste sig paa Scenen.

Han kom hen imod os fra Jægerkroen, der ligger lidt sydligere, og frembød, alt som han kom nærmere, saa mange utvivlsomme Tilløkkelser forenede i en Person, at han blev modtagen med Enthousiasme, da han bad om at maatte slutte sig til os.

Det var en ung Mand paa en Snæs Aar eller saa omtrent - 'Urmagersvend af Profession', fortalte han. Hans Ansigt var inderlig fornøjet og udtrykte tillige en Smule uskyldig Tilfredshed med sig selv. Jakken var prydet med Polka-Haar [11], og Munden med de første Spirer af et lyst Skjæg. Af Statur var Svenden middelhøj og spinkel, og han skred frem paa to Ben, om hvilke det næppe er nok at sige, at de var kalveknæede. Skov mente bag efter, at de slog Sludder under ham. Men Benene havde han stukket i et Par uhyre Smøgestøvler, der faldt godt sammen med et Par gamle sorte Benklæder, og Resten af Kroppen var beklædt med gul Nankins Vest og Frakke [12]. Paa den ene Side af Hovedet balancerede en flot rund Bulehat [13], og i den vajede et Par Kragefjer.

Fuglen selv havde han i Grævlingskindstasken, Han havde overrasket den paa Jægerkroens Mødding, og den var endnu det eneste Offer for hans lange Enkeltløber men det skulde nok blive bedre, mente han.

Naa, Drengen kom med Jagttegnene, blev afskediget med en Drikkeskilling, og gav sig strax til at drive de hornede ned i Engen ved Mosen for at nyde det forventede

Skuespil af Jagten paa nærmere Hold.

Vi rejste os; og tog Kursen hen ad nogle Tørvehuller til. Hundene trak an - jeg har glemt at fortælle, at de ikke var slet saa gale, som Beskrivelsen fra Aftenen i Forvejen lod formode, - Hundene trak an, stod saa, og det begyndte strax at blive livligt med Bekkasiner, som var forholdsvis lette at skyde, da de holdt godt.

Det gik Knald i Knald, og Urmageren især udmærkede sig stærkt i Retning af det høj-røstede. Han kom utilbørlig meget Krudt i Bøssen og var aldrig forlegen for at faa anbragt sit Skud, saa snart han havde ladet. Han meddelte, at han en Gang havde skudt en Vibe paa et Hold af to hundrede Alen, og som en Følge heraf nærede han nu en vis Foragt for Afstande. Men ak! Kragegen havde endnu ikke faaet nogen Kammerat i Tasken.

Da oprandt Lejligheden. Beck skjød Svingfjerene af den ene Vinge paa en enkelt Bekkasin, og den flagrede hen og faldt midt i en Tørvegrav.

'Maa jeg skyde den, maa jeg skyde den?' raabte Urmageren, og da det beredvillig blev indrømmet, ilede han afsted. Han

11 Polka-haar var langt mandshår, der faldt ned over nakken og var lige afskåret.

12 Nankin betegner et lærredsvævet bomuldsstof, der oprindeligt var importeret fra Østasien og var naturligt gult.

13 Blød bredskygget hat, hvor der er trykket buler i pulden. Ofte brugt lidt nedsættende om en gammel eller afstikkende hat.

naaede Hullet og gik forsigtig ud paa en Balk [14] mellem dette og en anden Grav, der laa lige bag ved. Langsomt og med Bøssen halvt i Anlæg nærmede han sig Bekkasinen, der laa ganske stille i Vandet. Saa kom Bøssen helt til Kinden; han sigtede længe og endelig faldt Skuddet.

Vi hørte et Plask og trode, det var Slaget af Haglene mod Vandet, men da Røgen trak væk, saa vi ikke andet af Urmageren end Smøgestøberne, der fortvivlet fægtede i Luften. Stødet af Bøssen havde kastet ham bag over paa Hovedet i det andet Tørvehul.

Vi skyndte os naturligvis til, men Urmageren var dog Mand for at vende op og ned paa sig selv, inden der kom Hjælp. Han fik fat med Hænderne i Balken, og hævdede sig lidt efter lidt op over Vandet. Hænderne sad tæt sammen og Albuerne vendte udad, Skuldrene var skudte i Vejret, og Glæden over Redningen fremkaldte et bredt Grin paa hans Ansigt.

Som han sad der med kun Hoved, Bryst og Arme over Vandet, med Mudder og Andemad rislende ned ad Haar og Ansigt, lignede han saa grangivelig en kæp-mæssig Skruptudse, der vilde fra den ene Tørvegrav over i den anden, at vi brast i

en ustandselig Latter ved Synet.

Det blev dog snart nødvendigt at komme ham til Undsætning, at han ikke skulde faa Tilbagefald, og ved Hjælp af en Lægetump, som laa der fra Tørvegravningens Tid, lykkedes det at bugsere ham i Land. Bøssen og Hatten var imidlertid fløjten, og kun den første havde vi Held til at faa fisket op, Hatten med Kragefjerene var og blev væk; Urmageren var imidlertid ikke raadvild; han tiggede et Lommetørklæde af en af os, slog Knude paa alle fire Hjørner, og hjalp sig saaledes til et Hovedtøj.

Bøssen voldte ham en hel Del mere Bryderi. Om at opgive Jagten og gaa hjem til sin Mor og faa tørt paa, som Skov foreslog, vilde han aldeles ikke høre Tale.

‘Nej, paa’en igjen!’ var hans Valgsprog.

Ingen af os havde Blaar med, og der var da ikke andet for end at skylle Bøssen i rent Vand, saa soltørre den lidt, medens han vaskede sine Klæder og til sidst begynde at futte Knaldhætter af. Det gav han sig da til, og det var han endnu ikke færdig med, da vi et Par Timer efter atter kom i hans Nærhed. Om han saa opnaaede et bedre

Resultat, vides ikke; thi ingen af os har set ham siden. -

Hvis en eller anden Læser, der aldrig har været i Kallebostrand, skulde tro, at denne Skildring er noget overdreven, tager han aldeles fejl. Tvært imod. Den er fuldstændig sand, og jeg har snarest malet med alt for tamme Farver af Frygt for, at Sandheden skulde blive usandsynlig.

Sagen er, at Jagten den Gang i Reglen ikke var indløst derude, og at ingen brød sig om at vogte paa den. [15] Der var altsaa frit Spillerum, og der samlede sig da ogsaa en Flok af de vildeste Originaler fra By og Land, Søndagsjægere, Ordets egentlige Forstand - og saa en lille Skare virkelige Jægere, der her rystede Arbejdsstøvet lidt af sig i Mangel af eget Revier. Disse sidste kunde jo gjerne have ærgret sig over, at hine gik dem i Næringen; Men da de ikke kunde undgaa dem, foretrak de at more sig over dem, og enhver Lejlighed blev benyttet til at faa lidt Drift i Gang.

Jægere, der den Gang kom derude, vil mindes Manden, der havde skudt en Ræv i Rørholmene ved Flaskekroen, og blev over-talt til at holde sit indtog i Kjøbenhavn med Mikkel slængt flot over Nakken, Hovedet

14 Ældre dansk ord for mellemvæggen mellem to tørve- eller mergelgrave.

15 Det var først senere, bønderne i Avedøre, der ejede Avedøre Holme, begyndte at avertere i pressen med, at jagt på deres arealer var forbudt. I 1905 indrykkede ejerne således en lille annonce i Nationaltidende: Jagtaflysning. Al Jagt og Færdsel med Skydeveben samt optagning af Fugleæg paa Avedøre Holme forbydes Uvedkommende. Lodsejerne

Hvidovre Strand 1890'erne

Foto: Forstadsmuseet

nedad og en Haand om Luntten; sluttelig lagde han Vejen op ad hele Ruten og tog Turen omkring Hesten med. [16]

Eller den fordrukne Forvalter, der en hel Regnvejrs Eftermiddag inde i Flaskekroen

udbredte sig i de mest elegiske Toner om det syndige i at fange smaa Sangfugle og lade dem Bytte Friheden mod et gyldent Bur, og siden, da man havde givet sig til at fordrive Tiden med at spille Femkort om røde Snapse, blev greben i at holde Kløver Es i

Reserve i Ærmet. Eller »den lange Rækel med Skindpelsen«, der skød efter en Bekkasin, men ramte en Kone, og var meget fornærmet, fordi hun stod i Vejen o. s. v.

Vi vilde have Andetrækket med og naade tilbage til Avedøre hen imod Solnedgang. Der placerede vi os paa hver sin lille Holm, saa langt fra hinanden, at vi kunde skyde aldeles ugenert i alle Retninger.

De Smaaøer vi, efter tidligere Erfaringer, valgte, laa alle i et smalt Løb, der adskilte den største Del af Holmene fra Fastlandet. Man lavede sig et Leje i Sandet eller Tungen og laa saa og ventede.

Det var blevet blikstille. Solen stod endnu over Horisonten, og kastede sine skraa Straaler hen over Vandet og det flade Land, der næsten løb i et med det. De smaa Krusninger, som et enkelt Blaf [17] fremkaldte ude i Kallebostrand, blinkede og tindrede, medens Vandet uden om antog en underlig blegblaa Farve.

Ikke et Hus eller Menneske var at øjne, saa langt man kunde se. Kun et enkelt hvidt Sejl helt ude ved Enden af Sundet minde om Liv. Der var noget ubeskrivelig øde over det flade, sumpede Land, men tillige noget uendelig fredeligt.

16 Ruten betyder her formentlig det nuværende Strøget og Hesten referer til statuen på Kgs. Nytorv.

17 Ældre dansk for en kortvarig luftstrøm.

*Henstrakt i Sandet og ladende den blaa
Røg af en Cigar stige lige i Vejret, laa jeg
der og saa Solen dale ned i Vandene. Den
svandt, men lod en luende Glans tilbage
over Himlen, over Vandet og Landet og
hver en Gjenstand, der højnede sig over
dette eller hint.*

*Alt imedens jeg laa og stirrede mig halvt
blind paa denne Gyldenglans, tabte den
sig lidt efter lidt. De fjerlette Skyer beholdt
den længst, men Søen var bleven vinblaa,
og ind over Landet begyndte Skyggerne at
lægge sig. En let Taage rejste sig hist og her,
og selv den svageste Brise lokkede den til at
antage de mest fantastiske Former. Langt
borte fra Avedøre By lød Glammet af en
Hund og af og til det fjerne Brøl af en Ko,
der trak hjemad for at blive malket.*

*Og nu begyndte Aftenens underlige Liv at
røre sig. Smaa Flokke af Ryler suste forbi
med deres vibrerende Skrig. En Rørdrum
lod sine melankolske Toner høre fra en
fiærn Sivtot. I et Kjær sad en Vagtelkon-
ge [18] og forsøgte at overdøve Frøerne. Af
og til faldt Brokfuglen ind med sin Fløjten
eller Hvidsneppen med sin skarpe Stemme.*

*Den dobbelte Bekkasin fyldte Luften med sit
hæse Skrig, og højt over Hovedet vendte et
Par Hejrer hjem til den fjerne Skov, snak-
kede fornuftig med hinanden om Dagens
Slid og Børnene hjemme i Reden.*

*Da saas helt henne fra den første Holm en
lang lysende Ildstrib, og nogle Sekunder
efter kom Knaldet. Saa en regelmæssig
Susen af Vinger over Hovede. - Bort med
Drømmene! Op til Idræt, til en af Jagtens
herligste Idrætter.*

*En ubeskrivelig Larm opstaar i Sundet
udenfor. Det er paa en Gang et Brag og et
Brus, en Rabben og en Piben. Først kom-
mer Flokke af de hurtige Krikænder; det
mærkes næsten som et Stød i Luften, naar
de ile forbi, og Bøssen maa hurtig til Kin-
den, hvis man vil have Bud med. Lidt sene-
re kommer Brunnakken [19] mere sindig,
undertiden næsten som en Ugle - og den
maa ofte bøde med Livet for sin Magelig-
hed. Mørket falder stærkere paa; da høres
Graaandens hvinende Vingeslag. Man har
rejst sig lidt op. Dækning behøves ikke mere,
men Syn og Hørelse maa anstrænges til det
yderste. Et Glimt af Fuglen! Den er ganske*

*nær, Bøssen kastes til Skuldren, men rolig!
Anden maa helst komme forbi, Bagskuddet
er det sikreste.*

*Dog lidt efter lidt slaa Ænderne ned i
Vandet. Det larmende Liv dør hen i en
træg Rabben hist og her, men endnu høres
Hundenes Plasken i Vandet efter døde eller
anskudte Fugle*

*Og saa kom Hjemmarschen i Mørket gjen-
nem Sumpene ved Stranden, over Pløjem-
arker og Grøfter, snart paa ret Kjøl, snart
kyssende den moderlige Jord. Men ingen
Besværlighed og ingen Træthed kunde den
Gang dæmpe end mindre slukke vort ukue-
lig glade Humør.*

*Kun naar vi efter det tarvelige Maaltid
i Flaskekroen skulde ad Københavns til
igjen, kan jeg huske, at vi af og til følte os
noget stivbenede, og at der opstod lukulliske
Ønsker om en Droschke; men inden vi na-
ade saa langt frem, at vi kunde faa en, var
Benene blevne linde igjen.*

C. Govertz Jensen

18 Oprindelig tysk navn for engsnarren, som brugtes i ældre dansk.

19 Andet navn for pibeand.

Året 1980 i Hvidovre - som læst i Hvidovre Avis

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

"1980 har været et af de fredeligste i mange, mange år på den kommunalpolitiske front", konstaterede Klaus Moe i en KOMMENTAR i Hvidovre Avis den 29. december.

Derfor var det andre emner i lokalsamfundet, der trak de store overskrifter i avisen og fyldte godt op i spalterne.

Børneinstitutionen "Haren" i Avedøre Stationsby – åbnet 1.1.1980 – måtte først midlertidigt flytte ind i kirken og senere ind i Folkedanserhuset på Byvej 78, da ukendt stof forårsagede foruroligende mange infektioner og betændelser hos børn og ansatte. Det viste sig, at det skyldtes formaldehyd-dampe fra spånplader og andre byggematerialer kombineret med dårlig udluftning. Langtidsvirkningerne af dampene var ukendte. Arbejdstilsynet og embedslæge blev involveret.

Uge efter uge var der meget i avisens spalter om undersøgelserne af indeklimaet. Medarbejderne i "Ræven" og "Haren" strejkede på grund af den fortsatte usikkerhed om formaldehyddampene. Efter 7 måneders tovtrækning installeredes et ventilationsanlæg. Der rejstes spørgsmål om andre daginstitutioner, "Grævlingen", "Ræven" og Hvidovrevej 65 kunne have samme problem.

Bøje Nielsen gjorde sit indtog i Hvidovre. Han fik principiel godkendelse af kæmpemæssigt kontor- og butiksbayggeri på Avedøre Holme. 50.000 m² kontorareal og 4.000 m² butiksareal. Centret ville kunne rumme 3.000 nye arbejdspladser. På Kystholmen placerede Bøje Nielsen en betonelementfabrik, der forventedes at skabe arbejde til 3.-500 ansatte, men det blev kun til 40-50 ansatte.

Bøje Nielsens selv som person var markant i bybilledet, når han kom til møder på rådhuset i sin kæmpestore Ford Lincoln Continental, og når han i helikopter besøgte sine byggerier.

Året 1980 blev gengivet på et maleri på 2 x 5 meter skabt af medlemmer af Livskvalitetsforeningen i dagene 22. – 28. 9, hvor Medborgerhuset summede af liv fra kl. 8 til 23. Tyve foreninger mv. stod for næ-

"Frihedens Port" fra 1981-82 af Hein Heinsen, Stig Brøgger og Mogens Møller.

Foto: Forstadmuseet

sten 50 meget forskelligartede kultur- og fritidstilbud til borgerne.

Kommunens kunstindkøbsudvalg besluttede i maj at købe en 7 meter høj og 9 meter lang skulptur i beton og granit. Kunstværket vejede ca. 20 tons og kostede omkring en kvart million kr. Kunstværket skulle placeres ved Frihedens Station. Skulpturen gav anledning til vild debat – for og imod.

Nede i jordhøjde afsluttedes debatten fra 1979 om et par store vejprojekter. Amtet meddelte, at Havnevejen ville blive forlænget til Avedøre Holme. Man var villig til at ændre detaljer. 100 mennesker mødte op ved ekspropriationen for at forhindre ”et støjhelvede tyve meter fra vinduerne” i bebyggelsen Friheden. Debat og protestindlæg blev bragt i avisen i flere uger herefter.

Det var ikke kun Bøje Nielsen, som byggede i Hvidovre i 1980. Kay Vilhelmsen ville bygge et kontorhus på 4.000 m² ved Åmarken Station på grunden mellem jernbanen, Åmarksvej, Gl. Køge Landevej og Damhusåen. Forventedes færdig i 1981.

Inden for 8 dage i september holdt Hvidovre Kommune rejsegilde på 6 nye daginstitutioner. Inden årsskiftet åbnede 444 nye institutionspladser.

Men ikke kraftvarmeværk på Avedøre Holme i første omgang. Elværksfolk og borgmestre i Hovedstadsområdet mente, at det første store elværk i Hovedstaden skulle placeres på Amager.

Kommunalbestyrelsen besluttede, at der ikke skulle bygges en ”Kærgårdsskole” i Avedøre Stationsby.

Ved årets udgang var det et farvel til Containerpladsen ved Åmarksvej, da kun omkring 10% af det, der blev smidt i containerne, blev genbrugt. En kommentar lød. ”Det er da helt pip at lukke pladsen i disse genbrugstider”. Storskraldsordningen udvidedes i stedet.

Erhvervslivet byder på nyt.

Automobilfirmaet E. Roed Sørensen nedlagde afdelingen i Glostrup. Alt, incl. personale flyttede til hovedafdelingen i Hvidovre.

Oluf Svendsen A/S - forhandler af Opel, Mitsubishi og Mercedes-Benz - lukkede salgsafdelingen på Hvidovrevej 219. Be-

holdt værksted og reservedelslager på Gungevej.

Alf Christensen - Viceborgmester (K) 1987 - 88
- Foto: Forstads museet

Viceborgmester Alf Christensen solgte sin fabrik, Frederiksberg Pakkassefabrik på Bibliotekvej. Ejendommen blev overtaget af Preben Dahlstrøm, Dahlstrøm Pejse og Idebutik.

Det, der huskes fra 1980 er bl.a., at Hvidborg i marts fejrede 50-års jubilæum. Der var 32 elever på Hvidborg og 45 heltids- og deltidsansatte.

Holmegårdsskolen fyldte 40 år. Det fejredes den 27.marts. Indvielsen fandt sted 30.marts 1940.

Esajasskolen startede i lejede lokaler i baptistmenighedens lokaler på Hvidovrevej 215 (Broholmskirken) med 20 elever fordelt på børnehaveklasse, 1.-2. klasse.

19. april kunne rådhuset fejre 25 -års jubilæum. Rådhuset skal udvides med en ny fløj i løbet af 1980-81.

5. juli døde arkitekt m.a.a. Helge Strecker Schønnemann 62 år gammel. Schønnemann betegnes ofte som "manden, der byggede Hvidovre". Han stod bl.a. for byggeriet af rådhuset.

1980 var et stort år for sporten i Hvidovre:

Den 19-årige Heidi Bertelsen fra Hvidovre Skøjte Klub blev i januar dansk senior-mester ved mesterskaberne i Frihedens Idrætscenter.

Ved DM i badminton i februar hjemførte Jesper Helledie og Jan Hammergaard

Hansen 3 guldmedaljer til HBC. Jesper Helledie vandt single, vandt i herredouble sammen med Jan Hammergaard Hansen og vandt endelig i mixed-double. Senere på måneden sikrede HBC sig tillige DM for hold for første gang i klubbens historie.

Søndag den 18. maj vandt HIF pokalturneringen i fodbold med en sejr på 5-3

over Lyngby. Og 29. maj kunne Hvidovre Stadion fejre 25-års jubilæum. Tribunen fejrede i august 10-års jubilæum.

Jesper Worre, Hvidovre Cykle Klub udtoges til OL i Moskva. Karl Eilersen, Hvidovre Atletik Klub var igen holdleder for de danske OL-atleter. Jørgen Lindhardt-sen, Hvidovre Sejlklub "Suset" havde reservetjansen i finnjolle.

HBC-mestre 1980

Foto: Forstadsmuseet

Hvidovre Cykle Klub ved Jesper Worre, Ivar Jacobsen, Steen Michael Petersen og Dan Frost genvandt hold DM (100 km holdkørsel).

Jesper Worre 1980
Foto: Forstads museet

HIF slog i Europa-cuppen i fodbold FRAM Reykjavik 1-0 hjemme og 2-0 ude. I anden runde vandt Feyenoord 2-1 i Hvidovre og 1-0 på hjemmebanen, hvor kampen i november blev spillet i 5 kuldegrader.

I marts debuterede den 45-årige Jens Møestrup. Han skulle som den første HIF'er fremover dømme i dansk fodbolds fineste række – 1. division.

Erik Jørgensen – Avedøre IF.s markante hovedformand fyldte 60 år og stoppede efter 15 års engageret ledergerning. Smedemester Erik Holm, Storegade 9 blev ny formand.

Sol og regn i juni 1980. 8.juni indviedes Køge Bugt Strandpark. 50.000 mennesker strømmede til. Solen skinnede., Luften var 25, vandet var 15 ,og Anker Jørgensen var 57. Statsministeren foretog indvielsen af måske ”verdens største kunstige strandpark”.

12. juni ramtes Hvidovre af det værste skybrud i 20 år. 1½ måneds nedbør for juni – 71 mm – faldt i løbet af få timer. 25 års jubilaren, Hvidovre Brass Band, og den tidligere Hvidovre-borger Kjeld Ingri-sch underholdt ved Skt. Hans festen ved Rebæk Sø. Men regn lagde en ”dæmper på udskejelserne” stod der at læse i Hvidovre Avis ugen efter.

Til det mere kulørte stof i Hvidovre Avis 1980 hører årets aprilsnar: ”Olien sprøjter

Knud Kiegstad og Mette Schmidt viedes på Jette Jan

Foto: Forstads museet

op af jorden i Avedøre. Milliarder af tons olie vil ændre Hvidovre Kommune to-talt”. Ugen efter meddelte Hvidovre Avis: ”Historien om Avedøre-olien var gas”.

22. august viedes Knud Kiegstad og Mette Schmidt på Øresund ombord på Jette Jan. Akkompagneret af alvorlige bølger og stormvejrsagtige vindstød erklærede borgmester Inge Larsen parret ”for rette ægtefolk at være – nej, ikke for ægte sø-

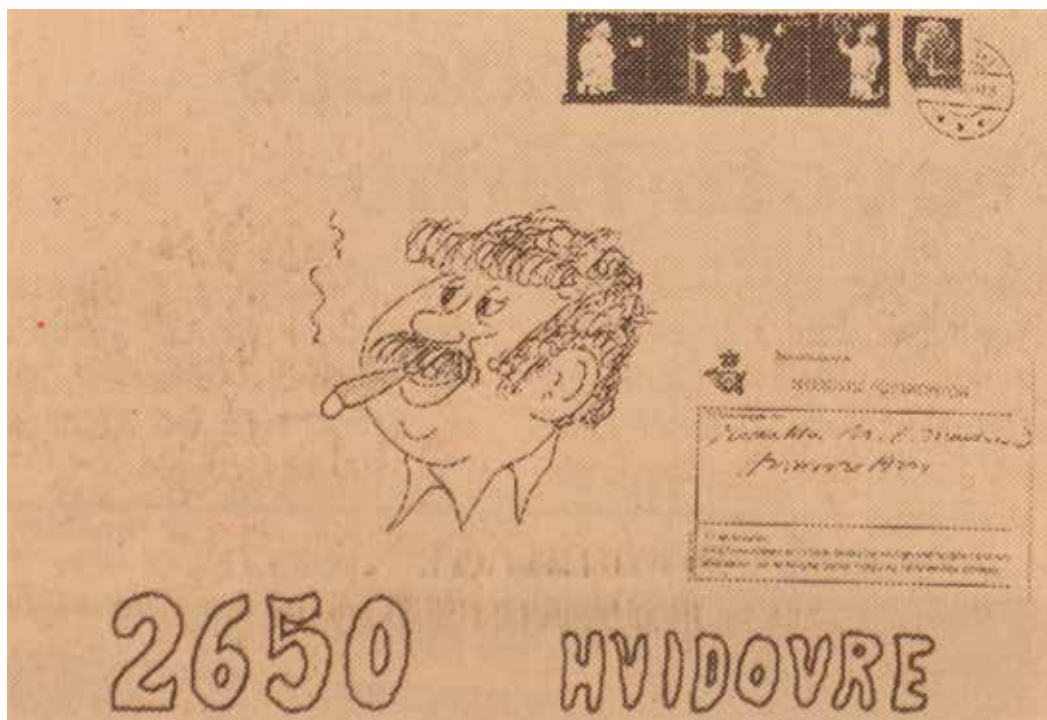
folk at være”.

I årets løb stillede viceborgmester Erik Davidsen gerne op til fotografering i forskellige udklædninger. Han blev også fotograferet med ”fiskeøjelinse”.

Problemer på ”Postterminalen” fik ”spøgefugle” til at afprøve Hvidovre postkon-

tors effektivitet. De sendte en gul kuvert, hvor der var ”en let forskønnet karikatur” af redaktør Madsen og tillige anført: ”2650 HVIDOVRE”. Brevet var fremme på Hvidovre Avis allerede dagen efter!

I første uge af december fortalte Troels Kløvedal om langfart med ”Nordka-

Brev til Redaktør Madsen

Foto: Forstadsmuseet

Erik Davidsen - Fiskeøjelinse-foto

Foto: Forstadsmuseet

peren” på Frihedens Bibliotek, Niels Henning Ørsted Pedersen spillede på Risbjerggård og trubaduren Otto Hænning sang for hos ”Kvidrehol-
det”/”Syng-glad-holdet” på Sønderkærsko-
len.

Endelig tilbød Den danske Bank i julemå-
neden 15% til indskyderne på en ”sæson-
konto”.

Velkommen til Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

I april 1992 blev der i Hvidovre sat byskilte op, der skulle reklamere for, at nu var man kommet til Hvidovre.

I Hovedstadsområdet kunne det være svært at se, hvor grænsen mellem 2 kommuner præcist gik, og i den indre del af Hovedstadsområdet var der sjældent opsat tavler, der markerede kommune-/bygrænsen. En dag, hvor der var faldet sne, var det nemt at se, hvor kommunegrænsen lå. Så kunne den ene kommune have ryddet sne før den anden. Kiggede man nøje efter, kunne der være forskel i fortovsbelægning, kantsten eller asfalt.

Som led i arbejdet med "Et kønnere Hvidovre" udformede teknisk tegner i Teknisk Forvaltning, Marianne Jelund et byskilt, der ville live op i gadebilledet. Et højt aflangt skilt, hvor der på forsiden stod "HVIDOVRE" med store bogstaver. Og så var der tillige placeret en lille glad mariehøne i "E-et". På bagsiden var der en glad vinkende hånd og ordene "PÅ GENSYN".

Kommunens tekniske udvalg var begejstret for ideen og skiltet, og helt ekstraor-

Byskilt på Allingvej, 2004
Foto: Jens Frederik Jørgensen

dinært blev det ført til protokol, at udvalget påskønnede Marianne Jelunds forslag.

Skiltene blev sat i produktion, og det blev besluttet, at 5 af de nye skilte midlertidigt skulle sættes op ved Frihedens Idrætscenter. Hvidovre kommune skulle den 24. april 1992 være vært for flere hundrede politikere og embedsmænd fra alle kommuner i Københavns amt. Der var tale om generalforsamlingen i Foreningen af Kommuner i Københavns amt (FKKA) – ofte spøgefuldt omtalt som den årlige kommunale "fætter-kusine-fest" i Københavns amt. Det ville være passende at vise skiltene frem i den anledning!

Da skiltene blev sat op på kommunegrænserne, opstod der problemer. Justitsministeriet og trafikministeriet meddelte, at skiltene stred mod de bindende regler for, hvorledes kommunegrænsetavler var udformet for at give trafikanterne orientering om en kommunegrænse. Der var regler for højde, bredde, areal, bogstavsstørrelse, farver og reflekterende bund. De regler levede Hvidovres nye byskilt slet ikke op til.

Skiltene var derfor ulovlige, og det ville være det lokale politis opgave at reagere og påtale overtrædelsen, således som det var tilfældet, når politiet blev opmærksom på "ulovlige hønsehuse og carporte"!

Byskilt på Allingvej, 2004
Foto: Jens Frederik Jørgensen

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Daværende politimester Herman Lang-louis fandt en løsning, som ikke ville give problemer. Skiltene blev flyttet væk fra kommunegrænsen og ca. 40 meter ind i

Hvidovre kommune. Skiltene blev betegnet som gadeinventar i stil med de skilte, der stod ved busstoppestederne.

Ideen med den nye type "byskilte" blev

senere taget op af andre kommuner, f.eks. Rødovre og Glostrup.

Hvidovres byskilte er nu næsten væk fra gadebilledet, enten på grund af vejomlægninger eller fordi "tidens tand" har gjort skiltene mindre kønne at se på, og dermed ikke nogen god profilering af Hvidovre kommune.

Niels Erik Madsen - om sit liv og virke på Hvidovre Avis

Annelise Wildenradt

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Det var et overordentligt velbesøgt arrangement, der fandt sted på Risbjerggård, da Niels Erik Madsen (NEM), chefredaktør på den lokale Hvidovre Avis, var inviteret til at fortælle.

NEM var mødt op på trods af, at han var "snotforkølet" og han undskyldte derfor – på forhånd - at kræfterne og underholdningen kunne blive så som så. Det blev aldrig et problem.

NEM indledte med at fortælle, at han har været i journalistik fra barnsben. Han er 81 år gammel, men still going strong på Hvidovre Avis. En høj alder er, ifølge ham, ingen hindring for at fortsætte med at arbejde, når man har noget at byde på. Man er forpligtet, når samfundet udvikler sig som det gør i dag. NEM henviste her bl.a. til flere reformer, som ikke har vist sig vellykkede, fx ift. Politiet, som nu nærmest er usynligt og Postvæsenet, hvor posten lader vente på sig. Der er nok at tage fat på!

NEM har dog overladt mange opgaver til bl. a. sønnen, Kim Garde Madsen, som er teknisk direktør og datteren, Majbritt Garde, som er bladchef. Med tiden er også børnebørn trådt ind i familiedynastiet Hvidovre Avis, nemlig Karsten, ift. sport og TV-Foto, og Mia, som er i lære som grafisk layouter. Derudover hjælper børnebørnene Sara og Elisabeth også til. Fruen, Nina, har igennem årene varetaget opgaven som distributionsmedarbejder.

Udover opgaven som chefredaktør på Hvidovre Avis har NEM i mere end 25 år været - og er fortsat - formand for De Storkøbenhavns Lokalaviser og har siddet i bestyrelsen for Danske Medier, den sidste indtil han var 79 år, på trods af en aldersgrænse på 65. Derudover har han fungeret som censor på Journalisthøjskolen og skolens optagelsesnævn.

Opdraget fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab var "Et langt liv i journalistik" og det havde aktiveret tankerne – og skrivi- et - hos NEM.

Blandt andet havde han fundet ud af, at han i 2009 kunne have fejret sit 50 - års jubilæum som journalist, hvilket han selv havde overset og altså glemt!

NEM fik Hvidovre Avis ind med moder-mælken, idet det var hans forældre, Niels og Maren Kirstine Madsen, der startede avisen for 93 år siden. Begge var tilflyttere fra provinsen, men byggede, efter at være flyttet til hovedstaden og boet nogle år på Vesterbro, hus på Risbjerggårds Alle nr. 6, hvor også avisen havde kontor og blev drevet fra. Ligesom i dag var annonce-indtægter et vigtigt grundlag for avisens økonomi, og i de første 15 år gav avisen underskud, så begge forældre supplerede indtægterne med arbejde på Frederiksberg Teater. Moderen som skuespiller og påklæderske og faderen som tjener og skribent af pressestoffet.

NEM blev født i marts 1938 og voksede op i tæt kontakt med vennerne omkring Risbjerggård. Det var især børnebørnene til gårdejer og restauratør, Jens P. Larsen. Dennes søn, Poul Larsen, startede foderstofforretningen ved siden af Risbjerggård, og her havde drengene en herlig legeplads. Det var en god barndom, på trods af faderens alt for tidlige død i 1948.

Skolegangen foregik på hhv. Kettevejskolen og Holmegårdsskolen, hvor NEM var noget af en spilopmager," og måske også en smule doven i de fag, der ikke interesserede ham". Han kom dog til at opleve den tids noget håndfaste pædagogik af en helt anden grund, da han som 8-9-årig fik en ørefigen for at spadserere i gården hånd i hånd med sin dansepartner fra Borring og Sørensens Danseinstitut på Risbjerggård.

Efter Niels Madsens død, valgte Maren Kirstine - på en tid, hvor det ikke var sæd-vane for en kvinde, at fortsætte driften af Hvidovre Avis som indehaver. Axel Nørh Møller, fra Frederiksborg Amts Avis, kom til som forretningsfører og redaktør, og gjorde en stor indsats i en lang årrække.

Efter folkeskolen, hvor NEM havde skrevet i foreningsblade, begyndte han som 17-årig at interviewe lokale folk, primært omkring den lokale sport til Hvidovre Avis, ligesom han i en periode var i boghandlerlære.

Militærtjenesten blev aftjent på Bornholm og blev en god periode på 1½ år med personlig udvikling. Efter rekruttiden fik han opgaver som auditørmedhjælper for dommerfuldmægtigen. NEM fik brug for sine evner for at interviewe, og var især glad for den juridiske del af området. Her kom han i øvrigt i berøring med dagbla-

Niels Erik Madsen d. 6. november 2019,
Risbjerggård - Foto: Jørgen Snedled

dene med opgaver for Hovedstadsbladene.

På dette tidspunkt opdagede NEM, at han – i lighed med sine forældre – kunne lide at optræde og som medlem af en skuespillertrup rejste han rundt og optrådte på øen.

Efter militæret fulgte 4-5 lærerige år på Politiken og Ekstrabladet, der medførte rejser i det meste af Europa. Herunder OL i Rom 1960. I sin tid på Ekstrabladet opfandt NEM Skolefodboldsturneringen, og blev hædret af bladets chefredaktør med en "Cigar".

En stor del af NEM's tid er brugt på fodbold, lige fra Hvidovre IF's oprykning op gennem rækkerne i 60'erne og senere mesterskaber samt pokalmesterskaber. Derudover har han haft formandsskaber og bestyrelsesposter i Divisionsforeningen og tre år i bestyrelsen for den engelske divisionsklub, Charlton Athletic FC i London.

Af veneration for familien lod NEM sig i 1962 "trække hjem" til Hvidovre Avis, da hans moder ellers truede med at sælge avisen til et af dagbladene. Her har han været siden og fra redaktørstolen fulgt små og store begivenheder i Hvidovre, herunder syv forskellige borgmestre og – som en sag, NEM fremhævede som en af de mest spændende, udviklingen af Avedøre Holme, som var "den største sejr for såvel borgere som Hvidovre Avis". Den egentlige baggrund var, at man undgik "Engstrandslinien" og dermed en ny ødelæggende motorvejsstrækning gennem Hvidovre. Til gengæld fik man Kalvebodsbrosen, som i dag er den meste benyttede bro i Danmark.

NEM understreger, at Hvidovre Avis ikke

er involveret politisk eller foreningsmæssigt, hvilket kan være svært i forbindelse med fx lokal- og folketingsvalg, når mange gerne vil til orde i bladet. På avisen fordres en urban tone. Der skal være plads til kritik, men også til svar. Alligevel opleves kritik fra såvel venstre som højrefløjen for favorisering af modstandere. Bestræbelserne går på at producere en god, lokal avis, og NEM understreger, at lokalaviser har været og er en stor succes. Det lokale og det nære prioriteres, og det værdsættes af læserne.

NEM er en mand med stærke meninger og var tydeligt utilfreds med de aktuelle planer om nedrivning/renovering af Risbjerggård. Han nævnte i flæng de aktiviteter, der havde fundet sted på "Gården", revy, teater, danseskole, HIPS-arrangementer, men også julebespisning af ældre arrangeret af foreninger, menighedshuse, erhvervslivet og Hvidovre Avis.

Man fornemmer klart NEM's veneration for det Hvidovre, han oplevede som barn og ungt menneske, og han fortæller levende om området omkring det gamle bibliotek, der måtte vige for det senere Medborgerhus, - nu Kometen, hvis navngivning NEM også kommenterede ironisk med spørgsmålet om "hvorfor noget skal kaldes hvad det ikke er", og tilføjede at "det ender vel med at de kalder rådhuset "Raketten" eller endnu bedre "Rumpetten".

"Betonhoveder" titulerer NEM dem på Hvidovre Rådhus, der har besluttet nedrivningen/renoveringen af Risbjerggård, som han kalder det sidste, lokale kulturmiljø i Hvidovre. Betonhoveder, fordi de erstatter mursten med beton. Et andet eksempel er det gamle bibliotek, bygget i 1936 og på daværende tidspunkt meget moderne, men siden revet ned til fordel for Medborgerhuset. Endnu et betonbyggeri, der, ifølge NEM, ikke som det gamle bibliotek udmærker sig ved sin skønhed. NEM erindrer, at det gamle bibliotek, som en af sine aktiviteter, tilbød højtlesning i kælderen, hvilket han husker med glæde. "Cirkuspladsen" bag ved biblio-

teket blev brugt til forskellige aktiviteter, bl.a. skøjtebane om vinteren. Som et kuriosum fortalte NEM, at kælderen om aftenen blev brugt af Vagtværnet og Modstandsbevægelsen under krigen.

Faderen, Niels Madsen, blev i øvrigt arresteret under krigen, da han ikke ville sætte annoncer for DNSAP i avisen og ej heller annoncere efter arbejdskraft til Tyskland.

Ligesom Hvidovre Avis repræsenterer stort og småt i Hvidovre, var også NEMs oplæg en blandet buket af levet liv med store og små begivenheder. Men alle med rod eller udgangspunkt i Hvidovre.

Tak til Niels Erik Madsen for et humoristisk, nostalgisk og levende tilbageblik på et langt liv med Hvidovre Avis, som altså tydeligvis slet ikke er slut endnu.

FAKTABOKS

"På sporet af ugens avis" Signalement af Hvidovre Avis og familien Madsen, Viggo Nørgaard Nielsen. Udgivet som kulturarvsindslag af Forstadsmuseet.

SPIS I CAFÉ HJERTETRÆET

Caféen er:

- et spisested, hvor man kan få et billigt måltid med eller en kop kaffe.
- et sted hvor man kan møde andre mennesker.
- et sted, hvor der kan holdes græskaffe eller reception efter en kirkeleg handling som fx, dåb.
- et kulturtilbud med foredrag, visesang, koncert, m.m.
- et sted, hvor man kan få omsorg både som personale og besøgende og få hjælp til at komme videre, hvis man har brug for det.

Priser:

Almindeligt smørrebrød 12,- kr.
Lukket smørrebrød 25,- kr.
Dagens salat 40,- kr.
Dagens salat stor 55,- kr.
Franskbrød m. 3 skiver ost 25,- kr.
Dagens ret 40,- kr.
Dagens ret stor 55,- kr.
Høns kød fra 5,- kr.

Dagens kage/dessert 15,- kr.

Sodavand lille 10,- kr.
Sodavand stor 14,- kr.
1 glas mælk 5,- kr.
1 glas juice 10,- kr.

Spis brunch den 1. fredag

i smøden for kun 75 kr.
(du også med noget luns, te/kaffe og wienerbrød)
Her får du billig og smagfuld mad af gode råvarer i hyggelige omgivelser.
Få dig en tur ud af det og besøg os.
Kom alene eller tag en ven med.

Café Hjertetræet i Avedøre Kirke
Trævejersporten 6, 2650 Hvidovre
Tlf.: 31162603, mobil: 20866464,
E-mail: lun@avedore-kirke.dk
Rensere: mobil: 31162558
Åbningstider alle hverdage
fra kl. 10.00 til 14.00

<https://www.avedore-kirke.dk/cafe-hjertetraet/>

Skolefilm - Om Kettevejsskolen 1924

Af Annelise Wildenradt

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

"Husker du vor skoletid, husker den så nøje?"

Den sang er nynnet og sunget lige siden revyteksten blev skrevet af Axel Kjerulff sammen med komponisten Walter Kollo i 1914.

Og det skulle vise sig, at det er vi rigtig mange, der gør. Altså - husker vores skoletid, når der først prikkes lidt til hukommelsen.

Torsdag d. 7. november inviterede Hvidovre Lokalhistoriske Selskab (HLS) til hyggeeftermiddag og snak med udgangspunkt i kortfilmen "Skolebarn i 1924", der er produceret i 1985 af Stig Sørensen på Videoværkstedet.

28 tidligere skoleelever fra diverse skoler såvel i Hvidovre som andre kommuner, var mødt op for at se og høre historien om Hvidovre Kommuneskole, senere Kettevejsskolen og endnu senere - i 1955 - Sønderkærskolen.

Karen Johansen, formand for Arrangementsudvalget, HLS, bød velkommen, hvorefter Stig Sørensen tog over og fortalte om tilblivelsen af filmen, der også godt kunne kaldes "En tilflytters historie", fordi den beretter om Stig Sørensens bedstefar der i 1919 flyttede til Hvidovre med familien.

Hvidovre Kommuneskole blev indviet i 1901, og fungerede som sådan frem til 1924 i Hvidovregade, hvor den flyttede til Kettevej i 1924. Samme år begyndte Stig Sørensens far i 1. klasse på skolen.

I blad nr. 4 i 2019 kan I læse en artikel af Stig Sørensen, hvor hans far beskriver sin opvækst og liv i Hvidovre.

Filmen, der varede ca. 21 minutter, blev efterfølgende ivrigt kommenteret, og den ene fortælling fulgte den anden. I sagens natur var der ingen nulevende elever fra skolens start, men rigtig mange af de fremmødte kunne fortælle om skolelivet i 1950'erne/60'erne på Hvidovre Kommuneskole/Kettevejsskolen/Sønderkærskolen.

Tak til Stig Sørensen for filmen og tak til alle de aktive gæster, der mødte op og bidrog med deres egne oplevelser, og dermed til at gøre det til dejlig og vedkommende eftermiddag.

Kettevejsskolen med Hvidovrevej i forgrunden - Billedet fra tidsrummet 1925 - 1940
Foto: Forstadsmuseet

Uddrag af farfars dagbog - Valby Gasværk

Af M. Larsen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Lørdag d. 26.09.1964

Jeg har fri i dag og vejret er helt fantastisk – klart og solrigt

Jeg gik i haven og nød det dejlige vejr og freden – da pludselig flænges luften af et fantastisk brag og et lufttryk så voldsomt at luften ligefrem blev presset ud af mig.

Så blev alt stille.

Dørene inde i huset var sprunget op og i det samme rettede jeg mit blik i retning af Valby og fra Gasbeholderen på Valby Gasværk slog kæmpe flammer højt op i luften.

I en fart løb jeg op på første sal for bedre at kunne se, men da var flammehavet allerede væk.

Alle naboerne og genboerne kom ud på gaden og talte om hvad der mon var hændt.

Jeg var dog ret sikker på at gasværket i Valby var sprunget i luften.

Vi prøvede at ringe til min bror Viggo men centralen svarede slet ikke.

Så vi sendte min søn Jørgen af sted på knallert – kort efter kom han tilbage og fortalte at det ganske rigtigt var gasværket som var sprunget i luften, og at alle husene omkring Vigerslevvej var helt ødelagte.

Alle vejene i området var spærret af så min søn kunne ikke komme frem til min bror for at se om de var ok.

Så lukkede vi op for radioen.

Der kom hurtigt en udsendelse om katastrofen, flere hundrede mennesker var såret og nogle dræbte, hvor mange vidste man dog ikke endnu.

Alt var kaos.

Vi prøvede igen at ringe til min bror uden held.

Ringede til min søster Oda, hun var netop kommet hjem – hun havde været forbi min bror Viggo for at høre om de var uskadte, men de var ikke hjemme, hun fik af vide af naboer at de var kørt på skadestuen, Deres lejlighed og alle deres møbler var ødelagte- vand og strøm afbrudt.

Efter mange forgæves forsøg lykkedes det endelig at få fat i min bror Viggo.

Han var helt slået ud, ham og konen havde været på hospitalet for at blive forbundet for snitsår.

Deres hjem var ødelagt, ja selv maden i deres køleskab var oversået med glastumper.

I en fart pakkede min kone en taske med mad og kaffe og jeg startede cyklen og kørte imod Lundfrydsvej.

Da jeg kom ind til Folehaven viste ødelæggelserne sig allerede.

Store butiksruder var smadret, tagsten lå og flød i gaderne, Vigerslev alle var spærret, så jeg måtte trække min cykel det sidste stykke.

Tagene her var blæst af de fleste af villaerne, der var ikke en hel rude nogen steder og ikke en eneste tagsten på Vigerslev kirke.

Endelig nåede jeg til min brors gade og det var et forfærdeligt syn som mødte mig.

Vejen flød med tagsten, glasskår, vinduesrammer og ud fra de tomme vinduesåbninger flagrede gardiner og persienser.

I opgangen var alle dørene blæst ud af karmene, alle ruder knust og loftet faldet ned.

Inde i lejligheden hang loftet og dinglede i den ene stue, alle deres møbler lå i en stor bunke og det hele var fyldt med glastplinter og kalk fra loftet.

Det så forfærdeligt ud – der var vel ca. 400 lejligheder, rigtigt mange villaer og store huse i kvarteret som nu var helt ubeboelige.

Flere hundrede mennesker såret og 6 som afgik ved døden

[\(Se billedet på Bagsiden\)](#)

Hvidovre Lokalhistoriske Selskabs nye logo

Af Stig Sørensen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Netop nu indføres det nye logo som afløser det gamle, der har været brugt i nogle årtier. Den primære årsag til skiftet er, at bestyrelsen ønsker et mere moderne logo der signalerer tilhørsforhold til byen med tråde til historien. Det skal samtidig være grafisk enkelt og fleksibelt, så det kan bruges i mange forskellige sammenhænge.

Da vi startede udviklingen af nyt logo nedsatte bestyrelsen et udvalg som definerede Selskabets ønsker til grafikerens. Logoet skulle indeholde et element der grafisk signalerede vores by suppleret med tekst. Vi ønskede en professionel grafiker til opgaven og valget faldt på Lars Anker Ellgaard.

Grafikeren udarbejdede forskellige forslag ud fra bestyrelsens ønsker og vi kunne derefter vælge det endelige forslag som du ser gengivet på forsiden. Dette logo viser omridset af vores kommune med "Hvidovre lokalhistoriske Selskab" integreret.

Logoet er let og luftigt og i teksten er brugt en skrifttype der fører tilbage i tiden. Den er tegnet af John Baskerville i 1757 og var et alternativ til datidens snirklede skrifttyper. Baskerville, som skrifttypen hedder, er brugt til de fleste bøger og skrifter vi kender fra en stor del af forrige århundrede. En morsom detalje er, at byens omrids ligner en "thump up" som vi kender fra vor tid.

Det har været vigtigt at få udarbejdet en designmanual som beskriver "tilladte" former af logoet, men som samtidig også viser logoet i forskellige former og farver. Dette for at sikre at logoet altid vil være genkendeligt.

Bestyrelsen håber du vil tage godt imod det nye logo, som vil præge Selskabets plancher, breve og elektroniske udgivelser fremover.

Hvidovre
Lokalhistoriske
Selskab

Den hvide sport i Hvidovre

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Helt tilbage fra Wimbledons spæde start i slutningen af 1800-tallet har det været en ufravigelig regel, at man skulle spille i hvidt på græsbanerne i Wimbledon. Det være sig tøjet, (tennis)schoene og (tennis)sokkerne. Heraf har tennis fået sig kæle-navn – ”den hvide sport”.

I Danmark var tennis i starten mest betragtet som en sport og en livsstil, der hørte til på Frederiksberg og nord for København, men i 1950 kom tennissporten til Hvidovre, da Hvidovre Tennisklub blev stiftet den 5. september. Første formand var Jørgen Gram, der fra midten af 50'erne og en snes år frem var konservativt medlem af kommunalbestyrelsen. Boghandler Børge Haastrup, ”Hvidovre Boghandel”, Hvidovrevej 156 og bankbestyrer A. Andersen, ”Arbejdernes Landsbank” var de to øvrige bestyrelsesmedlemmer.

Klubben havde ingen baner, da den blev stiftet. Der var tale om, at man kunne få anlagt baner på et areal, der var stillet til rådighed af Hvidborg, men kommunen kom hurtigt med et tilbud om, at klubben kunne få baner på det stadion, der var ved at blive etableret. 4. juni 1951 blev et tennisanlæg med 3 baner indviet.

Hvis man vil høre om tennissportens ud-

vikling i Hvidovre gennem snart 70 år, så er et interview med Doris Nellemann Stilhoff en god måde at få en vinkel på historien om Hvidovre Tennisklub. Tennis har hele livet været Doris’ s hjertebarn.

Doris havde fra hun var 11 år, til hun blev 15 stået på mål i håndbold i HIF om sommeren. ”Så blev jeg bidt af tennis,

Doris Nellemann Stilhoff

Foto: Anne-Mette Mikkelsen

som nogle af mine klassekammerater var startet på. Fra 1953 og til 2005 har jeg styrtet rundt efter tennisbolden, og det har givet mig rigtig mange gode oplevelser og mange gode venner. At det så også har givet mig slidgigt i fødderne, det har jeg kun mig selv at takke for”, siger Doris.

Doris har som aktiv spiller været klubmester, sjællandsmester og deltaget i holdturneringer.

Som 16-årig blev Doris udpeget til at deltage i klubbens ungdomsudvalg. Det blev starten på over 50 år som meget aktiv leder i Hvidovre Tennisklub – formand i perioden 1971-86. Efter hende var Ib Gunnar Larsen i mange år tennisklubbens formand. Doris blev i 1986 æresmedlem i klubben.

”I starten havde vi et lille skur i forbindelse med banerne, hvor vi kunne klæde om. Da Hvidovre Stadion blev indviet den 29. og 30. maj 1955, kom der et nyt klubhus, hvor tennisklubben fik to omklædningsrum og et lille kontor. På 1. sal var der marketenderi for alle klubberne på stadion.

I forbindelse med indvielsen af Hvidovre Stadion spillede vi kamp mod Rotebro Tennisklub fra Hvidovres svenske ven-skabsby, Sollentuna. Det blev starten på

et samarbejde, der varede til 2009. Jeg stod i alle årene for samarbejdet, hvor vi mødtes hvert 2. år og spillede og festede fra fredag til søndag. Hvidovre kommune ydede velvilligt tilskud til rejse og til afholdelse af arrangementet, når vi var værter. Jeg tænker altid tilbage på samarbejdet med Rotebro med utrolig stor glæde. Jeg ringer stadig jævnligt til venner deroppe.”

I 1953 havde tennisklubben fået yderligere to baner og i 1956/57 kom bane 6 og 7 til. ”Vi håbede på endnu flere baner, da vi fik mange unge drenge og piger som medlemmer. På et tidspunkt var vi 600 medlemmer om 7 baner – det er ikke meget. Vi kunne ikke få mere plads på stadion. Der skulle tages hensyn til fodbolden, som var en meget vigtig og vindende sport i Hvidovre. Sådan var holdningen. Vi skulle ikke af den grund trampe på kommunen og sige, at vi ville have flere baner, sådan kan man ikke gøre!”

I 1965 blev Dansborghallen indviet, og

tennisklubben fik tildelt tid hver lørdag fra kl. 14 til kl. 23, hovedsageligt til doublekampe. 1968 kom der en boblehal på stadion, så der nu kunne spilles tennis hele året.

”En boblehal holder ikke evigt. Så klubben startede, hvad der skulle blive til mange års bestræbelser på at få bygget en egentlig tennishal. Heldigvis holdt boblehallen 15 år længere end ventet. Den blev nedrevet for at give plads til den første tennishal, der kom i 1995. I 2004 blev den doubleret, så bane 6 og 7 i dag ligger inde i de to sammenbyggede haller.”

I 1976 opstod der en sjov situation. Kommunen havde svært ved at få brugt alle de penge, der var afsat til investeringer. Derfor tilbød man tennisklubben, at den kunne få kunststofbaner. Til kommunalbestyrelsens store overraskelse sagde klubben nej tak. Den ønskede fortsat at spille på ”det røde græs”, som klubben spillede på, når den mødte andre klubber på udebane.

”På en grusbane kan man skride, når man spiller. Det kan man kun i begrænset omfang på græs og slet ikke på kunststof. Hvis man forsøger, så falder man”, fortæller DNS med sit store tekniske kendskab til spillet.

I 1973 modtog Doris i en relativ ung alder kommunens lederpris som en påskønnel-

se af det store arbejde, hun havde udført i især tennisklubbens ungdomsarbejde.

Doris har altid haft et stort engagement for sporten i det hele taget og for lederarbejdet. Derfor er hun med sit eget ordvalg ”tilfældigvis” blevet valgt til mange tillidsposter. Hun var i over 40 år medlem af og i en længere periode formand for FIH (Fællesrepræsentationen for Idrætsforeninger i Hvidovre) i dag kaldet ”Idrætsrådet”. I 16 år var hun medlem af Folkeoplysningsudvalget og også her i en periode formand.

Hvidovre Tennisklub, blev kåret som årets tennisklub i Danmark i såvel 2001 som 2013. I 2001 fik man et nyt logo. Ikke længere noget med tennisketchere, men et logo med et næsehorn, der skulle symbolisere, at klubben ville fighte som en næsehorn.

Klubben, der fra 2011 har heddet ”Hvidovre Tennis”, har haft stor sportslig succes. I 2015 blev det til bronze i den udendørs holdturnering i elitedivisionen. At være med på eliteplan koster penge, og dem har ”Hvidovre Tennis” ikke haft. Der er ikke sponsorindtægter. Medlemmerne står selv for den daglige vedligeholdelse af banerne, og medlemmerne betaler et forholdsvist højt kontingent for også at have råd til trænere for voksne og især for mikro- og minispillere. Medlems-tallet er ca. 300 og for opadgående.

Lutter gode minder fra Hvidovre - næsten da

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

Interviews med personer, der har haft deres opvækst, har boet og virket i Hvidovre, er et vigtigt bidrag til Hvidovres lokalhistorie. Ved interviewene kommer der som oftest nye oplysninger frem, og de minder, der fortælles, bidrager til at udbygge og nuancere historien om vores kommune.

Det har for interviewerne i HLS været et privilegium at få lov at høre de spændende historier på første hånd. Fortællingerne bliver videregivet til Forstadmuseet, og nogle bliver i resumé bragt her i medlemsbladet.

I september 2019 fik Henning Møgelberg-Nielsen (HMN) muligheden for at komme med sine minder om livet i Hvidovre. Lutter gode minder var hovedoverskriften for interviewet med tilføjelse om den store skuffelse, det var, at hans mor ikke kunne få sit sidste hvilested på Hvidovre Kirkegård.

HMNs historie med og om Hvidovre starter i 1948. HMN var da blevet 12 år, og forældrene, tømrerformand Iver Nielsen og hustru Edith havde bygget en "murerstervilla" på Gadestævnet 33 på en grund, som forældrene i nogle år havde haft som sommerhusgrund. Det var faren selv, der byggede huset. Da det var et

Henning Møgelberg-Nielsen

Foto: Hvidovre Avis

statslånshus, var der en begrænsning på, hvor stor grundplanen måtte være, men der måtte gerne være kælder og 1. sal.

Her voksede HMN og hans to søstre op og fik det, som HMN kalder "en almindelig opdragelse a la 1948."

HMN kom på Holmegårdsskolen og gik der, til han havde afsluttet 7. klasse. Så skulle han ud at tjene penge og have en læreplads, mente faren. Sv. Aage Olsen var skolens inspektør, og HMN spillede

lørdag/søndag badminton med inspektørens datter Grethe.

Moren lærte tidligt HMN værdien af penge, og at man ikke skulle bruge sin sidste krone. Kl. 5 om morgenen, inden han skulle i skole, var han bud hos ismejeriet, der lå i en grå villa, Kløverprisvej 4. Han havde især Hædersdalvej som sit distrikt. Han var ude i al slags vejr med 10-12 kasser mælk og havde de tomme flasker med retur.

HMN blev konfirmeret i Hvidovre Kirke af pastor Gaarn-Larsen. HMN var venner og jævnaldrende med Gaarn-Larsens to sønner Leif og Kurt. HMN havde brændende ønsket sig en cykel i konfirmationsgave, men det havde familien ikke råd til, så HMN måtte selv betale halvdelen.

Inden HMN og familien flyttede til Hvidovre, var han blevet KFUM-spejder, så han fortsatte som spejder på Eriksminde. Erik Viffeldt huskes som en dygtig spejderleder. Også sommerlejrene ved Vemmetofte Strand vækker gode minder. HMN var meget interesseret i billeder, og derfor fik han ansvaret for filmaftenerne på Eriksminde.

Som 15-årig blev HMN billettør på Hvidovre Rutebilers ringlinje, 132 - fra Toftegårds Plads, til Strandmarksskolen og videre ad Hvidovrevej og Vigerslev Allé til Valby. Næste tur kørte den modsatte vej. Som oftest var det Larsen, der var

bussens chauffør. Det var et rimeligt stort ansvar, en ung mand fik som busbilletør. Som billettør gik man gennem bussen, når passagerne var steget på, og turen ned gennem bussen endte på bagperronen, der ofte var en åben bagperron.

Lønnen var 2.05 kr. i timen, husker HMN. Efter at være kommet i lære, fortsatte han som billettør om aftenen. Derved fik han råd til en motorcykel. Da han havde brug for den i sit arbejde, kunne han købe den til halv pris som et led i Marshall-hjælpen.

Biografdirektør Larsen i Hvidovre Kino kørte ofte med bussen, og han var ikke karrig med fribilletter til busbilletørerne, som også talte Johannes Møllehave dengang.

HMN var fra 1967 til 1998 indehaver af "Frihedens Foto".

I 1958 blev HMN gift i Hvidovre Kirke med Birthe Lis Petersen. De kunne kun få en lejlighed på Ulkær i Rødovre, men ved et trekantsbytte flyttede de i 1968 ind i højhuset i Friheden og boede der til 1973, hvor de flyttede til Bredholtvej. I 1993 flyttede de til Rungsted Kyst.

HMN har altid ment, at man skulle hjælpe andre, så han sagde straks ja, da Børge

Wandorff foreslog ham at gå ind i Lions. Her har han været med i 46 år, de første 33 år i Lions-Hvidovre. Han har beklædt alle de forskellige tillidsposter i klubben og var i 4 år den, der tog ud til øvrige klubber på Sjælland for at fortælle om de humanitære indsamlingsprojekter, som Lions satte i gang.

"At være med i Lions har været en stor fornøjelse", siger HMN, og han har sat pris på det kammeratskab, der er i klubben. "Det har betydet venskaber af længere varighed. Det har også betydet meget arbejde, og det var naturligt, at forretningen som sponsor understøttede arbejdet i Lions. Ægtefæller kunne deltage i arbejdet og blev kaldt "Lionesser". For 10-15 år siden kom der ligestilling, så kvinder kunne blive ordinære medlemmer".

Som led i arbejdet i Lions-Hvidovre var HMN hvert år med til at arrangere Keld og Hildas koncerter på de 5 plejehjem i Hvidovre. HMN blev derved personlig bekendt af Keld og Hilda Heick.

Medlemskabet af Hvidovre Fugleskydnings Selskab er en særlig historie, som vil blive bragt i et senere nummer af medlemsbladet.

Forældrene flyttede til Vanløse, og da moren døde i 1988, ønskede familien, at hun fik sit gravsted på Hvidovre kirkegård.

"Det blev en stor og kedelig sag. Menighedsrådet sagde, at der ikke var plads på kirkegården, og sagen endte hos kirkeministeren. Menighedsrådet fik sin vilje". Familien mente at kunne dokumentere sit tilhørsforhold til Hvidovre kirke, hvor familien også havde deltaget i kirkens arbejde. Datteren Tina var også døbt, konfirmeret og gift i Hvidovre Kirke.

Begravelsen kunne forrettes i kirken, men moren kunne ikke blive gravsat på kirkegården. Da HMN's hustru, Birthe døde i 2015, blev hun bisat på Hvidovre Kirkegård. "Nu var der plads hertil for personer, der ikke længere boede i Hvidovre."

HMN har løst sognebånd til pastor Inge-Hanne Broström i Hvidovre Kirke, og han har også bevaret kontakten til mange personer i Hvidovre. "Hvidovre har betydet utrolig meget for mit liv og virke. Interviewet har været en god anledning til huske på de mange gode minder, som er betydningsfulde at bære med sig i livet", konkluderede Henning Møgelberg-Nielsen, da interviewet var slut.

Arrangementer marts - juni 2020

Hvidovre Lokalhistoriske
Selskab

*Tilmelding til arrangementer er nødvendig i de fleste tilfælde og foretages online på

www.hls.nemtilmeld.dk - eller på hjemmesiden - www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk.

Tilmeldingen kræver en e-mail-adresse - har du ikke det, eller du har problemer med at tilmelde dig, kan du ringe til et bestyrelsesmedlem, der se vil hjælpe dig med tilmeldingen.

*Deltagelse er i de fleste tilfælde gratis for medlemmer - ikke-medlemmer betaler 25 kr.

*Der serveres kaffe/the og kage for 20 kr til foredragene.

HUSK: Forstadsmuseet kan ikke længere modtage tilmeldinger til arrangementer i HLS.

Online tilmelding til nedenstående arrangementer åbner samtidig med udgivelsen af dette blad.

! Der er også tilmelding direkte på Magistergården/Avedøre Bibliotek - derfor kan antallet blive nedjusteret. Se tilmeldingen på www.hls.nemtilmeld.dk

Hvidovres første boghandel

Torsdag 19.3.20 kl. 13.30 – 15.30

*Magistergården ved Hvidovre Kirke,
Hvidovre Kirkeplads 3, 2650 Hvidovre*

Ib Andersen - søn af boghandler Leif Andersen - fortæller om sin fars boghandel, der fra 1940 til 1972 lå på hjørnet af Hvidovrevej og Landlystvej.

Ib Andersen beskriver årets og årenes gang i boghandlen samt fortæller minder fra sit eget og familiens liv i Hvidovre.

Max. deltager antal: 80

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke-medlemmer betaler 25 kr.

Foredrag ved Heinz Hildebrandt

Torsdag 2.4.20 14-16

*Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1,
2650 Hvidovre*

Heinz Hildebrandt flyttede i 1968 fra Vejle til Hvidovre hvor han i HIF spillede 135 kampe, var med til at vinde en bronze- og en sølvmedalje. Desuden var han i en periode målmand på landsholdet. Han blev i 1967 uddannet lærer og arbejdede i 37 år på Strandmarksskolen/Engstrandsskolen. Foredraget vil koncentrere sig om Heinz Hildebrandts fodboldkarriere og der vil være mulighed for at se hans samling af scrapbøger fra perioden.

Max. deltager antal: 35

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke-medlemmer betaler 25 kr.

Lad ham dø - 2-årig i Ravensbrück og Theresienstadt

Onsdag 22.4.20 kl. 13.30 – 15.30

*Magistergården ved Hvidovre Kirke,
Hvidovre Kirkeplads 3, 2650 Hvidovre*

Som 2-årig endte Ib Katznelson i tyske koncentrationslejre sammen med sin familie. De blev anholdt af tyskerne den aften, de skulle have været sejlet i sikkerhed i Sverige.

Ib Katznelson har i sin bog skrevet om familiens overlevelser i to koncentrationslejre - en mørk og brutal tid. Familien blev hentet hjem i "De Hvide Busser".

Bogen danner grundlag for foredraget.

Ib Katznelson og hans familie flyttede til Hvidovre i 1953. Ib boede i Hvidovre i godt 15 år.

Mødet er et fællesarrangement mellem Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Hvidovre kirke (Sogneeftermiddage).

Max. deltager antal: 100 !

Tilmelding nødvendig.

Gratis for medlemmer

Gratis for Ikke-medlemmer

Landbetjenten på Stenbroen

Torsdag 14.5.20 kl. 19.00 – 21.00

*Avedøre Bibliotek og Kulturhus,
Hovedstien 14, 2650 Hvidovre*

I over 30 år har politimanden Rud Ellegaard færdedes blandt prostituerede, stofmisbrugere, psykisk syge og plattenslagere på Vesterbro.

Alle har krav på en ordentlig betjening fra politiets side – også dem, de såkaldte pæne borgere kun har foragt tilovers for, har han i 2014 sagt i bogen ”Landbetjenten på stenbroen”. Samme år modtog han Danmarks store socialpris ”Tine Bryld-prisen” for sit arbejde med særlig udsatte skæbner.

Rud Ellegaard er vokset op i Avedøreområdet. Han vil i aftenens foredrag fortælle om sit arbejde og om sine minder fra barn- og ungdommen her.

Mødet er arrangeret af Hvidovre Lokalhi-

storiske Selskab i samarbejde med Avedøre bibliotek og Kulturhus.

Max. deltager antal: 80 !

Tilmelding nødvendig.

Gratis for medlemmer

Gratis for Ikke-medlemmer.

Rundvisning på Risbjerg Kirkegård

Mandag 18.5.20 kl.16-18

Høvedstensvej 66, 2650 Hvidovre

Rundvisere Børge Grøn-Iversen, Tommy Nilsson og kirkeværge Ole Brunsgård Rasmussen

Børge Grøn-Iversen har været formand for kirkegårdsbestyrelsen i over 50 år, og fortæller med stor indsigt om Kapellets og kirkegårdens historie. Kirkegårdsleder Tommy Nilsson vil vise rundt på kirkegården, fortælle om beplantningen, og nye tiltag.

HLS har besøgt kirkegården ca 4-5 gange, og altid i maj måned hvor planterne står meget smukt og blåregnen blomstrer. Der har været stor interesse hver gang.

Max. deltager antal: 30

Tilmelding nødvendig

Ivan Schjønning - oplevelser fra min tid i Hvidovre.

Onsdag 27.5.20 kl. 19.00 – ca. 21.00

*Bibliotekscafeen, Hvidovrevej 280,
2650 Hvidovre*

Ivan Schjønning var fra 1973 - 81 medlem af kommunalbestyrelsen valgt for Danmarks Kommunistiske Parti.

I de sidste 4 år var han ”tungen på vægtskålen” i kommunalbestyrelsen, og med sin energi og humor opnåede han indflydelse på de beslutninger, der blev truffet.

Det kulturelle område stod Ivan Schjønning særligt nær.

Ivan Schjønning bor nu i Svaneke.

Max. deltager antal: 100

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke-medlemmer betaler 25 kr.

♪ Husker du vor skoletid ♪ - Kaminpassiar med Randi Kronow

Torsdag 11.6.20 - kl. 14-16

*Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1,
2650 Hvidovre*

Randi Kronow er vokset op i Avedøre Landsby, og bor stadig i Avedøre. Hun startede sin skolegang på Avedøres gamle skole på Byvej, og i 2. klasse begyndte hun på den nye store Avedøre Skole som blev indviet i august 1956.

Randi vil dele minder fra sin skoletid med os.

Max. deltager antal: 35

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke-medlemmer betaler 25 kr.

Valby Gasværk 26. september 1964.

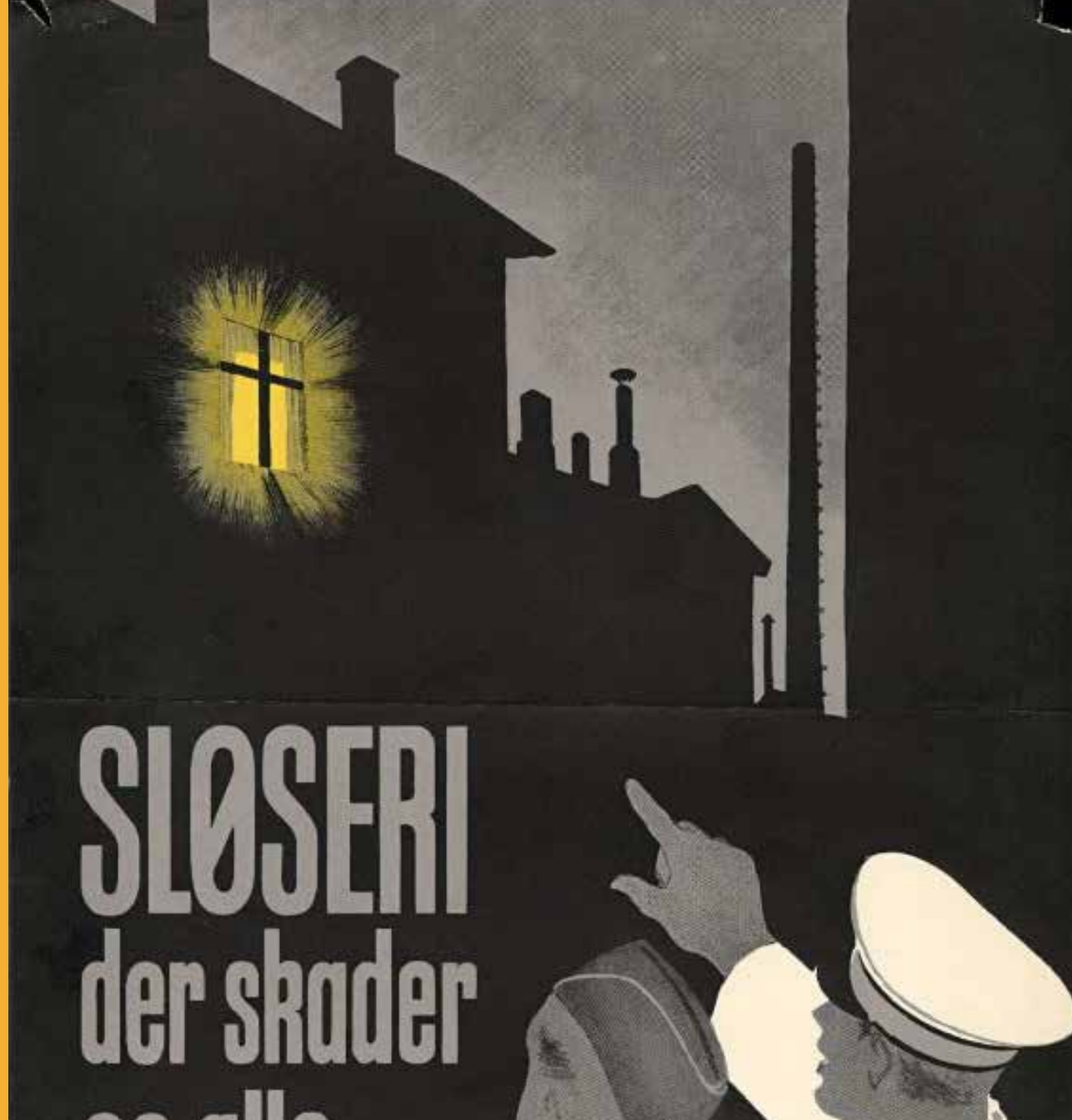
Privatfoto: Søren Peter Sørensen

[Læs artiklen på side 28](#)

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet.....	3
Hvad jeg husker fra tiden 1938 - 1945	4
Doktor Simonsen.....	12
Velfærdsdrømme og velfærdsbygninger	15
Herfra min verden går - Gl. Køge Landevej 404.....	18
Avedøre Kirke	22
Rundvisning i Risbjerg Kirke	24
"Et plejehjem skal være beboernes HJEM"	25
Da Frihedens Butikscenter blev indviet.....	28
Livet under coronaen - Giv din historie til eftertiden	30
Min ven Valdemars dagbøger.....	31
75-året for Befrielsen.....	32
Vi er her endnu	33
Bestyrelse og udvalg.....	34
Arrangementer juli - september 2020	35
VEJENE TIL HVIDOVRE	36

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	anne1poul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 1, Avedørelejren,
2650 Hvidovre
Tlf.: 3649 0030
E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com
Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)
Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

Hellbrandt A/S
Trykt i 725 eksemplarer
ISSN: 1602-7051
ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Plakat vedr. mørkelægning

Bladet:

Deadline:
Uge 27 - 2020
Omdeles fra:
Uge 33 - 2020
(Hvis corona- situationen er afklaret)

Arrangementer:

Tilmelding online på
<https://hls.nemtilmeld.dk/>
eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Generalforsamlingen den 5. marts skulle vise sig, at blive det sidste møde i Selskabet inden Covid-19 virussen lukkede ned for mange aktiviteter i Danmark.

Forsamlingsforbuddet udstedt af myndighederne ramte med det samme Selskabets mødeaktiviteter. Alle arrangementer har været aflyst siden da.

Åbent hus arrangementet på Rytterskolen den 15. juli håber vi på at kunne gennemføre. Det bliver således lidt over fire måneder, hvor Selskabets medlemmer ikke har kunnet mødes. Jeg tror selvfølgelig på, at du/I har kunnet få tiden til at gå godt alligevel. Det er ligeledes mit håb, at alle helbredsmæssigt er sluppet fri af virusens favntag.

På generalforsamlingen lovede bestyrelsen at rede trådene ud vedrørende en ba-

lancedifference på 3.196 kr. i det aflagte regnskab for 2019. Samtlige bilag er gennemgået. Der er således arbejdet ihærdigt med at gennemgå regnskabet og resultat er følgende: (Se nederst på siden)

Bestyrelsen håber med ovenstående, at have udrettet alle diskrepanser.

Jeg kan stærkt anbefale Pouls Sverrilds nye bog (omtalt på bagsiden). Der er vel nærmest tale om "bogen" om Hvidovres og andre forstæders tilblivelse. Virkelig spændende læsning.

I disse virus-tider har kommunikationsudvalget forsøgt sig med at afholde et møde elektronisk. Det gik faktisk fint, der var ingen udfald undervejs, og vi kunne endda se hinanden live.

Arbejdet med udstillingen, der fortæller om forretninger i Hvidovre er fortsat. De involverede har virkelig præsteret et stort arbejde. Tusind tak for det. Går alt som vi håber, kan man i perioden fra 31. august til 24. september begge dage inklusive besøge Hovedbiblioteket og opleve resultatet af den store indsats. Du/I vil kunne se en udstilling, der har opdateret den forrige med alle de input, vi fik af de besøgende. Turen er fortsat ned ad Hvidovrevej helt til Strandmarksvej. Gammel Køge Landevej og Brostykkevej er også blevet gennemgået minutiøst. Frihedens Butikcenter bliver det også muligt at studere. Det er også blevet til nogle afstikkere ned ad villavejene i området.

Med to meters afstand ønsker jeg dig god læsning og en rigtig god sommer

Anders Aalund

Indtægter i alt.....	111.495,69 kr
Egenkapital primo.....	106.139,00 kr.
Udgifter i alt	118.597,69 kr.
Over/underskud	-7.102,00 kr.
Årets resultat	-7.102,00 kr.
Egenkapital ultimo	99.037,00 kr.

Aktiver ultimo 2019:

Kassebeholdning:	1.131,00 kr.
Foliokonto.....	81.472,00 kr.
Opsparingskonto	16.433,99 kr.
I alt	99.037,09 kr.

Forskellen på 9 øre skyldes afrundinger i regnskabet. Det ændrede regnskab er underskrevet af formand og kasserer.

Hvad jeg husker fra tiden 1938 - 1945

Af Henny Paaske

Henny Paaske - Foto: Forstadmuseet

I 1937 startede min klasselærer Johanne Petersen Hvidovre Gymnastikforening, og her gik min mor og vore nabokoner så til gymnastik om vinteren. Imens samlede deres mænd skiftevis i hjemmene, for at spille kort. Når de var hos os, blev jeg 10 år gammel sendt op på mit værelse. Jeg er fra den tid, hvor børn skulle ses, og ikke høres. Men jeg kunne lytte. Så jeg sneg med ned ad trappen, så jeg kunne høre mændene ordne verdenssituationen. Jeg hørte om Hitler og det ragnarok, der var på vej. Verdens undergang blev forudsagt. Jeg var så skræmt, at jeg måtte kravle op ad trappen, stå på benene kunne jeg ikke.

Den 8. april 1940 var vi til fødselsdag hos Lis. Hendes 12-års fødselsdag blev fejret med, at vi børn igen hørte om verdens undergang og ragnarok. Den slags bør være forbudt for børn. Og så dagen efter 9. april blev vi børn sendt hjem fra skole, og hjemme så jeg min far i færd med at lave mørklægningsgardiner, alt mens han gentog: 'Jeg sagde det jo, det var jo det jeg sagde'. Senere er jeg klar over, at han har været lige så skræmt, som jeg var. Ragnarok blev lidt afløst, idet vi fik at vide, at

vi skulle te os ordentlig overfor tyskerne, og samarbejde. Man har jo været forberedt på krig, for mørklægningspapir lå altså parat. Sommertid blev indført. De lyse sommernætter var ikke noget problem, men da det blev oktober, så blev det mørkt. Man fik bøde, dersom der slap en lysstribe ud ved et vindue, og al udendørs lys var borte. Cykellygter blev forsynet med en hætte, så kun et meget lille glimt slap ud. Cyklens bagskærm blev malet hvid, man gik med hvide armbind.

Der males kantstriber - Foto: Forstadmuseet

Kantsten blev malet hvide. Når det bankede på døren om aftenen, spurgte man: ”Hvem der”, og så slukkede man lyset, mens døren blev åbnet.

Måneskin var jo herligt, og på en frostklar aften kunne man orientere sig alene ved lyset fra stjernerne. Da min datter var 55, tog vi på tranetur til Sverige et år i april. Vi boede på en ødegård, og kiggede stjerner, og her så min datter for første gang Mælkevejen – dette brede lysende bånd af millioner af stjerner, tværs over himlen. Under mørklægningen kunne disse stjerner lyse tilstrækkeligt op til, at vi kunne orientere sig.

Fra familie på Nørrebro har jeg hørt, at når de kom med sporvognen på en mørk aften, så talte de gader, for at være sikker på at komme i deres egen gade. Der var gardiner for vinduerne i sporvognen. Hvordan vognstyrelsen vidste, hvor han skulle holde, forstår jeg ikke.

I vinteren 43/44 kom jeg fra skolescenen i Det ny Teater. Med sporvogn til Toftegårdsplads, løste en tillægsbillet til 5 øre, så kunne jeg komme med bus 21 til Lykkebovej/Vigerslevvej. På gå-ben resten af vejen. På Sønderkær, der er ret bred, blev jeg opmærksom på, at der var én der stod stille på modsatte fortov og røg en cigaret.

Jeg havde hørt om overfald og voldtægt etc, så jeg listede af sted, og pludselig lå jeg i en udgravning. Det var ikke en cigaret, jeg havde set, men det var afmærkningen af, at Sønderkær var gravet op på tværs, og i min vejside var der ingen lys.

Det var ikke bare mørkt, det var også koldt. Vintrene var ekstremt kolde, og brændsel var det småt med. Kul fra England og Polen var det slut med, og tyskerne kunne selv bruge deres. Hvor vi dog frøs. Der var et tykt lag is på ruden, sommetider også på ydervæggen om morgenen, så hvis man ville vide, hvordan verden så ud uden for, satte man en varm fingerspids på isen, så der blev et lille kighul. Når kakkelovnen efterhånden havde varmet stuen op, så skulle der tørres smeltevand op. En uldtråd i smeltevandet, ledte vandet ned i en beholder. For et par uger siden, fortalte en mand mig, at hans bror ikke kunne stå op en morgen, fordi hans hår var frosset fast til væggen.

Det var forbudt at have varmt vand i hanen. Med minus 20 grader udenfor og et koldt badeværelse med koldt vand, så kunne man klare sig med at vaske sig til højhalset. Fødderne måtte jo vaskes, og så kunne man se, at man havde vasket fødderne og så jævnedes overgangen til det ikke-vaskede ben.

Der kom hurtigt rationeringsmærker, først på kaffe og smør og sukker. Sæbe blev også rationeret, min mor mente, at hvis ingen hamstrede, så var der nok til alle. Så vi gik hurtig over først til 50% så til -40-30% sæbe. Min moster havde derimod hamstret, så til min konfirmation i 1942 fik jeg et stykke 80% sæbe af hende. Se, det var en gave. De afleverede mærker skulle stemples i forretningen og afleveres for at få nye varer.

Min mor passede sit ismejeri, så vores vasketøj kom på vaskeri. Og en måneds storvask forsvandt. Frotéhåndklæder, lagner, dynebetræk og undertøj kunne ikke erstattes, det var en katastrofe. Man kunne ikke købe noget af dette. Da mine forældre holdt sølvbryllup i marts 45, var den bedste gave de fik 6 brugte viskestykker. Der var købekort til kød og tekstiler, og så kom handelsministeren Halfdan Henriksen sommetider i radioavisen og fortalte, at nu var det tilladt at købe et par sokker eller 100 gr strikkegarn, eller nogle meter lagenstof. Børnefamilier havde et kæmpeproblem med tøj til børn, der hele tiden voksede til en ny størrelse. Det blev almindeligt at have en strikket trøje, hvor ærmerne var blevet forlænget med garn i en anden farve. Mine skistøvler blev forlænget af skomager Kristrup på Turebyalle. De var ikke pæne, men kunne

holde fødderne varme. Der var en omsyningscentral, hvor man kunne få hjælp til at omsy tøj. Der kom noget kunststof, kaldet maximaltøj. Jeg fik syet en kjole, den kradsede og mistede hurtigt faconen.

Smørmærker var de dyreste på den sorte børs. Et smørmærke var til $\frac{1}{2}$ pund = 250 gram. Der var også 5 grams mærker, som man skulle aflevere på restauration sammen med et 20 grams rugbrøds-/franskbrødsmærke for et stykke smørrebrød. (Dette også efter krigen til smørrationeringen sluttede omkring 1950. Kaffemærker havde vi til 1952). Sukker måtte man spare på, så man havde nok til at klare syltning af havens bær. For kaffemærket kunne man ikke købe kaffe, men derimod kaffeerstatning, som så blev blandet med en lille Richs.

Der var mangel på alle ting, så al fabrikation gik i stå, der var 56% arbejdsløse, og nogle af disse blev sendt til Jylland for at grave brunkul og tørv til erstatning for koks. I min familie fortæller vi, at det var min far, der fandt på, at der sikkert var tørv i engen ved åen ved Sydårsvej mellem Mørupsalle og Risbjerggårdsalle. Jeg har været med til at stable tørv her. Min far havde lavet nogle rammer, hvori han hældte den våde tørvejord i, og når det så var tørret, kunne man stable

disse tørvestykker. Området blev fordelt mellem Risbjerggårds Villabys ejere efter et eller andet system. Efter krigen blev Vigerslevparken anlagt. Nogle af de mange arbejdsløse drog til lossepladsen, der lå, hvor nu Rosenhaven og den store park i Sydhavnen ligger. Her gravede de efter de koksstykker, som i tidens løb var kommet med, når askeskuffen blev tømt, hver morgen. I de gode tider havde man også kasseret koksstykker, der kun var lidt brændte. De kunne sagtens bruges igen. Der var ting, der var så lidt af, at de ikke kunne rationeres. Her var man nødt til at stå sig godt med sin forhandler, f.eks. tobaksvarer og chokolade. Begge ting var erstatningsvarer, men alligevel 'bukkevare', som lå gemt i forretningen, og kun solgt til gode kunder. Min mor fik til jul et par chokoladeæsker i forskellige størrelser, som hun så fordelte efter hendes mening.

Vi havde ikke problem med slagtervarer, da vi selv havde en halv gris gående i udhuset. Den anden halvdel var naboen. En gang faldt den om, hønefuld. Den var blevet fodret med affaldet fra min fars vinproduktion. Denne gærede masse fik grisen til at se glad ud. Min bror fortalte siden, at grisen faktisk altid var lidt småfuld, da det brød, den blev fodret med, havde stået i blød i et kar og gæret et par dage. På slagtedagen kom der hjælpere

til, med at partere, lave blodbudding, finker af nyrer og andre indvolde, rense tarme til medister. Når de havde fået en andel, blev resten saltet i et stort kar, så kunne vi klare os et godt stykke tid. Når min bror lukkede sin madpakke op lige efter slagtingen, så kunne han få en halv pakke cigaretter for et stykke med fedt og sylte. Den sidste del af besættelsen var selv salt rationeret.

Der var mangel på alt, en gammel plade skulle afleveres for at få en ny. Korkprop- per og mælkekapsler skulle også afleveres. Korkindlægget i ølkapsler kunne fjernes, det har mange familier tjent lidt penge ved at gøre.

Tyskerne stillede som betingelse for at levere kul, at vi sendte mænd til Tyskland for at arbejde der. Alle arbejdsløse skulle gå til kontrol hver dag i Ingerslevgade. Her blev de opfordret til at grave brunkul i Jylland og når tyskerne forlangte nye hold arbejdere, fik de arbejdsløse at vide, at de kunne få arbejde i Tyskland. Efter krigen sagde nogle høje herrer, at de havde samarbejdet med tyskerne.

Jeg havde to brødre der var 6 og 4 år ældre end mig. Vi boede i nr. 44, og i nr. 38 boede min bror Ejvinds et år ældre kammerat, der også hed Ejvind Olsen,

de havde leget sammen siden de var 10. Den anden Ejvind var soldat i Avedørelejren den 9. april 40, og jeg har hørt ham fortælle, at soldaterne løb ud og skød med maskingeværer efter de tyske flyvere. Denne Ejvind meldte sig til Frikorps Danmark i 1941. Lederen af dette frikorps fik en orden af Chr. X, fordi de skulle ud og bekæmpe kommunister. Da min brors kammerat kom hjem i 1945, fik han og de andre overlevende straks 2 års fængsel. Kontant afregning. De store værnemagere, der havde tjent styrtende på at arbejde for tyskerne, fik trukket deres sager så længe, at de kun fik en lille straf. I 1947 kom han på besøg lige fra fængslet, for at få min mor til at skrive under på et alle andet. Jeg hørte ham fortælle om, hvordan han var taget til fange af englænderne, der havde armbåndsure på begge arme og ankler, og lommerne fyldt af jernkors. Min bror har fortalt, at han da gerne ville høre om kammeratens oplevelser på Østfronten, den gang Frikorpset var hjemme på orlov. Men han ville ikke ses sammen med en tysk soldat, så de mødtes inde i København.

Min bror skulle have været soldat i efteråret 1940, i stedet for blev han CB'er. DVS Civilbeskyttelse. Disse CB'ere gik som føl til en politibetjent. Min bror sad på kontoret på Rødovre Station på Ros-

kildevej, hvor Hvidovre hørte under. Her var han så længe, som en værnepligt var på den tid. Derefter var han så arbejdsløs, en af de 56%. Hver dag til kontrol i Ingerslevgade, hvor man opfordrede til at tage arbejde i Tyskland. Min bror tog afsted det halve år, kontrakten lød på. Så havde han fået nok af tyskerne, han havde set, hvordan de behandlede de polske fanger. Han kom med i en modstandsgruppe. Han har fortalt om dengang man ville sabotere Halkjærs Maskinsnedkeri på Landlystvej. Han lå i venteposition sammen med sin gruppe i engen ved åen. Her kom pludselig en motorcykel farende igennem. Det har sikkert været nogle Hippoer, der morede sig med at køre ræs her. Men da man ikke kunne vide, om der ville komme flere, så blev aktionen aflyst i første omgang. Man siger at lediggang er roden til alle rødder. Nogle af disse rødder gik ind i HIPO, Hilfspolizei. Min bror var 'under jorden' en tid, og han ringede hjem, og bad os om at fjerne noget, der var gemt i fjedrene under en lænestol.

Jeg var spejder på Eriksminde, og her kendte vi mange, der var modstandsmænd. Bl. Jørgen Schow, der er mindet ved stenen på Hvidovrevej 221, hvor hans forældres hus lå. Nogle her har måske været ulveunger hos den navnkundige Trisse, Helge Tranholm Jensen. Han var

også med, og han var medlem af Hvidovre Vagtværn, som blev oprettet efter, at Politiet var ført til Neuengamme i september 1944. Trisse var med til at overtage Avedøre lejren efter Tyskerne i 45, og han har fortalt om, at englænderne kom og forlangte alle tyskernes efterladenskaber brændt. Trisse fik dog reddet et stort telt, som vi spejderne fik stor glæde af på lejre i de næste år. Den engelske officer, der stod for dette, var den kendte danske skuespiller Mogens With.

Vi kendte også Helge Schiønnemann, der var meget let kendelig med sit røde hår. Det fik han så farvet sort, og så var han endnu mere synlig, da det så helt forkert ud. KFUM'erne brugte gymnastiksalen på Kettevejsskolen, og her kom en aften HIPO'erne, efter at de havde gennemrodet Eriksminde. De spurgte drengene, om de havde set Helge Schiønnemann. Selv om han lige var gået ud af døren, så var der ingen, der havde set ham.

Lige efter 9. april 1940 var det småt med modstand. Vi viste tyskerne, at de ikke var velkomne. Nogle ville gerne lufte deres tyskkundskaber, men de fleste tog afstand. Axel Schiøtz holdt den aftalte koncert den 10 april 1940 med

danske sange. Og jeg skal love for, at vi sang danske sange. Der blev arrangeret Alsangstævner med masser af deltagere. Også Algang blev populært. Der var ikke så mange fornøjelser, så søndage kunne man se en masse mennesker til fods ned ad Gammel Køgelandsvej og tilbage igen. Så havde vi vist samfundssind og modstand mod tyskerne. Jeg tror ikke, at det gik op for tyskerne, at dette var modstand mod dem. De har nok snarere opfattet det som: De indfødtes stammeritualer. Sang som modstand var almindelig. Jeg husker i 4. Mellemklasse i 1944, vi var på vandretur fra et vandrehjem til et andet i Nordsjælland. Hver morgen sang vi, når flaget blev hejst. I Helsingør sang selv brummerne med, fordi vandrehjemmet Wisborg lå lige overfor tyskernes kommandantur med det forhadte naziflag.

Fornøjelser under besættelsen. Vi havde fået Hvidovre Kino i 1940, og straks efter 9. april blev engelske film forbudt, så kunne vi se amerikanske film indtil Pearl Harbour, hvor amerikanerne gik ind i krigen. Der var ingen engelske sange i radioen, så det eneste engelsk vi hørte, var i de engelsktimer vi havde i skolen. Mit oldiebarn på 4 har et stort engelsk ordforråd. Nørreport Bio spillede en svensk B-film; Landevejskroen, i over et år, fordi de skulle spille en tysk film derefter.

Aktion "Hvid Bagskærm" (1934) - Foto: Rådet for Større Færdselssikkerhed

Tyskerne havde indført censur. Det var forbudt at tale skrive nedsættende om tyskerne, og især deres krigslykke. For en sikkerheds skyld havde vi også en dansk censur, der skulle sikre, at vi ikke fornærmede tyskerne. Teatercensor Normann kiggede forestillinger igennem. Så kom selv H. C. Andersen under censur. Min klasselærer kom en dag og fortalte, at i Lulu Zieglers kabaret havde Helge Kjørulff Schmidt en aften læst Andersens eventyr: De små grønne. Han læste så

dette om en rosenbusk der bliver invaderet og ødelagt af bladlus. Da vi altid sagde 'de grønne' om tyske soldater, kunne vi sagtens se, at det var for farligt. Det var også tegn på modstand at gå med en kalot i Royal AirForce farver – den hvide plet i midten, omgivet af en rød og blå ring.

Der er flere markante datoer fra de 5 år, som man ikke glemmer. 29. August 43, derefter blev tyskerne strengere med clea-

ringmord og dødsstraffe. Når en stikker var blevet skudt, blev der skudt 3-4-5 tilfældige danskere. Når der var foretaget en sabotage, så kom der Schalburgtage lige efter. De ødelagde Tivoli, Apolloteatret og andre populære steder. Der blev af og til udgangsforbud, ingen færdsel fra kl. 7- 8 – 9 eller 10 til kl. 5 om morgenen. Da jeg og mine klassekammerater gik til andendagsgilder hos hinanden i oktober 42, så måtte vi blive der hele natten.

I juli 1944 blev der udgangsforbud fra kl. 19, det protesterede arbejderne imod. De gik hjem for at passe deres kolonihave, der skulle skaffe dem grønsager til vinteren. Der blev generalstrejke med flere døde til følge. Folk fra København kørte på cykel ud til gårdene sydpå for at skaffe mælk. Så spærrede tyskerne udfaldsvejene ved Gl. Køgevej og Roskildevej. Her i Hvidovre kom tyskerne fra Avedøre lejren og fjernede alle cykler. De stoppede heldigvis et stykke fra os på Risbjerggårdsalle, og senere kunne man komme og hente sine cykler igen på kasernen. Min mors køledisk holdt hurtig op at køle, så vi delte ud af den is, som skulle have været solgt som isvafler. Der var lukket for vand og elektricitet som represalier. Der blev dog lukket op for vandet, da brandvæsnet skulle slukke ildebrand i Købmandsbutikken på hjørnet af Hvidovrevej og Brostyk-

kevej. Nogle mente, at købmandskonen havde været for venlig over for tyskerne, så mente de, at det var i orden atutte forretningen af.

19. september 1944 er eneste gang jeg har været i beskyttelsesrum på skolen. Luftalarmen skulle få politibetjentene til at melde sig på stationerne. Den politiløse tid blev mere usikker, vi fik et vagtværn i Hvidovre, det holdt til på Biblioteket, og var et dække for en modstandsgruppe.

21. marts 1945 den dag var jeg til sidste eksamensfag i realklassen. Skolen var lukket fra februar grundet mangel på varme. Kun de to 4. mellemklasser og vores realklasse var på skolen. Vi sad omkring varmecentralen. Hjemme igen på Risbjerggårdsalle hørte vi motorstøj, vi sprang op på 1. sal, og kiggede ud. Og så så jeg lige ind i cockpittet på en engelsk maskine, jeg så tydeligt piloten, der styrede sit fly lige forbi vinduet, lige over lysledningerne og mellem husene ind til Shellhuset.

Senere samme dag kom en lille pige 10-11 år, i min mors forretning. Hun var meget bleg, og fortalte, at hun kunne være død samme dag. Hun gik på den franske skole, og var blevet reddet op fra beskyttelsesrummet. Og hjemme igen blev hun sendt i byen efter en pot mælk, - og så ta-

ler vi ikke mere om det. Den gang kendte man ikke en gang ordet psykologhjælp.

Hans Mathiasen, Gl. Køgevej gik også på den franske skole, og han kan intet huske derom. Dog husker han, at han senere spurgte om, hvor søster Agnes eller hans små kammerater var henne. Han fik at vide, at de var rejst.

4. Maj 1945 en dejlig lun fredag aften. Vi havde sendt grønsmitterne hjem, og vi var nogle der sad i grøftekanten i Hvidovregade ud for Spurvegårdens mark. En spejderkammerat kom hjemmefra og fortalte, at hun netop havde hørt BBC, og at tyskerne havde overgivet sig. Vi troede, at det var endnu et af de mange rygter, der havde været i omløb. Vi vidste godt, at tyskerne var slagne, men vi vidste ikke, om de ville kæmpe til sidste mand. Der var megen nervøsitet. Vi blev dog klar over, at det var dejligt sandt, for fra Hvidovrevej kom en lille lastbil med mænd på ladet. Her genkendte jeg Helge Schiønne-mann, og vi så for første gang det kendte armbind, som modstandsfolkene bar. De skulle vel til Eriksminde for at hilse på forældre, og vel hente våben, som sikkert har været gemt her. Vi ville ind til byen for at se på tingene der, men på Vigerslevvej var de gule busser allerede overfyldte, så jeg gik hjem. På vejen så jeg folk

hejse deres flag, her kl. 22 om aftenen.

Hjemme kom min bror på visit, med armbind og en tysk håndgranat i bæltet. Det så drabeligt ud.

Den 5. Maj, lørdag, almindelig arbejdsdag. Jeg var på Postvæsenets skole i Hovedpostkontoret i Tietgensgade. Og på hjemvejen lyttede jeg til en times kirkeklokkeringning. Nogle dage efter oplevede jeg at køre med én af de hvide busser, der havde hentet koncentrationsfanger hjem fra Tyskland. Den populære chauffør Frisendahl havde kørt den. Man kunne tydelig se hvert hvidt penselstrøg, der lige dækkede hele den røde bus. Dog undtaget det grønne bælte under vinduerne, hvor der stod :Toftegårds Plads – Friheden.

Vi kom af med tyskerne, men det tog lang tid, før alt var normalt igen. Rationering havde vi helt til 1952, ingen penge at købe varer for i udlandet, og Englænderne havde heller ingen penge til at købe bacon for. Så vi havde flere kolde vintre med brændselsmangel. Jeg købte et par sko lavet af rødspætteskind. Det var som at stikke fødderne i en papæske. Men de var pæne.

Ordbog

Sabotage – ødelæggelse af ting eller fabrikker, der arbejdede for tyskerne

Clearing – efter en sabotage, foretog Schalburgkorpset en Schalburgtage. F.eks. Tivoli Hvis en tysker eller en tysk-medløber var skudt, så blev 1-3-5 tilfældige clearingmyrdet

Clearingbetaling – de varer tyskerne modtog, blev betalt af statskassen

Pipaluk - praktisk hovedbeklædning, en hætte med halskrave, ned under frakkekraven.

Organisere – at stjæle noget til et godt formål, eller fra en tysker, tyskvenlig

Sort børs – rationeringsmærker blev stjålet og solgt. (Hasselstrøm, edderkoppen)

Maximal - -priser: fastsat af regeringen.

Maximalstof: lavet af mærkelige ting – det kradsede, og kunne ikke holde faconnen.

Repressalier - gengæld

Doktor Simonsen

Af Jens Frederik Jørgensen - interview med Birgitte Simonsen og Annelise Hockenhull

Poul Simonsen ca. 1955. Privatfoto.

Hvis man i Hvidovre siger ”Doktor Simonsen”, vælter det frem med minder om en dygtig, respekteret og vellidt familielæge. Han kendte sine patienter, der kom fra alle samfundslag. Han gav sig god tid til patienterne.

Det var baggrunden for, at jeg gennemførte et interview med Birgitte Simonsen og Annelise Hockenhull, som er de ældste af de tre døtre, som doktor Poul Simonsen og hans hustru Inga Simonsen havde.

Poul Simonsen blev født i 1912, og da han var blevet uddannet som læge, var hans første ansættelse som læge på Oden-

se sygehus. Her blev Birgitte født.

Den 1. november 1942 overtog Poul Simonsen ejendommen Hvidovregade 97 fra stukkatør Notini

Det blev begyndelsen på en 40-årig lægegerning i Hvidovre. Hvorfor det blev Hvidovre, ligger hen i det uvisse, men doktor Simonsen øjnede vel muligheden for at skabe sig en stor lægepraksis i en af de stærkt voksende forstæder til København.

I huset - en stor villa med kælder bygget i 1938 - blev der indrettet en konsultationsstue. Husets hall var venteværelse for de mange patienter, som doktor Simonsen havde. Dengang var der ikke tidsbestilling. Patienterne sad og ventede i konsultationstiden, der var hver eftermiddag, torsdag aften og lørdag formiddag. Lørdagskonsultationen blev senere til konsultation hver 2. lørdag og senere igen kom der en vagtordning mellem lægerne i Hvidovre.

I begyndelsen havde doktoren vagt døgnet rundt, og fru Simonsen passede telefonen. Doktor Simonsen tog ud på hjemmebesøg, og han har hjulpet mange Hvidovre-børn til verden og senere fulgt dem ved børneundersøgelser og endnu

senere haft dem som voksne patienter.

Annelise husker, at faren havde to lægetasker, og når han tog afsted med begge tasker, vidste hun, at han var på vej ud til en fødsel. Doktor Simonsen var meget anerkendende over for jordemødrene - de kendte deres metier.

Doktor Simonsen fik tidligt en bil, hvilket lettede hjemmebesøgene. Det var ikke en bil i luksusklassen. Birgitte husker således en BMW lige efter krigen, hvor der var hul i bilens bund.

I 1956 flyttede doktor Simonsen klinikken til Kettegård Alle 7. Det var en kæmpe lettelse for ham, at han fik ansat en sygeplejerske som medhjælp. Mange husker givet fru Anna Svendsen, der var ansat hos doktor Simonsen, lige til praksis lukkede. Hun kunne være skrap og var beskyttende over for ”doktoren”, det udtryk hun brugte såvel i omtale som tiltale over for doktor Simonsen.

1952-53 blev Danmark ramt af en polioepidemi. Det var en travl periode for doktor Simonsen og hans hustru. Der var stor bekymring i familierne, om man nu var blevet ramt af sygdommen.

Man var ikke klar over, hvor smitten

kunne komme fra, og Birgitte og Annelise legede ofte sammen med andre børn i ”Åen” (Stadsrenden), der løb under både Poppel Alle og Birke alle. Det var et spændende legested, men meget uhumsk. Her fik de ikke lov at lege længere.

Annelise husker, at der var en lang kø i forbindelse med den polio vaccination, som blev gennemført. Køen gik helt ud til Hvidovregade.

”Kettebo”, Kettevej 47-55 (i dag Sønderkær 47-55). Opført i 1941-42. Foto: Jens Frederik Jørgensen, august 2019.

Birgitte og Annelise mindes en privilegeret barndom, præget af liberalt frisind, ikke noget med en kæft-trit-og-rettings-opdragelse. Legekammeraterne var en flok børn, især fra de røde 2-etagers ejendomme på Kettevej. De holdt sammen. Der var albuerum for børnene. De kunne bruge husets kælder som legeplads, efter at man var holdt op med at fyre med tørv, og det ”møgbeskidte” tørverum var nedlagt. Hernede holdt børnene fastelavnsfest, og der var på et tidspunkt et spøgelsesrum.

Huset havde en kæmpehave. Det var også et attraktivt sted at lege om sommeren. Haven var morens fristed, og haven blev

plejet og passet. Haven havde et stort blomsterflor samt blomsterkrukker på terrassen. Nederst i haven var ”Skoven” - et område med skovplanter.

Det fortælles, at doktor Simonsen under krigen var Hvidovrekompagniets ”læge”. Han blev tilkaldt, tilså og behandlede sårede frihedskæmpere med fare for eget liv.

Birgitte har ikke sikker viden herom, men hun husker at have fået fortalt, at moren var skrækslagen, når doktoren under krigen blev kaldt ud om natten.

Befrielsesmorgenen er Birgittes første sikre barndomserindring. Der var ikke flagstang ved huset, så hendes meget glade forældre havde hængt et Dannebrog

Hvidovregade 97 (Kirkegade 4). 1953.
Akavrel af Steffens, fysiklærer på Kettevejsskolen.

op på terrassen. Det gav et mørkt skær ind i huset.

Birgitte husker, at der kom lastbiler fyldt med tyske flygtninge, som blev indkvarteret på skolerne i Hvidovre. Hun husker også synet af tyskerbørn, der gik 2 og 2 i kvarteret.

Birgitte gik på Kettevejsskolen. En dag flokkedes børnene foran det store træ i skolegården. Her stod der en lille sort dreng oppe på bænken. Det var første gang, hun og mange andre af skolebørnene så et sort menneske.

Annelise gik også på Kettevejsskolen, indtil hun tog realeksamen. Johs. Møllehave var i perioder vikar for Herdis Jensen. Når Johs. Møllehave gennemgik Kaj Munks "Ordet" eller H.C. Andersen, sad klassen tryllebundet. Han var en fantastisk pædagog, husker Annelise.

Huset Hvidovregade 97 blev solgt til naboen, Risbjerg kirke, i 1982. Da var adressen efter anlæg af motorvejen blevet til Kirkegade 4. Kirken indrettede kontor og mødested i villaen. Mellem kirken og huset var der en sti. Stien blev nedlagt, og villaen revet ned, da kirken i 1998 bygge-

de en sognegård.

Birgitte ville for få år siden ind at se sin dejlige barndomshave. Der var kun lidt tilbage. Hun kunne genkende et fuglebad og nogle gule valmuer. Alt andet var forandret, og hun havde derfor kun mindet om et dejlig barndomshjem tilbage.

Poul Simonsen lukkede sin lægeklinik i 1982 og gik på pension. Inga og Poul Simonsen flyttede til Ordrup. De døde i henholdsvis 1990 og 1991.

SPIS I CAFÉ HJERTETRÆET

Caféen er:

- et spisested, hvor man kan få et billigt måltid mad eller en kop kaffe.
- et sted hvor man kan møde andre mennesker.
- et sted, hvor der kan holdes gravkaffe eller reception efter en kirkelig handling som fx, dåb.
- et kulturtilbud med foredrag, vise-sang, bankospil, m.m.
- et sted, hvor man kan få omsorg både som personale og besøgende og få hjælp til at komme videre, hvis man har brug for det.

Priser:

Almindeligt smørrebød 12,- kr.
 Luksus smørrebød 25,- kr.
 Dagens salat 40,- kr.
 Dagens salat stor 55,- kr.
 Franskbød m. 2 skiver ost 25,- kr.
 Dagens ret 40,- kr.
 Dagens ret stor 55,- kr.
 Ekstra kød fra 5,- kr.

Dagens kage/dessert 15,- kr.

Sodavand lille 10,- kr.
 Sodavand stor 14,- kr.
 1 glas mælk 5,- kr.
 1 glas juice 10,- kr.

Spis brunch den 1. fredag

i måneden for kun 75 kr.
 (nu også med røget laks, tebirkes og wienerbrød)
 Her får du billig og sund mad af gode råvarer i hyggelige omgivelser.
 Få dig en tur ud af det og besøge os.
 Kom alene eller tag en ven med.

Café Hjertetræet i Avedøre Kirke
 Trædrejerporten 6, 2650 Hvidovre
 Tlf.: 21162603, mobil: 20866464,
 E-mail: laul@avedoere-kirke.dk
 Roxana: mobil: 21162558
 Åbningstider alle hverdage
 fra kl. 10.00 til 14.00

<https://www.avedoere-kirke.dk/cafe-hjertetraet/>

NB: Grundet Corona er Café Hjertetræet lukket foreløbig til d. 10. maj. - Se evt. caféen hjemmeside

Velfærdsdrømme og velfærdsbygninger

Af Jens Frederik Jørgensen

Efter anden verdenskrig var Danmark et utroligt fattigt samfund, og alligevel blev store ideer realiseret, og arkitekter var med til at skabe store kvaliteter i byudviklingen og boligbyggeriet.

Dette var Poul Sverrilds udgangspunkt for sit foredrag den 30. oktober 2019 for 60 medlemmer af Lokalhistorisk Forening for Brøndby og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab om to store arkitekter, der i deres virke i Brøndby og Hvidovre satte præg på de to bysamfund, vi kender i dag.

”Velfærd i forbindelse med byggeri og boliger er tanken om at give mulighed for alle til at realisere deres drømme. Velfærdstanken bygger på tanken om lige muligheder til et vist niveau for alle til alt. Den tanke kom også ind i boligtænkningen.

Demokratiseringen af samfundet og forestillingen om sunde boliger i en sund by var med til at præge udviklingen i Hvidovre og Brøndby. Efterhånden som byen voksede udad, voksede de to forstæder frem, i tid forskudt 10-20 år i forhold til hinanden.

Dygtige arkitekter satte deres præg på de store boligbyggerier, der skød op. Det var nyt. Den tidlige forstad havde ikke været

noget, man forbandt med arkitektur og arkitekter.”

Inden for denne ramme præsenterede Poul Sverrild de to arkitekter Kay Fisker (1893 – 1965) og Svenn Eske Kristensen

(1905 – 2000), som fornemme repræsentanter for denne tænkemåde i forbindelse med boligbyggeri i Hvidovre og Brøndby.

Kay Fisker, der grundlæggende er mere kendt i udlandet end i Danmark, er arki-

Bredalsparken Bygget - 1950-52 og 1958-59 af arkitekt Svenn Eske Kristensen
Foto: Fortadsmuseet

tekten bag ”Beringparken” på Gammel Køge Landevej. Bebyggelsen skulle ligge på en smal og vanskelig grund, klemmt inde mellem Gammel Køge landevej og en planlagt S-togsbane.

”Tanken bag byggeriet var, at når man kom kørende ad Gammel Køge Landevej ind mod byen, så skulle man konstatere, at her starter byen. Blokkene stod tæt og dækkede for hinanden som en lukket mur, og man skulle helt hen forbi dem, før man så, at man kunne komme indimellem dem. Det var tænkt som ”Velkommen til København!”

”Halvformede kældervinduer er et pynteligt træk. Markeringen af etageadskillelserne er italiensk inspireret. Og så nogle utroligt tunge, germansk inspirerede tage. Oprindeligt Reseda-grøn farvet puds på alle blokkene – en farve man ikke lige glemte! I dag har hver andelsboligfor enings blokke sin egen farve.”

I forbindelse med ”Brøndbyparken” stod Kay Fisker både for byplanlægningen og byggeriet. ”Han fik den planlagte S-togstation – Brøndbyøster -flyttet 150-200 meter, så den kom til at ligge ved de 8 etagers teglstenshøjhuse, der ligger omkring et grønt område og med butikker i stueetagen”.

I øvrigt består Brøndbyparken af boliger af forskellig størrelse, så ”der er boliger til enhver livssituation og til familier af forskellig størrelse. Blokkenes højde reduceres ned ad mod Brøndbyøster landsby”.

Svenn Eske Kristensen blev først rigtig kendt i Danmark, ”da der for et par år siden udkom en moppedreng af en bog: ”Svenn Eske Kristensen -Velfærdsarkitekten”. Bogen viser, hvad han kunne og gjorde. Han har bygget ukristeligt meget, og han havde den holdning, at børn skulle bo godt og trygt. En del af hans indsats var, at han standardiserede dansk bolig-

byggeri og lagde grunden til industrielt boligbyggeri”.

Det første han byggede i Hvidovre, var ”Kirkebrohuse”, Hvidovrevej 130-34. Et muret rødstensbyggeri med mange fine individuelle detaljer.

Nogle år senere byggede han ”Bytoften” (Textilmessen). En markant bygning i gadebilledet ”med en speciel og veludnyttet tagetage”.

Svenn Eske Kristensens boligmæssige mesterstykke og store værk i Hvidovre er

Beringparken - Bygget 1944 af arkitekt Kay Fisker
Foto: Fortadsmuseet

”Bredalsparken”. Byggeriet løb over 10 år. Der blev bygget 1.500 boliger.

Byggeriet fik 105 boligtyper, hvilket få år senere ville være utænkeligt, da byggeri var blevet standardiseret. Alt fra gitrene ved de franske altaner til gelændere og dørhåndtag var tegnet af arkitekten. Alle boligernes opholdsrum fik solindfald.

”Hvidovrebo VII og VI”, Tavlekærvej og Kærstykkevej, samt Strandhavevej og Strandmarksvej blev elementbyggeri i fuld skala. Svenn Eske Kristensen gik forrest i den udvikling, der også kom til at rumme en faglig kamp mellem ufaglærte og murere. Ufaglærte kunne efterhånden støbe elementerne på stedet, så der ikke var behov for murere ved byggeriet.

Brøndby rådhus betegnedes som et mesterværk i tegl. ”Et rådhus, der ikke er pralende og magtfuldkomment, men er nede ved jorden i kontakt med de borgere, det skal betjene”.

Endelig omtalte Poul Sverrild ”Grenhusene”, et byggeri, som der er igangsat en fredning af som et eksempel på tæt-lav-byggeri, som Danmark er berømt for i udlandet.

Et hus med en lukket gårdhave, et hus

hvor man ikke udefra kan se, hvorledes beboerne har realiseret deres drømme om, hvorledes en bolig skal være indrettet. Husene ligger som blade på grene, der danner en overgang fra det private til det kollektive. ”Grenene” fører ud i det offentlige rum.

For udefrakommende er det svært at finde rundt i bebyggelsen, da husnummeringen bryder med dansk logik for nummerering af gader, hvor lige og ulige numre ligger på hver side af gaden. Derfor er der i bebyggelsen opsat skilte, hvor de enkelte huses numre er angivet, så gæster kan finde rundt.

Til slut i sit foredrag kom Poul Sverrild med nogle bemærkninger om Arne Jacobsen (1902-1971), en arkitekt, der mest byggede i Gentofte og Søllerød. Han byggede dog også bl. a. Rødovre og Glostrup rådhus og Rødovre Hovedbibliotek.

I Hvidovre har han kun bygget eet hus, Brostykkevej 23. Et hus der senere er blevet ombygget til ukendelighed, og som i dag er børneinstitutionen, ”Børnehavehuset”.

Poul Sverrild gjorde det igen. Han formidlede på fornem vis sin store viden om lokalhistorie, arkitektur og kulturarv. Vi

fik nyt at vide, serveret med spændende iagttagelser af detaljer ved de byggerier, der blev omtalt. Detaljer man vil lægge mærke til, når man fremover færdes i Brøndby og Hvidovre og ser Svenn Eske Kristensens og Kay Fiskers byggerier.

Kay Fisker har bl.a. bygget:

Beringparken, 1944
Brøndbyparken, 1951
Brøndbyøster Skole, 1954
Nygårdsskolen, 1960
Nygårdsparken, 1954 - 1960

Svenn Eske Kristensen har bl. a. bygget:

”Lodderne” i Brøndby, 1942
Kirkebrohuse, 1944-45
Bytoften, 1945-47
Bredalsparken, 1950-52 og 1958-59
Hvidovrebo, afd. VII, Tavlekærvej og Kærstykkevej, 1952-53
Hvidovrebo afd. VI, Strandhavevej og Strandmarksvej, 1954-56
Grenhusene, 1957-58
Brøndby rådhus, 1957-2002
Schneekloth Gymnasium, Brøndby Møllevej, 1967-69
Brøndby Retsbygning, 1986

Læs mere om disse byggerier i ”Velfærdsdrømme” udgivet af Forstadsmuseet oktober 2010.

Herfra min verden går - Gl. Køge Landevej 404

Af Henrik Berg

Henrik Berg - Privatfoto

Fra 1953 til 1966 havde jeg min barndom i bebyggelsen Gammel Køge Landevej, 392 - 408 B, og jeg har mange gode og sjove minder fra den tid. Vi boede i nr. 404 på 3. sal i en 3-rums lejlighed i den boligblok, der lå hen mod Hvidovre Boulevard. Her havde jeg og min søster, (Bir) gitte vores tidlige barndom.

Det var et fantastisk område at vokse op i. De tre boligblokke lå solitært og frit. Jernbanen, Friheden og Avedøre Havnevej var ikke kommet. Mod nord lå Grækerkvarteret med huse af forskellig beskaffenhed. Der hvor Egevolden [1] nu ligger var der dyrkede marker, og vi fik lov til

at hjælpe bondemanden med at høste, og der gik køer på markerne.

Skelbækken, den å, der dannede grænse mellem Hvidovre og Avedøre, er nu rørlagt og ligger under Avedøre Havnevej. Åen var et ekstremt interessant naturområde. Her fik vi lov at lege. Forældre var dengang knap så ængstelige for deres afkom.

Der var vand i åen. Vi kunne fange salamandre. Der var vandrotter, som vi kunne angribe med bue og pil. Vi ramte sjældent plet! Der var mannatræer

(elmetræer) langs åen. Og så sloges vi med "Åbisserne", drenge der kom fra nabokvarteret. "Åbisserne" mente, at åen var deres område. Vi mente, tilsvarende, at åen var vores. Jeg holdt mig altid lidt i baggrunden bag de største og stærkeste drenge, når vi sloges mod "Åbisserne" med kæppe.

Der boede mange gamle Hvidovre-familier i bebyggelsen f.eks. familierne Gullak og Fredskov. Vi havde boldbane. Vi legede i kældrene, noget børn med respekt for sig selv ikke gør i dag – de sidder med deres Ipad. Vi hønsede med hønseringe,

Købmand Hermands butik - Foto: Fortadsmuseet

1 Egevolden blev bygget i 1965-66

Lærerpersonalet - Dansborgskolen 1960/61 - Foto: Fortadsmuseet

vi spillede ”Terre” med fem terninger, der blev kastet op i luften, og som man skulle gribe med oversiden af hånden. Som de friske drenge, vi var, lavede vi også narrestreger nede i kælderens, som varmemester Riisager ikke måtte opdage.

Vi byggede sæbekassebiler. Jeg husker, at vi fik et gammelt strygebræt af min mor, og så hentede vi en tom appelsinkasse henne hos købmand Herman [2] . Den kasse satte vi på strygebrættet. Hjulene fandt vi nede i kælderens på det, vi troede var en aflagt barnevogn. Det gav ballade, og min far måtte sætte hjulene på barne-

vognen igen. Så konkurrerede vi dagligt i vores forskellige sæbekassebiler. De store drenge sad og styrede, mens de mindre drenge skubbede.

Vi gik i det hele taget meget op i biler. Ingen børn af i dag vil tro det. Vi kunne sidde ude ved Køgevejen med en bog og skrive numrene op på de biler, der kørte forbi. Vejen var mindre trafikeret, men alligevel hovedvejen ud af byen mod Køge. Vi gættede på, om den første ambulance, der kørte forbi, var en sort (Falck) eller en rød (Zonen). Vi drenge kunne stå og ”savle” over varmemester Riisagers flotte

bil – en Ford Anglia med skrå bagrude, som han pudsede hver søndag.

Købmand Herman var et vigtigt omdrejningspunkt. Her blev jeg ofte sendt hen efter et pund smør fra drittelen og pakket ind i pergamentpapir. Herman var en ”glad sjæl”. Han holdt fastelavnsfest for kvarterets børn. Når der ikke var mere slik fra fastelavnstønden, kastede han mere slik – og 25 ører – ud på vejen. Her lå vi så i en flok og sloges for at fat i en 25 øre! Bagefter var vi inde i købmandens stuer, hvor vi fik varm kakao og boller.

Da vi drenge blev lidt ældre, ville vi udforske verdenen. Vi gik over til tobakshandler Andersen [3] . Så splejsede vi til 5 Eiffel eller 5 York, som vi røg i smug i et buskområde, der lå hvor rutebilen til Køge – ”Røde Orm” - havde stoppested.

I 1960 startede jeg i 1. klasse på Dansborgskolen i den nye lave fløj – ”småbørnsskolegården”. Det var dejlig frit i skolen. Som født venstrehåndet blev jeg af frk. Ditlevsen tvunget til at skrive med højre hånd. Hun var en skrap dame, skældte ud, men slog ikke. Resultatet er, at jeg skriver i dag en ulæselig håndskrift

2 Herman Jørgensen, Gammel Køge landevej 386, hvor der i dag ligger en tankstation.

3 Carl Andersen fik i 1956 tilladelse til at opsætte et træskur til udsalg af blade og tobaksgaver på grunden Gammel Køge Landevej 410, der hvor Avedøre Havnevej ligger i dag. Skuret kunne forlanges fjernet med 1 måneds varsel.

med højre hånd!

Min onkel Jørgen, der var lærer på Strandmarksskolen stod for en børnebio i Hvidovre Kino. Vi blev skolevis hentet i en bus og kørt derned. Der var knald på både i bussen og nede i biografen. Det var ikke nemt for onkel Jørgen, der ofte måtte råbe: ”Ro i salen”.

Jeg var ofte med min mor nede at handle i Bredalsparkens butikker. Op til jul var vi en tur inde i den indre by – Strøget. Vi skulle se juleudstilling med de mekaniske nisser, der bevægede sig, og også se ”futtoget” i Daells Varehus. Som afslutning så vi Disney-tegnefilm i Metropoli.

Min farmor og farfar, Karl Berg boede på Bjeverskov Allé 27. Farfar kom i 1950 i sognerådet valgt for Socialdemokratiet og sad der til 1958. Han var et aktivt kommunalpolitisk menneske og var med til at stifte boligselskabet HvidovreBo i 1947 og var boligselskabets formand frem til 1953. Derfor var mine forældre tidligt blevet skrevet op i boligselskabet, og i 1966 kunne vi via opnoteringen flytte ind i et papegøjehus på Kærstykkevej 33.

Min far Mogens Berg var noget så ualmindeligt i dag som skotøjsarbejder. Han arbejdede på Holly-Sko Fabrikken var ejet af Holger Sørensen, far til Leif Sørensen, der senere fik en skotøjsbutik i Bredalsparken.

Min far havde en god stemme og var meget sang- og musikinteresseret. Vi havde klaver og senere et flygel i hjemmet. Far begyndte om aftenen at uddanne sig til sanger. Han gik selvbetalt hos sangpædagog Tørsleff. Han endte med at blive professionel sanger, blev en af de 24 sangere i Radiokammerkoret og var i en årrække med i Det kongelige Teaters kor. Han tog også i mange år ud for at optræde sammen med Poul Schønnemann [4], som var en strålende pianist, musiklærer på Sønderkærskolen og leder af Hvidovre-skolernes Pigechor.

Min mor, Lise var hjemmegående, mens jeg og min søster voksede op. Det blev for trist for hende, som tidligere havde beskæftiget sig med bogføring. Hun fik ansættelse hos Matas / Jørgen Andersen i Spurvegården 20 [5], fik uddannelse som materialist og blev selvstændig i en Matas-forretning der lå på Gammel

Køge Landevej nr. 310 i begyndelsen af 1970'erne. Jeg var på det tidspunkt ansat som laborant på Lægelaboratoriet i Pilestræde, og hjalp i fritiden min mor med i butikkens kælder at hælde syrer på flasker og veje aktivt kul af i poser.

Da købmand Strunk i Bredalsparken – Hvidovrevej 322 - lukkede overtog min mor forretningen og åbnede den Matas-forretning som jeg og min hustru, Bente i 1988 overtog og havde indtil 2016.

Jeg har altid syntes, at det boligpolitiske arbejde er spændende. Det er vigtigt, at man som beboer er aktiv. Det giver indflydelse på dagliglivet i et boligselskab. Derfor har jeg i over 30 år – mange af årene som formand - været med i bestyrelserne for Bredalsparken og Grenhusene. De seneste 10 år har jeg været formand for DAB – Dansk Almennyttigt Boligselskab.

Det har været vigtigt for mig at kunne være med til at give almindelige mennesker et godt og anstændigt liv i en almen-nyttig bolig.

4 Medlemsblad 4-1987 beretter om to møder i 1987, hvor man med stor succes også gjorde brug af højskolesangbogen. Poul Schønnemann og Mogens Berg hjalp til med at få denne side af aftenen til at forløbe fint.

5 Denne Matas flyttede senere til Hvidovrevej 156.

Gammel Køge Landevej 392 – 408B - Hvidovrebo, afdeling 2, opført 1952.

Arkitekter: Niels Schou og professor Poul Kjærgaard.

Fra 1952 til 1987 havde Hvidovre Kommune et alderdomshjem med 16 lejligheder i nr. 392-396 på Gammel Køge Landevej, og fra 1987 til 1990 en daginstitution i det tidligere alderdoms-

hjem. Herefter havde Boligfonden for enlige mødre (og fædre) i nogle år råderet over 3-4 nødhjælpslejligheder i de 15 boliger, der blev indrettet i det tidligere kommunale lejemål.

I dag er der 88 boliger i bebyggelsen. Facaden mod Gammel Køge Landevej er

opført i fuld højde i gule mursten og med blåmalede altanbrystninger. Facaden mod nord er opført i røde mursten med 2 fulde etager og en udnyttet skrå tagetage.

Bebyggelsen gemmer sig i dag bag en glasstøjskærm opsat i 2003.

Gammel Køge Landevej 392-408B,
Hvidovrebo, afdeling 2.
Fotograf: Jens Frederik Jørgensen, januar 2020

Gammel Køge Landevej 398-402B, Hvidovrebo afdeling 2.
Fotograf: Jens Frederik Jørgensen, januar 2020

Avedøre Sogn- Rødovre og Hvidovre Provsti - Helsingør Stift

På vores rundtur til Hvidovres kirker var første stop Avedøre Kirke.

Vi blev mødt af en veloplagt præst Birgitte Jeppesen, og et veldækket kaffebord.

Birgitte Jeppesen, som har været i sognet i ca. 3 år, havde påtaget sig opgaven at fortælle om kirken. Med stor ildhu havde hun ”gravet” sig ned i kirkens historie, og med stor begejstring delte hun den med os. Blandt vores gæster var flere tilhørende sognet, hvilket gav en god stemning, da de kunne supplere Birgittes historie.

Avedøre kirke er den yngste af Hvidovre kommunes 3 nyere kirker, kirken blev indviet i 1977. Som det ofte går, blev byggeriet 10 mil. kr. dyrere end projekteret, alt 12 mil. kr.

Ordet sogn er betegnelsen for de folk, der søger samme kirke

Siden 1893 havde sognekirken været Brøndbyøster kirke. Der opstod behov for en kirke i Avedøre, og i 1965 blev Trækirken indviet, den lå på hjørnet af Avedøre Tværvej og Avedøre Byvej. Den blev

egentligt rejst som en vandrekirke, men i 1977 da Avedøre Kirke blev indviet, blev vandrekirken solgt til Det danske spejderkorps, den var udtjent som kirke.

Når man kører ind i Avedøre Stationsby ad Naverporten, ser man straks kirken, der ligger lidt højt oppe, lige før vejen drejer, og fører ud af byen langs Avedørelejen. Men når man kommer gående fra Store Hus ad hovedstien, når man kirken lige før Folkets plads. Kirken ligger midt i beboelsesområde, og havde tidligere en daginstitution ”Ternen” som genbo. Klokkeeringningen har gennem årene været til stor gene for store og små, og ”Ternen” fik bygget overdækning til børnenes ude-sovested. I dag er Kirken genbo til et lægehus.

Kirken og menighedshuset er bygget i rødbrune flammende sten, og ligger rundt om en smuk atriumgård. Denne inviterer til at slå sig ned og nyde blomsterne og skulpturen ”Fisken og vandet” lavet af Erik Heide. Fisken hviler på en sokkel, fra hvis top vandet løber nedover soklen. Det skaber lysreflekser og bevægelse.

Fra Atriumgården er der på den ene side indgange til menighedshuset, og i den anden side indgang til våbenhuset, et moderne stort venterum, hvorfra man går

ind i kirken og menighedssalen. Kirkerum og menighedssal kan ved behov blive et stort rum.

Selve kirkerummet er kvadratisk, med orgel, alter og prædikestol, placeret modsat indgangen, og med menigheden siddende rundt om. Det store altertæppe er udført af kunstnerparret Mette og Ulrik Røssing. Det er vævet i 3 baner, og fortæller om den første Pinse, med Guds himmel foroven, illustreret ved en due, og forneden de 12 disciple, I midten ses et stormsus af ildtunger der rammer disciplenes hoveder og fylder dem med Helligånden, hvilket betød, at de pludselig kunne forkynde evangeliet på alle tungemål.

Til venstre for prædikestolen ses et stort forgyldt trækors, som er det eneste der er medbragt fra Trækirken.

Avedøre Kirke er en åben kirke, en kirke som deltager i det omkringliggende sogns liv,

Der er aktive tilbud i kirken for børn, unge folk der vil synge i kor, deltage i litteratur, og være fælles Juleaften og meget, meget mere.

Birgitte Jeppesen fortæller at kirken gennem årene har været meget aktiv, været

med ” i dit miljø og dit ansvar”, arbejdet med menighedsopbygning, og de 2 foregående præster, Poul Kühle og Ida Kongsbak har været aktive, bl.a. også i samarbejdet i Avedøre Stationsby.

Medens vi drak kaffe, fortalte Laila Ullmann om Café Hjertetræet, Laila har været leder af Hjertetræet de sidste ca. 12 år. Hjertetræet er et unikt samarbejde mellem kirken og kommunen. Mange

Laila Ullmann fortæller om Café Hjertetræet
Foto: Karen Johansen

bliver arbejdsprøvet her, inden de fortsætter ud på arbejdsmarkedet, og Hjertetræet har stor succes med det.

I hverdagen har Hjertetræet mange besøgende, begravelseskafe, ansatte og folk fra området, chauffører der kører i området, kommer forbi og spiser deres frokost her. Hjertetræet har en cafe ´forening, som afholder fester gennem året, den er velbesøgt og er med til at holde cafe ´en gående.

Både kirken og cafeen har mange frivillige, som giver liv, på mange planer.

En dejlig eftermiddag der begyndte med organist Karin Bech ved klaveret, og vi sang

” Nu falmer skoven trindt om land” og sluttede med rundtur i kirke og menighedshuset

Tak til Avedøre kirke

Rundvisning i Risbjerg Kirke

Jens Frederik Jørgensen

16. januar 2020

Kimen til Risbjerg Kirke blev lagt i 1923, da der blev oprettet en bibelkreds tilknyttet Indre Mission. Ebenezer blev opført som missionshus i 1933. Forholdet til præsterne i Hvidovre Kirke var helt frem til dannelsen af en kirkekomite i 1949 ikke præget af samarbejde og hjertelighed.

Risbjerg Sogn kom til i 1952, og Ebenezer blev sognets kirke, indtil Risbjerg Kirke stod færdig i 1959.

Lisbeth Munk Madsen, der har været præst ved kirken siden 1989, fortalte levende, spændende og humoristisk om sognets og kirkens historie samt om kirkens udsmykning. Vi blev vist rundt i

kirkens mange lokaler og fik fortalt om de mange aktiviteter, der hører med til kirkens menighedsliv. Også de nye lyse lokaler på 1. sal af tilbygningen langs Hvidovrevej blev vist frem.

Rundvisningen var fuldttegnet (40 deltagere) og med en lille venteliste. Tak for at vi måtte komme forbi og høre en vigtig lokalhistorie, som led i besøgene i vores trossamfund og kirker.

Se sognets historie, som den blev beskrevet i forbindelse med 50 års jubilæet: www.risbjergkirke.dk/det-sker/jubilaeum/ eller Per Hansens artikel i Nr. 4-2002 side 4-11

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Ebenezer - senere Broholmkirken
- malet af Lauritz Christiansen 1963
Forstadsmuseet

Kirkerummet set fra orgelpulpitret
Foto: Jørgen Snedled

”Et plejehjem skal være beboernes HJEM”

Af Jens Frederik Jørgensen

Lilian Nielsen - Privatfoto

Lilian Nielsen (LN) var i næsten 30 år en kendt og anerkendt bestyrer på henholdsvis plejehjemmet Svendebjerghave og Strandmarkshave. 6. februar sad over 60 forventningsfulde medlemmer parate i Ll. Friheden for at høre Lillian Nielsen fortælle. Mødet var en kaminpassiar, hvor LN fortalte om sit liv, og Karen Johansen

og Jens Frederik Jørgensen stillede uddybbende spørgsmål.

LN er født i Esbjerg i 1940. Hun mistede sin far, da englænderne bombede Esbjerg Havn i 1942. Sammen med moren flyttede hun til Islands Brygge og blev en ”bryggebisse”, der ikke fandt sig i noget. Det er en holdning, som LN ”aldrig er vokset fra”.

Som 11-årig fik hun en stedfar, og de to kom ikke godt ud af det med hinanden. Derfor gik LN ud af 7. klasse og flyttede hjemmefra. Hun havde som barn haft lyst til sygepleje – et kald - og fik arbejde på sygehjemmet Charlotte i Charlottenlund. Her blev kimen lagt til 60 år i plejesektoren.

9 måneders mellemskolekursus samtidig med arbejde og et halvt års ophold på Rødkilde højskole på Møn gav adgang til uddannelsen som sygeplejerske på Kommunehospitalet. Her gik elever under betegnelsen ”Søstre af den grønne kuppel”, inspireret af kuplen på hospitalet.

LN fik interesse for psykiatrien, og som kun 27-årig blev hun tilbudt at være afdelingssygeplejerske på en afdeling for ældre psykiatriske patienter på Brøndbylund, der var ledet af Jussi Adler Olsens far,

Henry Olsen. Her tog LN i 1968 initiativ til, at afdelingen tog på en uges ferie i Gilleleje med de dårlige patienter - helt uhørt dengang.

Som 18-årig mødte hun Bjørn, som hun blev gift med i 1961. De flyttede i 1964 til Beringparken, og i 1973 byggede de hus på Rosmosevej 60. LN stod for at blande al beton til byggeriet, og var kendt som ”Betonblander”.

Hvidovre Kommune var i 1975 i gang med at bygge plejehjemmet Svendebjerghave og søgte en bestyrer. LN så annoncen, men hun søgte ikke stillingen for at få den. Hun ville blot gerne vide, hvad ”hendes kommune” stod for, når det gjaldt ældreplejen.

Det var et meget stort ansættelsesudvalg, som LN mødte på rådhuset. Efter 20 minutter havde udvalget stillet de spørgsmål, de gerne ville og var ved at slutte ansættelsessamtalen. Så let skulle det ikke gå. LN havde forberedt en række spørgsmål, da hun gerne ville vide, hvad kommunen havde forestillet sig med det nye plejehjem. Det havde ansættelsesudvalget ikke forberedt sig på.

”Må de gamle brygge vin?”. Det førte til hvirken i udvalget, inden ”grovsmeden”,

socialudvalgsformand, Erik Davidsen svarede: ”Ja, men ikke spiritus”. ”Må vi tage beboerne på ferie?” ”Nej”, svarede Davidsen. ”Hvis beboerne kan tage på ferie, hører de slet ikke hjemme på et plejehjem!”. Et spørgsmål om, hvor mange penge, man som bestyrer, kunne ”lege” med, sendte den senere socialinspektør Ole Salting på jagt efter svaret nede i forvaltningen.

LN gik fra samtalen glad for at have stillet sine spørgsmål og uden forventning om at ville komme i betragtning til stillingen, men næste dag blev hun ringet op - fik tilbudt stillingen, og sagde ja tak. Det blev til 12 år som bestyrer af det ”dejlige hus” [1].

LN havde i de år ofte kontakt med Erik Davidsen. Han kom tit cyklende til Svendebjerghave for at drøfte, de sager, som LN havde sendt op i forvaltningen. Han besøgte beboerne, da de var på ferie på Skødshoved, og inden han tog hjem, lagde han penge, så der kunne købes wienerbrød til beboerne på færdturen hjemad.

En dag kom Davidsen ”buldrende” ind på LNs kontor. ”Jeg skal til karneval, og

du er den eneste, jeg kan passe tøj og sko sammen med. Kan jeg låne en kjole og et par sko af dig?”. Det kunne han selvfølgelig.

Der var tæt kontakt til rådhuset, og alt skulle besluttet i socialudvalget. Da LN havde brug for et kuglehoved til hjemmets skrivemaskine, så man kunne skrive og udgive et beboerblad med store bogstaver, fik hun besked om at søge om tilladelse i socialudvalget. Det blev for meget for LN: ”Jeg gør det ikke”. LN var ved at blive fyret af den grund. ”Det er som bestyrer sjovere, hvis man får lov at bestemme nogle ting selv”.

I 1986 kom LN og lederen af Krogstenshave, Hanne Peitersen med i det byggeudvalg, der stod for opførelsen af Strandmarkshave. Byggeriet blev forsinket på grund af mange fejl, men den 10. april 1987 blev plejehjemmet indviet.

LN fik til opgave at åbne det nye plejehjem, samtidig med at hun var leder af Svendebjerghave og stod for at lukke alderdomshjemmet på Gammel Køgelandsvej 392.

Strandmarkshave blev bygget på et forholdsvist smalt grundareal, der var reserveret til en motorvejsforbindelse til København – Engstrandslinjen. LN mener, at ”Strandmarkshave er et af de bedst beliggende plejehjem. Det ligger ikke op ad kirke og kirkegård”. De første, der flyttede ind, var de 11 beboere fra alderdomshjemmet. De ville bo på 1. sal, så de havde udsigt til livet på Gammel Køgelandsvej, S-banen og parkeringspladsen.

Et plejehjem er ”beboernes HJEM”. Det har altid været LNs holdning. ”Det skal være et åbent og pulserende hus. Beboerne skal være i centrum og behandles som voksne selvstændige mennesker. Beboerne er glade for, at der er en masse forskellige aktiviteter på plejehjemmet”.

Det har været LNs kæphest, at traditioner skal holdes i hævd, ”juleaften skal fejres juleaften”, Det har betydet at LN, hendes mand og deres to sønner har fejret juleaften på plejehjemmet. Personalet har også deltaget og taget deres ægtefæller og børn med. Medarbejderne og deres mænd har stillet op, når plejehjemmet tog på ferie med beboerne, eller når der blev holdt loppemarked.

1 Præmieret i 1976 som et byggeri – opført i traditionelle byggematerialer - hvor der er skabt varme og venlige rammer for beboernes daglige tilværelse i de mindre enheder, som plejehjemmet er opløst i

Alma S. F. Hansen [2] havde testamenteret penge til et nyt plejehjem i kommunen. Beboerrådet ville anvende pengene til en bus, så beboerne kunne komme på tur. Borgmester Inge Larsen ville anvende beløbet til den keramiske udsmykning, som Bodil og Richard Manz skabte på det høje grå tårn på plejehjemmet [3]. Det endte med, at plejehjemmet fik sin bus, og den blev døbt ”Alma” af Inge Larsen og socialudvalgsformand Britta Christensen. Endnu en bus samt renowring af busserne er siden betalt af overskuddet fra loppemarkederne.

”Ålegilderne. Ja det er fantastisk. Det er nok det eneste, jeg er kendt for i Hvidovre”, næsten sukker LN. ”Bjørn og jeg inviterede i mange år beboerne til ål og stuede kartofler hjemme hos os. Det stod på en 5-6 dage hvert år.

Mange vil huske, at Lilian Nielsen blev præsenteret af TV-lægen Peter Qvortrup Geisling. Han stod med en stor buket blomster sammen med et TV-hold ude på Strandmarkshave den dag i 1999, hvor der var storm i Danmark, og LN kom tilbage fra et møde på Rådhuset. Hun var blevet indstillet til prisen på grund af den måde, hun ledede Strandmarkshave – ”magen til forstanderinde findes ikke i Danmark”.

Der er ingen tvivl om, at LN har været en markant bestyrer af de to plejehjem, Svendebjerghave og Strandmarkshave. Hun har haft stærke holdninger og haft sine kæphest. Hun har villet skabe et godt og spændende hjem for beboerne. Hun er gået foran i arbejdet og har fået sine dygtige medarbejdere med på ideerne. Beboernes pårørende har været taknemmelige herfor.

Det var en spændende eftermiddag i selskab med LN, som med anekdoter, humør og selvironi fortalte om sit liv og om sit arbejde som plejehjemsbestyrer i Hvidovre.

2 Det har ikke været muligt at finde oplysninger om Alma S. F. Hansen. Kan nogen hjælpe, hører Jens Frederik Jørgensen det gerne.

3 ”Kalejdoskopiske himmelstrøg”, 1988.

HUSK at betale kontingent

Har du ikke allerede betalt kontingent, bedes du huske at foretage indbetalingen snarest.

Du kan betale her: Indbetaling via netbank - kontonr.: 5025 1028523

Indbetaling med MobilePay - nummer: 94672

Indbetaling i bank til kontonr.: 5025 1028523.

Pensionister 100,- kr - Alm. medlemmer: 125,- kr

Da Frihedens Butikscenter blev indviet

Af Jens Frederik Jørgensen

Torsdag den 16. marts 1967 kl. 10 Da blev Frihedens Butikscenter indviet. En ny epoke i Hvidovre Syd blev indledt. Centret rummede 23 specialforretninger og et meget stort ISO-supermarked, som blev en magnet, der trak mange kunder til centret.

Fra 1950-erne havde boligselskaberne i Hvidovre ofte etableret enkelte butikker i forbindelse med bebyggelserne. Det var tilfældet i Lejerbo på Hvidovrevej, i Spurvegården og i Strandbyparken. Da Breddalsparken blev bygget, kom der her et større antal butikker i bebyggelsen, men ikke så mange som der kom i Friheden, hvor der fra 1961 var blevet bygget 1170 lejligheder. Højhuset blev bygget samtidig med butikscentret.

KAB havde erhvervet den gamle Frihedsgårds store arealer. Der var bygget boliger- nu også højhus og butikscenter. Butikker var placeret omkring et ikke-overdækket butikstorv.

Større velstand og dermed større købekraft gav grundlag for flere butikker i kommunerne omkring København.

Butikkerne havde indtil da ligget på hovedgaderne. Nu begyndte der at blive bygget butikscentre, der på ét sted havde butikker med de fleste varegrupper, som kunderne efterspurgte.

Bilen og butikscentrene og det, der fulgte med i form af selvbetjening og store supermarkeder, varslede butiksdøden for de mange små købmænd.

Rebæk Søpark Butiksby slog dørene op i 1965. I 1966 – 1. april – blev det første egentlige indendørs indkøbscenter – Rødovre Centrum – åbnet. Frihedens Butikscenter var således en interessant nyskabelse i forretningslivet i Hvidovre. En konkurrent til Rødovre Centrum ganske vist i en mindre målestok. Frihedens Butikscenter trak kunder fra byerne syd på ad Gammel Køge Landevej og fra Avedøre. Med S-banens indvielse i 1972 fik butikscentret adgang til endnu flere kunder.

Mange lokale forretninger flyttede ind i centret fra centrets åbning.

”ETLY” – parfumeri og lædervarer udvidede firmaet med en forretning i butikscentret ud over forretningen på Hvidovrevej 340. ”Vi må som alle andre følge med udviklingen”, sagde Etly og Palle Tømmering i særudgaven af Hvidovre Avis.

Rosenlunds Lædervarer havde ligget Hvidovrevej 178 i over 15 år. Nu flyttede forretningen ned i det nye center, dels fordi ejendommen på Hvidovrevej måtte rives ned som følge af udviklingen og dels på grund af pladsmangel. På Hvidovrevej 178 kom i 1974 Hvidovrevejens Butikscenter med en Kvikly som den store markante forretning.

”Grønlund Garn” flyttede fra Gammel Køge Landevej 312 og ind i centret.

Også Børge Wandorf åbnede en ny forretning, men var stadig også at finde på Hvidovrevej 340. Forretningens slogan blev ”Under een hat - fra ham på 12 år til den unge på 40” ” De unge helt ned til dem på 12 år er skam både pris- og tøjbevidste” udtalte Wandorf.

Arne Jørgensen flyttede sin isenkramforretning fra Gammel Køge Landevej 312.

Henrik Madsen flyttede fra Gammel Køge Landevej 283 og ind i centret under navnet ”Center Sko”. Forretningen blev indrettet efter selvvalgssystemet opdelt i dame-, herre- og børnesko arrangeret i størrelsesorden.

”Strandmarkens Messe”, Strandmarksvej 3 fik med den nye forretning i centret dobbelt så meget plads, og forretningen fik nyt navn ”Textil Nyt” fortalte Henning Larsen.

Efter en lang og alsidig uddannelse i fotobranchen ville den 31-årige Henning Møgelberg-Nielsen (HMN) stå på egne ben med fotoforretningen ”Frihedens foto”. HMN var gået ud af Holmegårdsskolen efter 7. klasse. Hans far havde skaffet ham en læreplads som elektromekaniker. Den læreplads passede ikke HMN, så efter arbejdstid cyklede han rundt til fotohandlere i København, og han fik en læreplads. Allerede fra tiden som KFUM-spejder på Eriksminde havde film og billeder været hans store interesse. HMN havde i de

sidste 7 år, før han blev selvstændig, haft job som rejsende i de nye japanske kameraer – Canon og Minolta.

HMN afhændede ”Frihedens Foto” i 1996. Inden da havde han åbnet ”Møgelberg Foto” i Glostrupcentret. Da ”City 2” åbnede, etablerede HMN også en fotoforretning derude, men det blev ingen succes. Centret lå for langt ude i forhold til kundeunderlaget.

Senere flytter flere kendte Hvidovre-forretninger til Frihedens Butikscenter. ”Bimbo” v/ Else og Henning Kanstrup, Hein Hansen (Importøren), ”Max og Maxine” (Jørgen Henriksen), John Steen Olsen (Sportsforretning), Knud Holmen (Lædervarer) og Tommy Sørensen (frisør). Mange kendte lokale forretninger og forretningsdrivende ville gerne være i Frihedens Butikscenter.

Da Hvidovre C. åbnede i 1979 var det samme mønster ikke tilfældet. Nu var det butikskæder og ikke lokale forretningsdrivende, der flyttede ind i centret. De forretningsdrivende var personligt anonyme,

deres navne fremgik ikke så ofte i forretningens navn eller i annoncerne.

I 1975 blev centergården i Frihedens Butikscenter overdækket, og i 2001 blev det udvidede butikscenter taget i brug. En ny stor ombygning og renovering af centret er i disse måneder i fuld gang.

Det sidste butikscenter i Hvidovre kom i 1976, da Centertriben i underetagen af Store Hus blev åbnet. Problemer med at få lejet butikkerne ud førte til lejetab, som lejerne i boligerne skulle betale. Det var en uholdbar situation for boligselskabet. I 1984 lykkedes det i Folketinget at få vedtaget en saneringsplan for Store Hus. Butiksdelen kunne udskilles og frigøres fra boligerne.

Hvis man ser frem i tiden, så vil handlen over internettet blive en hård konkurrent for butikscentrene, bemærker Henning Møgelberg-Nielsen. Allerede nu oplever de fleste butikscentre ledige butikslokaler.

Livet under coronaen - Giv din historie til eftertiden

Forstadsmuseet

Foto: Anna Louise Wilhelm Dahl -

På billedet ses hendes søster og hendes fars kæreste. Søsteren er på besøg hos hendes far i Hvidovre, hvor de drikker kaffe i haven med behørig afstand

I disse ekstraordinære tider skriver Danmark og resten af verden historie. Corona-krisen vil blive husket i generationer, men hvordan var HVER-DAGSLIVET i Hvidovre under krisen?

Det kan DU nu bidrage med ved at skrive og sende billeder på mail til forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

Hvordan er det fx. at holde fødselsdag under coronaen? Hvad gør du for at holde kontakten til andre? Drikker du

virtuel kaffe med dine venner? Skriv tanker, oplevelser og hændelser ned. Forstadsmuseet gemmer din historie for eftertiden og om 100 år vil man kunne læse om, hvordan lige præcis DIT liv så ud under coronaen!

Min ven Valdemars dagbøger

Af Jens Frederik Jørgensen

Anne Sørensen har som frivillig protokol skriver i Forstadsmuseet kastet sig over at renskrive Hagbard Valdemar Brusch's dagbøger fra 1844-48. Det var været et stort arbejde at tyde dagbøgerne, der er skrevet i et format, der svarer til Maylands lille lommebog. Dagbøgerne er blevet forstørret op til en mere læselig størrelse. På dette grundlag tegnede hun på medlemsmødet den 27. februar 2020 et billede af den unge Brusch, som senere blev kendt som proprietær i Hvidovre.

At dagbøgerne har været spændende læsning, det fornemmede mødedeltagerne meget tydeligt. Med stor fortælleglæde og humor tegnede Anne Sørensen et billede af den unge Brusch, som hun betegnede som "sin ven Valdemar". De dagbøger, hun indtil nu har renskrevet er fra den periode, hvor Valdemar var 17 - 18 år.

Under arbejdet med renskrivningen har

Anne Sørensen gravet sig dybere ned i de oplysninger, der stod i dagbøgerne. Der ved tegnede hun ikke blot billedet af en ung mands liv, men også billedet af livet i datidens København. Dagbøgerne rummer tillige en guldgrube af kunsthistorie, kulturhistorie og personalhistorie.

Valdemar var en af de "rige drenge". Faren ejede en restaurant i Østergade 72. Det var det eneste sted i Danmark, hvor man kunne købe ægte skildpaddesuppe, og "faren tjente kassen". Faren købte landstedet Ludvigslust på Lampevej (i dag Howitzvej). Senere købte han to gårde i Hvidovre til Valdemar.

Valdemar var venner med to af tidens unge kunstmalere – P. C. Skovgaard og J. Th. Lundbye. Valdemar deltog gerne i selskabslivet, gik meget i teater og til baller. Han eksperimenterede med krudt og fyrværkeri. Han boede på Regensen og

døjede med at afse tid til sit jurastudium.

I 1845 lykkedes det for Valdemar at få juridisk embedseksamen. Derefter blev han landvæsen elev på Langeland og løjtnant under krigen 1848-51.

I 1854 overtog Hagbard Valdemar Brusch Bredegaard og i 1861 tillige Gammelgaard. Han drev de to gårde frem til sin død i 1903.

Anne Sørensen fortsætter sit store arbejde med at renskrive og analysere Brusch's dagbøger. Hvis Anne Sørensen på den baggrund ville udgive en "Valdebog", tydede foredraget på, at en sådan bog vil blive spændende historisk læsning.

Læs allerede nu mere om livet på Bredegård, som det er beskrevet i Brusch's dagbøger fra 1882-88 - medlemsblad 4-2008 og 1-2015.

Porto og digitalt blad.

Som medlem af Hvidovre Lokallistoriske Selskab og bosiddende udenbys koster det 100 kr i porto for forsendelse af Bladet - (4 gange årligt). Vil du slippe for portoen, kan du få bladet leveret i Hvidovre hos f.eks. familie eller venner.

Alternativt kan du få bladet elektronisk. Du vil så modtage en email med Bladet når det ligger klar til uddeling i Hvidovre

75-året for Befrielsen

Af Poul Sverrild

Med dette billede af Hvidovrekompagniet vil vi mindes afslutningen af Besættelsen. Den anden Verdenskrig var en næsten ufattelig katastrofe med et uendelig stort antal ofre. De bliver lettere at forstå, når vi ser, at selv en lille forstad i et lille land, som slap for de store militære slag, oplevede ofre og krævede stillingtagen af de enkelte: Bør og tør jeg deltage i kampen, og skal jeg sætte mine kæres liv og velfærd på spil for en ide?

I Hvidovres udstrakte villakvarterer blandt sommerhuse og bungalows udspandt krigen sig også med sin stillingtagen og sine personlige tab og katastrofer. Vi har valgt at sætte ansigt på modstandskampen med billedet af Hvidovrekompagniet, der var den største af de to modstandsorganisationer i Hvidovre. Den anden var den kommunistiske gruppe 'Rolf Krake'.

Hvidovrekompagniet var grundlæggende en militær ventegruppe, der i tilfælde af krigshandlinger i Danmark skulle dukke op og deltage i kampene, men en del af medlemmerne var aktive på alle de kendte fronter i modstandskampen: Store kendte sabotageaktioner, ildkampe og likvideringer.

Hvidovrekompagniet / 2. Deling Strandsmarksskolen - Foto: forstadsmuseet

Det hele indgik i kompagnimedlemmernes hverdag, og mange af dem betalte en høj pris både under Besættelsen og i årene derefter.

Hvidovres døde mindes vi ved den smukke mindesten på hjørnet af Hvidovrevej

og Præstemosen, men modstandsfolkernes betydning for Danmarks frihed kommer stærkest til udtryk i vores hverdag, når vi for eksempel udøver vores demokratiske rettigheder i folkestyret.

Vi skylder dem vores tak.

Vi er her endnu

Mikkel Knudsen

Det er en udfordrende tid for alle. For museerne kræver det nytænkning, da vi normalt lever af, at lave oplevelser, der skal opleves sammen med andre, hvad end det er rundvisninger, foredrag eller forestillinger. Følelsen af at være sammen med andre giver et ekstra lag og kan for nogle sågar være hele formålet med at tage til et af vores arrangementer. Nu skal vi holde afstand for at passe på hinanden og på Cirkusmuseet skal døren være lukket. Når vi får lov til at åbne igen, bliver det sikkert med strenge restriktioner for at sikre alles sundhed. Derfor er vi tvunget til at prioritere anderledes, og det er gået stærkt samtidig med erkendelsen af, at dette ikke blot er en kortvarig tilstand, er ved at rodfæste sig.

Nogle af de fremmeste kanaler, hvor du i dag kan møde os er på Facebook eller Instagram. Her kan du få en fornemmelse af stadig at være en del af et større hele, og her kan vi præsentere historien på mange måder. Du kan se billeder og film, deltage i quizzes og på Cirkusmuseet få inspiration til at lave cirkus i stuen (ellers kan du give den videre til børnebørnene) eller få gode grin med film med f.eks. klavnen Charlie Rivel. Vi kommer hele tiden til at udvikle på indholdet, så det er værd at hænge på. Der kan være opslag den ene dag, du ikke finder relevante, men næste dag kan der være det opslag,

som vækker dine minder, interesse eller engagement.

De sociale medier kan aldrig erstatte de oplevelser, som vi kan have, når vi er i det samme rum sammen, men i en tid, hvor det er sikrest at holde afstand, kan de være med til at give noget af det indhold og det kulturliv, som vi higer efter. Så følg os og kommentér gerne på det vi laver. Vi glæder os til at se det i det tredimensionelle rum snarest muligt, men ikke før, at det

er sikkert.

Forstadsmuseet på Facebook www.facebook.com/Forstadsmuseet/ Forstadsmuseet på Instagram www.instagram.com/forstadsmuseet/

Cirkusmuseet på Facebook www.facebook.com/cirkusmuseet/ Cirkusmuseet på Instagram www.instagram.com/cirkusmuseet/

Formand:

Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 2420 2655
e-mail: hlsformand@gmail.com

Næstformand:

Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
Tlf.: 2992 0417
c-mail: katojo@live.dk

Kasserer:

Knud Kofoed Sørensen
Dansvej 12
Tlf.: 4183 3108
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Gitte Jakobsen
Aktærons Allé 28
Tlf.: 2343 3188
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 6178 7548
e-mail: hlsredaktionen@gmail.com

1.suppl. & sekretær:

Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
Tlf.: 2023 0868
e-mail: hls.sekr@gmail.com

2.suppleant:

Poul Sørensen
Strandvangsvej 11c
Tlf.: 2175 7482
e-mail: anne1poul@gmail.com

3.suppleant:

Stig Sørensen
Sognegårds Allé 46 1.th
Tlf.: 2614 9126
e-mail: stig@cromamedia.dk

Forretningsudvalg:

Anders Aalund
Karen Johansen
Knud Sørensen

KB-medlem:

Maria Durhuus
Tlf.: 2277 8027
e-mail: mdq@hvidovre.dk

Suppleant for Maria Durhuus

Anders Liltorp
Tlf.: 5077 5070
e-mail: aql@hvidovre.dk

KB-medlem:

Mikkel Dencker
Tlf.: 4076 6133
e-mail: mds@hvidovre.dk

**Suppleant for
Mikkel Dencker**

Niels Ulsing
Tlf.: 4063 1311
e-mail: niu@hvidovre.dk

Revisor:

Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
Tlf.: 3649 0963

Revisorsuppleant:

Inge Larsen
Claus Petersens Allé 18 G, 1. sal
Tlf.: 3678 4736

Arrangementsudvalg:

Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller-Kristensen,
Annelise Wildenradt.
Poul Sørensen

Kulturistudvalg:

Karen Johansen

Interviewgruppen:

Knud Sørensen (tovholder)
Anders Aalund,
Jens Frederik Jørgensen,
Gitte Jakobsen,
Ejvind Jensen,
Inger Hansen.
Birgit U. Thomsen.

Kommunikationsudvalg:

Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund,
Jørgen Snedled,
Stig Sørensen
Poul Sverrild
Lisbeth Hollensen.

Web- og bladredaktør:

Jørgen Snedled
e-mail: hlsredaktionen@gmail.com

HUSK at betale kontingent for 2020 - alm. medlem 125 kr Pensionister 100 kr:

Jyske Bank 5025 1028523 - MobilePay: 94672

Arrangementer juli - september 2020

- Tilmelding til arrangementer er nødvendig i de fleste tilfælde og foretages online på www.hls.nemtilmeld.dk eller på hjemmesiden. Tilmeldingen kræver en e-mailadresse - **har du ikke det, eller har du problemer med at tilmelde dig, kan du ringe til et bestyrelsesmedlem, der så vil hjælpe dig med tilmeldingen.**
- Deltagelse er i de fleste tilfælde gratis for medlemmer - ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Der serveres kaffe/the og kage for 20 kr til foredragene.

HUSK: Forstadsmuseet kan ikke længere modtage tilmeldinger til arrangementer i HLS.

Åbent hus på Rytterskolen

Dato: onsdag d 15. juli - **kl:** 14-16
Mødested: Hvidovre Kirkeplads

Vi gentager succesen fra sidste sommer: Kom og få Rytterskolens historie i ord og billeder, og få en rundvisning i huset. Kongen, Frederik d. 4, besluttede der skulle bygges skoler over det ganske land, for at højne fremtidige soldaters viden. Skolen blev indviet i 1724, og fungerede som skole til 1904, hvor forholdene var blevet for små.

Max deltager antal: 25
Tilmelding nødvendig.
Pris: Medlemmer gratis
- ikke-medlemmer 25 kr
Der serveres kaffe og kage til 20 kr

Besøg på Hvidborg

Dato: 25.6.2020 - **KL:** 13.30 – 15.30.
Mødested: Neergårds Allé 6, receptionen.

I 1929 solgte Lorry Feilbergs enke, Marie Feilberg Hvidborg til "Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge" (i dag LIVS-VÆRK). I 90 år har Hvidborg nu været et skole- og behandlingstilbud til børn og familier. Forstander Mikala Frølich vil fortælle om Hvidborgs historie og om Børnecenter Hvidborgs 5 tilbud til børn og familier fra Hvid-

ovre og fra hele Danmark. Der vil tillige blive en kortere rundvisning på Hvidborg.

Max deltager antal: 30
Tilmelding nødvendig.

Pris: Medlemmer gratis
- ikke-medlemmer: 25,- kr
Der serveres kaffe og brød til 20 kr

Rundvisning i Avedøre landsby

Dato: 18.8. 2020 - **KL:** 15.30 – ca. 17.30
Mødested: Avedøre gamle Skole, Smøgen 1, 2650 Hvidovre

Oldermanden i Avedøre Landsbylaug, Johnni Andersen er guide på turen rundt i den smukke Avedøre landsby. Han vil fortælle om landsbyens historie og fortælle om personer, der har boet i landsbyen – alt sammen krydret med anekdoter fra landsbylivet. Rundvisningen afsluttes i Avedøre ældste skole, der er fra 1781.

Max deltager antal: 25
Tilmelding nødvendig

Pris: Medlemmer: gratis
- ikke-medlemmer 25,- kr
Der serveres kaffe og brød til 20 kr

Besøg i Sankt Nikolaj Kirke

Dato: 02.9. 2020 - **KL:** 14 - 16
Mødested: Sankt Nikolaj Kirke, Strøbyvej 2, 2650 Hvidovre, indgang fra Hvidovrevej.

Siden 1931 har der været en romersk-katolsk menighed i Hvidovre. I 1960 indviedes Sankt Nikolaj Kirke, tegnet af den verdensberømte danske arkitekt, Johan Otto von Sprehelsen. Jette Kromayer og Ole Mohrsen vil fortælle om kirken og om arbejdet i den katolske menighed. Besøget er et led i besøgene i Hvidovres kirker. Under det efterfølgende kaffebord vil der være mulighed for at komme med spørgsmål.

Max deltager antal: 50
Tilmelding nødvendig

Pris: Medlemmer: gratis
- ikke-medlemmer 25,- kr
Der serveres kaffe, the, brød til 20 kr

Så længe der er corona-restriktioner kan vi blive nødt til at aflyse arrangementer.
Hold dig derfor orienteret på vores hjemmeside - eller på www.hls.nemtilmeld.dk.
I TILFÆLDE AF AFLYSNING GIVES DER BESKED VIA E-MAIL - EVT. TELEFON

VEJENE TIL HVIDOVRE

Så er den kommet, **bogen om Hvidovre og forstæderne**. Forlaget Frydenlund skriver bl.a. om bogen:

Vejene til Hvidovre handler om, hvordan en landsby blev til forstad, og om, hvilke veje udviklingen ikke tog – og hvorfor. Bogen griber fat i den oversete fase

i urbaniseringen, hvor det endnu er uklart, hvilken vej byudviklingen vil tage. Det er her, hvor alle muligheder endnu står åbne, og hvor alle kræfter er i spil.

Forfatteren Poul Sverrild kaster samtidig lys over nogle af de nye aktører, som påvirkede opblomstringen af enfamiliehuset i de afgørende år omkring 1. Verdenskrig, hvor det private hus på den lille jordlod blev bolighistoriens darling. Han berører desuden, hvordan forstæderne er behandlet i et teoretisk perspektiv og i den danske litteratur.

Vejene til Hvidovre opfordrer os til at se på forstæderne indefra og afdække de overlejlrede udviklingsmuligheder, som historien valgte

fra. Her ligger inspiration til fremtidens forstæder. Den henvender sig til alle med interesse for by- og lokalhistorie.

Bogen er forfattet af Poul Sverrild er på 319 sider, illustreret i farver og indbundet.

Prisen er kr. 299,00, men medlemmer af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab får en rabat på 20% og prisen er herefter kr.239,25

Selskabets medlemmer *) kan betale bogen på mobile pay nr. 94672 eller bankkonto 5025 1028523.

Corona-situationen betyder, at medlemmerne ikke kan hente bogen på Rytterskolen, men medlemmer med bopæl i Hvidovre vil få bogen bragt til bopælen.

Vejene til Hvidovre handler om, hvordan en landsby blev til forstad, og om, hvilke veje udviklingen ikke tog – og hvorfor. Bogen griber fat i den oversete fase i urbaniseringen, hvor det endnu er uklart, hvilken vej byudviklingen vil tage. Det er her, hvor alle muligheder endnu står åbne, og hvor alle kræfter er i spil.

Forfatteren Poul Sverrild kaster samtidig lys over nogle af de nye aktører, som påvirkede opblomstringen af enfamiliehuset i de afgørende år omkring 1. Verdenskrig,

hvor det private hus på den lille jordlod blev bolighistoriens darling. Han berører desuden, hvordan forstæderne er behandlet i et teoretisk perspektiv og i den danske litteratur.

Vejene til Hvidovre opfordrer os til at se på forstæderne indefra og afdække de overlejlrede udviklingsmuligheder, som historien valgte fra. Her ligger inspiration til fremtidens forstæder. Den henvender sig til alle med interesse for by- og lokalhistorie.

Bogen er forfattet af Poul Sverrild er på 319 sider, illustreret i farver og indbundet.

Prisen er kr. 299,00, men medlemmer af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab får en rabat på 20% og prisen er herefter kr.239,25

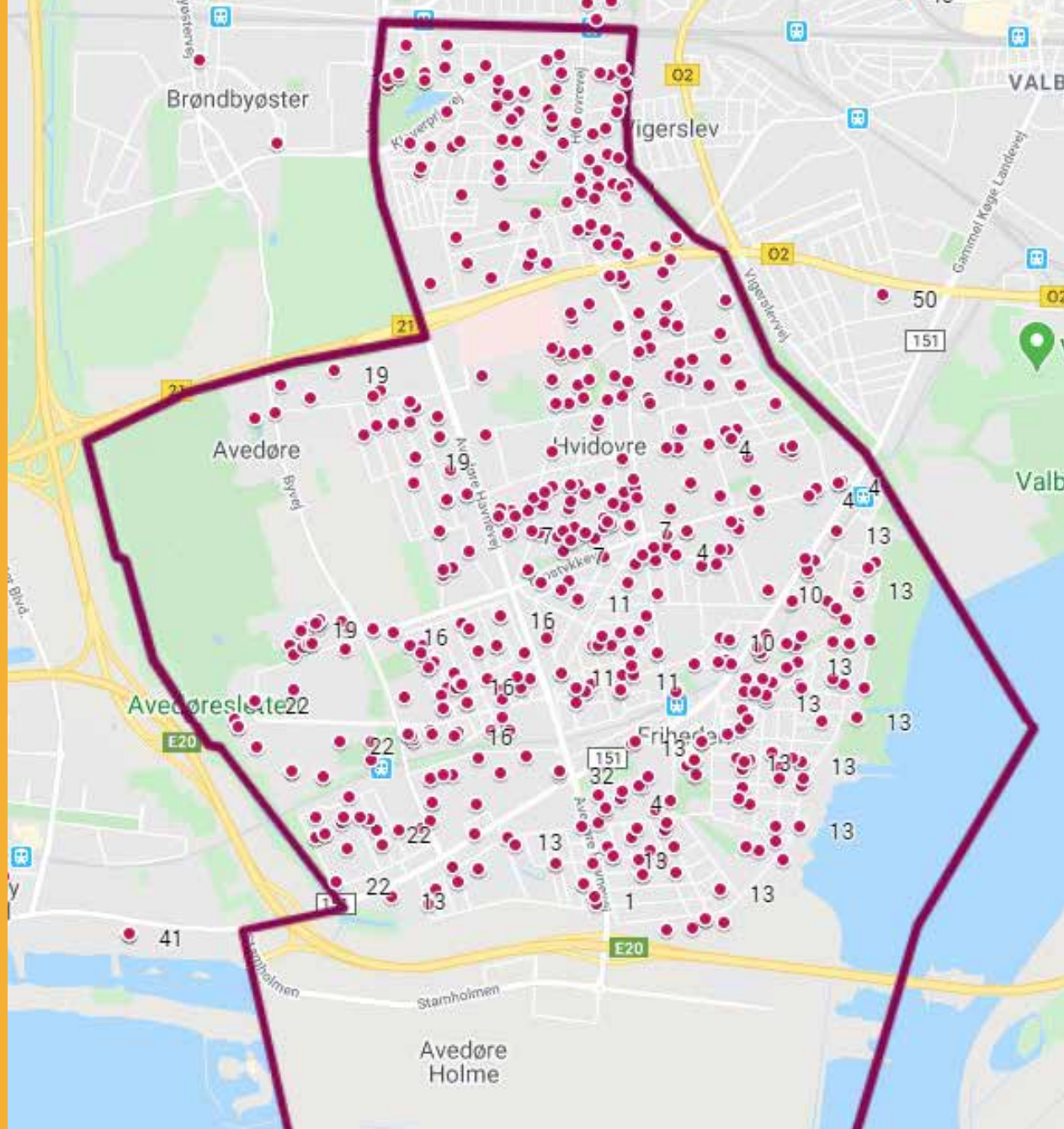
Selskabets medlemmer kan betale bogen på mobile pay nr. 94672 eller bankkonto 5025 1028523.

Corona-situationen betyder, at medlemmerne ikke kan hente bogen på Rytterskolen, men medlemmer med bopæl i Hvidovre vil få bogen bragt til bopælen.

*) medlem pr. 15.4. 2020

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet.....	3
Hvidovre Sygekasse.....	4
Sygekasse i Avedøre.....	10
Hvidovre Nord for banen.....	12
Om enfamiliehuset, villaen og parcelhuset....	17
Vejene til Hvidovre - Forstadsmuseet indbyder	25
Det hvide forklæde, der hang i vinden og blafrede	26
Hvad er mon historien bag fotoet?	28
Butikker i Hvidovre syd.....	33
Arrangementer.....	34
Bagsiden....	36

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	anne1poul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MobilePay nr.: 94672 eller Jyske Bank: 5025 10285232

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 1, Avedørelejren,
2650 Hvidovre

Tlf.: 3649 0030

E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

LaserTryk

Trykt i 685 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Sådan fordeler medlemmer af Hvidovre
Lokalhistoriskeske Selskab sig i Hvidovre

Bladet nr 4 2020:

Deadline Uge 43:

Omdeles fra:

Uge 49

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Jeg håber ikke du har ligget lige så underdrejet hen over sommeren som Hvidovre Lokalhistoriske Selskab. En situation som Covid-19 virussen har afstedkommet. Der er ikke afholdt nogen arrangementer siden generalforsamlingen den 5. marts 2020. Det første arrangement efter pausen blev rundvisningerne i Avedøre Landsby i august. Det blev til to rundvisninger på grund af de mange, der gerne ville deltage.

Det vil altså sige næsten et halvt år uden arrangementer.

Der er som bekendt åbnet så meget op for muligheden for at forsamles, at arrangementsudvalget har arbejdet ihærdigt for at finde nye datoer for de aflyste arrangementer. Det er stort set lykkedes, så du ikke går glip af de fine tilbud. Endnu engang må det være på sin plads at takke for udvalgets store arbejde.

Har du et forslag til et arrangement er du meget velkommen til ringe til tovholderen for arrangementsudvalget Karen Johansen på telefon 2992 0417 eller maile til katojo@live.dk.

Covid-19 situationen har også betydet, at en del af vores medlemmer ikke har fået betalt kontingent. Kassereren har udført en beundringsværdig indsats for at inddrive restancerne. Tusind tak for det.

Jeg håber at Covid-19 snart går til, så vi kan få Selskabet op i normal pace.

Interviewgruppen har også været aktive, men kunne godt bruge nogle flere kolleger. Så hvis du har lyst til at deltage i dette meget spændende og givtige arbejde, hvor man møder spændende mennesker, der har bidraget til lokalhistorien, må du meget gerne henvende dig til tovholderen for Interviewgruppen:

Knud Sørensen på 4183 3108 eller ved at maile til hlskasserer@gmail.com.

En de aktiviteter, der også er fortsat uden væsentlig indblanding fra Covid-19 er indsamlingen af fakta til den kommende udstilling om forretninger gennem tiden i en stor del af det sydlige Hvidovre. Resultatet af dette arbejde vil kunne ses på Hovedbiblioteket i perioden 3. til 20. september begge dage inklusive. Medlemmer af arbejdsgruppen vil være tilstede på udstillingen hver dag i udstillingsperioden mellem klokken 11 og 17, hvor de vil indsamle dine kommentarer og eventuelle afleveringer, så vi kan komplettere vores viden om forretningslivet i Hvidovre. Der skal lyde en stor tak til gruppen for det store arbejde, der er præsteret.

Selskabets nye logo, der bl.a. fremhæver at Selskabet repræsenterer hele Hvidovre Kommune, er ikke blot symbol på en på-

stand. Dette vidner ”bjergtrojen” på forsiden af dette nummer. Hver prik angiver et medlems bopæl. Som det kan ses, er medlemsskaren bosiddende i stort set alle ender og kanter af kommunen. En kendsgerning, der nok ikke har været så åbenbar før, men ikke desto mindre er meget tilfredsstillende at erfare.

Der arbejdes stadig med bladets udtryk. Der er blevet arbejdet med bl.a. tykkelsen af omslaget. Nummer 2-2020 havde et meget tykt omslag, hvilket nok ikke var hensigtsmæssigt, så derfor er nærværende udgave forsynet med et tyndere omslag. Det burde gøre det nemmere at håndtere under læsningen. Du må meget gerne fortælle om dine oplevelser med bladet til hlsredaktionen@gmail.com.

Det bliver spændende at komme at deltage i arrangementer igen. Man lærer altid noget nyt, men frem for alt møder man mange rigtig hyggelige mennesker.

Vi har ikke modtaget nogen kommentarer til det regnskab, der blev præsenteret i sidste nummer af bladet. Det tager bestyrelsen som udtryk for, at det er blevet vel modtaget.

Rigtig god læsning, der er mange spændende artikler i dette nummer.

1. april 1973 blev sygekasserne nedlagt, og opgaverne overgik til kommuner og amter.

Sygekassernes historie er spændende og rummer så meget arkivmateriale, at historien slet ikke kan rummes og udførligt beskrives i en kort artikel. Derfor har jeg i denne artikel valgt nogle få emner ud.

”Hvidovre Sogns Syge- og Begravelseskasse” – ”Hvidovre Sogns Syge- og Begravelsesselskab” blev stiftet i 1875, og i 1892 blev alle sygekasser statsanerkendte. Indtil Steinckes socialreform i 1933, hvor det blev en pligt at være medlem af en sygekasse, var sygekasserne en privat forsikringsordning – et solidarisk fællesskab, der sikrede medlemmerne den nødvendige hjælp ved sygdom og begravelse. En sådan gensidig hjælp havde været familiens ansvar og opgave eller været en del af de forskellige håndværkerlaugs virksomhed. Med industrialiseringen og fraflytningen fra land til by stod arbejdere og samfundets fattige og ubemidlede hjælpeløse og overladt til at søge fattighjælp med det deraf følgende tab af sociale rettigheder og status, hvis de blev syge.

”Som nydende Medlemmer optages kun ubemidlede Personer af Arbejderklassen og med dem i økonomisk Henseende ligestillede Mænd og Kvinder, saasom mindre Jordbrugere, Haandværkere og andre Næringsdrivende, Tjenestemænd o. lign., naar de har fast Ophold indenfor Sognets Grænser, ikke er under 14 Aar og ikke over 40 Aar gamle.”¹

Man kunne ikke optages som medlem, hvis man var *syg, legemssvag eller ikke var arbejdsfor*. Optagelse forudsatte, at man afgav en skriftlig ”tro og love-erklæring”. Hjælp fra sygekassen kunne man først få 6 uger efter optagelsen. Retten til barselshjælp indtrådte først, når der var forløbet 10 måneder efter optagelsen.

Som medlem i 1929 kunne man få lægehjælp fra en nærmestboende læge, som sygekassen havde overenskomst med. Heraf kommer udtrykket ”Sygekasselæge”.

Under sygdom kunne der efter 4. dagen ydes ”pengehjælp”. *Pengehjælp kunne dog ikke ydes for Drankersygdomme eller Sygdomme, der hidrører fra Slagsmål, som er foranlediget af Medlemmet selv. For Alderdomssvagthed, hvormed ikke er forbundet virkelig Sygdom kunne der ikke ydes Pengehjælp.*

Som det fremgår, var sygekassernes sikkerhedsnet i starten meget stormasket.

Efterhånden kom andre muligheder for hjælp og støtte til – tandpleje, hjemme-sygepleje, medicin, barselshjælp, invaliderente.

I 1930 blev der indgået aftale mellem sygekasserne og Sygekassernes Optik – i dag Synoptik – om levering af briller til sygekassernes medlemmer ud fra det princip, at design og kvalitet ikke behøvede at koste det hvide ud af øjnene, sådan som Synoptik formulerer det i sine annoncer. Mange fik det, der kaldtes ”sygekassebriller” – runde stel, der sad fast på bøjelige stænger bag øret.

I 1929 kunne man også være bidragsydende medlem med ret til at overgå til at være nydende medlem, når betingelserne herfor var opfyldt. Jeg husker hjemmefra, at min far som bonde på grund af forbedrede økonomiske

Foto hentet fra Synoptikannonce.

¹ Vedtægt for Hvidovre Sogns Sygekasse. Årstal ikke angivet, men gældende 3/4 1929, da Edith C. Harplod blev optaget som medlem Nr. 2188, jfr. hendes medlemsbevis. Kildemateriale fra Forstadsmuseet.

forhold blev overført til en ”Fortsættelsesygekasse” og senere, da økonomien ikke var så god længere blev han og vores familie overført til den almindelige sygekasse igen.

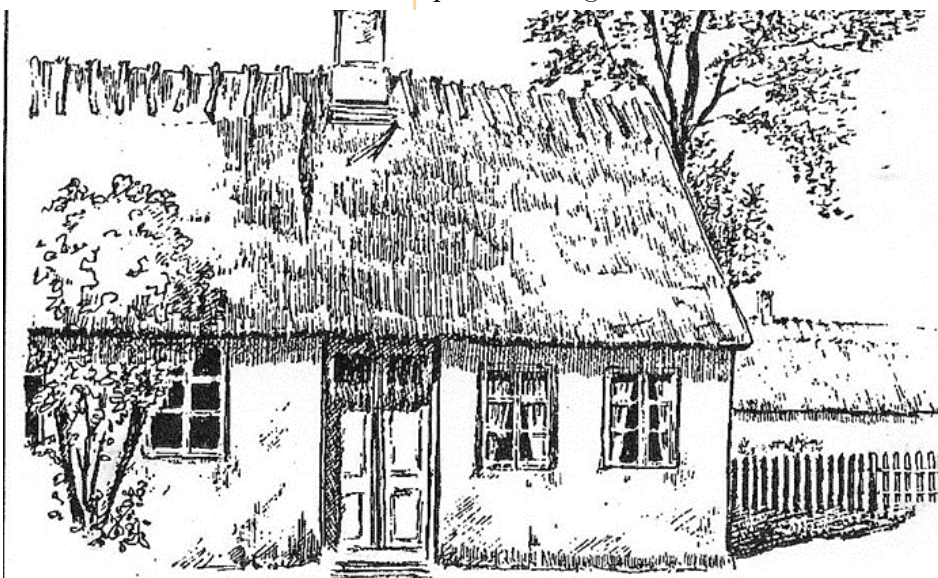
Denne opdeling førte senere til begreberne ”Gruppe 1- og Gruppe 2-medlemmer”. Ved sygekassernes nedlæggelse etableredes på det grundlag ”Sygeforsikringen Danmark”.

Sygekassen var ledet af en bestyrelse. Formanden repræsenterede sygekassen udadtil og stod for brevvekslingen. Bestyrelsen valgte en regnskabskyndig som sygekassens kasserer. Denne måtte ikke have sæde i bestyrelsen, men i 1917 kunne Carl Nielsen² ifølge en kautionsforsikring være både formand for sygekassen og kasserer i sygekassen.³

Kontingent skulle betales på Sygekassens kontor, hvortil sygdom også skulle anmeldes inden 24 timer. Indbetaling til

sygekassen har i Hvidovre tillige kunnet finde sted andre steder. Der er således blevet fortalt om et indbetalingssted på William Boothsvej 12 i 1950⁴, og om muligheden for at betale i en lille,

langstrakt, hvid bygning på hjørnet af Strandmarksvej og Lodsvej ved siden af den daværende Frihedskro. I denne bygning var der også et lille såkaldt postuddelingskontor.⁵

*Hvidovre's første sygekasse . 1890
(Hvidovregade, hvor senere Hvidovre Kino blev opført).*

Kilde: Hvidovre Avis. Kunstneren er ubekendt.

² Gartner, medlem af sognerådet i over 20 år og sognerådsformand fra 1925-28.

³ Jfr. police fra 15. marts 1917 i Dansk Kautionsforsikrings-Aktieselskab.

⁴ Foto af indbetalingsstedet findes på arkiv.dk – B 11289.

⁵ Fortalt af Svend Mortensen i medlemsblad 2-2001.

Sygekassen havde også ansat kontrollanter, der tog ud og førte kontrol med de syge.⁶

Hvidovre Sygekasses adresser

I Hvidovregade – hvor senere Hvidovre Kino blev opført – havde sygekassebestyreren sit let faldefærdige hus og her havde sygekassen adresse fra 1885 til 1898.

Frem til 1905 var adressen Hvidovregade 10. Næste sygekasseadresse var Hvidovregade 23. Fra 1911-23 var adressen Hvidovregade 57 B., hvor sy-

gekassens formand, Carl Nielsen boede. Så flyttedes adressen længere mod syd i Hvidovregade, idet sygekassen rykkede ind på ”Eriksminde”, Hvidovregade 89 og forblev her til 1931.

De følgende 10 år havde sygekassen kontor og adresse i villa ”Trianon”, der lå Hvidovregade nr. 79⁷. I 1932 blev Carl Nielsen forretningsfører og fik den daglige ledelse af den hurtigt voksende sygekasse.

I efteråret 1941 flyttede sygekassen ind i eget hus, Hvidovregade 93. Den stilrene

administrationsbygning var tegnet af arkitekt H. Gottschalk-Hansen. Huset var på 404 m² fordelt på stueetage og en høj kælder. I modsætning til sygekassens tidligere adresser var der her tale om en moderne bygning med centralvarme og vandklosetter. Sygekassen gik selvfølgelig foran med et hus, hvori der var nye sundhedstiltag.

Fra indgangen kom man ind i en vestibule og derfra ind i det store ekspediti-
onslokale. Bagved lå forretningsførerens og bestyrelsens kontor tillige med et ekstra kontor. Der var spisestue og tekøkken. Endvidere var der 2 massagestuer med tilhørende venteværelse, bad og toilet.

I underetagen var der arkivrum, repræsentantskabslokale, 2 garderober med toiletter, tekøkken, cyklekælder og fyrrum.

I 1943 blev der behov for særlige parkeringsforhold. Ikke til de få biler, der dengang kørte på vejene. Nej der blev etableret et barnevognskur på sygekassens areal.

Sygekassen fik behov for mere plads, og i 1959 flyttede sygekassen ind på Hovedstensvej 3 i en nybygning tegnet af den lokale arkitekt Helge Schønnemann.

”Trianon”. Foto fra 1920’erne bragt i Hvidovre Avis 1. august 1979

⁶ Lomholt, der boede i ”Gammelgaard”, der lå Hvidovrevej 269 er omtalt som kontrollant for sygekassen.

⁷ Adresse i dag Kirkegade 26. ”Trianon” nedrevet i 1984, hvor der blev bygget et enfamiliehus på grunden.

Tidligere sygekassebygningen, Hovedstensvej/Claus Petersens Allé - Foto: Jørgen Snedled.

I stueetagen i bygningsdelen langs Claus Petersens Alle og med indgang fra Hø-

Askebæger fra VJ-Dans jubilæum 1962.

Tilhører Lis Blichfeldt - Fotograf: Karen Johansen

vedstensvej lå et stort ekspeditionslokale og 4 andre kontorer. På 1. salen lå en fysiurgisk klinik med et stort venteværelse, forskellige kabiner, massagekabiner, baderum, kulbuelyslokale, kontor til lægen og overfysioterapeuten. I fløjen langs Hovedstensvej var der en stor gymnastiksal med tilhørende omklædningslokale og garderobe samt personalets spisestue.

Da sygekassen flyttede fra Hvidovregade blev ejendommen overtaget af danseinstruktør Vincent Jensen, og ejendommen fik navnet "VJ-huset". Her var der danseskole samt selskabslokaler i såvel stueetage som kælder.

I 2002 rykkede nye ejere ind. Nu blev huset hovedsæde for rockergruppen "Bandidos" i det storkøbenhavnske område.

I 2019 blev "Sygekassehuset" ombygget til 2 familieboliger.

Sygekassebygningen på Hovedstensvej blev i 1973 overtaget af kommunen og blev kontor for Teknisk forvaltning/Stadsingeniørens kontor og senere for Social- og sundhedsforvaltningen.

Erindringer fra Hvidovre Sygekasse

Jonna Hansen, fotograf Jens Frederik Jørgensen

Jonna Hansen blev i 1959 ansat i sygekassen, og hun har fortalt mig herom i et interview.

Der var dengang 16-17 ansatte samt fysioterapeuter og læge. Hun husker, at der kunne være kø i forbindelse med den månedlige indbetaling af kontingent. I mange familier var det den vigtigste udgift, da man var ilde-

Jonna Hansen havde som opgave at passe telefonen i den fysiurgiske klinik på 1. sal. Lægerne kunne ordinere behandling i klinikken, der var ledet af Dr. Rossing. Der var tilbud om kortbølgebehandling, massage, gymnastik, varme og kolde "pakninger", strækbehandlinger. Fysiurgisk behandling overgik til amtet, da sygekassen lukkede. Nu er opgaven tilbage i kommunen i form af Sundhedscentret.

Annonce i Hvidovre Avis

stedt, hvis man blev syg og ikke havde fået betalt kontingent. Man havde en sygekassebog, hvori indbetalingen blev stemplet i. Denne bog havde man så med f.eks. ved lægesøg.

I 1969 gik sygekassen over til at bruge hulkort som medlemsbevis. Det var en næsten sensationel ændring. Hulkortet blev forløberen for sygesikringsbeviset.

Sygekassen var en god arbejdsplads. Når der var personalefest med deltagelse af bestyrelsesmedlemmerne, kom damerne i lange kjoler. Der var levende musik.

Jeg husker særligt 4 af kollegaerne. Robert Jensen, der var bogholder og omkom ved en ulykke i Sverige. Erik Mikkelsen, der var forretningsfører og fortsatte i amtet. Grete Petersen, som var min nabo, foreslog mig at

Jonna Hansens erindringsgave, Hvidovre Sygekasse. "Tandpine", figur fra Bing & Grøndahl. Fotograf: Jonna Hansen.

blive ansat i sygekassen. Grete Petersen blev senere socialchef i Hvidovre Kommune. Erik Eldrup, der lige som jeg selv fik ansættelse i kommunens afdeling for sygesikring og dagpenge, da sygekassen opgaver blev overflyttet til kommunen. I 1992 gik jeg på efterløn efter et godt arbejdsliv med spændende og varierede opgaver.

Det skal også med, at de ansatte i sygekassen fik en erindringsgave, da sygekassen lukkede. Vi fik hver en af de små Bing & Grøndal figurer, der forestillede et barn med enten tand, øre, mave- eller hovedpine. På figuren stod der med guldbogstaver "Hvidovre Sygekasse".

Nogen vil måske spørge om hvad, der blev af sygekassernes formue, da sygekasserne blev nedlagt. Den blev indbetalt til den nystiftede "Helsefonden", der støtter forskning, forsøg og udvikling inden for det sociale og sundhedsmæssige område.

Sygekassens faner

Et særligt kapitel i sygekassens historie gekassens to faner, der i dag hænger bag glas og i ramme på Forstadsmuseet i Avedørelejren.

Det var den daværende formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, Jens Kristensen, der tog initiativ til at redde og restaurere de to faner. Hvidovre Kommune og en anonym bidrager betalte i 1983 62.000 kr. for at sikre fanerne mod angreb af enhver art. Restaureringen blev udført på Nationalmuseets afdeling i Brede og fanerne blev hentet hjem derfra den 12.11.1985.⁸

Den ældste fane, der var blevet indviet ved en festlighed på Stengaarden i 1893, blev ophængt i rådhusets nye fløj (Fløj A), hvor socialforvaltningen havde til huse og løste de gamle sygekasseopgaver.

Den anden fane blev ophængt i den

gamle sygekassebygning på Hovedstensvej, hvor stadsingeniøren havde kontor.

Faner er for militæret, fagbevægelsen, partier, foreninger, spejderkorps mv. et uvurderligt og kostbart symbol. Fanen anvendes i såvel festlige som alvorlige stunder.

Sygekassens faner har været med, når medlemmer er blevet begravet eller bisat. **Skulle nogen af medlemmerne ligge ind med fotos af fanerne, når de var i brug, så modtager museet gerne besked herom.**

Det har desværre ikke været muligt at affotografere sygekassefanerne på forstadsmuseet i en ordentlig kvalitet. Nedenfor ses et smukt eksempel på fane fra Skorstensfeierlauget. Muligvis har sygekassefanernes "klæde/fane" siddet fastgjort på en vandret arm på fanestangen ligesom Skorstensfeierlaugets.

(Se side 11)

⁸ Medlemsblad 4-1985.

Lokalhistorisk Forening for Brøndby indbyder:

Mandag den 31. august holder vi det planlagte foredrag om Brøndby Pop Club i teatersalen på UCN, Nykær 44. Det bliver kl. 19 - 20:30, og derefter holder vi den udskudte generalforsamling. Foredraget bliver naturligvis annonceret bredt, så også ikke-medlemmer kan deltage for de sædvanlige 25 kr. Vi er nødt til at vide cirka hvor mange vi bliver, og **derfor beder vi om tilmelding på lokalhistorie.nemtilmeld.dk/3/**

Sygekasse i Avedøre

Af Jens Frederik Jørgensen

Avedøre var ikke med, da Glostrup Sogns sygekasse blev stiftet i 1866. Avedøre meldte sig i stedet ind i Brøndbyøster Sygekasse og Sygeplejeforening, da den blev stiftet i 1882.

I 1960 blev der vedtaget en lov, hvorefter, der kun kunne være én sygekasse i hver kommune.

Derfor blev Avedøreområdet fra 1.1.1962 en del af Glostrup Bys Sygekasse. Glostrup kommunalbestyrelse tilkendegav, at medlemmerne i Avedøre ikke måtte blive dårligere stillet end medlemmerne i Glostrup. Det betød, at der kom et indbetalingskontor i Avedøre. Sygekassen købte et hus på Rosmosevej 51, hvor sygekassen fik kontor.

Sygekassens medarbejdere ønskede en turnusordning således, at man ikke hele tiden skulle gøre tjeneste i Avedøreafdelingen. Det blev afslået af sygekassens bestyrelse. I stedet fik medarbejderne i Avedøre et løntillæg – ”Avedøre-tillæg”

I 1967 flyttede kontoret ind i en kontorpavillon på Avedøre Tværvej 15 og fik derved en placering i forbindelse med Glostrup Kommunes filialkontor på Avedøre Tværvej.

3-4 personer fra Avedøre var medlemmer af sygekassens repræsentantskab og Skoleinspektør Henry Aabo var næstformand i sygekassens bestyrelse fra 1962-73. Aabo nævnes også specifikt i en sang fra 100 års jubilæumsfesten i 1966:

Henry Aabo 1904 - 1976 ¹

”Også Avedøre har man slugt
(HENRY AABO fulgte med i købet
Og han repræsenterer sig jo smukt).”

Aabo havde også været med i sygekassearbejdet i Brøndbyøster sygekasse. Således skrev Leif Rasmussen i en artikel i medlemsblad nr. 2-1994 om sygekassen i 1950'erne: Flytning skulle meldes til sygekassen. Det foregik på den gamle Avedøre Skole på Byvej, hvor overlærer Aabo var kasserer. Senere blev kontingentet krævet op på bopælen. Hver måned blev der banket på døren med et ”Goddav, det er fra sygekassen”. Det kostede 7 kr. om måneden, og når man så havde betalt, blev stemplet taget op af lommen og kortet blev stemplet, så man var sikret en måned fremover. Hvis man ikke havde nogle penge, kunne man godt få udsættelse, men så måtte man selv henvende sig hos inkassatoren for at betale restancen.

Det hører også med til sygekassehistorien for Avedøre, at der havde været en særlig sygekasseopkræver i Avedøre. I 1930'erne var det Valdemar Bagge. Hans søn, Helge Bagge blev senere suppleant til repræsentantskabet i sygekassen i Glostrup

¹ Vikar ved Avedøres 2. skole – 1928 Lærer ved Avedøres 3. skole 1930-56 - Skoleinspektør ved Avedøres 4. skole 1956-73 - Medlem af Glostrup Kommunalbestyrelse (A) - Medlem af Avedøre Idrætsforenings bestyrelse. - Medlem af menighedsrådet. - Næstformand i Glostrup Sygekasses bestyrelse. - I det hele taget et aktivt foreningsmenneske.

Skorstensfeierlaugets fane
før og efter restaurering

SPIS I CAFÉ HJERTETRÆET

Cafeén er:

- et spisested, hvor man kan få et billigt måltid mad eller en kop kaffe.
- et sted hvor man kan møde andre mennesker.
- et sted, hvor der kan holdes gravkaffe eller reception efter en kirkelig handling som fx, dåb.
- et kulturtilbud med foredrag, vise-sang, bankospil, m.m.
- et sted, hvor man kan få omsorg både som personale og besøgende og få hjælp til at komme videre, hvis man har brug for det.

Priser:

Almindeligt smørrebød 12,- kr.
 Luksus smørrebød 25,- kr.
 Dagens salat 40,- kr.
 Dagens salat stor 55,- kr.
 Franskbød m. 2 skiver ost 25,- kr.
 Dagens ret 40,- kr.
 Dagens ret stor 55,- kr.
 Ekstra kød fra 5,- kr.

Dagens kage/dessert 15,- kr.

Sodavand lille 10,- kr.
 Sodavand stor 14,- kr.
 1 glas mælk 5,- kr.
 1 glas juice 10,- kr.

Spis brunch den 1. fredag

i måneden for kun 75 kr.
 (nu også med røget laks, tebirkes og wienerbød)
 Her får du billig og sund mad af gode råvarer i hyggelige omgivelser.
 Få dig en tur ud af det og besøge os.
 Kom alene eller tag en ven med.

Café Hjertetræet i Avedøre Kirke
 Trædrejerporten 6, 2650 Hvidovre
 Tlf.: 21162603, mobil: 20866464,
 E-mail: laul@avedoere-kirke.dk
 Roxana: mobil: 21162558
 Åbningstider alle hverdage
 fra kl. 10.00 til 14.00

<https://www.avedoere-kirke.dk/cafe-hjertetraet/>

Hvidovre Nord for banen

Af Jens Frederik Jørgensen

Udefrakommende undrer sig ofte over, at jernbanen ikke er kommunegrænsen mellem Hvidovre og Rødovre. Sådant er det ikke. Nord for Roskildebanelen ligger også en del af Hvidovre, ganske vist med postnummer 2610 Rødovre. Beboerne er ikke orienteret mod Rødovre, men oplever sig klart som en del af Hvidovre.¹

I denne og et par efterfølgende artikler vil jeg prøve at bidrage til at fortælle historien om den del af Hvidovre og fortælle historier fra området.

Hvidovre Station (trinbræt) og stationskiosk ved viadukten ved Hvidovrevej. - Foto: Forstadsmuseet

Toget stopper i Hvidovre

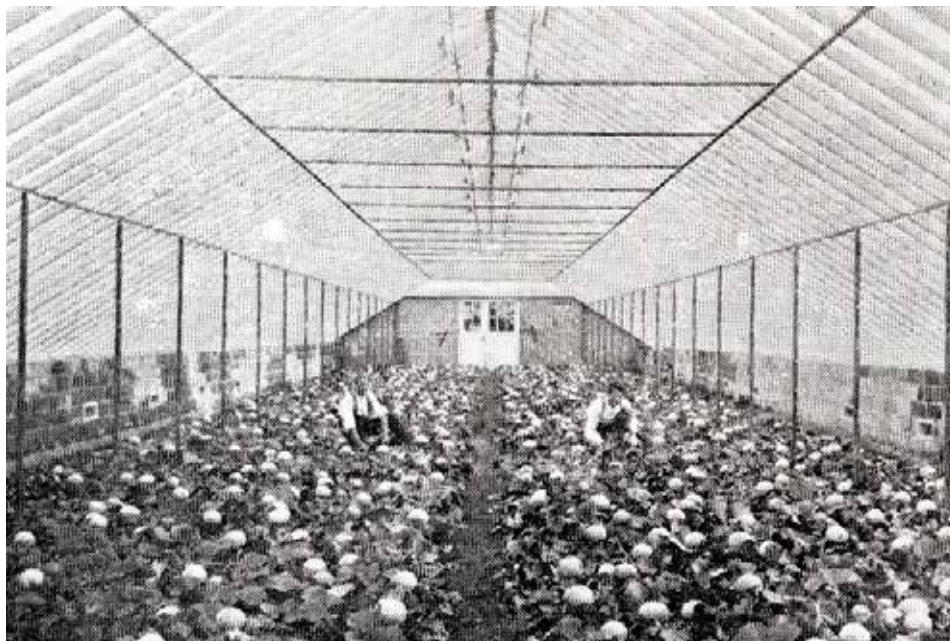
En jernbaneforbindelse og en station var i mange år i 1. halvdel af 1900-tallet startskuddet til byudvikling. Det være sig stationsbyer i provinsen, men også bydele i hovedstadsområdet.

Hvidovre er også et eksempel herpå. Fra 6.10.1935 stoppede toget i Hvidovre. Der var ganske vist ikke tale om en station. Trinbrættet hed officielt "Hvidovre Holdeplads" og lå på sydvestsiden af Hvidovrevej. S-toget med tilhørende station blev åbnet 17.6.1953.

Hvidovre Avis spåede i 1935, at det nye tiltag ville blive fuldstændig revolutionerende og en Appelsin i Turbanen for kommunen: Udviklingen af Kommunen til den side, har hidtil staaet noget i Stampe, hvilket de trafikale Forhold har været Aarsagen til. Men efter at disse Arealer nu saa godt som flyttes en halv Time nærmere Raadhuspladsen, vil der sikkert her sætte en Udvikling og Bebyggelse ind, som vi ikke før har set i Kommunen.²

¹ I nr.3-2011 og nr.2-2012 refereres artikel af forfatteren Thøger Birkeland om stoltheden ved at bo i Hvidovre. Birkeland boede Nordvang 6 fra 1968 til sin død i 2011.

² Kilde: Hvidovre Avis 1935 og Forstadsmuseet.

Fra P.O. Kristensens gartneri – drivhuse. Kilde: Valby Lokalhistoriske Selskab og Arkiv

Gartneriets udstykses

Handelsgartner P. O. Kristensens gartneri havde øje herfor. Han havde i 1912 grundlagt et gartneri med adresse Vigerslevvej 116. Arealet blev flere gange udvidet, og i 1930erne ejede han hele arealet nord for

banen og øst for Hvidovrevej³. Her drev han et stort grøntgartneri med drivhuse og mistbænke. Hovedafgrøderne var meloner, jordbær, tomater og blomkål. Herudover

avlede han blomkålsfrø, der blev tærsket på stedet og solgt til Amerika.⁴

I 1933 var arealet blevet udstykket i 41 villaparceller. I foråret 1936 havde ejendomsmægler Jens Jacobsen solgt 18 villa-parceller, og de første huse var ved at blive opført i det, der hedder ”Damhusparkens Villaby”.⁵

(Her ville det være fint, og lette læsningen, hvis der kunne indsættes et kortudsnit over området. Måske et foto af området taget med drone?))

I 1936 skrev ejendomsmægleren til sognerådet, at *”der i nærmeste Fremtid ville rejse sig et Villakvarter, som kan blive en Pryd for Sognet og et godt Aktiv i skattemæssig Henseende”*. Lige nu var det blevet komplet umuligt at sælge flere grunde på grund af Hr. Henriksens Fedtfabrik, som var beliggende på hjørnet af Vøjensvej og Hvidovrevej. *”Den var mere Losseplads end Fabrik. Den var med sin Grimhed en Skændsel for Kvarteret, og var næppe i Overensstemmelse med Byggevedtægterne”*.

³ Matr.nr 3c og 42 a af Hvidovre By og Sogn, og matr.nr. 7d og 17 d af Rødovre.

⁴ ”Danske Gartnerivirksomheder, bind 2, 1935.

⁵ I forbindelse med salg af de første parceller omtales området som ”Viaduktgaardens Udstykning”.

Sognerådet bad Peter O. Kristensen *”foranledige Fedtfabrikken (Olierenseriet) nedrevet og fjernet fra grunden inden for 14 dage”*.

Huse skyder hurtigt op

Så kom der gang i salg af grunde og i byggeriet. Der blev søgt om 13 byggetilladelser i 1936, og de to første byggerier (Dæmningen 36 og Nordvang 9) stod færdige og fik bygningsattest i 1936.⁶

Der blev i 1937 givet 13 byggetilladelser, 11 byggetilladelser i 1938 og 6 i 1939. På grund af 2. verdenskrig faldt antallet af byggetilladelser - 1 i 1941 og 1 i 1945. Efter krigen var der kun 3 ubebyggede parceller tilbage, og den sidste fik byggetilladelse i 1957 (Nordvang 6).

Husene er meget forskelligartede. De huse, der minder om bungalows, har som oftest et lidt større grundareal end de bungalows, som der i øvrigt findes mange af i Hvidovre. Der er kælder og stueetage. Husene er bygget med gule mursten. Der kom WC i alle husene – trykvandet var kommet til området. De fleste huse havde brændefyret centralvarme. Fra slutningen af 1950erne blev

brændefyret erstattet med en oliefyret kedel.

De fleste af husene var på 85-95 m² i grundplan, enkelte lidt mindre og enkelte lidt større, 100-105 m². I kælderen var der typisk brændsels- og fyrrum, vaskerum, tørrerum og viktualierum. I flere tilfælde var der også garage i kælderen. Det siger lidt om ejernes økonomiske formåen. I stueetagen var der i huse på under 80 m² opholdsstue, spiseetue, soveværelse, køkken og bad/WC. I de lidt større huse var der også plads til et kammer.

På Dæmningsens sydside blev der opført 6 huse i to etager, dobbelthuse og 2-familiehuse.

Det var ikke altid en arkitekt, der udarbejdede husets tegninger. Håndværksmestre og entreprenører stod selv for tegninger til de huse, de byggede og solgte, når de stod færdige.

Arkitekt Holger Andersen, Allégade, Frederiksberg har tegnet 6 af husene, arkitekt Boesen, Rødovre 4 huse og Hvidovrearkitekten, Vennike 3 huse.

Ved gennemsyn af byggesagerne sidder man tilbage med det indtryk, at det sjældent var husenes første beboere, der gennemførte byggeriet.

Peter O. Kristensen beholdt selv to parceller og byggede sit eget hus på Dæmningen 59. I huset var der ifølge bygningstegningen et herreværelse! Dæmningen 61 frasolgte han i 1955, og grunden blev bebygget samme år.

Husene på nordsiden af Nordkærvej ligger i Rødovre Kommune. Lige så snart beboerne træder ud ad havelågen og står på fortovet, da står de i Hvidovre Kommune! Det kan forekomme mærkeligt, men det er nok en meget praktisk foranstaltning, Hvis vejmidten havde været kommunegrænse mellem Hvidovre og Rødovre, skulle kommunerne hver især have vedligeholdt halvdelen af vejen.

Grundejerforeningens virke

I 1937 tog Peter O. Kristensen initiativ til, at der blev stiftet en grundejerforening for området - ”Damhusparkens Villaby”.⁷ Andledningen var, at nogle af de første beboere

⁶ Kilde: Hvidovre kommunes digitale byggesagsarkiv – www.filarkiv.dk

⁷ Forstadmuseet har fået grundejerforeningens protokoller fra 1937-77 samt andet materiale fra bestyrelsens arbejde.

Fortovsfliserne ender på Nordkærvej, hvor broen lå. Det samme ses på Leopardvej, hvor broen endte. Stadig en gammel låge i hegnet langs Damhusåen/Harrestrup Å, som broen førte over.

Foto: Jens Frederik Jørgensen, maj 2020.

ønskede opsat vejbelysning. Derefter kom vejnavnene på plads. Dæmningen havde i starten heddet ”Vojensvejs forlængelse”.

Trafikken på Dæmningen var et tilbagevendende emne i grundejerforeningens arbejde. I 1937 var brandstationen på Dæmningen blevet etableret på en del af Kristensens jorde. Københavns kommune anlagde i 1942 en fast bro over åen ved Dæmningen. Udrykningskøretøjer og trafik ind mod byen gav anledning til mange klager, så vejen har haft en omtumlet tilværelse, snart

åben for gennemkørsel og snart kun færdsel for cykler og gående. Dæmningen blev offentlig vej i 1953, og de øvrige veje blev overtaget af kommunen i begyndelsen af 1970'erne.

Naboskabet til Damhusåen/Harrestrup Å har også været et tilbagevendende problem på grund af lugtgener og oversvømmelseskader.

I 1938 anlagte Kristensen en bro over åen for enden af Nordkærvej. Han ejede nem-

lig jord på begge sider af åen. Senere overdrog Kristensen broen til grundejerforeningen, der fik pligt til at holde den vedlig og ret til at færdes på broen. I 1961 blev broen, der førte over til Leopardvej, spærret, da den var uforsvarlig at benytte. Behovet for broen var ikke længere til stede, så den blev nedlagt. Med lidt god vilje (og fantasi) kan man stadig ane, hvor broen har ligget.

Annelise Damm Olesen og hendes familie boede i et af rækkehusene på Leopardvej (Rødovre), så hun kom til at gå i skole på Hendriksholm Skole. Da hun var 9 år, flyttede familien til Nordkærvej 12., og hun kom til at gå på Holmegårdsskolen. Annelise Damm Olesen fortæller, at det sydligste rækkehus på Leopardvej – nr. 39 - hørte til i Hvidovre kommune indtil 1974. Da broen over åen var blevet nedlagt i 1961, var det naturligt, at huset blev indlemmet i Rødovre Kommune.

Også naboskabet til jernbanen har givet anledning til diskussioner i grundejerforeningen. I 1950 fik parcellerne på Dæmningens sydside eksproprieret et areal, der skulle bruges til anlæg af et nyt godspor fra Vigerslev Godsstation (”Hvidovre Fjern”). De store godstog gav, efter at have ventet

på signal til at køre ind på sporet mod vest, anledning til kraftig støj, da lokomotiverne måtte "gasse" voldsomt op for at komme op i fart.

I 1974 syntes et par medlemmer, at der ikke længere var behov for grundejerforeningen

og foreslog den derfor nedlagt. Men pligten til medlemskab af grundejerforeningen er tinglyst, så forslaget kunne ikke realitetsbehandles.

I forbindelse med grundejerforeningens 25års jubilæum i 1962 sammenfattede for-

manden, H. Christensen, Dæmningen 67 en beskrivelse af kvarteret med følgende ord. "Det har været et fredeligt og hyggeligt kvarter, og sladder og intriger har jeg ikke mærket noget til".

Forstadsmuseet vil gerne have fotos af husene i området, gerne fra perioden 1936-86.

Damhusåen/Harrestrup Å set mod nord ved vendepladsen på Nordkærvej.

Foto: Jens Frederik Jørgensen, maj 2020.

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Om enfamiliehuset, villaen og parcelhuset....

Af Poul Sverrild

.. kender vi det, og passer vi på det? ¹

Det almindelige danske enfamiliehuskvarter er bygget op over et stramt vejnet, som sikrer regulære firkantede grunde til flest muligt. Foto: Forstadsmuseet

Enfamiliehuset er i dag en selvfølgelig dansk boligform. For et par generationer siden var enfamiliehuset den drømmebolig, der så småt var ved at blive opnåelig for de mange, og endnu før var det en boligform for de få. Enfamiliehuset er blevet den boligform, hvor de fleste af os bor, og vi, der bor der, elsker naturligvis vores hjem. Der

har imidlertid altid været andre, som var mindre glade for vores huse, hvis de ikke lige var i kategorien: villa.

Kært barn har mange navne, og det gælder også enfamiliehuset: Villa/parcelhus/bungalow/murermesterhus/selvbyggerhus/medbyghus/typehus/arkitekttegnet typehus

osv., osv. Viften er bred, der er noget for enhver, og viften er med tiden blevet stadig bredere. Tidligere var der ikke så mange former at vælge imellem, for enfamiliehuset som boligform i byen er ikke så gammelt et fænomen.

Danmarks industrialisering i midten af 1800 -tallet ændrede mange ting, og én bivirkning var, at byernes boligmarked blev revolutioneret. Hvor boligen tidligere havde været knyttet til arbejdstagernes arbejdspladser, blev den efterhånden for de fleste knyttet til familien og helt uafhængig af arbejdspladsen. I løbet af få årtier udkrystalliserede den industrialiserede by de to boligformer, der gennem de følgende 150 år kom til at dominere den danske boligkultur og skabte det boligmarked, vi kender i dag.

Den ene boligform var lejlighedsejendommen i flere etager, som fra at være et rent by-fænomen også kom til at udgøre et centralt element i de nye forstæder. Den anden boligform var det moderne enfamiliehus, som på den ene side havde rødder i klassisk villakultur og på den anden side i den mindre bemidlede landbefolknings bygningskultur.

¹Denne artikel er en bearbejdning af artiklen Enfamiliehuset - danskernes drømmebolig af samme forfatter bragt i by & land nr. 123, juni 2019

I løbet af de efterfølgende 150 år blev den nye - og i dag dominerende danske by-form - forstaden udviklet og udfoldet. Her mangedobledes de ældre bykerners arealer og her udvikledes bymæssighed i nye former og strukturer, som overvejende blev bebygget med de to nævnte boligformer.

En voksende succes

Over hele landet spredte villa- og parcelhuskvarterer sig - og gør det stadig. Under søgelse efter undersøgelse påviser nu som før, at dette er den bolig- og bosættelsesform, som danskerne foretrækker. Enfamiliehusestets vigtigste og naturlige levested blev forstæderne, men det har i efterkrigstiden også bredt sig ud i det åbne land både som fritliggende, i tilknytning til en landejendom og i små klumper som 'forstadskvarterer' til landsbyer. Enfamiliehuset har været med til at udviske skellet mellem land og by.

I Hvidovre kommune dukkede de første enfamiliehuse, der ikke var knyttet til landbrug og gartneri, op lige omkring 1910. De markerede ankomsten af en helt ny slags Hvidovreborg, pendleren. Med arbejdsplads i byen og bopæl i cykelafstand i grønne og landlige omgivelser levede livsformen op til tidens bedste idealer og drømme om 'havebyen'. På godt hundrede år er det blevet til næsten 7.000 enfamiliehuse i kommu-

nen. Dertil kommer godt 3.000 dobbelt-, kæde og rækkehuse, som er de andre varianter af den havebolig, der er blevet vores ideal.

De tidlige enfamiliehuse i Hvidovre kan overordnet placeres i to grupper: de regulære villainspirerede og ofte arkitekttegnede teglstenshuse og de irregulære, selvbyggede huse ofte opført af lette materialer. Der blev opført enkelte store villaer, der ofte kan genkendes på, at det ikke har været nødven-

digt at bygge til på dem, men hovedparten af enfamiliehusene i Hvidovre er ombygget og afspejler, at det ikke var overklassen, der byggede her. Så på grund af økonomi og kronologi blev rigtig mange huse i Hvidovre bygget småt, og først senere blev der råd til at bygge ud. Sådan er det ikke alle steder.

Ser man på de danske enfamiliehusenes størrelse opgjort i 2016, så ligger de største ikke overraskende i Gentofte og på Frederiksberg, hvor gennemsnitsarealet er henholds-

Villa Justitia lå på Hvidovrevej 79 (oprindelig Hvidovre Torvevej 35) blev opført i 1916 som bolig for landbetjent Harplod. I de landlige omgivelser matchede den moderne, men gedigne villa ejerens autoritet. Huset blev uden diskussion nedrevet i 1980'erne. Foto: Forstadsmuseet.

vis 173m² og 186 m². I den anden ende af skalaen ligger de to gamle forstadskommuner, Rødovre og Hvidovre med gennemsnitsarealer på henholdsvis 122m² og 126 m².

Disse boligstørrelser repræsenterer alle husene fra de ældste til de nyeste. men de nybyggede huses areal er vokset voldsomt gennem hele det 20. århundrede. I 2019 var den gennemsnitlige størrelse på nybyggede enfamiliehuse i hele landet 210m², hvor det i 1959 var 113m² - noget af en stigning.

Bag de tal ligger en velkendt byudviklingshistorie med en klar social profil. Men der ligger også en kronologi, hvor de gamle enfamiliehuse i Hvidovre og Rødovre fra årtierne inden 2. verdenskrig naturligvis var væsentlig mindre end efterkrigstidshusene i for eksempel Greve og Solrød kommuner, hvor husene er næsten 20 m² større. En anden historie er så, at der også har været en stærk tendens til, at husene i provinsen var større end de tilsvarende omkring København - formentlig blandt andet på grund af provinsens lavere grundpriser.

Passer vi på successen?

I 2011 udgjorde fritliggende enfamiliehuse 44 % af Danmarks samlede boligmasse,

mens kun 39% var etageboliger. De resterende 17 % var andre boligformer som for eksempel ovennævnte række-, kæde- og dobbelthuse, som jo er varianter af enfamiliehuset mere, end de slægter etageboligen på. Det betyder, at enfamiliehuset er den altdominerende hustype i Danmark, for ved indgangen til 2019 udgjorde den totale mængde af boligbygninger 1.469.086 huse. Af disse var ikke færre end de 1.113.918 enfamiliehuse, og resten var sammensat af rækkehuse, etageboliger og 'anden beboelse'.

Når vi sammenholder enfamiliehusenes overvældende andel af bygningsmassen sammen med, at næsten 90% af enfamiliehusene samtidig er beboet af deres ejere, står vi overfor et markant kulturelt, nationalt fænomen, som rækker langt videre end til husenes arkitektur. Enfamiliehuset rummer om noget dansk kultur. Det kan fastslås, at enfamiliehuset som boligbygning udtrykker en bærende dansk værdi, som ikke mindst har ejerskab som fundament, men som også rummer et nært forhold til matriklens jord og til jordens anvendel-

Selv om enfamiliehusene ligger som et tilsyneladende ensartet tæppe over store dele af forstadslandskaberne, så viser forskellene på de enkelte kvarterer sig tydeligt, når man kommer ned i gadeplan. Strandhaven, Avedøre.
Foto: Poul Sverrid

sesmuligheder - skiftende over tid. Vores forkærlighed for boligen på jorden og for den private brugsret til det omgivende areal spejler en kultur, der ikke er langt fra det, de fleste tilflyttere til byen kom fra - landet.

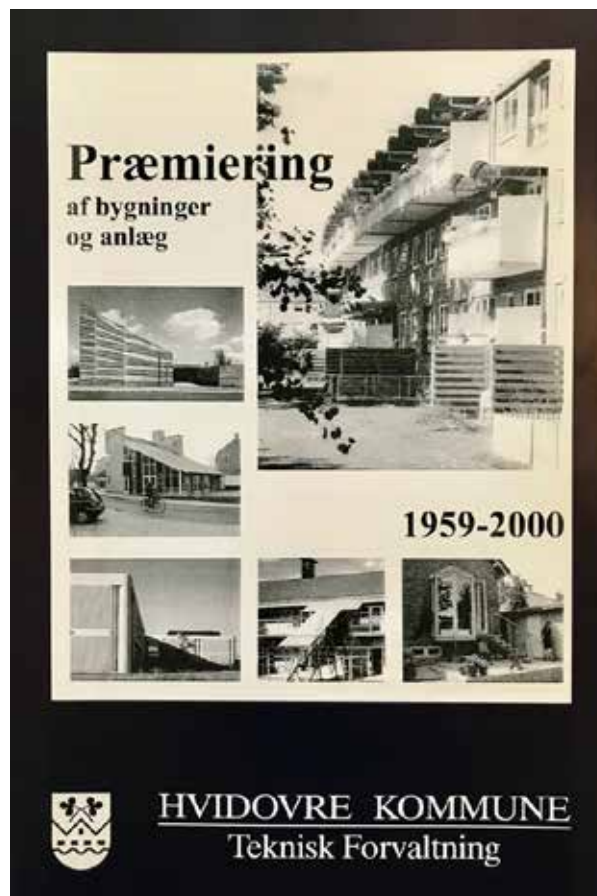
Med enfamiliehusenes helt overvældende succes, deres voldsomme antal og deres kulturelle betydning for de seneste 150 års danske bygnings-, bolig-, social- og familiehistorie skulle man forvente, at vores foretrukne boligform også havde en central placering i vores praksis indenfor bygningsfredning og bygningsbevaring, men det er ikke tilfældet.

I 2018 var 7.102 bygninger bygningsfredet, men blandt dem var blot 769 anført som parcelhuse. Det tal skal ses i relation til, at der var 1.099 fredede etageejendomme. Den tredje gruppe boliger med urban oprindelse er de mindre populære række-, kæde- og dobbelthuse, hvoraf ikke færre end 614 er bygningsfredede.

Som en sidebemærkning skal nævnes, at der i Hvidovre ikke er bygningsfredet nogen boligbygning, men nærmest til en fredning kommer også i Hvidovre boligkomplekser, idet Grenhusene tegnet af Svenn Eske Kristensen er indstillet til fredning af Landsforeningen for Landskabs- og Bygningskultur, og Bredalsparken tegnet af samme arkitekt omtales af Slots- og Kulturstyrelsen som

værende blandt de absolut bedste parkbebyggelser i Danmark. Derimod har Hvidovre blandt sine 7.000 enfamiliehuse ingen, der blot har nærmet sig en fredningsindstilling.

Med den nævnte fordeling af antal fredninger på henholdsvis enfamiliehuse og etageejendomme og antallet af bygninger i de to kategorier følger, at enfamiliehusene i forhold til deres antal og historiske betydning

Hvidovre Kommune har gennem godt 60 år præmieret gode byggerier, og blandt det præmierede har gennem årene været mange enfamiliehuse.

er stærkt underrepræsenteret i vores fredningspraksis. Det kan forekomme underligt, men det hænger formentlig ikke mindst sammen med, at énfamiliehuset i alle andre udgaver end den eksklusivt arkitekttegnede, har været genstand for den hån og nedladenhed, som 'almindeligheden' sædvanligvis udsættes for af meningsdannere. Et ord som 'ligusterfascist' er ikke blevet til blandt de lykkelige enfamiliehusejere, men blandt meningsdannere, der har den indre by som kulturelt forbillede.

I Hvidovre har vi gennem mere end et halvt århundrede præmieret særlig gode nybyggerier og tilbygninger, og her finder vi - ikke mindst i de tidlige år - enfamiliehuse, og de er alle sammen registreret som bevaringsværdige og de er dermed som udgangspunkt beskyttede og sikrede for eftertiden. Den beskyttelse gælder dog kun, indtil en siddende kommunalbestyrelse mener noget andet om bevaringsværdien.

Hvad freder vi?

Blandt enfamiliehusene har der historisk været stærkest fokus på den borgerlige villa. Det er her skiftende tiders kunst-og arkitekturhistorikere er gået på jagt efter 'de enestående værker', fra 1800-tallets sidste og 1900-tallets første årtier. De er efterfølgende skrevet ind i arkitekturhistorien som

en perlerække af stilhistoriske og personlige værker, og meget naturligt er det også blandt dem, fredningsindsatsen først har foldet sig ud.

Dette fokus på bevaringsværdierne i enkeltstående huse (værker) tegnet af markante arkitekter (genier) var meget naturligt at have i tiden før 1. Verdenskrig, men kursen fortsatte forbløffende uforandret ind i det 20. århundredes ellers mere demokratiske kulturelle landskab.

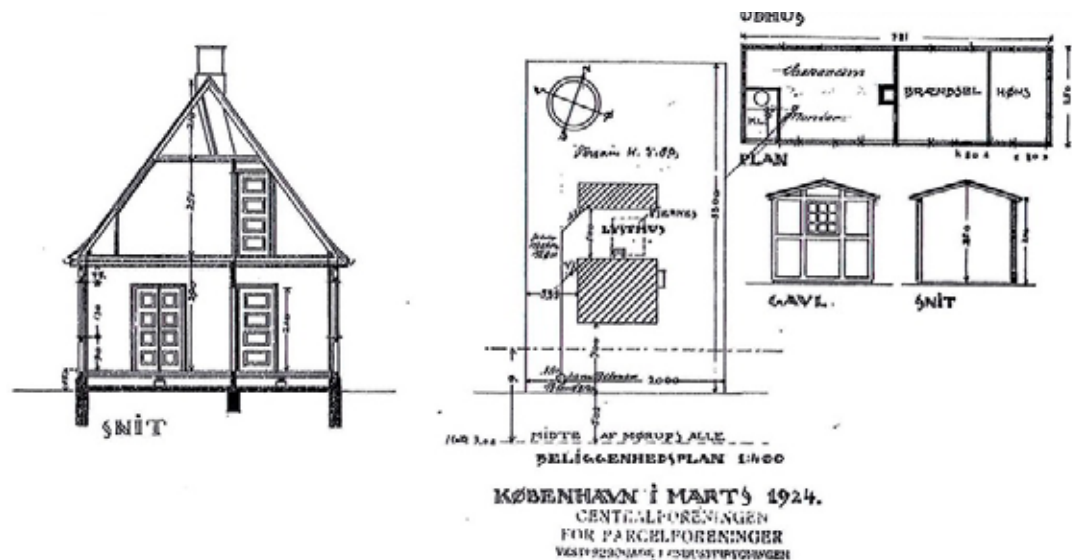
Den tilsyneladende interesse for de demokratiske bevægelser i det 20. århundrede blev i bevaringsarbejdet rettet mod de kollektive bebyggelsesplaner, hvor til dels de samme arkitekter i pagt med tidens fremadskridende først socialfilantropiske, senere selvorganiserede boligpolitiske aktiviteter udmøntede sig i for eksempel byggeforeninger for de bredere lag i befolkningen. Men interesse for den demokratisering af adgangen til det gode boligliv, der både kom til udtryk i etageboligsektoren og i enfamiliehussektoren, hang fast ved etageboligerne og levede på enfamiliehusområdet fortsat kun plads til det elitære.

Det officielle syn på enfamiliehuset har været styret af det klassiske blik på først villa-byggeriets arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter og senere også på de arkitektdominerede boligtypologier som for eksempel

forrige århundredskiftes byggeforeninger og de efterfølgende bygningskulturelle bevægelser som 'Bedre Byggeskik'. Den indfaldsvinkel har som sideeffekt kastet skygger over alternative kulturhistorisk og byggeteknologisk betydningsfulde kulturelle udtryk og bevægelser som for eksempel satte aftryk i de titusindvis af individuelt opførte enfamiliehuse, som i samme periode skaffede den største gruppe af danskerne tag over hovedet.

Bedre Byggeskik er også til stede i Hvidovre, selv om de bedste eksempler for længst er nedrevet. Men det stærke fokus på Bedre Byggeskik har for eksempel skygget for en anden organisation, 'Centralforeningen for Parcellforeninger og Villaejere i København og Omegn', som spillede en langt større rolle i en kommune som Hvidovre. Her stod foreningen bag opførelsen af en lang række villaer, som var karakteriseret ved at rette sig mod en bredere del af befolkningen end de huse, som Bedre Byggeskik stod for. Det ville være oplagt at frede et af Centralforeningens huse, men om det nås, inden de alle er revet ned, er usikkert.

Enfamiliehusets 150 års historie er lang periode, og den dækker derfor naturligt over både mange bevægelser, typologier og tidsbundne variationer. Så at forholde sig til Danmarks godt en million enfamiliehuse - eller bare Hvidovres 7.000 - kræver både

Centralforeningens modeltegninger til overkommelige huse for de bredere befolkningslag var tegnet af en række af de samme arkitekter, der leverede til Bedre Byggeskik. Udsnit af tegning i 'Halvtres Haveboliger' udgivet af Centralforeningen i 1921.

viden og overblik, så en kategorisering kan danne grundlag for bevaringsarbejdet.

De tidlige borgerlige villaer fra 1800 tallets sidste årtier står som nævnt stærkt i både arkitektur- og bygningsbevaringshistorien - og gør det med rette. Men det er også en bygningsmasse, der ligesom de fredede herregårde, repræsenterer størrelsesmæssigt stærkt begrænsede grupper.

De brede enfamiliehuskulturer, som har forandret det danske bylandskab (og såmænd også dele af det åbne land) radikalt,

er imidlertid langt mere kompleks, end det billede, litteraturen og statens fredningslister præsenterer. Den danske enfamiliehuskultur er blevet fortolket som et resultat af 'kulturel nedsivning' (de højere klassers normer har over tid påvirket de bredere klasser). Det er den fortælling, der historisk er blevet hævdet. En anden fortolkningsmulighed med større relevans for de første mange årtier af enfamiliehuskulturen er, at hovedmængden af huse blev til i en nødvendighedskultur, hvor store grupper af landboere, der flyttede til de nye forstæder, byggede boliger i krydsfeltet mellem deres

baggrundskultur og deres økonomi.

De oversete huse

Allerede i Mellemkrigstiden opførtes over hele landet flere hundrede tusinde enfamiliehuse omkring alle vores byer, og en meget stor andel af bygherrerne tilhørte arbejderklassen. Det var et overvældende antal huse set i forhold til det antal huse, der allerede var opført. Men denne periodes befolknings- og bygningsgruppe er kommet til at stå i skyggen af den endnu større gruppe, som virkeliggjorde samfundsdrømmen om velfærd gennem deres deltagelse i Efterkrigstidens boom for enfamiliehuse. Der kan imidlertid argumenteres for, at mellemkrigstidens enfamiliehusbyggeri repræsenterede en mere radikal samfundsudvikling end den nok så omtalte parcelhushistorie fra efterkrigstiden. Under alle omstændigheder var den fundament for udviklingen efter 2. verdenskrig.

Industrialiseringen indenfor byggesektoren meldte sig tidligt i markedet for enfamiliehuse i form af for eksempel nye byggematerialer. Fra slutningen af 1800-tallet bød talrige industrielt producerede nye tag- og vægmateriale sig til, og fra 1920-erne også for eksempel præfabrikerede vægmoduler som billige alternativer til de kendte og traditionelle byggematerialer. Det er en

spændende historie, der nuancerer og forklarer boligbyggeriets overordnede vej fra tegl til beton, som er den, vi taler om i dag. Der var mange andre muligheder, der blev prøvet af og praktiseret på vejen frem mod dagens industrialiserede og standardiserede udgave af enfamiliehuset.

Efterkrigstidens hundredtusindvis enfamiliehuset fordeler sig i henseende til kultur, økonomi og teknologi. Der blev selvfølgelig fortsat bygget traditionelt og understøttet til de selvhjulpne befolkningsgrupper, men hovedmassen af husene blev opført først som statslånhuse og siden - efter 1958 i stigende grad som typehuse. De rummer som hovedgrupper hver for sig meget forskellige kvaliteter som fx statslånhusenes optimering af bygningernes få m² og typehusenes større boliger, der udviklede rum og funktioner i takt med velstandens skift i retning af nye kulturelle tilstande som ændret ungdomskultur og den eksplosive vækst i andelen af udearbejdende kvinder.

Antallet af enfamiliehuset i efterkrigsårtierne er så voldsomt, at det ikke tillader detaljeret kendskab til hverken de enkelte bygninger eller alle de helheder, de indgår i. Arkitektkonkurrencer, udstillinger og faglitteratur, som markedsførte tidens enfamiliehuset, var hyppige, og det er naturligvis overvejende herfra, de huse, vi dyrker og kender til i dag, stammer. Den landsdækkende og over-

vældende flade af enfamiliehuset, der kom til at dække landet, rummer imidlertid helt andre fortællinger, som i kraft af at være lokale, provinsielle eller på anden måde uinteressante for de meningsdannende kredse, aldrig er kommet i øjenhøjde med meningsdannerne.

Husene og deres kvarterer er også blevet tolket på baggrund af Efterkrigstidens udbredte accept af angelsaksiske opfattelser og tolkninger. Fagfolk har haft en udbredt tilbøjelighed til at tolke denne del af vores boligkultur i amerikansk, og derfor er enfamiliehuskvartererne både blevet set som base for ukultiverede, materialistiske strømninger og siden som miljømæssigt problematiske områder. Enfamiliehuskvartererne omtales som for arealkrævende og for trafikalt uhensigtsmæssige - helt i forlængelse af amerikansk kritik. Danske forhold er fundamentalt anderledes, og når det handler om de københavnske forstæder er det vanskeligt at forestille sig mindre arealkrævende eller mere pendlingsegne boligformer, når det sammenholdes med boligkvaliteten og danskernes iboende drøm om jord.

Men årtiers kritik har sammen med den overvældende bygningsmasse ført til, at vi har interesseret os alt for lidt for de huseborgerne prioriterer.

Bevaringsværdierne ligger ikke kun i husene

I vores enfamiliehuskultur ligger ikke bare bolig- og kulturhistorie af national betydning, der ligger også arkitektur-, teknologisk- og velfærdshistorie - og så den generelt oversete, men meget afgørende landskabs- historie. Enfamiliehuset kan ikke betragtes uden sin have. Haven er det, der skiller enfamiliehuset fra andre boformer, og forestillingerne om det gode liv i haveboligen har fra dag ét (1890'erne) været orienteret mod havens betydning for sundhed. Fra forestillingerne om lys og luft til ideerne om hjemmedyrkningens kvaliteter og økonomiske nødvendighed. Men vi savner endnu bevaringstænkning, der favner de kulturelle helheder, som er blevet udtrykt gennem skiftende generationers udvikling af hus/have-helheden.

Hvor de danske byer udviklede deres gadenet gennem århundreder og fik deres bebyggelser organiseret derefter, fik de nye enfamiliehuskvarterer i forstæderne udstykning, vejnet og bebyggelse i ét hug. De kvarterer, der opstod, fik med ret få undtagelser en ensartet struktur. Langt hovedparten af husene blev opført på grunde i udstykninger med logiske og praktiske vejnet, som tilgodeså det størst mulige antal af regelmæssigt rektangulære parceller, og som ikke krævede særlig forklaring for at finde rundt,

Enfamiliehusets have har altid været dets største kvalitet. Hvad enten det drejede sig om æstetik, sundhed eller nytteværdis.

for de imiterede grundlæggende brokvarterernes regelrette gadenet.

Den type kvarterer finder vi naturligvis i stor skala omkring vores større byer, men også som vedhæng til selv ret små landsbyer dukkede udstykningerne op i Efterkrigstiden.

Først efter 100 år kom 1960'ernes udstykninger af kvarterer med lukkede vejssystemer og trafikseparering. Det var en nyorientering, der skabte énfamiliehuskvarterer, som signalerede nye kulturelle værdier hos det brede huskøbende publikum. Tidens stadig mere omsiggribende fysiske planlægning banede dermed også vejen for en ny inter-

nationalisering af enfamiliehuskvarterernes organisering. Bilen blev en forudsætning for nye bebyggelsesstrukturer fordi velstanden muliggjorde det, og 'villa, vovse og Volvo' handlede mere om denne tids parcelhuskultur end om den klassiske villa.

Farvel til historien og mangfoldigheden

Tusindvis af gode danske enfamiliehuse bliver i disse år truet på eksistensen af typehusfirmaer, som ikke mindst med afsæt i de eksisterende huses energiforbrug anbefaler nedrivning med efterfølgende nybyggeri. Det udfordrer os i forhold til de bevaringsværdier, der ligger i de gamle huse og deres haver. For private husejere er energiregnskabet i et nyt hus fristende, men de færreste tænker på, at CO₂-regnskabet ved nybyggeri uendelig meget mere belastende.

Det mindst miljøbelastende hus er det, der allerede er bygget, så der er andre gode grunde til bevaring end kulturhistorien.

Vi ved ikke, hvordan vi skal nå at identificere de huse og kulturmiljøer, som vi skal udpege som bevaringsværdige inden nedrivning, for vi ved ikke, hvad det er for huse, vi har liggende i alle vores enfamiliehuskvarterer.

For at kunne sikre danskernes bygningskulturarv fra for eksempel Efterkrigstiden, må vi have viden om det kolossale byggede landskab, dets forudsætninger, visioner, former og teknologier. Vi må arbejde for, at vi på nationalt plan tager énfamiliehuskulturen lige så alvorligt, som vi tidligere har taget landbrugets bygninger eller Efterkrigstidens murede almene byggerier.

Og i Hvidovre bør vi blandt de 7.000 huse få registreret de bevaringsværdier, som findes i husene fra efter 1940, som vi slet ikke har registreret.

Vi skal bevare af hensyn til kulturhistorien, men vi skal også bevare af hensyn til oplevelses- og identitetsværdierne i villakvartererne. I en kommune som Hvidovre, der har mange ældre kvarterer, er det vigtigt at holde fast ved de kvaliteter, vi oplever i dem. For, som Arkitekt Maria Wedel Søe har beskrevet det:

*'Der er en årsag til at udtrykket 'hyggeligt gammelt kvarter' er et plusord. Derfor er det sjældent sjovt for naboerne, når der lander et energioptimeret rumskib i stål og glas i en glatbarberet have klos op af deres murermeister villa eller et plans 1970'er-hus med gamle æbletræer omkring.'*¹⁹

Vejene til Hvidovre - Forstadsmuseet indbyder

Spændende eftermiddage på 'Vejene til Hvidovre'

Over tre fredag eftermiddage fortæller Poul Sverrild fra Forstadsmuseet om Hvidovre, forstæderne og byen.

Med afsæt i sin forskning om udviklingen af forstaden Hvidovre som del af Storkøbenhavn, taler Poul Sverrild om forstadshistorie og bolighistorie. Men det handler først og fremmest om lokaliteten Hvidovre og de livsvilkår, Hvidovre har budt på og udviklet. Der er så meget at undres over, glædes over, grædes over - og begynde at forstå.

Forstaden Hvidovre, kommunen Hvidovre, sognet Hvidovre, fodboldbyen og selvbyggerbyen. Hvidovre som samfundets laboratorium for boligbyggeri, Hvidovre som spisekammer for København, Hvidovre som ferieland, Hvidovre som tilflytterby o.s.v. o.s.v.

Det er alt sammen brikker til et puslespil med hjemstavnen som motiv.

Den kulturhistoriske vinkel handler ofte om, 'hvor det dog blev af': Uskylden, naturen, stilheden, det rene vand, den gode plads og de uplanlagte tumlepladser for børn og unge.

Men den vinkel skal spejles i ankomstvinklen: Hvor kom borgerne fra, hvor kom de gode boliger fra, hvor kom de gode skoler og daginstitutionerne fra - hvor kom 'det gode liv i forstaden' fra?

Poul Sverrild præsenterer og diskuterer i tre foredrag, hvorfor og hvordan Hvidovre og forstæderne blev, som de er blevet.

Hvidovre har først som kulturarvskommune og siden som hjemsted for Forstadsmuseet erobret sin egen historie, og nu er den nye viden tilgængelig i bogen 'Vejene til Hvidovre', men den nye viden skal fortsat deles og diskuteres, så den bliver en del af vores identitet.

Datoer: 25. september, 2. oktober, 9. oktober

Tid: alle dage 13.00 – 15.00

Sted: Fægtesalen, Alarmpladsen 7, 2650 Hvidovre

Pris: kr. 25,00 pr foredrag, alle tre foredrag kr. 60,00. Entreen dækker også kaffe og kage.

[Link til billetkøb via Forstadsmuseets hjemmeside.](#)

Begrænset deltagerantal, billetterne sælges efter først-til-mølle princippet.

Det hvide forklæde, der hang i vinden og blafrede

Af Karen Johansen

Jordemoderen der kæmper sig på vej til fødsel

Fra slutningen af 1743 kunne man i Valby-Hvidovre, møde et lille hus, med et skilt på døren, hvor der stod Jordemoder. Huset lå på et lille stykke jord, måske med en ko, der

græssede, og en tørresnor hvor der hang store hvide Forklæder. Det fortalt: Her bor en jordemoder.

Charlotta Maria Brungarten, havde netop d. 27. oktober 1743 bestået jordemoderek-samen, og fik sit første distrikt i Valby-Hvidovre. Hun var hermed den første med attest i hånden, der fik retten til jordemoderskiltet på døren i Valby-Hvidovre.

Betingelserne for at blive jordemoder var dengang: At hun var gift, evt enke, og at hun selv havde født. Dernæst skulle hun medbringe en attest fra sin sognepræst, der angav, at hun var ærlig og gudsfrygtig.

Uddannelsen bestod af teoretisk undervisning af både en præst og en læge. Præstens undervisning skulle forberede jordemoderen på at kunne foretage nøddåb, og lægens undervisning i forskellige håndgreb under fødslen. Den praktiske oplæring skete hos en eksamineret jordemoder. Efter 4-6 måneders oplæring kunne hun indstilles til eksamination hos Den Kongelige forordnede Commission for Jordemødre.

Oplysninger om vores Charlotta Maria Brungarten var beskedne, som skik var den gang, men vi kan dog følge hende lidt. Vi ved, at hun var beskikket, dvs at hun fik sit eget distrikt- område, og dermed også en sikker, men beskeden indtægt. Formodentligt havde hun inden eksamen hjulpet til ved fødsler, altså den gode nabo. Måske i området Valby-Hvidovre.

I 1744 klagede Charlotta Maria Brungarten over, at hendes jordemoderkollegaer på Frederiksberg og i Vigerslev, tog fødsler i hendes distrikt, og derved mistede hun indtægt. En typisk klage på den tid. Det hang sammen med, at når vores Charlotta var blevet kaldt til fødsel, så måtte hun ikke forlade den fødende, før fødslen var overstået, om det så tog 1-2 døgn. I mellemtiden, kunne en anden kvinde i hendes distrikt gå i fødsel, og hvis hun ikke kunne vente på Charlotta, hentede man den nærmeste jordemoder i Vigerslev eller på Frederiksberg. Charlotta ville væk fra sit distrikt, den ringe indtjening og de lange veje, hun måtte gå af ufremkommelige markveje i al slags vejr. Vi

ved desværre ikke, hvor jordemoderhuset lå i Valby-Hvidovre.

Hun søgte både i januar, marts og oktober 1745 om at få tildelt et andet distrikt, helst i staden København. Men da det trak ud, tog hun til Fakse. Her blev hun, til hun fik sit eget distrikt i København. Herefter kan vi ikke følge Charlotta Maria Brungarten længere.

Herefter afløste den ene jordemoder efter den anden i Valby-Hvidovre, indtil 1810 hvor hele landet blev inddelt i mange små distrikter med hver deres distriktsjordemoder. På den måde sikrede staten, at alle kvinder havde lige adgang til fødselshjælp af en eksamineret jordemoder, boende indenfor en afstand af ca. 10 km.

En del af lønnen var jordemoderboligen - ofte beskeden - med tilhørende græsning til ko, samt brændsel eller et tilsvarende beløb hertil. Den resterende løn delte fremkom ved betaling pr fødsel, som i 1792 var 3 mark for en gårdmand, 2 mark hvis det var en husmand, og 1 mark for mindrebemidlede.

Senere med oprettelse af de statsanerkendte Sygekasser fra 1892, blev fødselshjælp gratis for medlemmerne. Jordemoderkassen eller den kendte jordemodertaske blev almindelig i 1860-80. Tasken indholdt var et træstetoskop til aflytning af fosterets hjertelyd. En stor klysmasprøjte til olie for at tømme tarmen, og måske et kateter til at tømme blæren. En åreladningskniv til at tappe blod, hvilket var meget uheldigt, hvis den kom i brug, for de kvinder der i forvejen var ved at forbløde.

I 1750 blev det første jordemoderhus åbnet i København, som senere blev afløst af den Kongelige Fødselstiftelse. Herfra blev al jordmoderuddannelse udviklet. Det blev også stedet, hvor de ugifte kvinder - ofte tjenestepiger fødte anonymt, og kunne efterlade barnet til bortadoption.

Fødselstiftelsens døbsprotokol er ført fra 1759, og er tilgængelig på nettet.

Jordemoderkommisionens protokol over uddannede jordemødre er fra 1739 og opbevares på Rigsarkivet.

Tak for research og billedmateriale til: Aja Høy-Nielsen pens. Skoleleder, Margrit Juhl pens. Sygeplejerske og Magne Juhl pens Overlæge

Hvad er mon historien bag fotoet?

Af Jens Frederik Jørgensen

Da jeg i foråret bladrede Hvidovre Avis 1950 igennem, faldt mit øje på dette foto fra 5. maj 1950:

En modelracerbane på Brostykkevej. Den historie er vistnok glemt, så den er værd at grave frem, tænkte jeg ¹.

¹ ”Teknik for Alle” – Det danske Hobbyblad udkom første gang 1.11. 1948. Om bladet stadig udkommer, har jeg kunnet få bekræftet, men i 1974 bladet udkom stadig, da det er muligt at købe blade fra den årgang antikvarisk.

I 1950² var der 6 modelracerklubber i Danmark (København, Lyngby, Kastrup, Søborg, Odense og Fredericia). At bygge modelracerbiler var en ret eksklusiv hobby, der var i rivende fremgang. Fra 1950 begyndte Dansk Model Racer Union³ at bruge "Teknik for Alle" som medlemsblad.

For at hjælpe modelracesporten gik "Teknik for Alle" i 1950 i gang med at anlægge en betonstøbt modelracerbane på adressen Brostykkevej 180. Banen blev indrettet således, at den også ville kunne bruges til line-styrede modellfly⁴. Banen blev forsynet med sikkerhedsnet for at skærme både publikum og modellerne.

Kilde: "Teknik for Alle" nr. 6 1950, side 34.

"Teknik for Alle" skriver i 1950 indgående om forskellige modeller af racere og modellfly, og om hvorledes de kunne bygges. Der arrangeredes konkurrencer i begge modeltyper, ligesom racerne inddeltes i forskellige klasser, og konkurrencerne skete i henhold til internationale regler.

1950's McCoy tether race car. Kilde: Internettet

"Teknik for alle" skriver også indgående om modelracerbanen/miniatureluftthavnen i Hvidovre.

30. april var der uofficiel åbning af banen. Banen var

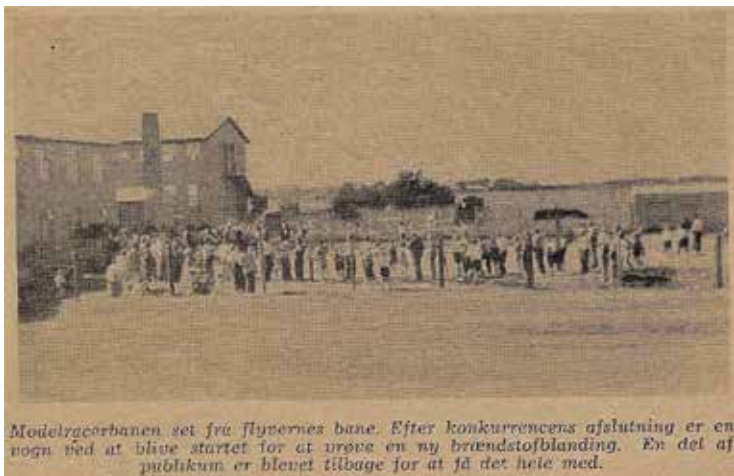
2 I baggrunden af fotoet ses Phønixhusene på Brostykkevej. Øverst i højre hjørne ses resterne af den lille gård, der lå her – udstykket fra "Bredegård" i 1932.

3 DMRU findes stadig.

4 Hjemmebyggede kunstflyvningsmodeller, der, når flyet er i luften, styres med 2 liner og derved udfører forskellige kunstflyvningsøvelser. En lille dieselmotor er monteret under modellflyet. Var i 1950 en endnu ret ny sport. I dag dyrkes sporten i regi af "Modellflyvning Danmark".

5 På et luftfoto fra 1954 (www.hvidovre.dk/hvidovre/Luftfoto) ses banen tydeligt. Den lå, hvor "Idealcombi A/S" i dag har parkeringsplads, Arnold Nielsens Boulevard 132-134.

66,66 meter i omkreds og bredden af banelegemet var 0,5 meter. Overfladen var glat og plan, og var i det hele taget netop det, enhver modelracer havde gået og drømt om⁵.

Modelracebanen set fra Flyvernes bane. Efter konkurrencens afslutning er en vogn ved at blive startet for at prøve en ny brændstofblanding. En del af publikum er blevet tilbage for at få det hele med.

Kilde: "Teknik for alle nr.8 1950, side 34.

Det er rigtig sommer for modelracekørerne. I ryttergården på modelracebanen i Hvidovre er der travlhed under træningen. Når een af kørerne har trimmet sin vogn, er han altid parat til at hjælpe en kammerat, som endnu ikke er færdig med sin vogn. En ting, som imidlertid sinker utroligt, er de mange interesserede tilskuere, som altid flokkes rundt om kørerne, mens han trimmer sin vogn.

Kilde "Teknik for alle" nr. 9 1950 side 3

Ved de første prøvekursler søndag den 30. april nåede flere af racerne op på hastigheder mellem 100 og 120 kilometer i timen. Der skete en del maskinskader, da vognene kørte ud af banen og blev fyldt med sand og grus. Det førte straks til en forbedring af banen, idet der blev støbt en 1 meter bred asfaltbane langs den rigtige banes inderside. 500 tilskuere var mødt op i prægtigt solskin, men da det blæste ret stærkt, var vilkårene for linestyringsfolkene dårlige. Det førte til en del knækkede propeller.

Den 4. juni havde "Teknik for Alle" arrangeret et konkurrenceløb med deltagelse af 17 vogne. Dupont fra klubben i Lyngby satte danmarksk rekord med 145 km/t med sin hjemmebyggede McCoy60, med 10 m³ tændrørsmotor.

Arrangementet fandt sted i det bedst tænkelige vejr – solen skinnede fra en skyfri himmel. Der var mødt et stort og veloplagt publikum, hvor damer og børn lejrede sig i græsset med tæpper og iskager. Før hvert løb blev deltagerne præsenteret fra en højtalervogn, der var kørt op ved siden af

Ryttergården. I pauserne spillede højtaleren musik fra grammfonplader.

Den 27. august kørte Dansk Modelracerunion Danmarksmesterskaber på banen. Som reklame for arrangementet skrev

De tre præmietagere. Fra venstre: K. Madsen (3. præmie, udsat af TFA), hjemmebygget model med Elfin motor; næst Jahn Hache (1. præmie, udsat af „Windy“), hjemmebygget modificeret H 68 med Viking motor; og endelig

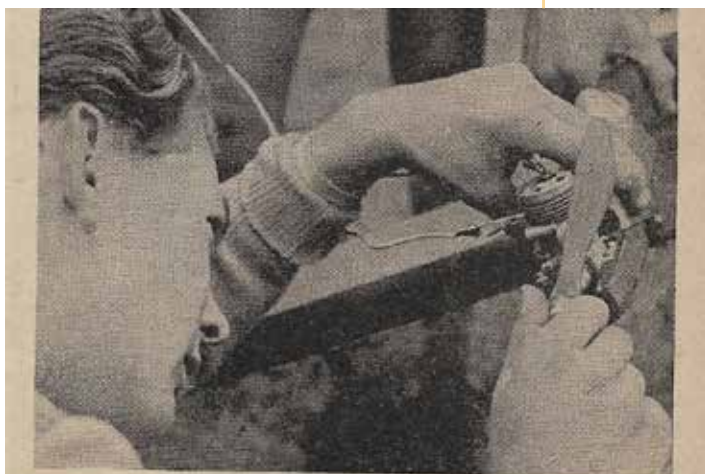
Kilde: ”Teknik for alle” nr. 10, 1950, side 7.

”Teknik for Alle” bl.a., at man skulle huske at reservere et par timer til besøget, og at der gik bus fra Toftegårds plads kl. 13.15.

Den 3. september afholdtes danmarksmesterskabet for linestyrede kunstflyvningsmodeller på banen på Brostykkevej. Det var ideelt vejr: stille og overskyet. Hver deltager havde et tidsrum på 8 minutter til at foretage sin flyvning i. Der var 13 deltagere.

”Teknik for alle” omtaler ikke racer banen i Hvidovre i 1951-årgangen. I stedet omtales indvielsen af Motor Racer Klubbens (MRKs) egen nye permanente betonbane på Amager Strandvej. Tillige omtales DM, der fandt sted i Odense i 1951.

Mere er der ikke at fortælle ud fra fotoet i Hvidovre Avis.

Et nærbillede fra en af starterne. Orla Sørensen, Nykøbing F., med sin Dooling 29. Vil den — eller vil den ikke?

Kilde: ”Teknik for alle” nr. 10, 1950, side 7.

FAKTA - SIDE

Brostykkevej 180

Adressen Brostykkevej 180 findes ikke længere. Den forsvandt, da Arnold Nielsens Boulevard i 1959 blev ført igennem til Brostykkevej.

I 1932 blev der udstykket en grund på 3 tønder land fra ”Bredegård”. På grunden opførte marketender H. C. Andersen en landbrugsejendom med svinestald, hønsehus, vognport, redskabsskur og mødding⁶.

I 1946 ophørte landbrugsdriften. Grunden begyndte lidt efter lidt at blive udstykket og bebygget. De første erhvervsbygninger blev opført på den sydvestlige del, der i dag har adressen Arnold Nielsens Boulevard 132-144. Efterhånden blev der opført flere bygninger, og der blev påbygget 1. sal. Ejendommen har huset et væld af forskellige virksomheder, bl.a. Linnet & Laursen A/S's radiofabrik, Irmas frugtpakkeri, trykkerivirksomheder og et kommunal medievirksomhed.

I dag fremstår ejendommen som en renoveret præsentabel moderne erhvervsbygning.

I 1946 byggede den lokale murermester, H. Egeskov to værkstedsbygninger på en udstykket grund, der i dag har adressen Arnold Nielsens Boulevard 128-130. I starten havde grunden vejadgang fra Hvidovre Boulevard og havde husnummer 116. De to bygninger har gennem årene rummet mange forskellige virksomheder – håndværk, autoværksteder, metalvarefabrik mv.

Murermester H. Egeskov byggede i 1961 også på Arnold Nielsens Boulevard 124-126 en ejendom. Den har rummet mange forskellige

virksomheder bl.a. reproduktionsanstalt, ”Clemens Diner Transportable”. Kommunen har flere gange givet afslag på at indrette ejendommen til klubværelser.

På østsiden af Arnold Nielsens Boulevard var det den lokale snedkermester Harry Andersen, der byggede på to grunde.

I 1948 fik han tilladelse til at indrette en påtænkt beboelsesbygning, Arnold Nielsens Boulevard 179 som værksted, da han ikke længere kunne have sit værksted på Bårsevej. Tilladelsen gjaldt i 5 år. Da den periode var forløbet, blev der givet tilladelse til permanent at drive erhverv på grunden, og der har siden ligget maskinfabrik og metalvarefabrik på ejendommen.

Det var også Harry Andersen, der bebyggede en værksteds- og industribygning på grunden Arnold Nielsens Boulevard 181. Her har ”Flora Danica Jewellery A/S” drevet virksomhed i snart 40 år.

Kilder: Hvidovre kommunes byggesagsarkiv og Krak 1946-55.

⁶ Marketender Andersen boede i haveforeningen Strandhaven, Valby. Kunne det mon tænkes, at han opførte svinestald og hønsehus på grunden, fordi han som marketender havde en ”svinetønde” med køkkenaffald. Indholdet kunne bruges som foder til svin og høns. Hvor marketenderiet lå, vides ikke - Avedørelejen?

Butikker i Hvidovre syd

Af Jens Frederik Jørgensen

Forstadsmuseet og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab er i samarbejde med en gruppe af frivillige ved at lægge sidste hånd på en udstilling om butikker, der har ligget i Hvidovre Syd.

Udstillingen finder sted på Hovedbiblioteket i september på samme måde, som den tidligere meget besøgte udstilling om butikker i Nord.

Den kommende udstilling omfatter butikker, der har ligget på Hvidovrevej syd for Brostykkevej, på Hvidovre Enghavevej, Strandmarksvej, Gammel Køge Landevej og Brostykkevej. Og der er tale om flere hundrede butikker. Gruppen har på arkiv.dk og i Forstadsmuseets samlinger fundet en række fotos, der viser butikkerne.

Den forrige udstilling viste, at der i fotoalbums rundt om i Hvidovre ligger fotos af mange Hvidovre-butikker. Hvis nogen kan hjælpe med fotos af butikker i Syd, vil Forstadsmuseet gerne låne disse fotos til affotografering eller scanning. Museet kan kontaktes på tlf. 36490030 eller på mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk

Iskiosk på Strandmarksvej over for Strandmarksskolen
- Foto: Forstadsmuseet.

- Tilmelding til arrangementer er nødvendig i de fleste tilfælde og foretages online på www.hls.nemtilmeld.dk. Tilmeldingen kræver en e-mailadresse - **har du ikke det, eller har du problemer med at tilmelde dig, kan du ringe til et bestyrelsesmedlem, der så vil hjælpe dig med tilmeldingen.**
- Deltagelse er i de fleste tilfælde gratis for medlemmer - ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Der er servering til alle foredragene for 20 kr.

HUSK: Forstadsmuseet kan ikke længere modtage tilmeldinger til arrangementer i HLS.

Rundvisning i Avedøre landsby

Tirsdag d. 18.8. 2020 kl.: 15:30 - 17.30

Gentages:

Søndag d. 23.8. 2020 kl.: 13:30 - 15:30

Mødested: Avedøre gamle Skole,

Smøgen 1, 2650 Hvidovre

En forfriskning serveres efter turen

Oldermanden i Avedøre Landsbylaug, Johnni Andersen er guide på turen rundt i den smukke Avedøre landsby. Han vil fortælle om landsbyens historie og fortælle om personer, der har boet i landsbyen – alt sammen krydret med anekdoter fra landsbylivet. Rundvisningen afsluttes i Avedøre ældste skole, der er fra 1781.

Max deltager antal: 25

Tilmelding nødvendig

Pris: Medlemmer: gratis

- ikke-medlemmer 25,- kr

Herefter servering: 20,- kr

Besøg i Sankt Nikolaj Kirke

Onsdag d. 2.9. 2020 - Kl.: 14 - 16

Mødested: Sankt Nikolaj Kirke,

Strøbyvej 2, 2650 Hvidovre,

indgang fra Hvidovrevej.

Siden 1931 har der været en romersk-katolsk menighed i Hvidovre. I 1960 indviedes Sankt Nikolaj Kirke, tegnet af den verdensberømte danske arkitekt, Johan Otto von Sprechelsen. Jette Kromayer og Ole Mohrsen vil fortælle om kirken og om arbejdet i den katolske menighed. Besøget er et led i besøgene i Hvidovres kirker. Under den efterfølgende servering vil der være mulighed for at komme med spørgsmål.

Max deltager antal: 50

Tilmelding nødvendig

Pris: Medlemmer: gratis

- ikke-medlemmer 25,- kr

Servering 20 kr

Lad ham dø - 2-årig i Ravensbrück og Theresienstadt

Mandag d. 14.9.20 kl. 13.30 – 15.30

Magistergården ved Hvidovre Kirke,

Hvidovre Kirkeplads 3, 2650 Hvidovre.

Som 2-årig endte Ib Katznelson i tyske koncentrationslejre sammen med sin familie. De blev anholdt af tyskerne den aften, de skulle have været sejlet i sikkerhed i Sverige. Ib Katznelson har i sin bog skrevet om familiens overlevelser i to koncentrationslejre - en mørk og brutal tid. Familien blev hentet hjem i "De Hvide Busser".

Bogen danner grundlag for foredraget.

Ib Katznelson og hans familie flyttede til Hvidovre i 1953. Ib boede i Hvidovre i godt 15 år.

Mødet er et fællesarrangement mellem Hvidovre Lokalhistoriske Selskab og Hvidovre kirke (Sogneeftermiddag).

Max. deltager antal: 100
(Antallet kan ændres, afhængig af antal tilmeldinger til Hvidovre Kirke)

Tilmelding nødvendig.
Gratis for medlemmer
Gratis for Ikke-medlemmer
Servering 20 kr

Foredrag ved Heinz Hildebrandt

Torsdag 22.10.2020 14-16
Lille Friheden
Lille Friheden 1
2650 Hvidovre

Heinz Hildebrandt flyttede i 1968 fra Vejle til Hvidovre hvor han i HIF spillede 135 kampe, var med til at vinde en bronze- og en sølvmedalje. Desuden var han i en periode målmand på landsholdet. Han blev i 1967 uddannet lærer og arbejdede i 37 år på Strandmarksskolen/Engstrandskolen. Foredraget vil koncentrere sig om Heinz Hildebrandts fodboldkarriere og der vil være mulighed for at se hans samling af scrapbøger fra perioden.

Max. deltager antal: 100
Tilmelding nødvendig
Gratis for medlemmer

- Ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Betales ved fremmøde.
Servering 20 kr..

Ivan Schjønning - oplevelser fra min tid i Hvidovre.

Mandag d. 2.11.2020 kl. 19.00 – 21.00
Hvidovre Hovedbibliotek,
Hvidovrevej 280,
2650 Hvidovre

Ivan Schjønning var fra 1973 - 81 medlem af kommunalbestyrelsen valgt for Danmarks Kommunistiske Parti.

I de sidste 4 år var han ”tungen på vægtskålen” i kommunalbestyrelsen, og med sin energi og humor opnåede han indflydelse på de beslutninger, der blev truffet.

Det kulturelle område stod Ivan Schjønning særligt nær.
Ivan Schjønning bor nu i Svaneke.

Max. deltager antal: 35
Tilmelding nødvendig
Gratis for medlemmer
- Ikke-medlemmer betaler 25 kr.
Betales ved fremmøde.
Servering 20 kr.

Hvidovres første boghandel

Tirsdag d. 17.11.2020 kl. 13.30 – 15.30
Magistergården,
Hvidovre Kirkeplads 3, 2650 Hvidovre

Ib Andersen - søn af boghandler Leif Andersen - fortæller om sin fars boghandel, der fra 1940 til 1972 lå på hjørnet af Hvidovrevej og Landlystvej.

Ib Andersen beskriver årets gang og årenes gang i boghandlen samt fortæller minder fra sit eget og familiens liv i Hvidovre.

Max. deltager antal: 80
Tilmelding nødvendig
Gratis for medlemmer
Ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Betales ved fremmøde
Servering 20 kr

Julehygge i Rytterskolen

Årets mødeprogram slutes af med julehygge i Rytterskolen.
Vi ses torsdag d. 10.12. 2020 kl. 14 - 16.

Max deltagerantal 35
Deltagelse: 50,- kr.
betaling ved fremmøde.
Afhængig af coronasituationen starter tilmeldingen 1. december 2020

Bagsiden...

Besøg udstillingen på Hovedbiblioteket
i perioden 3. til 20. september
(begge dage inklusive).

Butikker på Strandmarksvej - 1952
Foto: Forstadsmuseet

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet	3
Udblik fra matr. 13hø af Hvidovre Sogn og By	4
Barndom ved Rebæk Sø og Kløverprisvej i 1950'erne	12
Efterlysning	17
Heinz Hildebrandts fortælling	18
På besøg i Sankt Nikolaj Kirke	20
Frihedskroen	22
Ørnen er skudt - Fuglekongen kan kåres	29
HIF møder Vejle	33
Årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening	34
Solvognen og Hvidovre	36
Arrangementer	39
Bagsiden	40

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	annelpoul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MobilePay nr.: 94672 eller Jyske Bank: 5025 1028523

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 1, Avedørelejren,
2650 Hvidovre

Tlf.: 3649 0030

E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

LaserTryk

Trykt i 750 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Jomfru Maria med Jesusbarnet. Den er
skåret af indianere i Bolivia eller Chile

Foto: Stig Sørensen

Bladet nr 1 2021:

DeadlineUge 2

Omdeles fra: ..Uge 8

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Nu håbede vi lige alle sammen, at det værste var overstået, men Covid-19 har bidt sig fast endnu engang, tilsyneladende med stor styrke.

Jeg håber alle er ved godt mod og helbred. Vi kender nok efterhånden alle sammen en eller flere, der har været eller er ramt af virussen, så pas på, hold afstand og brug mundbind.

Vores arrangementsudvalg har igen haft travlt. Det er heldigvis lykkedes at gennemføre flere arrangementer i løbet af efteråret, men det er desværre også blevet nødvendigt at aflyse. Der er således ikke flere arrangementer i år.

Udvalget er allerede i fuld gang med at finde nye datoer, således at vi ikke går glip af nogen af de oplevelser, vi havde set frem til.

De arrangementer, der er blevet afholdt har alle været lærerige og hyggelige. Vort digitale tilmeldingssystem fungerer rigtig godt. Nogle gange måske for godt. Det sker nemlig næsten ved hvert arrangement, at tilmeldte udebliver. Vi vil meget gerne, at du også melder afbud, hvis du bliver forhindret. Den bekræftelsesmail, der bliver sendt i forbindelse med tilmeldingen, indeholder et link, som du skal benytte ved evt. afbud

DERFOR: Gem mailen til arrangementet er afholdt.

Af større events kan jeg ikke undlade at nævne Selskabets udstilling om forretninger i Hvidovre syd for Brostykkevej. Vi regner med at der var ca. 6-700 besøgende i løbet af de små 3 uger udstillingen på Hovedbiblioteket varede. Lige som ved første udstilling, var der mange genkendelser af forretninger. Der var heldigvis også en hel del, der kunne komme med rettelser og tilføjelser. De bliver alle tilføjet vores efterhånden store datasamling. For at så mange som muligt skal kunne få glæde af det store arbejde, der er lagt i indsamlingen af materialet, arbejdes der på at etablere en database, så man selv kan søge, stort set som man vil. Derom mere senere.

Vi fik ikke færre end 42 nye medlemmer i løbet af udstillingen, hvilket betyder, at medlemstallet er lige ved at runde 700.

Vores kasserer er ved at gøre klart til kon-tingentopkrævning for 2021. Du vil i dette blad kunne finde en hilsen fra ham.

På bagsiden er der en lille smagsprøve på 2021 kalenderen.

Vi håber du vil synes om den. Du kan læse mere om den sidst i bladet.

Vi får heldigvis meget stof til vores blad. Denne gang har vi modtaget så mange artikler, at vi har besluttet at bringe historien om en tilflytter og hans hus i 1916 på hjemmesiden. Du finder den under fanen Artikler og derefter Modtagne artikler.

Vi ses jo desværre heller ikke til julemarkedet i Avedørelejren, der som bekendt også er aflyst.

Med håbet om en snarlig vaccine ønsker jeg alle en god jul og et godt nytår.

Udblik fra matr. 13hø af Hvidovre Sogn og By

Af Poul Sverrild

Artiklen er tidligere bragt i 'På fri fod' Byplanhistorisk Udvalg, skrift nr. 75, 2015

Søndag d. 4. september 1954 flyttede den dengang moderne velfærdsfamilie med far, mor og to børn ind i det nybyggede statslånshus på hjørnegrunden i Risbjergkvarteret. Her havde der hidtil ligget et sommerhus, men det var nu revet ned.

Rødstenshuset med tag af eternitskifer var på 112 m² i et plan, men med halv kælder, og det var tegnet af arkitekt J. Ramild Jørgensen, der i de år tegnede en del statslånshuse i Københavnsområdet, og alene i Hvidovre stod han bag flere end 150 enfamiliehuse.

Min mor bidrog stærkt til husets udformning ved at insistere på et overvældende antal indbyggede skabe i alle værelser, entre

og gang. I forhold til de øvrige huse på vejen havde huset yderligere en lille luksus i form af et gæstetoilet ved hoveddøren, som min mor havde ønsket med henblik på, at vi børn, når vi legede i haven, let kunne komme på toilettet.

Det var på min toårs-fødselsdag, vi flyttede ind og tog det nye hus på den gamle grund i brug. Mine forældre, der var lærere, havde haft grunden i næsten to år, medens de ventede på en statslig lånebevilling. Den lange ventetid hang sammen med efterkrigstidens generelle mangelsituation og landets mangel på valuta. Grunden i Hvidovre havde mine forældre købt af en snedker ved Københavns Sporveje, der havde haft den i en længere årrække og brugt den som sommerbolig.

Udstykningen af Risbjergkvarteret i Hvidovre var indledt før 1. verdenskrig, hvor grundene blev solgt som sommerhusgrunde, og de første helårshuse blev bygget fra 1917. Kvarteret ligger midt i Hvidovre Kommunes østligste del - grænsende op til Københavns Kommune. Risbjergkvarteret udmærker sig i dag blandt andet ved at lægge historie til én af de 1001 Danmarkshistorier, som Kulturstyrelsen har udvalgt i sin store Danmarksbeskrivelse.¹

Poppel Alle 15, mit barndomshjem indflyttet 1. september 1954. Det arkitekttegnede statslånshus fik omkring 1960 en velstandsknast i form af en modulbygget betongarage

¹ <http://www.kulturstyrelsen.dk/kulturarv/kommune-og-turisme/1001-fortaellinger-om-danmark/>

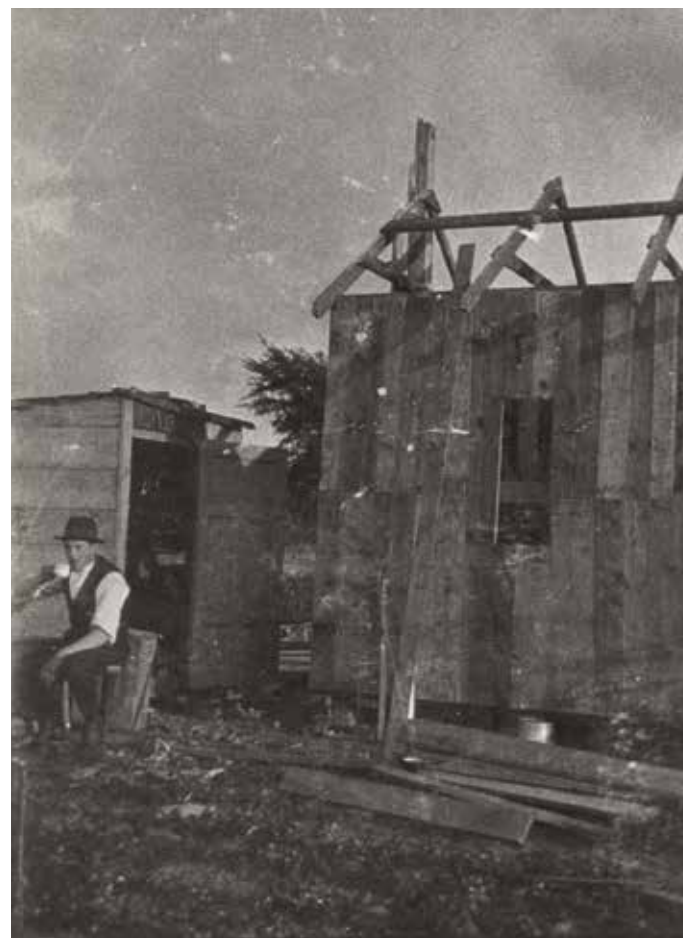
Øverst krydset Poppel Alle / Vestkærs Alle

Historien om det helt almindelige og grundlæggende uplanlagte énfamiliehus-kvarter er historien om den almindeligste danske boligdrøm gennem store dele af det 20. århundrede, og historierne om livet i villakvartererne er historier fra den fælles

almindelighed, nutidens danske drøm om det unikke liv tager sit afsæt i.

Et blik rundt på de naboer og genboer, der

mødte os i Risbjergkvarteret i årene efter vores indflytning i 1954, giver et godt billede af kvarterets sammensatte karakter og af forstadens - for en tid - sammensatte miljø.

Sofyrbøder Hansen under opførelsen af sit første sommerhus, ca. 1920

Søfyrbøder Hansens hus fra 1925

Vi boede i krydset Poppel Alle / Vestkærs Alle, og huse og mennesker på de tre andre hjørner spejlede sammen med os og vores hus kvarterets mangfoldighed. Der var tidligere søfyrbøder og syndikalist Hansen med et 'bedre byggeskik'-inspireret hus i halvanden etage, udført i røde sten og bindingsværk. Det var opført i midten af 1920'erne som erstatning for hans tidligere opførte sommerhus. På det næste hjørne lå snedker og retsstatsmand Larsens fine lille rødstenshus fra slutningen af 1930'erne. Det var også i halvanden etage, men med

sin lavere rejsning og uden kælder synede det ikke så højt.

Hansen og Larsen var svogre, og de præsenterede på den måde et ikke ualmindeligt fænomen i datidens nye enfamiliehuskvarterer omkring København, at man købte grunde i små klynger - enten som beslægtede eller som kolleger fra større arbejdspladser.

På det tredje hjørne lå Pedersens helårsboede sommerhus i træ som et minde om

Hvidovres vilde år i mellemkrigstiden, hvor ulovligt beboede sommerhuse på flere leder kom til at definere kommunens fremtidige udvikling. Sommerhuset erstattede Pedersen i 1961 med et etplans rødstenshus, da Hvidovre Kommune nu ikke længere ville dispensere fra byggevedtægtens krav om grundmur og vandkloset som forudsætning for helårsbeboelse.

I nabohuset syd for vores boede Rasmussen i en selvbygget bungalow fra 1934. Et hus, som den førnævnte snedker Larsen - ikke uden en vis tilfredshed i stemmen - konstaterede, var opført af 'noget skidt'.

Efter Rasmussens hus kom et lille fint sommerhus fra 1920, 'Hækkely'. Det blev først erstattet af et nybygget helårshus sidst i 1990'erne. Ejeren, der var sporvejsfunktionær, brugte det til sommerophold, og om vinteren cyklede han pligttopfyldende ud til grunden og skovlede sne, før han mødte på sit arbejde i København.

Derefter kom sekretær og senere kontorchef Olsens nybyggede statslåns hus i halvanden etage i røde sten fra 1953, så gartner Arndals bungalow fra 1936, chauffør Bruuns bungalow fra 1934 og hr. Petersens bungalow fra samme år.

Som det sidste hus inden den navnløse stikvej mod øst, nu Borgmester Sørensens

Hækkely på Poppel Alle 19 var vejens eneste sommerhus, som ikke bare overlevede min barndom, men stod på grunden til ind i 1990'erne.

Vænge, lå en noget større rødstensvilla, som en bagermester fra Valby fik opført i 1949. Her boede i anden halvdel af 1950'erne sekretær og senere ambassadør Schack Larsen med sin familie.

Det korte udsnit af en typisk villavej i Hvidovre er et øjebliksbillede af 50'ers forstadens socialt sammensatte befolkning. Ti år forinden havde billedet været mere homogent, og ti år efter var det igen blevet mere homogent, men netop i 1950-erne var der under trykket af den voldsomme boligknød tegn på, at forstadslandskabernes velkendte sociale mønster var under opbrud. Den

voksende forekomst af mellemuddannede iblandet nogle akademikere illustrerede også samfundets almindelige sociale og uddannelsesmæssige udvikling. I løbet af 1960-erne og 1970-erne ændrede forstædernes værdisætning sig atter med den stigende sociale segregering til følge, som er normen i dag.

Den beskrevne bygningsmasse repræsenterede de tre tidslag, som hele Risbjergkvarteret på den tid rummede. Sommerhuset fra 20-erne pegede på udstykningernes tidligste funktion som sommerland, 30-ernes til dels selvbyggede bungalows karakteriserede

overgangen fra sommer- til helårsbrug, og satslånshusene varslede velfærdssamfundets komme i den moderne forstad.

Risbjergkvarterets vejnet var blevet udlagt uden overordnet plan i landkommunen Hvidovre, hvor planlæggere ikke indgik i den endnu rudimentære organisation. Vejstrukturen dækkede over, at kvarteret var opstået ved succesive udstykninger af en hel række gårde, som blev udstykket individuelt af de spekulanter, der tidligere havde købt gårdene med henblik på udstykning.

Kvarterets mange retvinklede kryds minder om den nyttefilosofi, der lå bag købernes forventninger til anvendelsen af grundene. Det var ikke det bedre borgerskab med rod i bykulturen, der udgjorde målgruppen, men nyurbaniserede københavnere, der savnede forbindelsen til landet og jorden.

En regulært firkantet grund var den oplagte ramme om et firkantet hus, og parcellernes formmæssige overensstemmelse med landbrugets ideelle markform spejlede de forventninger, mellemkrigstidens ud- og tilflyttere havde til grundenes formål. En grund på størrelse med Risbjerggårdkvarterets grunde på omkring 800m² kunne uden problemer producere grøntsager til en gennemsnitlig familiens helårsforbrug. De lige veje var yderligere en hensigtsmæssig måde at organisere pendlingen på, så man ikke

Vestkærs Alle med brede grusfortove, 1961

spildte kræfter og tid på romantisk snoede veje.

Vejene og de grusbelagte fortove var de fælles legefaciliteter, der stod til rådighed for os børn. Den fraværende planlægning havde nemlig bevirket, at der ikke var sat arealer af til grønne områder, legepladser eller andre rekreative formål. I min barndom blev vi i den forbindelse reddet af, at der henlå et åbent areal efter et gartneri på nabovej, hvor kommunen agtede at opføre et alderdomshjem. Her havde vi i en årrække det grønne frirum, hvor der var plads til de rituelle kampe mellem vejene, til selvorganiserede fodboldkampe og til de lege, der

krævede større landskaber at udfolde sig i.

Trafikken på villavejene var sparsom, de fleste af forsørgerne i kvarteret benyttede cyklen til arbejdet, og fordi vejene på grund af Harrestrup Å i grænsen til København ikke var gennemgående. Der var dog den faste trafik fra de omkringskørende handlende som brødbilen fra Røde Vejrmølle og ostemanden og fra koks- og oliebilene, som forsynede de mange individuelle varmeanlæg i husene. Risikosamfundet havde endnu ikke meldt sin ankomst, så vejene var de møde- og legesteder, hvor barndommens socialisering fandt sted. Med lege som 'land' og 'krig' erobrede vi vejene og etablerede vejens børnehierarki uden nogen form for indblanding fra voksenside eller

begrænsninger i relation til den - trods alt - voksende trafik.

Halvtredsernes villaveje havde næsten alle et butiksliv og et lidt mere diskret erhvervsliv i kældre, baghuse og -haver. De små købmænd og ismejerier var de almindeligste i Risbjergkvarteret, men også slagtere var blandt villabutikkerne sammen med et langsomt stigende antal frisørsaloner. Virksomhederne i kvarteret var dels servicevirksomheder som rulleforretning og autoværksted og dels egentlige produktionsvirksomheder som trykkeri, sodavandsbryggeri, serviet-, sko- og lampefabrik m.fl.

I slutningen af 1960'erne var de mange butikker lukket, og hovedparten af virksomhederne fulgte efter - oftest i forbindelse med indehaverens pensionering. Dermed blev kvarteret for første gang siden sin fødsel under den 1. verdenskrig monofunktionelt. Den tilstand varede nogle årtier, hvorunder dagsordenen i kvarterets mange grundejerforeninger og den kommunale planlægning overordnet var at fastholde den nyvundne karakter af rent boligområde. Det synlige liv i kvarteret blev i den monofunktionelle periode reddet af den meget spredte alderssammensætning, som sikrede, at nogle af de enkelte vejers huse konstant var beboet af pensionister.

Trætophus på Poppel Alle 15 af frugtkasser fra Hovedstadens Brugsfor-
ening, 1961

Overgangen til det postindustrielle samfund har nu reintroduceret erhvervslivet i kvarteret i kraft af de mange netbaserede virksomheder og et stærkt stigende antal mindre servicevirksomheder, der kan have afsæt i énfamiliehuset uden at komme i karambolage med lokalplanvedtægtene. Et hurtigt vue baseret på netbaseret registrering af virksomheder, dokumenterer aktuelt små hundrede virksomheder i kvarteret - et tal, der ikke ligger langt fra det antal forretninger og virksomheder, der fandtes i 1950-erne.

I 50'erne var haverne naturligvis vores indlysende legepladser, men i mange af haverne måtte vi ikke lege - endsige komme - for forældrene. Børneleg kunne jo gå ud over de store velplejede nyttehaver, som i mange tilfælde

indgik centralt i de pågældende familiers økonomi og kultur.

Ved eftertanke var det primært i haver som min families - anlagt som de nye mellem-lags rekreative/æstetiske ramme - hvor der var fri leg og mulighed for at bygge huler og de trætop-huse, der var muliggjort af havernes fortid som sommerhushaver med nu gamle frugtræer.

I 50-erne og 60-erne bevægede haverne i Hvidovre sig i takt med generationsskifter bort fra det nytteorienterede og mod det rekreative. Nyttehaver og frugtbeplantning blev erstattet af thuja, cypres og rhododendron, og bebyggelsen voksede sig yderligere ind i haverne i kraft af garager, carporte og vinterhaver.

Den fysiske planlægning af kvarteret indskrænkede sig til de tekniske områder. Man opfyldte bygge-, vej-, og sundhedsvedtægternes krav, men æstetisk rettede overvejelser indgik ikke i udviklingen. Ved selvsyn kan det konstateres, at de få undtagelser fra kvarterets regelrette vejgrid skyldtes naturen i form af tilstedeværelsen af et vandløb eller tilfældigheden i form af gartnere, der ikke ville sælge før sent i udstykningsforløbet. Hvis kvarteret var blevet udstykket og bebygget i årtierne efter 1950-erne, ville det med sin udstrækning på henved 2 km² være blevet opfattet som et 'parcelhushelve-

de', men i kraft af sin lange tilblivelseshistorie har et nøgleord i hele kvarterets levetid været variation.

Stilarter veksler, de arkitekttegnede huse kiler sig ind imellem selvbyggerhusene, og de fleste spejler den byggeaktivitet og forandringsvilje, der har besjælet husejerne fra første færd. I Risbjergkvarteret blev de fleste huse født for små og måtte derfor vokse i pagt med tiden og behovet.

Det var karakteristisk for de første år i min erindring, at hækkene omkring haverne sjældent var højere end omkring halvanden meter, for der skulle jo snakkes over hække og stakitter. Måske var de lave hække også reminiscens fra en landlig kultur, som mange af tilflytterne bragte med til forstaden, en kultur, der sigtede mod at vise naboerne, at man ikke havde noget at skjule. Men de lave hække muliggjorde også erfaringsudveksling og umiddelbar deling af havernes produkter, som da vores nabo, Danielsen, gav min mor friske hvidløg, som hun skulle stoppe i mine ører mod mellemørebetændelse.

De meget forskelligartede huse i barndommens villakvarter på østsiden af Hvidovrevej blev kontrasteret af det almennyttige boligbyggeri på den anden side af forstadens hovedgade. Her var uniformeret struktur i bygningsform, overflade og tid. Beboerne i

bloklandskabet matchede derimod grundlæggende villakvarterets beboere - måske med en lidt højere andel af ufaglærte.

Her i bloklandskabet havde jeg tilbragt mine første to leveår, så Lejerbos røde blokke var en del af min barndoms kvarter. De røde blokke fra slutningen af 1940'ne var en del af tidens andet bud på løsning af boligefterslæbet efter krise og krig ved siden af de individuelle småhuse. Da de første blokke af Lejerbo-bebyggelsen i Hvidovre stod færdige i 1947 i afrensede mursten fra københavnske nedrivninger, blev de efterfølgende pudset i en forunderlig tilnærmet teglrød farve. Her flyttede en ny generation af forstadsbeboere ind.

I modsætning til enfamiliehuskvarteret overfor, var der blandt beboerne i Lejerbo en del, der ikke selv havde valgt adressen, men flyttede ind af den enkle årsag, at her lå den bolig, de kunne få. Bloklandskabets boliger levede op til alle tidens krav om moderniteter og faciliteter i modsætning til hovedparten af enfamiliehusene, der stammede fra mellemkrigstiden.

I boligblokkene var der adgang til moderne vaskemaskiner og ruller, alle havde bad og vandkloset, der var børneværelser, og de store plæner rummede organiserede legepladser, og alle havde adgang til altan. Bloklandskabet havde også ligesom

enfamiliehuskvarteret sine egne butikker. Naturligvis en HB (Hovedstadens Brugsforening), men også en række små private forretninger.

Her flyttede fra starten beboere ind, der som nævnt spredte sig lige så bredt over socialgrupperne som enfamiliehuskvarteret. Her var bryggeriarbejderen, murerarbejdsmanden, læreren, den kommunale overassistent, gymnasielæreren, lægen og autolakereren. Det var datidens billede på fremtidens velfærdsorganiserede forstadslandskab.

Men i modsætning til udviklingen i enfamiliehuskvarteret holdt den brede sociale profil i de almene blokke ikke så længe. Ligesom mine forældre fraflyttede rigtig mange andre med drømmen om eget hus i de følgende årtier, og de efterlod bloklandskaberne til de gamle, de ideologisk sindede og de ubemidlede.

Min barndoms to adresser, som lå med trehundrede meters afstand, fortæller historien om efterkrigstidens to dominerende boligtilbud. De repræsenterede det kollektive og det individuelle, det planlagte og det uplanlagte og drømme om to forskellige samfundsmodeller. I barndommens verden var forskellen på de to boligstrukturer lige så markant.

Som det var på landet med rituelle kampe mellem landsbyer og i byen med tilsvarende kampe mellem gader på brokvartererne, var det også i forstaden. Vi børn fra 'villakvarteret' mødtes omme på 'marken' med stokke, kæppe, brædder, flitsbuer og slangebøsser i kampe med rødderne fra Lejerbo. Jeg erindrer nu ikke væsentlige personskader, men det var dødelig alvor, der lå bag. Den største trussel lå i at blive taget til fange

og blive anbragt i de uendelige kældergange under blokkene, hvor man kunne blive glemt for altid. Hvad rødderne frygtede i villakvarterets for dem ukendte verden, ved jeg ikke.

50 år efter ligger forstadslandskaberne der endnu - næsten som dengang - adskilt af forstadens hovedfærdselsåre. Bloklandskabets træer er vokset til, medens villakvar

terets er fældet, de store plæner ligger nu tomme og ingen leger på villavejene. Villakvarterets boliger er vokset markant i de 50 år, medens bloklandskabets grundlæggende er uforandrede.

Med og uden planlægning bag sig ligger de nu historiske boliglandskaber stabilt udmatrikuleret med de samme ejerformer, der også vil diktere deres funktion i det 21. århundrede.

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Barndom ved Rebæk Sø og Kløverprisvej i 1950'erne

Af Inger Hansen 2020

Skøjteløb på Rebæk Sø 1954

Det stråttækte hus var Einars bondegård, hvor vi legede en gang i mellem.

I 1960'erne blev lejlighedskomplekser og butikscenter Rebæk Søpark bygget der.

Den lange lave bygning til venstre for gården er Henriksholms Skole, den høje er højhuset i Rødovre, som blev sprængt i luften.

På facebook siden "Hvidovre i gamle dage" faldt jeg over dette foto. Det ligner virkelig gamle dage, bortset fra noget større og højere bebyggelse til venstre i billedet. Jeg spurgte ind til fotoet og kom derved i kontakt med ejermænd, Henrik Lang. Han lå inde med flere fotos fra sin barndom på Kløverprisvej, som hans forældre havde taget.

Da jeg er medlem af interviewgruppen, sendte jeg en mail, hvori jeg spurgte, om han kunne tænke sig at fortælle til Forstads-museet.

Hermed startede en spændende korrespondance under Corona foråret mellem Hvidovre og byen Lisse i Holland, hvor Henrik bor.

Henrik Lang fortæller:

Jeg er født i 1946

Min far (Ove Lang) arbejdede i Frederiksværk på Stålvalseværket. Senere kom han ud at sejle som maskinmester. Først på dampskibe og senere på skibe med dieselmotor. Den gang sejlede man 11 måneder om året og havde 4 ugers ferie derhjemme hos familien, før man tog af sted igen. Normalt blev man udskiftet, når skibet lå i nærheden af København, Lübeck eller Hamborg. Så jeg har ikke set meget til min far i min børnetid. Vores mor havde imidlertid mulighed for at sejle med på skibet, hvis det lå i europæiske havne. Så blev vi passet af enten farmor eller mormor. Inger og jeg fik også mulighed for at sejle med, da vi var 12 og 10 år. Vi kom på skibet i Rotterdam og sejlede med til Valencia og tilbage til Lübeck. Vi havde fået fri fra skole i ca. 1 måned. Jeg har stadig en dagbog fra dengang, som jeg skulle skrive under rejsen.

Min mor var meget syg med hjerteproblemer, så vi tre blev alle sat til at hjælpe med husholdningen. blandt andet at dække bord, fyre op og vaske op og gøre indkøb. Vi havde ikke bil, så indkøbene blev hentet på cykel, til baker, slagter, fiskehandler, grønthandler osv.

Min Mor Karen Lang, med min søster Inger, min bror Søren og mig selv

Min mor døde i 1964 47 år gammel. På det tidspunkt var min far holdt op med at sejle og han fik arbejde hos ØK på Sojakagefabrikken på Islands Brygge.

Vi kom fra en kakkellovnsopvarmet to-værelseslejlighed i Frederiksværk, da vi i september 1951 flyttede til Hvidovre, Kløverprisvej 93 i vores nye hus. En arkitekt og murermester stod for byggeriet, som blev finansieret med statslån. Arkitekten boede på Frederiksberg og var en bekendt af min mor.

Da vi flyttede ind var der kun 4-5 villaer på Kløverprisvej fra rundkørslen og ud. Resten

af grundene havde kolonihavehuse stående. I løbet af halvtredserne blev stort set alle grunde bebyggede. Der var heller ikke mange huse på Immerkær på den anden side af søen.

Huset er 93 m² stort med fuld kælder, stue, køkken, 3 værelser og badeværelse med badekar. Vi havde centralvarme, så i vinterhalvåret var der varmt vand i hanerne.

Vi var tre børn på 2, 5 og 7 år. Det var den rene luksus, vi to store fik eget værelse. Når vores far var hjemme, måtte vi to drenge dele værelse.

I kælderen var der koksfyre, det skulle fyldes to gange om dagen. Før jeg cyklede til skole, måtte jeg hælde koks på og fjerne asken, som var i en skuffe nederst i fyret, og om aftenen skulle der igen fyldes koks på. Hvis fyret var gået ud, måtte det startes op igen, - først ved at brænde lidt aviser, derefter hælde tørt træ på, og når der var en god ild kunne koksen puttes på. Ved siden af fyret var der en koks-kælder, som blev fyldt ca. en gang om året. Koksene kom i sække, som blev båret ned af kældertrappen. Mange år senere blev koksfyret skiftet ud med et olie-fyre. Der kom en oliebeholder i kælderen, og man kunne fylde olie på forsiden af huset, det var mindre beskidt.

Der var mange legekammerater, idet mange tilflyttere havde børn og vi var de store årgange.

På Holmegårdsskolen var der i 1951, 6 førsteklasse med ca. 32 elever i hver klasse. Man var delt op i morgenklasser og eftermiddagsklasser. Vi var vistnok 1100 elever. Da Præstemoseskolen blev taget i brug, blev en del elever flyttet dertil.

Vi fik først telefon, da telefonhuset for enden af Kløverprisvej (145) blev bygget. Der var rigtig mange, som havde stået på venteliste til telefon. Vi fik vaskemaskiner i tresserne, ind til da vaskede vi tøjet i et selvbetjeningsvaskeri på Hvidovrevej.

Før vi fik fjernsyn, var jeg tit inde hos naboerne, som havde børn på vores alder, og så fjernsyn der. Når der var seksdagesløb med cykelryttere Kay Werner og Palle Lykke, var det altid par nr. 7 som vandt. Jeg tror, det var aftalt. Fjernsyn fik vi sidst i halvtredserne. Vores mor insisterede på, at hun ikke ville have fjernsyn, før der var farvejernsyn. Hun måtte give sig, vi fik et sort-hvidt fjernsyn, så vi børn kunne deltage i snakken, om det vi havde set. Der var ikke flere programmer at vælge imellem, vi havde alle set det samme.

Vi blev meldt til filmklub i Hvidovre Bio for enden af Hvidovregade. Jeg husker specielt en film om Kon Tiki-ekspeditionen med Thor Heyerdahl.

Vi var nogle gange på feriekoloni i Skødshoved eller Dragsmur. Det var ikke almindeligt, at man rejste udenlands.

Jeg gik til dans hos Elin og Erik Nielsen i Hvidovregade. I de første år foregik af-dansningsballet i Odd Fellow Palæet og senere i KB-Hallen. Jeg dansede med Jette Pingel-Rasmussen fra Vestkærs Alle i 10 år, fra jeg var 6 til 16. I 1961 blev vi instituts mestre Junior A. Efter at Jette var flyttet til Grønland stoppede jeg med at danse.

Her er jeg er fotograferet af boghandler Ove Reumert på Hvidovre Torv med mit ny kamera. Det var et billigt Agfa Clack. Jeg bragte ugeblade ud 2 eftermiddage om ugen. Det var en cykeltur gennem hele

Hvidovre fra nord til syd og tilbage.

Jeg fik 10 kr. per uge for 2 eftermiddage. En jul ville jeg give min mor en julegave. Det blev et strygebræt som kostede 20 kr., altså to ugers løn.

Senere kom jeg i lære som boghandler, først hos Ove Reumert og senere hos Einar Harck på Nørreport, hvor jeg blev uddannet som forlagsboghandler. Efter militær tjeneste flyttede jeg i 1969 til England og siden til Holland, hvor jeg stadig bor. Jeg bor med min kone Ruth i byen Lisse, som ligger lidt uden for Amsterdam, mellem Haarlem og Leiden. Lisse er især kendt for blomsterparken Keukenhof, som er åben 7 uger om foråret. Da jeg først kom til Holland i 1971 arbejdede jeg hos forskellige boghandlere. I 1979 fik jeg job på et videnskabeligt forlag, hvor jeg har arbejdet, til jeg gik på pension i 2011.

Vi har to sønner, begge er gift, den ældste med en italiensk pige, de bor i Modena Italien med to børn. Den yngste er gift med en russisk pige og bor i Amsterdam også med to børn. Det er en international familie.

Efter min fars død i 2006 blev huset på Kløverprisvej solgt til min brors datter og hendes mand. Deres børn har også gået på Holmegårdsskolen

Tidsbilleder

Kælder under hele huset, så der skulle graves ud med trillebør, ikke noget med hejsskraner den gang.

Kultransport i Hvidovre af firmaet O Rasmussen og Søn tlf.: 2372 havde en Kul og Olie handel på Hvidovrevej, jeg mener mellem Landlystvej og Femager.

Badestrand ved Rebæk sø. Kommunen havde kørt noget sand og læsset det i vandet, så der var en lille sandstrand. Jeg er der med min lillebror.

Fastelavn. Min mor syede vores udklædningstid

Brandbilen

Jeg står her på billedet med træsko og hue. Foto er fra ca. 1954 og jeg var 8 år.

Brandbilen danskbygget. Det er en triangel fra 1938-1939. En slangetender er opbygget til at kunne udlægge brandslanger over længere afstande og skabe vandforsyning fra åbent vand til brandstedet. Derfor er slangetenderen udstyret med en pumpe til ansugning. Den kommer fra Dæmningen 7. Københavns Brandvæsen havde lige fået brandkontakt med Hvidovre Kommuner i oktober 1950.

(Oplysning fra Københavns Brandmuseum)

Aprilsnarrene (Heiberg) Skoleteater på Holmegårdsskolen 1961.
Det er mig med kappe på. - Skolefoto

Årets vindere på danseskolen 1961. Foto fra Hvidovre Avis

I 1927 stiftede en gruppe af byens borgere Hvidovre Propforening, der havde til formål at yde økonomisk støtte til opklædning af konfirmander fra hjem, der levede under beskedne økonomiske vilkår.

Som medlem af propforeningen betalte man et årligt kontingent. Når man var medlem af Propforeningen, havde man en mønt med foreningens initialer. Den kaldtes for ”prop”, og man skulle altid have den på sig. Hvis man så blev proppet,

d.v.s., hvis man ikke havde proppen, skulle man betale 25 øre. 25 øren blev lagt i en lommebøsse. Desuden havde Propforeningen indsamlingsbøsser på alle værtshusene og hos en del af de handlende. Det største beløb blev indsamlet ved en årlig bazar, ved tombola og festlige arrangementer.

Er du i besiddelse af en ”prop”, en lommebøsse eller en indsamlingsbøsse vil Forstadsmuseet gerne affotografere fekten.

Fik du konfirmationstøj betalt af Propforeningen, og vil du fortælle om, hvad det betød for dig og din familie, så send en mail herom til:

Jens Frederik Jørgensen
jfj@tdcadsl.dk
eller ring til

Jens Frederik Jørgensen 24230595.

SPIS I CAFÉ HJERTETRÆET

Cafeén er:

- et spisested, hvor man kan få et billigt måltid mad eller en kop kaffe.
- et sted hvor man kan møde andre mennesker.
- et sted, hvor der kan holdes gravkaffe eller reception efter en kirkelig handling som fx, dåb.
- et kulturtilbud med foredrag, vise-sang, bankospil, m.m.
- et sted, hvor man kan få omsorg både som personale og besøgende og få hjælp til at komme videre, hvis man har brug for det.

Priser:

Almindeligt smørrebød 12,- kr.
Luksus smørrebød 25,- kr.
Dagens salat 40,- kr.
Dagens salat stor 55,- kr.
Franskbrød m. 2 skiver ost 25,- kr.
Dagens ret 40,- kr.
Dagens ret stor 55,- kr.
Ekstra kød fra 5,- kr.

Dagens kage/dessert 15,- kr.

Sodavand lille 10,- kr.
Sodavand stor 14,- kr.
1 glas mælk 5,- kr.
1 glas juice 10,- kr.

Spis brunch den 1. fredag

i måneden for kun 75 kr.
(nu også med røget laks, tebirkes og wienerbrød)
Her får du billig og sund mad af gode råvarer i hyggelige omgivelser.
Få dig en tur ud af det og besøge os.
Kom alene eller tag en ven med.

Café Hjertetræet i Avedøre Kirke
Trædrejerporten 6, 2650 Hvidovre
Tlf.: 21162603, mobil: 20866464,
E-mail: laul@avedoere-kirke.dk
Roxana: mobil: 21162558
Åbningstider alle hverdage
fra kl. 10.00 til 14.00

<https://www.avedoere-kirke.dk/cafe-hjertetraet/>

Heinz Hildebrandts fortælling

Af Lars Bo Henriksen

Fredag den 22. oktober begyndte Heinz H. med at fortælle, at ”Mit liv”, som hans foredrag hed, for ham var: Familie, fodbold og skole.

Han kom til Hvidovre i 1968, fordi han i 1967 var sat af Vejles divisionshold, hvilket han havde ret svært med at affinde sig med. Han savnede spændingen. Hans tidligere medspiller, hvidovrespilleren Leif Sørensen, som han tilfældigvis mødte, anbefalede ham derfor at tage til Hvidovre. Heinz svarede, at hvis HIF kunne skaffe ham bolig og arbejde som lærer, ville han gerne komme. Og det fik klubben ordnet.

Boligen blev på Arnold Nielsens Boulevard, og arbejdet skulle foregå på Strandmarkskolen i Hvidovre Syd. Han startede skoleåret med en 8. klasse sammen med Flemming Groth. Heinz brugte ordet ”mini-helvede” om mødet med eleverne, som antog ham for en bondeknold.

Flemming Groth, som var klasselærer for klassen, rejste sig og fortalte, at elevernes forældre var kommet fra broerne i København. Han og Heinz havde klassen med på Skødshoved på Mols, hvor

Heinz brillierede som nattevagt med at forhindre at drenge og piger i at komme på hinandens sovesale. Flemming fortalte også om Heinz evner som gårdvagt.

Efterhånden fik Heinz skik på eleverne ved at anvende de metoder, han havde lært som soldat. Han blev med tiden skolebibliotekar og underviste i idræt, som han var glad for. Til gengæld var han ikke særlig glad for ideen med åbenplanskolen på Engstrandskolen, som han kom over på, da Strandmarkskolen lukkede.

Vedrørende fodbold, lykkedes det for Heinz at komme på HIF's divisionshold i sommeren 1968. Han spillede på holdet til 1972, hvorefter han i 1973

Heinz Hildebrandt Kilde: DTB

valgte at tage til Glostrup, da han var utilfreds med HIF's honorering af spillerne.

Ifølge Niels Nielsen i HIF spillede Heinz 122 kampe for klubben og fik både sølv (1971) og Bronze (1970). I 1970 førte HIF med 3 points til B1903

og Vejle, da der var 2 kampe tilbage, men tabte begge kampene.

Heinz kom i HIF-perioden 3 gange på Danmarks A-landshold. Alle 3 endte 0-2. Han fortalte, at det ofte var spillere fra en af udtageskomiteens egen klub, der fik tjansen som målmand. Var i 1972 med til de olympiske lege i München, hvor han oplevede terrorismen og vogtede målet mod Ungarn. Han fik en del reservekampe på landsholdet.

I Glostrup var Heinz et par år og vandt det første år 3. division. Hyren var her 500 kr. om måneden.

Herefter blev han træner 15 år i en del klubber (Rosenhøj, Averta, Avedøre, Hellas og Køge) og var samtidig i 10 år instruktør på DBU's træneruddannelse. I 1986 startede han Dansk Træner Bureau, som han stadig driver.

I de senere år har Heinz sammen med ca. 20 fodboldglade +60-drenge spillet på en kunstbane i Avedøre mandag og torsdag formiddag. Der er i følge ham en 40 - 50 veteraner i foreningen.

I 2013 døde hans kone. De havde været gift i 47 år og havde sammen drengene, Jim og Mark.

Efter pausen i foredraget startede Heinz med at fortælle, at 5. maj 1945 kom han og hans mor og moster til Danmark, fordrevet af russerne fra Litauen, hvor han 13. feb. 1943 blev født, til en flygtningelejr i Oksbøl.

Hans mor fik i 1947 arbejde på Ørumgård nær Vejle, hvor drengen havde 6 dejlige år. Selv om han havde tyske aner, hørte han aldrig noget dårligt om det.

Hans mor blev i 1953 gift, hvorefter man flyttede til den nærliggende by, Hedensted. Her havde han også gode år med en væld af aktiviteter: oprettelse af en drengeklub, skrivning til byens avis, fodboldspil i Hedensted IF m.m...

I 1959 melder han sig ind i Vejle Boldklub, kommer på hold og bliver udtaget til landsjuniorstævnet. Allerede som 17-årig debutterer han i 1961 på Vejles bedste hold i en kamp mod Arsenal. Vejle er i denne periode måske det bedst spillende hold i Danmark med rigtig mange gode spillere. En del af dem kom på landsholdet.

Heinz nævnte på et tidligere tidspunkt i foredraget de trænere, som han havde haft som senior: Frits Godtfredsen, Ernst Netuka, Bendt Jørgensen, Rudy

Strittich og Mario Astori. Alle kompetente, og især Ernst Netuka havde taget sig godt og grundigt af målmanden. Han mente, at Vejle havde haft mange dygtige trænere, fordi man havde formået at få tidligere spillere til at blive i klubben som trænere.

I 1965 var Vejle lige ved at blive danmarksmester, men et mål på frispark i et af de seneste minutter, resulterede i, at Esbjerg fik 1-1 og blev mestre, og Vejle fik sølv. Kampen blev overværet af ca. 20.000 tilskuere. Han spillede ifølge Wikipedia 157 kampe for Vejle.

I pausen mellem foredragene havde tilhørerne kunnet se Heinz scrapbøger. En journalist ved Horsens Folkeblad, Tommy Poulsen, (kaldet Tommy Kuglepen) vil lave et sportsmuseum i forbindelse med det nye Århus Stadion og vil på et tidspunkt overtage bøgerne.

Det interessante og underholdende foredrag sluttede med, at Heinz fortalte, at han nu ikke længere boede i Hvidovre, men var flyttet til Herfølge til sin elskede, Lis, som han havde kendt i 5 år. Han syntes, at hans liv har været et eventyr. Og han og Lis har besluttet, at det skal det fortsat være.

På besøg i Sankt Nikolaj Kirke

Af Karen Johansen

Selskabet har påbegyndt en runde med besøg i de kirker, der findes i Hvidovre. Den 2. september var turen nået til den katolske kirke – Sankt Nikolaj Kirke – på hjørnet af Hvidovrevej og Strøbyvej.

Menighedsrådets formand, Jette Kromayer gav suppleret af menighedsrådets sekretær, Ole Mohrsen en indholdsrig og fortrinlig introduktion til kirkebygningen og til livet i den katolske kirke i Hvidovre.

Jette Kromayer og Ole Mohrsen
Foto: Karen Johansen

Det var på flere måder en verdenskirke, vi besøgte.

Med sine sakramenter og ritualer er kirken en integreret del af den katolske kirke, styret af paven og Vatikanet i Rom. Øverste led i Danmark er Biskoppen af København, Czeslaw Kozon, som er kirkeligt overhoved i Danmark, Færøerne og Grønland, for i alt ca. 40.500 katolikker.

Næsten alle nationaliteter er repræsenteret blandt de 992 troende, der har Sankt Nikolaj Kirke som deres religiøse holdepunkt. Der er en stor gruppe vietnamesere, hvorfor der hver morgen, ugen igennem, er messe på vietnamesisk. Hver søndag er der udover to messer på dansk tillige messe på polsk for en stor gruppe polakker, der søger kirken. De fastboende danskere udgør et mindretal af menigheden.

Kirken blev tegnet af den verdensberømte arkitekt Johan Otto von Spreckelsen ¹. Den imponerende kirkebygning blev taget i brug

i 1960, hvor den afløste den lille trækirke – Sankt Nikolaj Kapel, der havde ligget på grunden siden 1931 ².

Den daværende hollandsk fødte præst Petrus van der Stok Var præst ved menigheden 1958-1992.³ tegnede det første udkast til den nye kirke og startede samarbejdet med von Spreckelsen. Van der Stok skaffede

Indgang til Sankt Nikolaj Kirke Foto: Jørgen Snedled

¹ Johan Otto von Spreckelsen, 1929-1987 tegnede Grand Arche (Den nye Triumfbue) i den nye bydel La Defense uden for Paris. Han har tegnet 4 kirker. Sankt Nikolaj Kirke i Hvidovre 1960, Sankt Nikolaj Kirke i Esbjerg 1969, Vangede Kirke 1974 og Stavnsholt Kirke 1981.

² Ældre medlemmer af menigheden siger ofte spøgefult: "Vi er fra kapellets tid!"

³ Var præst ved menigheden 1958-1992.

den nødvendige kapital til kirkebyggeriet fra forskellige katolske fonde i bl.a. Holland og Tyskland. Kirken besøges i dag ofte af gæster med interesse i arkitektur.

Kirken har et aktivt menighedsliv. Messerne er et tæt samspil mellem præst og menighed. Kirken har ikke råd til sanger eller organist. Kirken har ikke i øjeblikket en fast præst. Kirken har to præsteboliger, hvoraf den ene bebos af den vietnamesisk talende præst. At være præst i den katolske kirke kan være et ensomt liv i cølibat og med en løn, der svarer til folkepensionen.

Kirken har ikke faste grupper, da menigheden geografisk og sprogligt er meget spredt. Man samles derfor ikke i små grupper om forskellige emner og temaer, således som

En af de 12 små figurer Foto: Karen Johansen

det er tilfældet i folkekirken. Da der ikke er knyttet personale til kirken, hjælper menigheden med et utal af praktiske opgaver såsom rengøring, vinduespudsning, blomsterdekorationer, pasning af udearealer. Det er også menigheden, der står for kirkens fester - den månedlige kirkekaffe, fastelavnsfesten og sommerfesten med mange vietnamesiske retter. Kirkens skytshelgen, Sankt Nikolaus, fejres hvert år den 6. december ved en fest med gløgg og æbleskiver.

Kirkens indre og udsmykning er meget enkel. Det er slet ikke som de katolske kirker, man måtte have besøgt på ferier i udlandet.

Af kirkens udsmykning er der grund til at fremhæve de 12 små figurer, der hænger på kirkens vægge. De viser Kristi lidelseshistorie fra han blev domfældt, til han blev gravlagt. Man kan gå en "korsvejsandagt" i kirken og meditere ved de enkelte figurer/stationer på "korsvejen".

Von Spreckelsen har tegnet det meste af kirkens inventar. Kirkens alter er specielt interessant, idet det er et fritstående alter, som præst og menighed kan gå rundt om. Ideen hertil

er hentet fra oldkirken. Bag alteret oppe i hjørnet hænger et lille skab med blå døre, Tabernaklet, her opbevares alterbrødet til Kristi legemliggørelse. Skabet hænger så tilpas højt oppe, at menigheden kan se det over præstens hoved.

Som katolik tilknyttet Sankt Nikolaj Kirke betaler man et årligt kirkebidrag - enten en fast procent af ens indkomst eller et fast beløb. 60 % tilfalder sognet, de resterende 40 % administreres af bispekontoret. Kirken har tillige indtægter fra kollekter og gaver. Større vedligeholdelsesopgaver må kirken låne til eller søge midler til i katolske fonde.

Her er kun bragt brudstykker af den interessante præsentation, vi fik ved besøget i Sankt Nikolaj kirke. Hele præsentationen kan høres på selskabets hjemmeside www.hvidovrehistoriskeselskab.dk

Det fritstående alter med Tabernaklet i baggrunden - Foto: Jørgen Snedled

Frihedskroen

Af Jens Frederik Jørgensen

I denne artikel har jeg forsøgt at lægge nogle brikker til fortællingen om Frihedskroen, der lå på hjørnet af Gammel Køge Landevej, Strandmarksvej og Lodsvej. Frihedskroen lå i en markant og ikonisk bygning, der også nemt kunne ses fra luften, idet navnet stod malet på taget. Frihedskroen var i mange år et meget besøgt samlingssted for forenings- og forlystelseslivet i Hvidovre på

samme måde som Risbjerggård. Frihedskroens storhedstid lå nogle år tidligere end Risbjerggårds.

Frihedskroen lukkede af to omgange. Først blev festsalen overtaget og anvendt af "Frihedens Apotek". Det gamle restaurationslokale fortsatte til 1967. Da apoteket lukkede og flyttede adresse i 1972, kom der

på stedet en servicestation, hvilket der i dag stadig ligger på "Frihedskroens grund".

De første 10 år

Historien om Frihedskroen starter for præcis 100 år siden i 1920. Dansborggård havde et lille trekantet areal på sydøstsiden af Gammel Køge Landevej. Her lå en mælkeforpagterbolig, som sognerådsformand Laurits Pedersen ¹ overtog i 1920. Han havde været gartner oppe i Hvidovre by, inden han søgte Hvidovre sogneråd om tilladelse til at drive krovirksomhed i huset ². Laurits Pedersen kaldte i begyndelsen sin kro for "Cafe Dansborg". Nogle få år senere ændredes navnet til "Frihedskroen". I 1924 fik Laurits Pedersen tilladelse til at have musik i sit restaurationslokale om sommeren. I 1926 havde Laurits Pedersen fået fornyet sin tilladelse til at udskænke stærke drikke. Det affødte en henvendelse fra Afholdsforeningen "Hvidovres Fremtid", der bad sognerådet om at genoverveje sagen, hvilket sognerådet afviste.

¹ Der er i forskellige dokumenter en del forvirring om navnet. Nogle steder omtales han som Lauritz i stedet for Laurits og Petersen i stedet for Pedersen. Både fornavn og efternavn anvendtes dengang i flæng, da navnene som oftest blev udtalt ensartet. Her anvendes navnet: Laurits Pedersen - uanset hvad der måtte stå i en af kilderne til artiklen - da det er det navn, der står på gravstenen på Hvidovre Kirkegård. Gravstenen står lige til højre, når man kommer ud af kirkens våbenhus.

Laurits Pedersen var fra 1912 til 1916 sognerådskasserer. 1.4.-1917 – 31.3.-1921 var Laurits Pedersen sognerådsformand og valgt for Det konservative Folkeparti.

² Laurits Pedersen fik 8-aarig Beværterbevilling den 5. oktober 1920

I Hvidovre kommunes byggesagsarkiv er det første dokument vedr. Frihedskroen en ansøgning af 14.9.1926, hvor arkitekt Carl Frederiksen på vegne af restauratør Laurits Pedersen anmodede om tilladelse til en udvidelse af Frihedens Kro med nyt restaurationslokale i stueetagen og beboelse i en manzard-etage. Godkendelsen kom fra kommunen 23.11.1926, og den nye restaurationsbygning blev taget i brug i april 1927.

Der var endnu ikke udført kloakering i området. Sognerådet ville ikke godkende, at afløbet fra WC-er og Pissoir blev ledt direkte ud i den grøft, som grundejerforeningen Skelgaardens Strandvillaby havde. Afløbet skulle føres til bundfældning i en "Samlegrube eller Septictank", inden det løb videre til grøften.

Festsalen bygges og festlighederne tager fart

Den 24.10.1930 fremsendte arkitekt Axel Vennike en ansøgning til sognerådet om, at kroen måtte få tilbygget en festsal, serverings-

Frihedskroen før 1926 Kilde: <https://kbhbilleder.dk/kbh-museum/23803>

lokale mv. I kælderens skulle der indrettes skydebane og keglebane. Befolkningstilvæksten i Hvidovre betød, at der var behov for et samlingssted for foreningers og familiers fester lidt i stil med forsamlingshuse ude på landet.

På det tidspunkt blev "Frihedskroen" første gang "truet" af et kommende vejanlæg. Der var tvivl om bygningens beliggenhed i forhold til den hovedvej, der var vedtaget, og som skulle føres over Beringgårds arealer. Staten havde allerede eksproprieret et vejareal til "Den nye Køgevej", der stod færdig i 1935 og fik navnet "Gammel Køge Landevej". Amtet, som skulle anlægge vejen, godkendte arkitektens forslag til festsalens beliggenhed.

Sognerådet godkendte også - allerede den 12.11.1930 - den omfattende tilbygning.

Det gik stærkt i de år. I slutningen af april 1931 blev der givet tilladelse til at tage de nye lokaler i brug den 1.5, selvom man ikke var helt færdig med byggeriet. Tilladelsen var betinget af, at diverse udvendige trapper mv. blev afskærmet.

Der blev givet tilladelse til at have gram-mofon- og radiomusik i restaurationslokalet i sommerhalvåret frem til 30. september. Restaurationslokalerne måtte holdes åbne til kl. 1 nat 2 gange pr. uge i vinterhalvåret.

Scenen kommer til

I 1934 kom næste udvidelse af Frihedskroen. Arkitekt Axel Vennike havde tegnet en scenetilbygning og et filmoperatørrum til den store festsal. Nu var rammerne for kroens storhedstid på plads. Kroen fik nu også tilladelse til solistoptræden. Denne tilladelse blev i 1936 udvidet til også at omfatte musik af et 4-mands orkester

Beværterbevillingen deponeres

I september 1935 solgte Laurits Pedersen tilsyneladende "Frihedskroen" til Peter Emil Sommermark, der fik beværterbe-

Frihedskroen - måske guldbryllop : Foto: Forstadmuseet

villing. Men 8. 4 1936 genoptog Laurits Pedersen driften af Frihedskroen og fik en bevilling, der gjaldt til 1943. Hvorfor Laurits Pedersen solgte, har det ikke været muligt at spore, men i Hvidovre Propforenings blad "Proppen" kan man i 1942 læse, at "i den korte Periode, hvor en anden forsøgte at drive Kroen i hans Sted, viste det sig med al ønskelig Tydelighed, at ingen anden var i Stand til at udfylde hans Plads. Var man ikke fuldt ud klar over det før, saa blev man det da, og alle, der havde blot den ringeste Tilknytning til Frihedskroen, hilste den Dag

med stormende Glæde, da vores egen Kromand paany flyttede ind paa »Friheden«.

Stedet tiltrækker andre virksomheder og aktiviteter

Området omkring Frihedskroen blev et sted, der tiltrak andre aktiviteter. I 1930 havde Jarl S. Ottosen fået tilladelse til at oprette en avis-kiosk ved Frihedskroen. I tilladelsen anføres det, at kiosken ikke må virke skæmmende på omgivelserne.

Det er dog ikke alt, der blev givet tilladelse til. I 1934 nægtede amtsvejvæsenet, at der kunne opstilles en iskagebod og en lukket ventesal på amtets trekantsareal ud for Frihedskroen. En ansøgning om at måtte udskænke stærke drikke fra ejendommen Gammel Køge Landevej 258³, kunne sognerådet ikke godkende, idet der kun var 800 meter til Frihedskroen.

I 1937 fik firmaet A/S ALBA lov til at opstille en plakatsøjle og opstille en kiosk, dog måtte der ikke forhandles sodavand fra kiosken. I 1939 kom der holdeplads for to drosker, og i 1939 blev der givet tilladelse til at drive en pølse- og iskiosk, der i 1940 tillige fik tilladelse til at have spilleautomater.

I sommerhalvåret havde Frihedskroen tilladelse til offentlig gratis dans, og i vinterhalvåret 1939-40 fik kroen varietebevilling og tilladelse til at have siddende gæster til kl. 2 om natten. Der blev også givet tilladelse til at have billard og keglebane. Disse tilladelser blev fornyet hvert år, så de var gældende i de første krigsår.

Laurits Pedersen fylder 60 i 1942 og dør i 1943

Den 8. 6 1942 fyldte Laurits Pedersen 60 år. Om ham og kroen stod der i "Proppen"

³ Her ligger Fakta i dag.

bl.a.:

Den elskværdige Maade, han altid har behandlet sine Kunder paa, den varmhjertede Maade, hvormed han altid har været rede til at støtte baade mindre og større Foreninger og til enhver Tid være dem behjælpelige med Raad og Vejledning, har bevirket, at man altid har følt sig hjemme i kroen. Propforeningen, som han var medstifter af og var blevet æresmedlem af, sluttede omtalen af med Ønsket om, at han endnu maa have mange, mange gode Aars lykkelig Virke for sig.

Sådant skulle det ikke blive. ”Krofar”, som han populært blev kaldt, døde den 17. februar 1943. Hans enke, Marie overtog krodriften. Allerede i december 1943 solgte hun kroen til fru Hammel. I 1949 blev Frihedskroen drevet af restauratør Otto Hildebrandt.

Biograf i kroen?

Der blev længe forhandlet om køb af ”Frihedskroen” til biograf, men de sammensluttede foreninger protesterede kraftigt, da de ville mangle lokaler til alle foreningssammenkomster og lignende. Biografplanerne blev opgivet. I en annonce ⁴ søgtes der efter ”et energisk, yngre Ægtepar, der vil købe

⁴ Nationaltidende, 7.12.1952.

Frihedens Apotek. Kilde: Forstads museet

eller forpagte Kroen, der vil blive Centrum i eet af de største Kvarterer i Omegnen, direkte ved Hovedvej og kommende S-station”.

Motorvej truer

Jeg springer nu frem i tiden til slutningen af 1950'erne. Det gik ikke længere så godt med

krodriften. Hertil kom, at kroen lå på et areal, der måtte forventes eksproprieret til ”Vestmotorvejens sydlige Gren”, motorvejen ind til København via Avedøre og Hvidovre, den motorvej der skulle føres ad det, vi i Hvidovre kaldte ”Engstrandslinjen”.

I 1964 blev en del af Frihedskroens areal eksproprieret. Der var tale om et ret betydeligt restareal, der ikke var bebygget. Det

eksproprierede areal kunne medregnes som ubebygget areal, når der skulle beregnes en bebyggelsesprocent for det areal, som kroens bygninger lå på.

Frihedens apotek

I oktober 1958 fik apoteker Orla H. Rasch midlertidig tilladelse til at indrette "Frihedens apotek" i Frihedskroens gamle festsal. Apotekeren fik en 5-års uopsigelig lejekontrakt med ejeren restauratør Henry Johansen. I 1962-63 købte apoteker Rasch Frihedskroen⁵. Han ønskede at nedrive hele bygningskomplekset (krolokale, festsal, beboelse) og bygge et nyt apotek, klinik- og medicincenter tegnet af arkitekterne Helge Schønnemann og William Felding. Det var tillige tanken at indrette privat børnehave for de på apoteket ansatte damers børn.

Frem til 1968 indsendte apoteker Rasch og hans rådgivere flere udgaver af byggeprojektet, der drøftedes med kommunen. Apotekeren ønskede en bygningshøjde på 8½ meter, men kommunen vil kun godkende 6½ meter. Der skulle opsættes støttemur i forhold til den projekterede motorvej.

Der skulle også udarbejdes tillæg til byplanvedtægten, så det var muligt at opføre en 3

etagers bygning. Dette forudsatte, at boligministeriets ekspert i byplansager afgav en udtalelse og vejledning til kommunen. Han "stod noget uforstående over for bygherrens ønsker om at etablere handels- og kontorlokaler med en beliggenhed til motorvejens kørebaner, der syntes at udelukke lokalernes anvendelse til formålet."

Frihedskroen og apoteket lukker

Frihedskroen havde med tiden fået karakter af værtshus, hvor nogle gæster spillede en stor del af ugelønnen op ved billardbordet. I en annonce i Aktuelt 12.3 1967 reklameres der med fest, stemning, humør og præmier i

Apoteker Rasch i apotekets ekspeditionslokale.
Kilde: Forstadsmuseet.

⁵ På arkiv.dk (arkiv.dk/vis/5354238) findes en serie med 20 fotos fra Frihedens apotek, doneret til museet af en af apotekets ansatte.

FRIHEDSKROEN

Tlf. Hvidovre 72 Anbefaler sine nye Lokaler Tlf. Hvidovre 72
til Foreninger og Selskaber.

- - - *Delikat Smørrebrød og Kaffe* - - -

Hurtig Betjening - Yndet Udflugtsted for Cyklister - Musik hver Aften

Ærb. LAURITS PETERSEN

forbindelse med enkebal om onsdagen. Der ville være musik for de voksne og "Zigeuneren" ville spille ved bordene.

Men festen på Frihedskroen var forbi. Den 1. 11 1967 lukkede restauratør fru Ely Jensen Frihedskroen, og den kom til at stå tom. I et læserbrev i Hvidovre Avis den 15.11 1968 kan man bl.a. læse, at Frihedskroen – et år efter lukningen - stadig stod her i "sin stolte afmagt. På afstand præsentabel – set tættere på, er det blevet en ruin". Den anonyme læserbrevsskribent skrev også, at Ely Jensen mistede sin jule- og nytårshandel i

1967 uden at få en øre i afståelse. Skribenten undrede sig over forløbet og også over, "at kroen ikke kunne være fortsat i det år, der er gået, da Hvidovre næppe kan siges at være overforsynet med danserestauranter og spisesteder".

I september 1968 havde apoteker Orla H. Rasch anmodet om at få tilladelse til at nedrive det tidligere krolokale og tilhørende beboelse, der stod tom efter fraflytning. De tomme lokaler frembød en latent fare for indbrud i apotekets lokaler. Apotekeren meddelte kommunen, at han ville påbegyn-

de projektering af nyt apotek, klinik- og medicincenter, så snart der forelå et stadfæstet tillæg til byplanvedtægten.

12.4 1969 døde apoteker Rasch, og enken, Inger Margrethe Rasch overtog ejendommen. Byggeprojektet blev opgivet.

I februar 1971 krævede kommunen ejendommen nedrevet inden 1.4 1971. En ejendomsmægler og en sagfører meddelte, at ejeren ikke havde råd til at nedrive ejen-

dommen, hvorfor et salg af ejendommen

ville blive fremskyndet. Apoteket ville inden for kort tid blive flyttet til hjørnet af Hvidovrevej og Gammel Køge Landevej i en nyopført bygning.

Servicestation på vej

29.9 1971 fik BP Olie-kompagniet A/S købsret til ejendommen og indsendte i december en ansøgning om at måtte etablere en servicestation. Ansøgningen var bl.a. betinget af et magelæg, og af at der blev givet mulighed for overkørsel til Strandmarksvej. (Magleæg er at bytte et areal med

et areal, der tilhører en anden ejendom)

2.3 1973 havde BP erhvervet "Frihedskroen", og den 30.3 1973 var nedrivningen påbegyndt. Servicestationen åbnede den 30.11 1974 og var udstyret med elektroniske benzinstandere, ligesom der var mulighed for at tanke op i tørvejr ved de overdækkede benzinstandere. Den første forpagter var den tidligere elektriker Søren Raben. Fra 1989 har det været en Q8-servicestation.

**Indtil juleaften
kan De få
ekstra meget
ud af at køre ind
til BP...**
**F.eks. en gratis
juleand eller
en skøn rødvin.**

Der er ikke alene BP-benzin og gode julegave-ideer at hente hos BP i denne tid. Som en ekstra jule-service udlodder vi indtil juleaften 15 ænder og 30 flasker fin fransk rødvin til vore kunder.

Hver gang, De køber for en 10'er, trækker De et lod i vor BP TROMBOLA, og De kan med det samme se, om De har vundet en dejlig juleand eller en flaske rødvin.

Så der er efterhånden en hel del grunde til at køre ind til BP. Også lige nu.

BP FRIHEDEN
Søren Raben
Lodøvej 35 - Hvidovre - Tlf. 49 41 53

Det hører også med til Frihedskroens historie, at servicefunktioner for hele det sydlige Hvidovre fik til huse på Frihedskroens grund indtil 1967, hvor Frihedens Butikscenter åbnede.

- I 1954 fik restauratør H. Johansen tilladelse til at opføre et garageanlæg på grunden.
- Københavns Handelsbank fik i 1960 tilladelse til at opføre en bygning på grunden til brug for bankens virksomhed. Bygningen blev udvidet i 1964.
- På Frihedskroens grund var der også i en periode omkring 1960 posthus og sygekassefilial

Ørnen er skudt - Fuglekongen kan kåres

Af Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre havde i 1951 udviklet sig til et sammenhængende tætbebygget byområde med næsten 25.000 indbyggere. Byen havde ambitioner om at markere sig som et selvstændigt bysamfund og havde købstadsdrømme. Man så sig om efter kulturtræk i købstæder og større stationsbyer for at finde foreninger, som enhver by med respekt for sig selv måtte have.

Mon ikke det var en del af tankegangen bag stiftelsen af Hvidovre Fugleskydningsselskab i 1951. Traditionsrige fugleskydnings-selskaber havde Tåstrup haft siden 1859 og Glostrup siden 1896.

Første fugleskydning i Hvidovre 1951

”Hvidovre Fugleskydningsselskab af 1951” blev stiftet i sommeren 1951 på Risbjerggård¹. Borgmester Ole Toft Sørensen blev selskabets præsident, og depotejer Knud Andersen Landlystvej valgtes som selskabets første formand.

Selskabets formål var ”ved en aarlig Fugleskydning at give Brødrene Lejlighed til selskabeligt Samvær. Enhver Art af Politisk var Selskabet uvedkommende. Optagelse i

Selskabet var betinget enten af fast Bopæl eller fast Erhverv i Hvidovre.”

For at blive optaget i selskabet skulle man foreslås af et medlem af selskabet og godkendes af selskabets bestyrelse. ”I Selskabet kunne kun optages Mænd”.

Første fuglekonge, frisørmester Carl Lauritsen, Hvidovrevej 162.

Kilde: Hvidovre Avis august 1951

Den første fugleskydning blev afholdt på Risbjerggård den 20. august 1951. 74 af selskabets 78 medlemmer deltog i skydningen. Frisørmester Carl Lauritsen blev selskabets første fuglekonge. Udover fugleskydning var der serieskydning fra henholdsvis 15 m og 8 m samt konkurrence i keglespil og pillespil.

Ved skydningens start afsendte man en telegrafisk hilsen til Majestæten, og senere på dagen indløb der svar fra Hoffet. Dette blev en tradition ved hvert års fugleskydning.

En festlig dag for brødrene med god frokost, som ”Restauratør Gert Rasmussen høstede fortjent Hyldest for”.

Ved 18-tiden samledes brødrene atter – denne gang med damerne til aftenfest med middag til tonerne fra Karl Glad Hansens orkester.

Fotograf Kai Okholm fotograferede hele dagens forløb, og fotografierne kunne efterfølgende ses i Hvidovre Avis's vinduer.

En årligt tilbagevendende festdag for en stor kreds af byens mænd, hovedsageligt selvstændige erhvervsdrivende havde set dagens lys og var ”holdt over dåben”.

¹ Artiklen bygger på omtale i Hvidovre Avis 3. august og 24. august 1951, 10. april 1975, 22. august 2001 og 24. november 2009 samt samtaler med Søren Becker og Henning Møgelberg Nielsen.

Første fuglekonge, frisørmester Carl Lauritsen, Hvidovrevej 162. Kilde: Hvidovre Avis august 1951

Fugleskydningsdagens forløb

En fugleskydningsdag forløb efter et helt fast program, fortæller Søren Becker, fugleskydningsselskabets sidste formand. Søren Becker var i mange år indehaver af Cafe Cappuccino og sidenhen Rebæk Bodega.

Festdagen var altid en mandag i august. Den abdicerende fuglekonge blev hentet på sin bopæl af brødrene, som fuglekongen

serverede morgenmad og drikke for.

Fuglekongen blev hentet i noget, der havde relation til den pågældende eller dennes virke. En sejler blev hentet i en båd. En Volvo-mand i en stor gummiged af mærket Volvo, hvor fuglekongen sad på en stol i den store grab. En Carlsberg-depotbestyrer på en af Carlsbergs hestevogne.

Søren Becker blev i 2001 selv hentet i en karet forspændt 2 heste. Bag kareten gik et "sølvbryllupsorkester" – 5-6 mand med messinginstrumenter. Så fulgte fanen og brødrene i optoget bag fuglekongen.

Turen gik normalt til rådhuset. Hvis turen ville blive for lang i forhold til dagens program, steg brødrene efter kort tid ombord i en bus. På rådhuset blev selskabet modtaget af borgmester/viceborgmester, der bød på Gammel Dansk, og fortalte lidt aktuelt om kommunen og svarede på spørgsmål.

Så gik turen i bus til det sted, hvor skydningen mv. skulle finde sted. I mange af de senere år var det i lokaler i Allégade, endnu senere blev det på Aldershvile, der også havde keglebane og mulighed for den egentlige fugleskydning.

Brødrene skulle kunne håndtere et skydevåben, men der var ikke noget krav om, at man havde været soldat. Fuglen var en figur af en ørn, placeret på en træplade. Til "ørnen" var der fastgjort små metalplader, der symboliserede vinger, kløer, hale, hals, krone og bryst. Skydningen skete efter et skema, hvor rækkefølgen for de enkelte medlemmers skydning var fastlagt. Man startede med at skyde efter vingerne. Til sidst blev der skudt efter brystet. Det var altid ham, der skød brystpladen ned, der blev kronprins. Så brugte bestyrelsen en hemmelig liste for via skydenumre at finde frem til den nye fuglekonge. Det var reglen, at man ikke kunne blive fuglekonge mere end én gang.

I Allégade skød man efter ørnen ud ad et vindue, men da der var beboelsesejendomme i nærheden, kunne det være risikabelt at gennemføre skydningen, da ikke alle ramte ørnen.

Til dagen hørte også en god og ”våd” frokost. I mange år var det en tradition, at medlemmerne sidst på eftermiddagen tog hjem, klædte om til smoking og sammen med hustruen i lang kjole mødte til festmiddag på en restaurant. Denne ordning blev senere ændret, da hustruerne ikke var lige så feststemte på forhånd som mændene. Festmiddagen blev så flyttet til en lørdag.

I forbindelse med aftenfesten blev fuglekongen hyldet og præmier fra de forskellige konkurrencer blev uddelt. Fuglekongen blev iklædt kåbe og fik krone, scepter samt kugle/”æble”.

”Kong Søren” - Restauratør Søren Becher modtog undersåtternes hyldelse fra morgenstunden

Fuglekongens skjold/plakette

Hver fuglekonge skulle lade fremstille et ”skjold”/plakette. Disse plaketter kom til at hænge i trappeløbet mellem stue og 1. sal i Hovedbiblioteket. Her kan de stadig ses, bortset fra nogle stykker, der er taget ned for at blive repareret.

I 1989 blev Henning Møgelberg Nielsen fuglekonge. Han fik en ven til at udarbejde skjoldet.

Historien bag symbolikken er ifølge Møgelberg:

-
Fotolinse – Møgelberg var fotohandler i Frihedens Butikcenter.
-
Dannebrog – Møgelberg mener, at dansk/Danmark betyder meget for ham.
-
Venstre øverste hjørne af flaget symboliserer Møgelbergs medlemskab af Håndværkerforeningen.
-
Højre øverste hjørne (de tre Her) symboliserer Hjemstavnsforeningen for Horns Herred, som Møgelberg har været formand for i 20 år.

Fugleskydningsselskabet lukker ned

På en ekstraordinær generalforsamling i januar måned 2010 blev selskabet lukket ned. Til Hvidovre Avis udtalte Søren Becker bl.a., at man ”nok måtte erkende, at det i dagens Danmark er meget svært at få erhvervsfolk og andre til at rive en dag ud af kalenderen til fugleskydningen. Folk er meget optaget, så tiden er nok løbet fra den slags arrangementer.”

Søren Becker opbevarer stadig selskabets fane og det, der hørte til fuglekongens ikklædning.

Fugleskydningsselskabet havde karakter af en loge, men var ikke en velgørende forening som Frimurerne, Rotary og Lions.

Fugleskydningsdagen var en fridag og en selvbetalt festdag for især selvstændige erhvervsdrivende. Mange har set den traditionsrige optog og måske undret sig over, hvad der foregik.

Om fugleskydningsselskaber og skytteforeninger

Fugleskydningsselskaberne blev skabt under 100 års krigen mellem Frankrig og England 1337 – 1453. Skydeselskaberne var derfor byernes værn mod de omvandrede hære, og byernes skytter forsvarede bymuren. Man trænede bl.a. ved at skyde efter en fugl for enden af en høj stang.

Efter 100 års krigen ebbede interessen ud, og skydeøvelser overgik til i større udstrækning at være en selskabelig foreteelse for det bedre borgerskab. Den fugl man skød efter kunne være en farvestrålende papegøje af træ, monteret på en høj stang. Herfra stammer udtrykket ”at skyde papegøjen”.

Det Kongelige Københavnske Skydeselskab og Danske Broderskab, er det ældste skydeselskab med et selskabeligt formål i Danmark, formentlig stiftet i 1443. Det nuværende navn stammer fra 1694.

Fugleskydningsselskaber må ikke forveksles med skytteforeninger.

Den danske skyttebevægelse tog sin begyndelse i 1861 efter engelsk forbillede. De Danske Skytteforeningers formål var ved skydning som idræt og andet kulturelt virke at fremme det folkelige foreningsarbejde. DDS' hovedkvarter ligger i Vingsted mellem Vejle og Billund, hvor DDS har Nordeuropas største og mest omfattende skydebaneanlæg.

Kilder: Internettet

Efterlysning:

Hvis nogen har et foto af den ”ørn”, der blev skudt på, så vil jeg gerne låne fotoet for at få det indscannet.

Kontakt mig på mail jfj@tdcadsl.dk eller mobiltelefon 24 23 05 95.

HIF møder Vejle

Af Jens Frederik Jørgensen

Fotograf: Ubekendt.

Heinz Hildebrandt havde taget dette foto med, men det blev desværre ikke vist for deltagerne i mødet.

Fotoet er fra en kamp i 1966 på Vejle Stadion (*Nørreskoven*) mellem Vejle Boldklub og HIF. Kampen blev overværet af 13.200 tilskuere.

Fra venstre ses John Steen Olsen, HIF, Heinz Hildebrandt, VB. Leif Sørensen, HIF i baggrunden i hvid trøje. Niels Erik Andersen, VB, der redder med hånden. Bag ham i hvide bukser, næsten skjult af NEA's arm, Erik Pedersen, VB.

HIF havde ikke tabt de første 15 kampe det år.

I Politiken den 12.9.1966 skrev Politikens udsendte medarbejder (flemm) om kampen VB-HIF den 11.9.1966.

VB vinder 3-1 over HIF i en kamp, der satte en stopper for Hvidovres malende sejrmarch.

I kamppreferatet står der:

Den geniale boldkunstner Tommy Troelsen, gjorde hvad, der passede ham, og lagde sammen med den kommende landsholdshalvback, Niels Erik Andersen grunden til Vejles 3-1-sejr.

Hvidovre manglede en arbejdskraft på midten, og målmanden (Jørgen Henriksen) spillede uden at være i orden (havde fået en skade i den forudgående kamp mod KB). Villy Bang mistede to tænder i sammenstød med Ulrik le Fevre.

Og mere drama, da det lyslokkede stortalent, fløjhalven Niels Erik Andersen fik en advarsel, fordi han lavede straffespark ved at stoppe et Fritz Hansen-hovedstød på stregen med hånden, mens Vejle-målmanden Heinz Hildebrandt lå udspillet og rodede ude i siden. Fritz Hansen scorede på straffesparket.

Årsmøde i Dansk Lokalhistorisk Forening

Af Anders Aalund og Knud Sørensen

Dansk Lokalhistorisk Forening (DLF) har til formål at styrke interessen for dansk lokalhistorie, herunder fremme det folkelige lokalhistoriske arbejde.

Foreningen skal ved sin virksomhed fremme samarbejdet mellem lokalhistoriske foreninger, institutioner og enkeltpersoner, samt virke for medlemmernes interesser over for offentlige myndigheder.

Fra Hvidovre Lokalhistoriske Selskab deltog denne artikels forfattere i foreningens årsmøde. Den væsentligste grund til at deltage i foreningens årsmøde, og det der giver tilvækst lokalt, er den inspiration til det videre arbejde i bestyrelsen, vi får ved at høre, hvad andre lokalhistoriske foreninger lægger vægt på i deres dagligdag. Fx bruger vi megen energi på vores medlemsblad og vores arrangementer for medlemmer, mens andre foreninger er mere til udgivelse af fyldige årsskrifter og bøger om specifikke lokale begivenheder.

Som så meget andet i dette Corona år blev det oprindeligt fastsatte årsmøde i marts måned udsat. Det lykkedes, at få det afholdt fra den 11. til den 13. september i Sønderborg, hvor det gennemgående tema var en markering af 100-året for Sønderjyllands genforening med Danmark.

Til at komme rundt om emnet havde foreningen samlet en række yderst kompetente foredragsholdere, der alle havde et personligt forhold til begivenhederne for 100 år siden, dels fordi de bor i området og dels gennem de beretninger, de har fået fortalt af bedsteforældre/forældre.

Carsten Porskrog Rasmussen fra Museet på Sønderborg Slot fortalte om alt det praktiske, der skal ske, når man flytter en grænse. Lige fra militærets overtagelse af kaserner over ændring af pengevæsen, hvor der opstod mangel på skillemønt, fordi der var mangel på metal til at præge nye mønter, etablering af pas- og toldkontrol, nye by- og gadenavne, nyt matrikelvæsen til ændringer til dansk skole, kirke og administration samt uendelig mange andre forhold. Her lagde man vægt på, at der blevet taget særlig hensyn til det tyske mindretal. Dette i kontrast til den prøjsiske metode, som blev anvendt efter 1864. Det er lykkedes i en sådan grad, at nuværende tyske politikere betegner grænsen til Danmark som Tysklands lykkeligste grænse.

Infrastrukturen var ikke fulgt med tiden i den tyske periode, og der henstod derfor en større opgave med at få vejnet, telefonvæsen, elforsyning og havne med mere gjort tidssvarende. Det blev finansieret af

de penge, Danmark havde fået ved salget af De Vestindiske øer til USA. Som noget enestående i Danmark bliver telefonvæsenet lagt ind under postvæsenet.

Hans Schultz Hansen fra Rigsarkivet i Aabenraa belyste redaktør, grænselands politiker, medlem af Den Tyske Rigsdag og senere dansk minister H. P. Hanssens store andel i, at overgangen forløb så problemfrit, som den gjorde. Han var om nogen, hovedmanden bag genforeningen og formede sammen med de dansksindede foreninger fremtiden og fik hermed en større indflydelse på ændringerne end den danske regering, der i udenrigsminister Erik Scaevinius havde en mand, der allerede i 1920 lagde vægt på, at bevare et godt forhold til Tyskland. Han mente, at Genforeningen måtte ske på initiativ af sønderjyderne, idet den danske regering ikke selv kunne tage initiativ hertil. Han gik dog ind for, at Tyskland efter aftale skulle lade en afstemning foretage. De allierede fandt, at det var en dårlig ide.

Jørgen Kühl, rektor for A. P. Møller Skolen, der er det danske gymnasium i Slesvig by, fortalte om folkeafstemningen i Sønderjylland (Zone 1) og Slesvig (Zone 2, der stemte tysk) og om tilsvarende folkeafstemninger rundt omkring i Europa efter fredsaftalen i 1918. Han kom endvidere ind på, hvilke afstemninger, der ikke blev afholdt.

Det forholdt sig sådan, at planlagte afstemninger, der kunne falde ud til Tysklands (taberens) fordel ikke blev holdt. En række af disse afstemninger gav efterfølgende anledning til stridigheder, hvilket sætter folkeafstemningen i Sønderjylland med dens brede accept i relief.

Endvidere var der indlæg om Mindesmærker og mindekultur efter verdenskrigen 1914-1918. De dansksindede var tvungne deltagere i den tyske hær, og de følte derfor ikke på samme måde som de tysksindede gjorde, at de kæmpede for og faldt i en heroisk kamp for Tysklands storhed og

led heltedøden. Der blev indkaldt 30.000 dansksindede, hvoraf 6000 faldt.

Erik Nørr fortalte om det dobbeltsprogede dansk-tyske skolevæsen, hvor skolerne i købstæderne blev delt i en tysk og en dansk del, mens der var særlige regler for oprettelse af tosprogede skoler i landdistrikterne. I øvrigt var det sådan, at de eksisterende lærere skulle søge deres egne stillinger.

Der var også indlæg om tiden mellem våbenstilstanden den 11. november 1918 og til genforeningen i 1920.

Den tidligere redaktør af ”Æ Rummelpot” fortalte om sønderjysk humor. Som nok ikke adskiller sig væsentligt fra øvrig dansk humor.

Næste år er det 300 år siden at Frederik IV besluttede, at der i forbindelse med hans 50-års fødselsdag i 1721 skulle opføres 240 rytterskoler. Temaet for næste år er derfor rytterskoler, og her er det glædeligt, at rytterskolen i Hvidovre har overlevet både tidens tand og byens udvikling.

Udsigt over Sønderborg - Set fra Alsik Hotel Point of View - med Sct. Maria Kirke forrest t. v. - Kong Christian X Bro i forgrunden til højre og Sønderborg Slot i baggrunden t. h. - Foto: Jørgen Snedled

Solvognen og Hvidovre

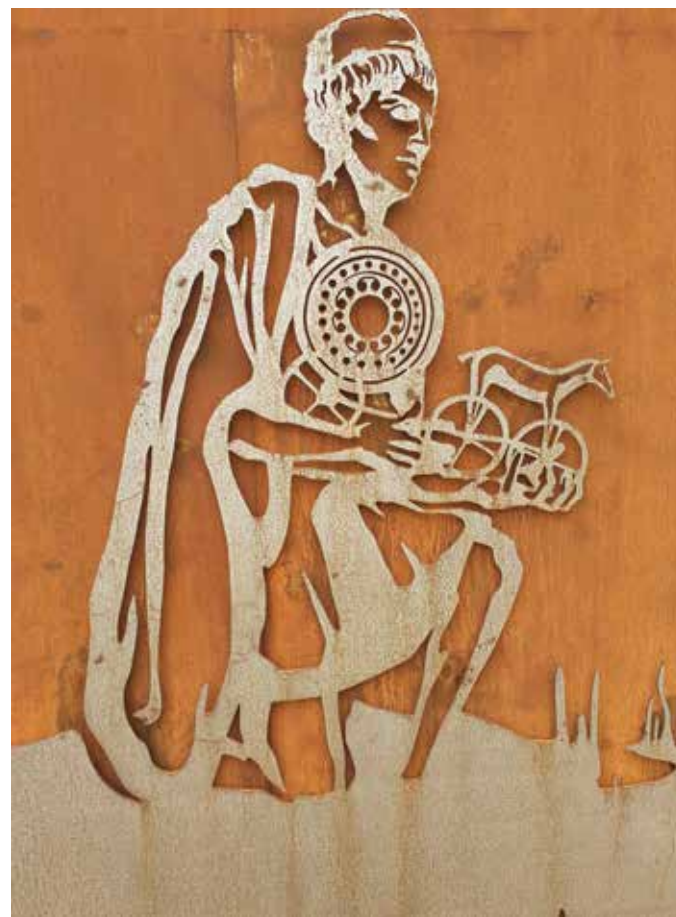
Af Birgit Petersen

Kører man på Kirkeåsvejen (motortrafikvej 21) fra Holbæk mod Sjællands Odde, vil man i nærheden af Trundholm Mose komme til en lille P-plads på højre side af vejen.

I tilknytning til P-pladsen er der en indhegning, hvor man kan læse lidt om Sol-

vognens historie. Den er fundet i nærheden på et sted, som man indtil for nylig dog kun kunne se på afstand. Det er der nu taget hånd om. Det er nu muligt at komme helt hen til Solvognens fundsted. Kør fra Odsherredvej

Solvognen frembæres som offergave.
Foto Birgit Petersen

Birgit og ægtefælle ved indgangen til udstillingen. Foto: Jens Frederik Jørgensen

Den originale solvogn på Nationalmuseet.
Foto: Jørgen Snedled

(vej 225) og ca. 3 kilometer ad Trundholm Mosevej, så er man ved parkeringspladsen og indgangen til udstillingen.

Lørdag den 12. september i år besøgte Dronning Margrethe Odsherred, for at markere åbningen af udstillingen af Solvognens fundsted i Trundholm Mose syd for Højby. Dronningen har allerede i 2016 besøgt stedet, hvor et af Danmarks nationalklenodier blev fundet. Solvognen

blev fundet i september 1902, da statens opsynsmand pløjede mosen for første gang. Fundet stammer fra den ældre bronzealder omkring 1300 – 1400 f.kr. Solvognen, der er fremstillet i bronze, består af en guldbelagt solskive, der trækkes af en hest, begge er opsat på en lille sekshjulet vogn. Solhesten trækker solen over himlen om dagen og gennem underverdenen om natten. Fundstedet er nu åbent for gæster hele året. Omkring fundstedet er der etableret en rute på ca. 1 km. med to markante relieffer. Det første er ved indgangsporten, det andet ved

væggen med det store relief tæt ved stenen, der markerer, hvor Solvognen dukkede op af jorden i 1902. Det store billede ved indgangsportalen fortæller om bronzealderens religion. Det store billede tæt ved fundstedet viser, hvordan arkæologer forestiller sig et optog forud for ofringen af Solvognen. Det sidste billede på ruten viser, hvordan Solvognen blev frembåret, lige inden den som offergave blev lagt ned i mosen. Den betydning Solvognen tillægges, kan bl.a. ses ved placeringen på vores 1000 kroners seddel og som skulptur opstillet foran FNs hovedbygning i New York.

Den originale Solvogn er udstillet på Nationalmuseet, København, og betragtes som et af de bedst kendte danske nationalklenodier. Hvordan kommer Hvidovre så ind i billedet?

I Hvidovre har vi to synlige mindesmærker fra bronzealderens begravelsesritualer, Simonshøj og Langhøj. Simonshøj ligger næsten upåagtet bag en varmecentral ved Frihedscenterets parkeringsplads og Langhøj langt mere synlig i anlægget ned mod Langhøjskolen.

Har vi mon også en Solvogn? Lad mig med det samme sige, at det har vi ikke

- og så alligevel.

Står man foran Gungehusskolen, Hovedstensvej 35, 2650 Hvidovre, ser man en forstørret skulptur af Solvognen og tænker måske, hvad Solvognen dog har at gøre på en skole i Hvidovre. Den passer helt perfekt som udsmykning med den gule murstensvæg som baggrund, men hvordan er den kommet der?

Gungehusskolen blev indviet i 1960. Skolen er tegnet af arkitekt Hans Chr. Wilhardt, og

det er også ham, der har valgt Solvognen som motiv for sin udsmykning til skolen. Han skal have udtalt, at Solvognens symbolik, der forestiller, at den kører solen frem, således at vi får dagen igen – altså bringer lyset frem, passede godt til en skoleindgang. Det kan jeg som tidligere skoleinspektør på Gungehusskolen kun give ham ret i. Lys, varme og liv er forudsætning for et godt læringsmiljø, så at møde den symbolik og i så smuk en udgave hver eneste morgen har været en fornøjelse.

Man kunne næsten tro, at N. F. S. Grundtvig havde set Solvognen for sig, da han i 1826 skrev:

**Den signede dag med fryd vi ser
af havet til os opkomme,
den lyse på himlen mer og mer,
os alle til lyst og fromme!
Det kendes på os som lysets børn,
at natten hun er nu ommel!**

Interessant har det været at se, hvordan symbolikken fra Solvognen – valgt af arkitekten og dygtig udført af Smedefirmaet Samson - har fundet vej til en af Hvidovres skoler.

Det kan herfra varmt anbefales at besøge såvel den ægte Solvogn på Nationalmuseet, den fine udstilling på dens fundsted i Ods herred, men så sandelig også den flotte store gengivelse af Solvognen ved indgangen til Gungehusskolen.

Solvognen på Gungehusskolen. (foto Birgit Petersen)

- Tilmelding til arrangementer er nødvendig i de fleste tilfælde og foretages online på www.hls.nemtilmeld.dk. Tilmeldingen kræver en e-mailadresse - **har du ikke det, eller har du problemer med at tilmelde dig, kan du ringe til et bestyrelsesmedlem, der så vil hjælpe dig med tilmeldingen.** Deltagelse er i de fleste tilfælde gratis for medlemmer - ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Der er servering til alle foredragene for 20 kr.

Lad ham dø - 2-årig i Ravensbrück og Theresienstadt

Torsdag d. 14.1.2021 kl. 13:30 – 15:30
Kometen (Tidl. Medborgersalen)
Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre.

Som 2-årig endte Ib Katznelson i tyske koncentrationslejre sammen med sin familie. De blev anholdt af tyskerne den aften, de skulle have været sejlet i sikkerhed i Sverige. Ib Katznelson har i sin bog skrevet om familiens overlevelser i to koncentrationslejre - en mørk og brutal tid. Familien blev hentet hjem i "De Hvide Busser". Bogen danner grundlag for foredraget.

Ib Katznelson og hans familie flyttede til Hvidovre i 1953. Ib boede i Hvidovre i godt 15 år.

Max. deltager antal: 70
Tilmelding nødvendig.
Gratis for medlemmer
Ikke-medlemmer: 25,- kr
Servering 20 kr

Besøg Strandmarkskirken

Torsdag d. 11. 2. 2021 - kl 14:00 -16:00
Strandmarkskirken
Strandmarksvej 38, 2650 Hvidovre
Mødested i kirken

Besøget i Strandmarkskirken er et led i besøgene i Hvidovres kirker og forskellige trossamfund.

En af Kirkens præster og Kirkeværgen vil fortælle om sognet og kirkens historie, samt om det menighedsliv der er knyttet til kirken.

Max. deltager antal: 40
Tilmelding nødvendig
Gratis for medlemmer
Ikke medlemmer 25 kr
Servering 20 kr

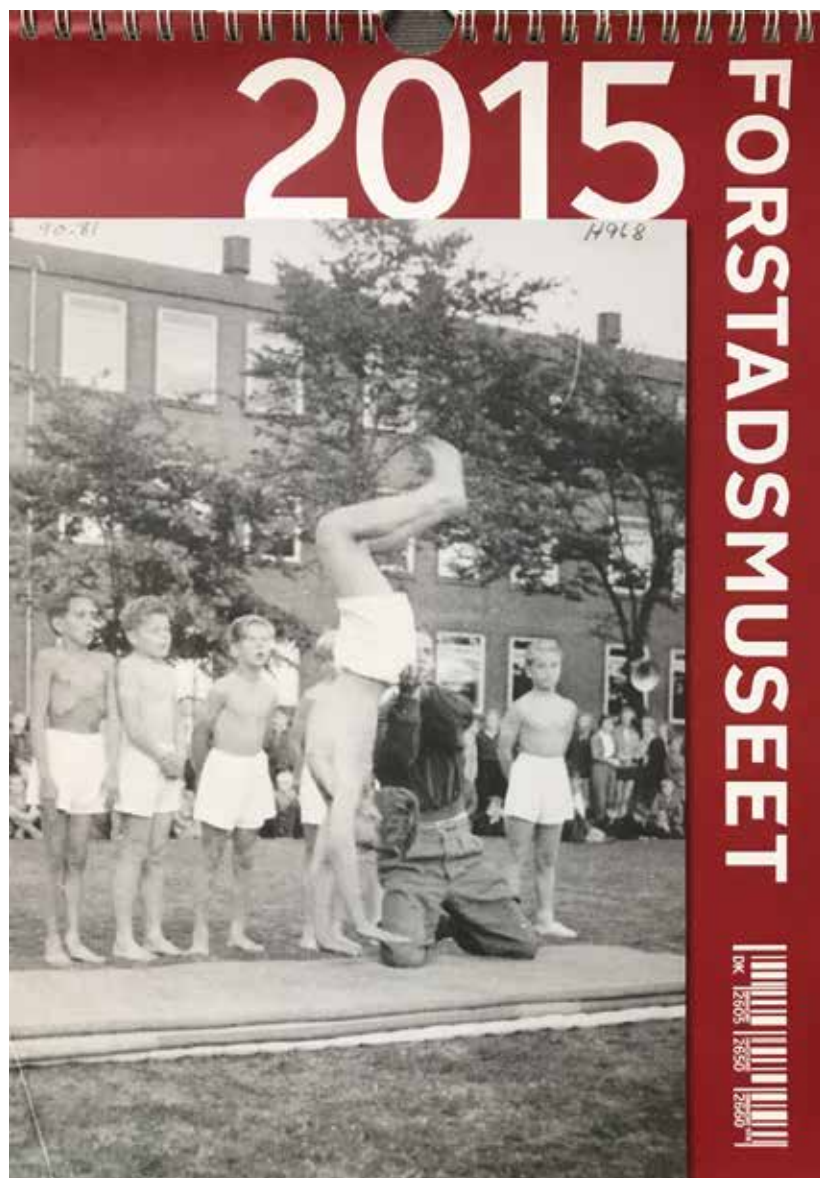
Der har været nogen usikkerhed om hvordan der kan meldes afbud til et arrangement man har tilmeldt sig.

AFBUD

Kort tid efter at du har tilmeldt dig, modtager du en bekræftelsesmail hvori der er et link, som du skal bruge hvis du bliver nødt til at melde afbud. **DERFOR:** Gem mailen

Det er i øvrigt vigtigt at du husker at melde afbud, så pladsen bliver ledig til at en anden kan tilmelde sig

Bagsiden...

Så er den her igen. Et år er gået, og Hvidovres lokalhistoriske kalender for 2021 er udgivet for sjette gang. Vi bringer her forsiden af den første af kalenderne for at minde om, at de billeder vi bringer i kalendersammenhæng holder længere end det år, kalenderen varer.

I år har Lokalhistorisk Selskab og Forstads-museet valgt at bruge billeder fra den dygtige amatørfotograf, Aron Engelhardt, der boede og fotograferede i Hvidovre i årtier. Billederne, vi har valgt til kalenderen er alle fra 1950'erne og 1960'erne.

Årets kalender kan være den gode anledning til selv at gå i gemmerne og se, hvilke gode motiver vi har fra vores lokale fortid. Forstads-museets billedsamling er afhængig af, at flest muligt bidrager med deres billeder og historier, og museet scanner billederne og leverer dem retur med tak.

Anders Aalund Og Poul Sverrild

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet	3
Hundredmandsforeningen	4
Sommerliv	6
Det er en kold tid	8
Hvidovre 1981 - som beskrevet i Hvidovre Avis.....	12
Syndikatlistløjtnanten.....	16
De første hjemmesygeplejersker i Hvidovre	20
Tørvegravning i Hvidovre.....	23
Ny inspektør på Forstads museet.....	25
Den store brand på Bredegård - og andre sager	26
Badeliv.....	32
Arrangementer	34
Bagsiden.....	36

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	annelpoul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MobilePay nr.: 94672 eller Jyske Bank: 5025 1028523

Forstads museet:

Alarmpladsen 1, Avedørelejren,
2650 Hvidovre

Tlf.: 3649 0030

E-mail: forstads museet@forstads museet.dk
www.forstads museet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

LaserTryk

Trykt i 750 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Hvidovregade 1941/42

Bladet nr 2 2021:

DeadlineUge 14

Omdeles fra: ..Uge 20

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Kære Medlem / Læser

Jeg håber du er kommet godt ind i det nye år. Et år der gerne skulle indeholde afslutningen på alle de genvordigheder, vi har oplevet i det forgangne år forårsaget af covid-19 virussen.

Virussen har betydet et voldsomt afbræk i Selskabets aktiviteter. Hvor vi normalt har omkring to arrangementer om måneden, har vi siden sidste generalforsamling i marts 2020 kun afholdt 4 arrangementer, hvilket jeg ved, at arrangementsudvalget gerne havde set meget anderledes. Det store antal aflysninger taler sit tydelige sprog.

2021 er desværre også begyndt med aflysninger af arrangementer, nu må det da snart holde op.

En velbesøgt udstilling om forretninger i Hvidovre Syd blev det også til. Her fik vi en del nye medlemmer og også en del rettelser og tilføjelse til listen over forretninger, tusind tak for det.

Bestyrelsen har ikke set hinanden i meget lang tid. På trods af dette er bestyrelsen ved at lægge sidste hånd på et revideret sæt vedtægter, men derom i indkaldelsen til generalforsamlingen, der i år er udskudt til den 25. august i Kometen.

Du kan på egen hånd blive vældig godt orienteret om lokalhistoriske emner ved læsning af selskabets blade som du finder via www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk/medlemsblade/. Dette er stærkt anbefalelsesværdigt.

Kassereren har også udarbejdet et punktligt regnskab for 2020, hvoraf det blandt andet fremgår, at vi mistede 59 medlemmer men til gengæld fik 67 nye medlemmer, altså en tilvækst på 8 så vi ved udgangen af 2020 havde 683 medlemmer. Dette er rigtig flot, men jeg er sikker på, at tallet havde været langt større, hvis vi havde afholdt alle de planlagte arrangementer.

Selskabet mangler stadig at modtage kontingentindbetaling fra ca. 40 % af medlemmerne. Det skulle vi gerne have på plads snarest. Lidt ros skal der også til omkring dette emne. Langt flere end tidligere har betalt kontingent inden årsskiftet.

Vedrørende kontingentindbetaling kunne en løsning være, at du simpelt hen laver en automatisk betaling den 1/1 i din netbank. Dette kan lade sig gøre i alle banker.

På dette sted er der tidligere efterlyst flere bidragsydere til bladet. Denne efterlysning er nødt til at blive gentaget, da det bliver sværere og sværere at ”fylde” bladet op.

Lad os nu håbe, at foråret og vaccinationerne gør sit til, at hverdagen kan blive normal igen, så vi atter kan mødes regelmæssigt i selskabet.

Med venlig hilsen

Anders Aalund

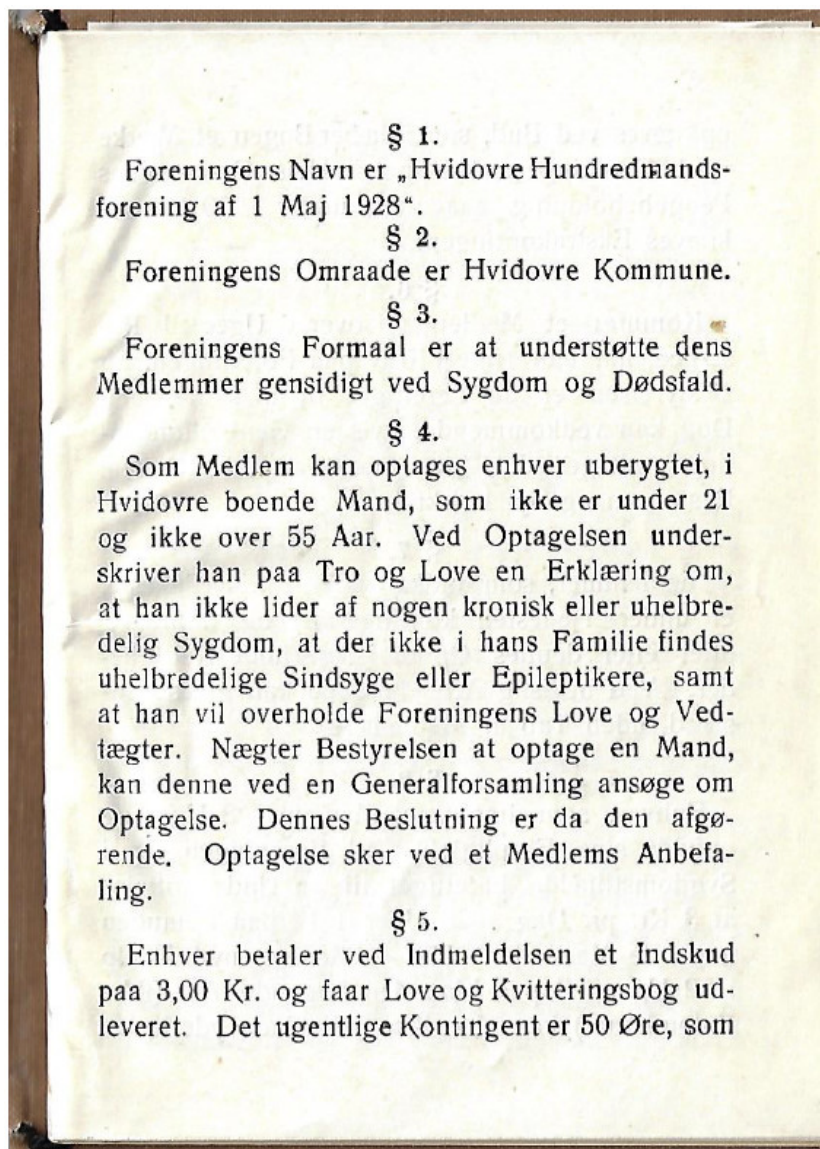
Hvidovre Hundredmandsforening af Maj 1928.

§ 12. "Kønssygdomme og Sygdomme, der paadrages ved Drukkenskab eller Slagsmål, samt saadanne Sygdomme, hvor det offentlige tiltræder, er Foreningen uvedkommen. Dog erholdes Begravelseshjælp."

Denne kuriøse paragraf står at læse i vedtægterne for Hvidovre Hundredmandsforening af Maj 1928. Foreningen har indtil nu været upåagtet for offentligheden. Selv Forstadsmuseet har ikke haft kendskab til den.

Jeg fandt min farfars medlemsbog i min farmors efterladte gemmer. Min farfar hed Carl Louis Henriksen, og han var medlem nr. 1. Han har altså højst sandsynligt været med til at stifte foreningen. En spændende opdagelse.

I tiden først i 1900-tallet etableredes flere Hundredmandsforeninger, bl.a. i København. På Arbejdermuseet kan man studere lignende foreninger fra blikkenslagere, tømrere, bryggeriarbejdere mm. Foreningerne havde til formål gensidigt at forsikre medlemmerne af foreningen. Ved optagelse betalte et medlem 3 kr. til kassereren, og det ugentlige kontingent var på 50 øre. Ved dokumenteret sygdom kunne et medlem modtage 3 kr. pr. dag i op til næsten 3 år.

Dette må anses for at have givet en stor tryghed for den arbejdende befolkning. Der ydedes også begravelseshjælp.

Til sammenligning kan jeg fortælle, at en murerløn var på ca. 78 kr. om ugen i 1923.

I min farfars medlemsbog er der indsat 22

mærker á 50 øre. Så spørgsmålene melder sig: Hvad skete der derefter med foreningen? Hvorfor er der kun 22 ugers indbetaling? Hvem kunne evt. vide noget om dette?

Slutteligt vil jeg fortælle, at jeg er ved at lægge sidste hånd på en spændende roman om 2 par unge mennesker, der flytter væk

fra Den spanske syge og de uhumske boligforhold i København og vælger at starte et liv på pløjemarkerne i Hvidovre. Til stor modstand hos det daværende Venstre Sogneråd. Romanen foregår i årene 1914-1932 og udkommer under titlen ”De ville Hvidovre” i foråret 2021.

Hvidovre Fysioterapi og Rygskole

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel **36 49 38 38** • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Sommerliv

Poul Sverrild og Anders Aalund

En dag bliver det forår igen. En dag letter corona. En dag kan vi mødes igen. En dag bliver der igen plads til det gode liv i Hvidovre, som forstaden blev skabt til. Billederne her er fra familien Knudsens sommerliv på matriklen på Risbjerggårds Alle 12 i mellemkrigsårene. Billederne fortæller om, hvordan livet kunne være. Solen skinner, haven trækker, børnene nyder livet, og de unge piger læsser cyklerne og tager på badetur til Køge Bugt.

Fotos: Forstadsmuseet

Det er en kold tid

Af Hans Galst og Jens Frederik Jørgensen

Vintrene 1939-42 betegnedes som isvintre. De indre farvande frøs til, kulden var hård, og der faldt store mængder af sne. Hertil kom, at krigen gjorde det vanskeligt og dyrt at skaffe brændsel. Det blev en kold periode i de danske hjem.

Alle kommuner blev pålagt at nedsætte et brændselsudvalg, der skulle skaffe og fordele brændsel til de mindst bemidlede.

Vi har haft fornøjelsen at renskrive protokollen for ”Brændselsudvalget” for Hvidovre Kommune¹. Protokollen giver et interessant indblik i, hvorledes brændselsmanglen udvikler sig i Hvidovre. Protokollen fortæller om, hvorledes det brændsel, der kan skaffes, bliver af ringere og ringere brændværdi og kvalitet, ligesom man får et indblik i bestræbelserne på at skaffe det nødvendige brændsel. Protokollen vedrører perioderne 15. juli 1940 – 7. maj 1943 samt 2. december 1946 – 18. februar 1949.

Udvalget holdt sit første møde den 15. juli 1940. Sognerådsformanden² var udvalgets formand. I udvalget deltog tillige kommuneingeniør H. H. Sellebjerg-Andersen og sognerådets sekretær Ole Olsen / Arne Møller.

Tørvegravning i Bodal Mose under 2. verdenskrig. - Der var tale om stordrift på Bodal mose, så det var nødvendigt med tipvognstog i stedet for enkelte hestetrukne transportere. - Tørve-pladderet blev hentet op fra ”gravene” med kæmpe flytbare transportbånd, og mere end 50.000 godsvogne blev kørt væk med Sorø-Vedde banen.

Fra: Vestegnens tørvemoser - brændsel, levebrød og landskab, udgivet af Københavns amt 2001

Udvalget indkøbte brænde, uddelte indkøbstilladelser og administrerede rationeringskort til brændsel.

I 1940 fik man tilbudt stenkulsbriketter, men udvalget var ikke interesseret i tilbud-

det. Man mente vel, at det stadig var muligt at skaffe sig det nødvendige brændsel. Således købte man i december 1940 fra Straasø Plantage i Klosterhedens skovdistrikt en banevogn med 200 rummeter brænde, heraf en del bjergfyr opskåret meterlangt.

¹ Protokollen fra Brændselsudvalget er renskrevet af Hans Galst og korrekturlæst af Jens Frederik Jørgensen.

² Arn. Nielsen indtil sin død den 15.10.1942. Derefter Ludvig Rasmussen og efter krigen Ole Toft Sørensen.

I januar 1941 indgik man aftale om køb af 2 banevogne brænde hver 4. dag leveret til Vigerslev station.

En lokal vognmand fik opgaven med at transportere brændet til sin lagerplads, save og kløve det, inden det blev leveret i mindre partier til beboere i kommunen.

Allerede i begyndelsen af 1941 blev det sværere for Brændselsudvalget at skaffe regulært brænde. Nu fik man især tilbudt stød, fagot, klov og knuder ³ fra bøgetræ og forskelligt løvtræ. Kommunen begyndte også at indkøbe og videresælge tørv ⁴.

Brændselsmanglen i Danmark blev gradvis værre, og i februar 1941 blev alle kommuner opfordret til at iværksætte tørvproduktion, og egnede tørvemoser måtte ikke uden rimelig grund ligge ubenyttet hen. Kommunerne blev pålagt at sikre sig tilstrækkelige mængder af tørv til dækning af kommunens eget behov og til forsyning af kommunens mindstbemidlede borgere.

Brændselsudvalget svarede, at man ikke i Hvidovre havde nogen tørvemose, og man måtte derfor købe tørv hovedsagelig af klas-

se II, der indeholdt 45 % vand og aske.

I maj 1941 blev Brændselsudvalget gjort bekendt med, at der faktisk blev gravet tørv i Hvidovre.

I Protokollen for mødet den 5. maj 1941 står bl.a. følgende:

Fra Medlem af Parcellforeningen Risbjerggaard Villaby, forelaa en Skrivelse sendt til Landbrugsministeriets Tørvekontor, hvori paagældende oplyser, at Parcellforeningens Medlemmer sidste Aar gravede Tørv paa et Engareal ved Harrestrupaa, men at dette ikke i den forestaaende Tørvesæson lader sig gøre, da Københavns Kommune som Led i sin Beskæftigelsesplan skal indrette Park paa dette Sted. Parcellforeningen henstiller til Ministeriet, at der sikres Medlemmerne Ret til at udnytte dette Areal til Produktion af Tørv, saalænge de nuværende vanskelige Forhold m. H. t. Fremskaffelse af Brændsel foreligger.

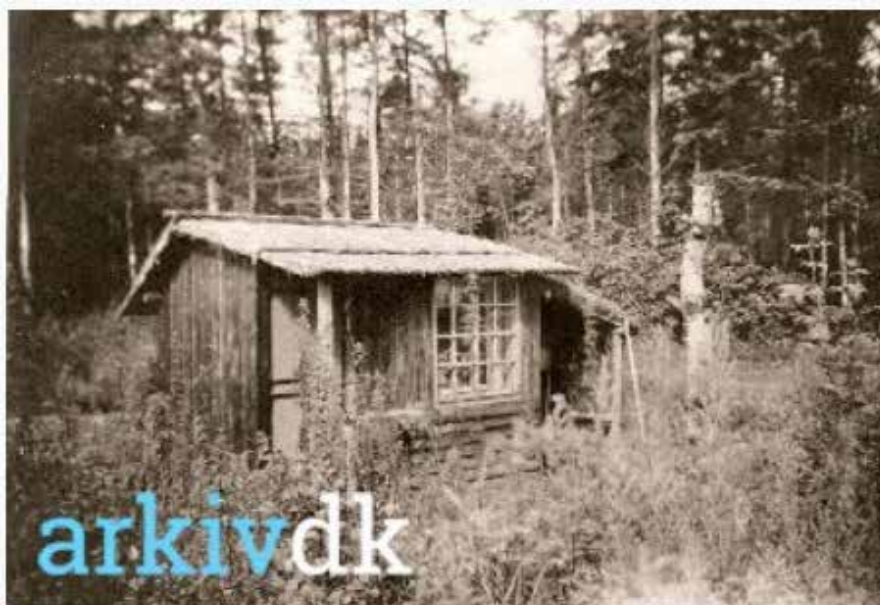
Det fremgaar af Skrivelsen, at C. 700 Familier sidste Aar skaffede sig en stor del af deres Vinterbrændsel paa denne Maade. Der har efter hvad der oplyses i Skrivelsen,

været rettet Henvendelse til Københavns Kommune om at udsætte Planen om Parkanlæg, men det længste, Kommunen vilde strække sig til, var at give Tilladelse til Tørvegravning paa Betingelse af, at der betales en Afgift paa 3 Kr. pr. m2 opgravet Overflade, at der til Sikkerhed for Betalingen stilles et Depositum paa Kr. 10000,- samt Garanti for at Arbejdet var afsluttet og Arealet ryddet, opfyldt og planeret inden 1. Juni 1941.

Brændselsudvalget vedtog at udtale, at Kommunen sidste Aar havde ladet foretage en Undersøgelse af Kvaliteten af den Tørv, der kunne produceres paa det nævnte Areal, og efter den konstaterende Analyse maatte Tørven nærmest betegnes som værdiløs. Man er dog vidende om, at der i ret stort Omfang har været produceret Tørv, og at adskillige Familier - dog langt fra 700, vel nærmest efter hvad man har faaet oplyst c 200 Familier - derigennem har faaet et Bidrag til deres Brændselsforbrug. Ved Henvendelse til Foreningens Formand har denne udtalt, at efter hans Opfattelse, er der flere Medlemmer, der er stemt for Parkanlæg end for Tørveproduktion.

³ Stød – træstub og rodstykke. Fagot - 60-100 cm lange, 10-15 cm tykke ukløvede stykker brænde. Klov – afkløvet stykke træ, hvor træstammen deler sig. Knude – udvækst på træstammen.

⁴ Tørv var almindelig brugt brændsel i områder med moser. Tørven blev skåret om foråret, sat i stakke for at tørre og kørt hjem om efteråret.

Tørvegravning i Bodal Mose under 2. verdenskrig. - Man kunne leje "hytter" for 3 kr. pr. sæson; men mange byggede selv interimistiske "huse". - Her er pædagog Esther Tornved Pallesens og hendes mands hyggelige lille "hus" på Bodal Mose, hvor de tilbragte flere somre. Hun passede børn i børnehaven på Bodal, som hun selv havde været med til at starte, og han arbejdede i tørven, hvor han tjente til studierne som læge.

Fra: Vestegnens tørvemoser - brændsel, levebrød og landskab, udgivet af Københavns amt 2001

Tørv blev opbevaret på en "læggeplads" i en tørvelade, der i 1942 blev opført på Vandværkspladsen (Bibliotekvej). Tørven blev herfra leveret ("afkastet") på "arbejdsføre beboeres bopæl, mens de portioner tørv, der blev bevilget til alders- og invaliderentenydere, skulle bæres ind".

Den tørv kommunen kunne købe, blev

tilsyneladende af stadig dårligere kvalitet. Der blev klaget over tørvenes størrelse og indholdet af smuld.

Endnu værre var det, når tørven indeholdt meget vand. Tørv leveret til Strandmarksskolen i oktober 1941 gav anledning til flere analyser. En analyse viste, at der var 63,3 % vand og aske i tørven. Leverandørens egen

undersøgelse viste 36,4 %. To nye analyser gav til resultat, at der var over 60 % vand og aske i tørven.

I 1942 omtales salg af savsmuld som brændsel. Alt brændbart kunne bruges.

I 1943 begynder der i Brændselsudvalgets protokol at dukke ansøgninger op om ekstra brændselsmærker. Disse ansøgninger nægtedes i alle tilfælde.

En sag drejer sig om, at en nabo har fået 5 brændselsmærker, selv om naboen kun har 3 beboelsesrum. En nærmere undersøgelse viser, at der er indrettet 2 værelser i kælderens til 2 store børn, og at der i det ene værelse var opsat en kakkelovn til opvarmning, og udvalget besluttede ikke at foretage yderligere i sagen.

I 1946 gav brændselsregnskabet regnskab anledning til kritik, da det udviste et underskud. En undersøgelse konkluderede, at der ikke havde været uregelmæssigheder, men at det var vanskeligt at opgøre beholdningerne rigtigt, og at en del tørv havde måttet omlades flere gange, fordi store mængder måtte oplagres på grund af befolkningens tilbageholdenhed med at sikre sig brændsel.

Opvarmning skete nu også på nye måder. I 1948-49 behandlede udvalget sager om tilladelse til køb af udenlandsk brændsel til

opvarmning. Tillige var der ansøgninger om at måtte varme op med petroleum. Endelig behandlede udvalget sager om tilladelse til køb af elektriske varmeovne, halvdelen af disse ansøgninger blev afslået.

I det sidste møde, der er refereret i protokollen ⁵, ønskede udvalget ikke at indkøbe mere tørv.

“Det var nu godt, Fatter, at vi fandt disse her Remedier ellers havde vi aldrig faaet ild i de raadne Tørv”

Blæksprutten 1941

”At tørv ikke var nemme at have med at gøre, har tegneren Herluf Jensenius illustreret så fint”
Fra Svikmøllen 1941

5 18.2.1949

Det hører med til historien om tørvegravning under krigen, at mange arbejdere var beskæftiget med arbejdet, og undgik derved at blive sendt på tvangsarbejde i Tyskland. I et interview har et medlem fortalt, at hendes far under krigen gravede tørv i Bodal Mose ved Stenlille. Arbejderne boede i 4-mands hytter. Hun var på ferie dernede hos faderen og var med til at vende og stakke tørv.

I interviewet fortælles også om, at der på vejen boede en kranfører, der lossede kul og koks inde ved Søndre Strand. Han foregøglede hendes mor, at man kunne samle nogle kul- og koksstykker op derinde. Derfor travede hun med sin mor derind med en kælk, og så var der kun kulstøv!

Hvidovre 1981 - som beskrevet i Hvidovre Avis

Af Jens Frederik Jørgensen

I det første nummer af Hvidovre Avis 1981 kunne avisen forudse, at Hvidovre i 1981 nærmest ville blive omdannet til en byggeplads med byggerier for en halv milliard kroner. Bøje Nielsen byggede center og elementfabrik på Avedøre Holme. Andre store

byggeopgaver ville være motorvej og tilhørende broer over Kalveboderne, rådhusudvidelse, Avedøre Idrætscenter, rørlægning af Hvidovregrøften og opførelse af beskyttede boliger ved Krogstenshave.

Bøje Nielsen gik igen i avisens artikler, hovedsagelig pga. hans forslag om at bygge en højbane/hængebane mellem en S-station og Center Syd på Avedøre Holme. Hovedstadsrådet endte med at sige nej til ideen om monorailbanen. Det skal også nævnes, at Bøje Nielsen i efteråret købte Stormlys gartneri i Avedøre.

Hvidovre Kommunalbestyrelse 1981 - Borgmester Inge Larsen
Foto: Forstadsmuseet.

Ved kommunalvalget den 7.11. vandt Socialdemokratiet 1 mandat ekstra og fik dermed flertal i kommunalbestyrelsen. Inge Larsen, der i august var fyldt 50 år, fik 6.277 personlige stemmer, næsten halvdelen af Socialdemokratiets samlede antal stemmer, og hun blev valgt til borgmester.

8.12. var der endnu et valg – folketingsvalg. Hvidovrekredsen gav valg til Ivar Nørsgaard, A, Flemming Jensen, C og Ole Henriksen F. Jørgen Kruse Rasmussen (CD) fik 9 stemmer for lidt til at blive valgt.

HIF vandt igen DM i fodbold. I sidste kamp i Ikast scorede Steen Hansen på fri-spark, og HIF vandt 1-0 og guld.

En 14 dage lang slagterikonflikt betød ifølge Hvidovre Avis den 29.4., at folk hamstrede kød som vanvittige. Svinekød var udsolgt i Hvidovre, mens okse- og kalvekød enkelte steder kunne fås ugen ud.

Borgmester Inger Larsen ønsker Sten Hansen tillykke med DM i fodbold
Foto: Forstadsmuseet.

Den 11 uger lange typografkonflikt betød, at Hvidovre Avis måtte udkomme i nød-udgave¹. Fra 11.2. var avisens 3. sektion begyndt at udkomme i magasinformat - HVIDOVRE MAGASINET.

Januar:

Helle Guldberg og Jan Hammergaard vandt DM i mixed double. Jan Hammergaard vandt også DM i herredouble sammen med Kenneth Larsen, Triton. Endelig

vandt den 16-årige Nettie Nielsen DM i damedouble sammen med Dorte Kjær, Greve.

En arbejdsgruppe peger på Avedøre Holme som den fornuftigste placering af et nyt stort kraftvarmeværk i hovedstadsregionen.

Februar:

Gartner Svend Knudsen fylder 50 år og hans hypermoderne gartneri på Rosmosegård har 25-års jubilæum. Pottekrysantemum, kendt som A.K.Chrys, er gartneriets hovedprodukt.

En af Danmarks førende beatgrupper, "Gnags", der har optrådt et utal af gange på Risbjerggård, spiller denne gang på scenen på Avedøre Statsskole.

Marts:

Brugen af trampoliner og trampetter² forbydes i skolernes idrætstimer indtil forskellige risici er vurderet, og der er udarbejdet sikkerhedsregler. Steen Garset, Hvidovre Trampolinklub mener, at trampoliner er ufarlige.

1) 27.3 – 10.6

2 Trampet var en videreudvikling af fortidens springbræt.

April:

Kunstværket Frihedens Port³ ved Friheden Station færdiggøres. Den 25 tons tunge gnejsblok sættes på plads på den 10x7 meter store betonport.

Forud for Kulturrådets 15-års jubilæumssæson udtaler formanden, Axel Helmersen, at kultur ikke skal være tandløs, men opfattes

som en livsform og en kamp mellem forskellige livsværdier og anskuelser.

NETTO holder sit indtog i Hvidovre i de lokaler, hvor Spurvegårdens Købmand og Spurvegården Kiosk har haft til huse.

Hvidovregaard 1914
Foto: Forstadsmuseet

Maj:

Forskellige aktiviteter i løbet af vinteren og foråret samt husstandsindsamling betyder, at Hvidovre afleverer en kvart million til Flygtning 81-indsamlingen.

En af Hvidovres ældste gårde, Hvidovre-gård, senest anvendt af "A.P. Radiotelefoner" hærger af en voldsom brand.

Fra 4. maj til 3. oktober er "Jette Jan" - Hvidovres lejrskoleskib på ture med Hvidovre-ungdom. Elever fra Gungehusskolen er med på togtet i maj til Norge.

Børnehjælpsdagen fejres i Hvidovre C.

Juni:

Dæmningskronen – toppen af diget på Avedøre Holme åbner for cykler.

Brødrene Vestergaard – trucks, maskin- og industriværktøj – har 40-års jubilæum.

3.-4.000 gæstede Torvedagen på Hvidovre Torv den 20.6. kl. 10-13.

³ Kunstværket er skabt af Hein Heinsen, Stig Brøgger og Mogens Møller.

Juli:

20-årige Dan Frost, Hvidovre Cykle Klub vinder DM i 4 km. individuelt forfølgelsesløb.

August:

Historiens tredje "Hvidovre Tour" blev også den største med deltagelse af 4.100 cyklende motionister.

September:

Jesper Klein – født og opvokset i Hvidovre – underholder i forbindelse med festarrangement til fordel for "Kræftens Bekæmpelse".

23. – og 24. 9. spiller en fransk teatergruppe stykket "Le Bal" i Medborgersalen i overværelse af Prins Henrik, Dronning Margrethe og Dronning Ingrid.

Oktober:

Med et righoldigt program fejrer Hvidovrebibliotekerne 50-års Jubilæum den 1.10.

Børge Wandorf fejrer 25 års-jubilæum som indehaver af herretøjsbutikker i Hvidovre – Hvidovrevej 340 og i Frihedens Butikcenter.

Hvidovregitteret (1960)
Foto: Forstads museet

November:

1. november indvies de seneste mange års mest omdiskuterede anlægsprojekt i kommunen – udvidelsen af Brostykkevej med cykelstier.

December:

1. december er det 25 år siden, at Hvidovregitteret blev opstillet rundt om Hvidovre Torv. Gitteret er udført af kunstsmedemester Poul S. Hansen – "Samson"-smedje på Landlystvej.

11. december er det 50 år siden Søren Sørensen etablerede cykelværksted. Sønnen John Sørensen har været med i over 40 år.⁴

I midten af december kom der kraftigt snefald og frost. Da en lille traktor fra kommunens gartnerafdeling skulle feje sne væk fra isen på Rebæk Sø, så søen kunne åbnes for skøjteløb, bristede isen. Traktorføreren, David Stefanski redede sig uskadt på det tørre igen, og Falck bjergede med stort besvær den forulykkede traktor.

⁴ Hvidovre Cykleimport – kaldet Cykel Sørensen havde forretning Hvidovrevej 346, hvor der i dag ligger en ALDI.

Syndikatistløjtnanten

Af Jens Frederik Jørgensen

I 2015 modtog Lokahistorisk Arkiv for Thisted Kommune fra Erik Bo Bruhn¹ det arkivmateriale my, som hans morforældre Bertel og Frida Budtz Müller ved deres død

havde efterladt i Rytterskolen, hvor de boede fra 1938 til deres død i henholdsvis 1946 og 1978.

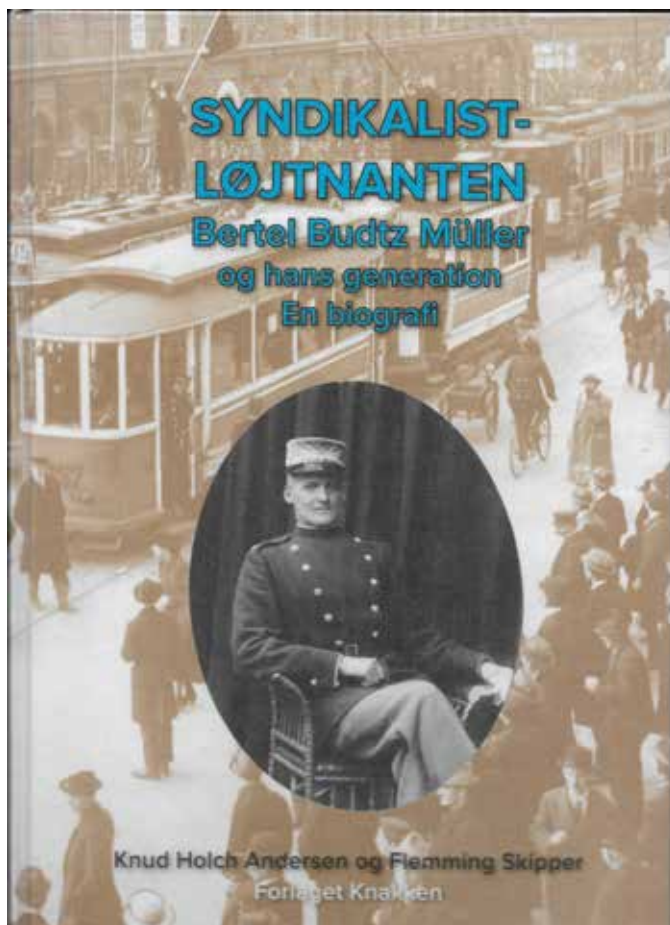
Materialet har været en væsentlig forudsætning for den biografi, som Knud Holch Andersen og Flemming Skipper udgav i 2018: "SYNDIKALISTLØJTNANTEN, Bertel Budtz Müller og hans generation".

Biografien er meget interessant for os i Hvidovre, da den rummer nyt lokalhistorisk stof om ægteparret Budtz Müller og deres datter Ingeborg.

Bogen beskriver Bertel Budtz Müllers (BBM) liv sat ind i den ramme, som prægede samfunds- og kulturdebatten i BBMs levetid, en debat han var rundet af og i hele sit liv var optaget af.

Bogen er rigt illustreret med fotos, med malerier og tegninger skabt af de kunstnere, som BBM arbejdede sammen med. Bogen rummer citater fra tidens toneangivende forfattere og debattører. Tillige findes der i bogen en oversigt over alle de værker BBM har udgivet, iscenesat eller fået opført. Bogen bliver herved også til et kulturhistorisk værk om Danmark i perioden 1917-46.

BBM var i mange henseende en farverig person i et mangfoldigt kor af kunstnere. BBM huskes især som en aktiv debattør, dramatiker, forlægger, tidsskriftsredaktør, teaterdirektør. Hans forfattervirksomhed

¹ Søn af Ingeborg Budtz Müller. Bortadopteret og først genforenet med moren i 1999. Ingeborg døde i april 2009.

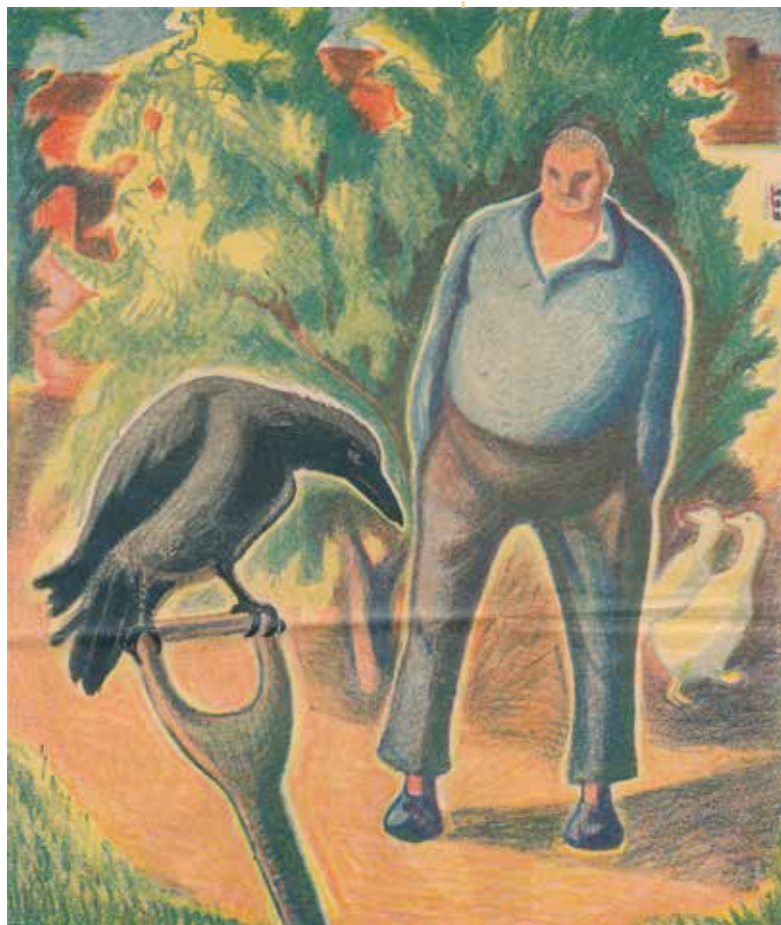
udgør nok den mindste del af historien om ham og hans liv.

BBM træder ind i samfundsdebatten i 1917 som 27-årig. Han var på det tidspunkt sekondløjtnant i Sikringsstyrken. Her så han til, mens 1. verdenskrig rasede, og han så revolution og kaos bryde ud ved krigens slutning. Han blev en lidenskabelig forkæmper for politisk og kulturel fornyelse af samfundet.

Startskuddet kom, da han i 1918 skrev en artikel i Syndikalisternes dagblad om krigens rædsler og behovet for revolution – ”kamp på liv og død”. Dette førte til, at han blev afskediget fra hæren. Deraf bogens titel: ”SYNDIKALISTLØJTNANTEN”.

Indtil da havde han været præget af sin opvækst og uddannelse. Faren var stadsdyrlæge i Thisted og den ”sidste Estrup’er i Thisted”. Moren var en virksom kvinde blandt de konservative i lokalsamfundet – med ”ild i hjerte og renhed i tanke”. BMM blev uddannet som forstkandidat og hans glæde ved skoven, dyrelivet og det grønne skinnede igennem i hele hans senere forfatterskab.

Hans revolutionære tankegang blev i løbet af 1920erne skiftet ud med et kulturelt og politisk oprør under Socialdemokratiets faner.

Nobelt Fjerkræ. Tegning af Njal Knudsson i Berlingske Søndags Magasin 30.08.1942.

Den ældre Bertel i sit rette element i baggrunden skimtes Rytterskolen. Er livet igennem en naturskaber og på fortrolig fod med de dyr, der omgiver ham.

Illustration udlånt fra Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

Han tog i 1925 initiativ til, at arbejderbevægelsen fik sit eget teater - Arbejdernes Teater, hvor han som direktør fik utrættelig hjælp og støtte af sin hustru, Frida, der var skuespillerinde, og spillede mange roller og ledede prøverne. I 1928 forlod BBM skuffet teatret, da han ikke fik den nødvendige økonomiske støtte til teatret fra arbejderbevægelsen.

Et voldsomt engagement og temperament prægede ham, og det betød ofte, at han kun i en kortere periode var optaget af de opgaver, han gav sig i kast med.

Nedslidt flyttede BBM, samt Frida og datteren Ingeborg i 1929 til Det gule Hus i Hanstholm², hjem til sin elskede hjemstavn Thy, hvor et anderl og hønseri skaffede de nødvendige penge til en altid skrantende økonomi. Fest og selskabelighed deltog BBM gerne i.

BBM var en flittig skribent af artikler og fortællinger om Thys historie og om thyboernes liv. I de store avisers søndagstillæg og i ugeblade kunne man læse hans fortællinger. I 1940 blev - på mange opfordringer - de første 2 af 3 bind med Thybohistorier udgivet i en såkaldt "folkeudgave". Thybohistorierne er det, der gjorde BBM bredest

Det blev om BBM sagt, at han var "et hoved højere end en gardere og fyldte for tre gardere i bredden". Bertel engagerer sig fra efteråret 1941 i udviklingen af Thyboforeningen, som han er medstifter af og formand for til sommeren 1943.

Foto udlånt fra Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune.

² Se artikel i medlemsblad nr.1 – 2013 s. 4-10: "Farverig Thybo i Hvidovre".

Mindeplade over Bertel Budtz Müller på
Hvidovre Kirkegård
Foto: Jørgen Snedled

kendt og husket i befolkningen. Læsere landet over blev opmærksomme på, at der var noget, der hed Thy – og thyboer.

I 1938 flyttede BBM, Frida og Ingeborg ind i Rytterskolen. Biografien rummer meget interessant stof fra den periode. Den del af biografien gengives i bladet i et af de førstkomende numre.

BBM dør i 1946. I nekrologerne siges der blandt andet, at han brændte sit lys i begge ender og brugte sig selv op i en alt for tidlig alder – 55 år. Han var i såvel bogstavelig som overført betydning ”et hoved højere end alt folket, en mand af bredde og vægt”. BBM blev begravet på Hvidovre Kirkegård, hvor der i 1948 blev opsat en mindetavle med et reliefportræt af BBM tillige med et motto, der sammenfatter BBMs

holdninger livet igennem: ”De fattige har altid ret”.

Det blev om BBM sagt, at han var ”et hoved højere end en garder og fyldte for tre gardere i bredden”.

Bertel engagerer sig fra efteråret 1941 i udviklingen af Thyboforeningen, som han er medstifter af og formand for til sommeren 1943.

Tak til biografiens to forfattere for det store arbejde, der er gjort for at få fortalt BBMs liv i et samlet værk. Velskrevet, flot illustreret, interessant dansk kulturhistorie.

Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune tilbyder HLSs medlemmer at købe ”SYNDIKALISTLØJTNANTEN” med 30% rabat.

Rabatpris og forsendelse i alt kr. 223,75. - Bogen bestilles på www.knakken.dk

Ved bestilling anføres rabatkuponkode: HLS.

De første hjemmesygeplejersker i Hvidovre

Af Karen Johansen

I november 2018 havde vi et arrangement der hed ” Kvinder i Hvidovre ” hvor tidligere Museumschef på Forstadsmuseet, Anja Olsen og undertegnede Karen Johansen, tidligere sundhedsplejerske i Hvidovre Kommune, fortalte om nogen af Hvidovres kvinder, referat herfra kan læses i blad nr. 1 i 2019.

I blad nr. 3 2020 uddybede jeg historien om Hvidovres første jordemoder, og her vil jeg fortælle lidt mere om de første hjemmesygeplejersker.

De første Sygeplejeforeninger blev oprettet i 1883, og fik statsstøtte fra start. Først 40 år efter i 1922 fik Hvidovre sin Sygeplejeforening, på dette tidspunkt var der 886 foreninger med 923 ansatte sygeplejersker i landet. Årsagen til at der gik så mange år, kan være mange, måske har nabohjælpen været god. Hvidovre var godt dækket ind af praktiserende læger, og med Hvidovres beliggenhed nær København var der let adgang til gratis hospitalsophold, når man var medlem af en sygekasse.

En Sygeplejeforening dengang, var en forening der blev oprettet af en gruppe borgere, som med et betalende medlemskab havde ret til pleje og hjælp i bredeste forstand under sygdom i hjemmet af en sygeplejerske. Sygeplejeforeningen havde samarbejde med sygekassen.

Om Hvidovre Sygeplejeforening må man sige at bestyrelsen i 1922 var fremsynet ved at ansætte en sygeplejerske med 3 års uddannelse og medlemskab af Dansk Sygeplejeråd.

Med **Ella Sofie Rasmine Hansen** 38 år (Frk. Hansen) fik man en sygeplejerske der skulle have højere løn, end gennemsnittet der kun var 2-årigt uddannet, men også en

sygeplejerske, der ikke ville spille sin tid på husmoderopgaver, såsom storvask, julebagning, malkning af køer o. lign opgaver.

Gerningen som hjemmesygeplejerske var

et meget anstrengende og nedslidende arbejde, fra tidlig morgen til sen aften 7 dage om ugen, på cykel i al slags vejr, vejene var dårlige grusveje.

Lønnen var lille, fri bolig, cykel med bageholder til hendes taske, der indeholdt de mest nødvendige instrumenter og forbindelser. Efter 2 års ansættelse blev hun berettiget til pensionsopsparing, således at staten og Sygeplejeforeningen hver indbetalte 1/3, og hun selv den sidste 1/3 del.

Hvilke opgaver udførte hun så: Personlig pleje hos hjælpeløse syge og gamle, patienter med kroniske sygdomme, lammelser, daglig hygiejne, skifte tøj og made dem. Sørge for at tarmen var i orden, hertil havde hjemmesygeplejersken en irrigator med slange. Hun skulle forebygge liggesår, hertil havde hun hirse- og hakkelses puder til udlån.

Sårskiftning af skinnebenssår som kunne være 1-2 gange dagligt og vask af forbindelsesstoffer.

Tuberkulosepatienterne var en stor udfordring, der var mange, da folk ofte blev udskrevet fra hospital til pleje og pasning i hjemmet indtil de døde.

Morfinindsprøjtninger hos kræftpatienter, op til flere gange om dagen, og renholdelse

Foto: Inger-Marie Børgesen, tidl. museumsleder
Dansk Sygeplejehistorisk Museum

af sprøjter og kanyler. Varme omslag hos patienter med mavesmerter, som skulle skiftes flere gange om dagen.

Herudover øjendrypning, øreskylning, blæreskylning. Insulin blev muligt fra 1922, og blev så også en daglig opgave.

Barselskvinder fik besøg af hjemmesygeplejersken i den første tid efter fødslen og når kvinden var meget svækket, kunne der nemt følge opgaver med, mad til øvrige børn, og blevask, vi er i tiden før gummi-bukser.

Det var almindeligt at hjemmesygeplejersken blev tilkaldt – uanset tidspunkt på døgnet, når der var dødsfald. Hun skulle hjælpe med at vaske og iklæde den døde inden dødsstivheden indtrådte.

Hvidovre kommune voksede og der blev behov for en hjemmesygeplejerske mere, Frk. Hansen fik en kollega i 1932, **Thora Emilie Schaltz**, 31 år gammel, også en veluddannet sygeplejerske, der var medlem af Dansk Sygeplejeråd.

Frk. Hansen og Thora Schaltz delte kommunen mellem sig, de skulle afløse hinanden ved ferier, sygdom og den nu indførte faste fridag. Allerede i 1933 blev der ansat endnu en hjemmesygeplejerske **Jenny Pouline Bidstrup**. Det er lidt usædvanligt med 3 sygeplejersker, så måske er Frk. Hansen, der nu var 48 år blevet syg, måske tuberkulose hvilket ikke var usædvanligt. Vi kunne også håbe på at hun var blevet gift, hvilket også var meget almindeligt, en husmor dør som hun har passet i mange måneder, enkemanden står tilbage med flere børn, og hjemmesygeplejersken bliver husfrue. Flere landkommuner klagede over de mistede deres sygeplejersker af den grund. Og enkemændene fik veluddannet koner, propre og ordentlige og ikke længere fødedygtige.

Thora Schaltz fik 2 værelser på Eriksminde, kommunen havde betalt husleje for et år, så det kunne være de lokaler som sygekassen fraflyttede i 1931. Der var ikke indlagt lys, vand, eller varme, lokum og vandpumpe var i gården. Thora fik 2 petroleumslamper af Frk. Hansen; hun var glad for sin bolig.

Sygepl. Jenny Bidstrup

Opgaverne var som beskrevet ovenfor, og forholdene dårlige, Thora fortæller at hun skulle til en syg kvinde, men vejene og markerne var oversvømmet, så bondemanden måtte bære hende over til huset. Med årene kom der flere opgaver til, lusekæmning på Hvidovres skoler, og da penicillinet kom, under krigen, blev det også en opgave der fyldte godt for hjemmesygeplejerskerne,

opgaver som de praktiserende læger ordinerede skulle udføres.

Den 23. juni 1919 åbnede Frelsens Hær mødre hjemmet Catherine Booth – Kolonien, på grunden hvor Svendebjerggård havde ligget. I 1925 blev det udvidet med spæd-og børnehjem. Det var en del af Thoras distrikt, og hun kom jævnligt i huset, og har udtalt at hun var berørt over at se børn på børnehjem.

I 1937 kom der lov om at hjemmesygeplejersker måtte gifte sig. Vi har en opgørelse fra 1944 der fortæller at 171 sygeplejersker var gift, heraf boede de 114 i København.

Thora fandt også kærligheden, blev gift d. 9. oktober i 1943 i Hvidovre kirke, vielsen trak ud, grundet luftalarm. Måske har de følt sig for gamle til at få børn, eller også kom der ingen. Men den 10. januar 1947 adopterede de Bent, fra Frelsens Hærs børnehjem, han var på det tidspunkt 6 år.

Bent fortæller at han hurtigt blev en del af familien og hjemmesygeplejen, Thora havde fortsat opgaver om aftenen og ofte kørte familien ud på motorcyklen for at Thora kunne give Penicillin, skifte en forbindelse

eller skylle en barselskvinde, og så hjem til aftensmaden. Thora i sidevognen og Bent på bagsædet. Om morgenen var husets køkken forbudt område for ham, for så holdt Thora sygeplejeklinik, patienter kom og fik insulin inden de tog videre på arbejde.

I 1958 blev hjemmesygeplejevirkomhed et kommunalt ansvar.

Thora arbejde 30 år i kommunen, og sluttede i 1962. Hun blev 97 år. Hun har efter ophør med arbejdet, på et møde i Hvidovre Medborgersal fortalt om sit arbejdsliv. (CD findes på Forstadsmuseet)

Bent bor stadig i sit barndomshjem, og fortæller gerne om sin mor Thora Schaltz Christiansen.

Tak til Bent Christiansen og Aja Høy-Nielsen sygepl. Pens. Skoleleder

Foto af de 3 sygeplejersker er fra bogen:- Hjemmesygeplejen. Historisk og Biografisk Haandbog, Centralforeningen af Hjemmesygeplejevirkomheder i Danmark, København 1934 af Julius Voltelen

Tørvegravning i Hvidovre

Fra: Glimt af livet i Hvidovre - 1925 - 1940 (Pædagogisk Central)

TØRVEGRAVNING

Helmer Rasmussen
fortæller om tørvegravning.

Helmer Rasmussen
Født i 1921 i København - Kom til Hvidovre i 1929

Nede i Vigerslev parken ved Sygekassevej for enden af Greve Allé gravede vi tørv.

Der var faktisk mange, der benyttede sig af at grave tørv, og på et tidspunkt var hele engen opgravet. Når man graver tørv, fjerner man først mulden med en spade, hvorefter tørvten er lige til at grave op.

Man kan bruge tørvten på to måder. Man kan ælte den, og så kan man skære den ud i fast form. Når man ælter den, kommer man den op i en bakke og står så og træder

i den for at få det mere fast. Hvis man skar tørvten ud, så brugte man et stykke værktøj. Vi gjorde det, at vi fik lavet værktøj til dette formål. Så skar vi dem ud i forme på størrelse med en mursten. Derefter blev de lagt op på jorden, så de kunne tørre.

Når de så var tørre, var de lige til at putte ind i komfuret, kakkelovnen eller hvad, man nu havde. Det bedste var jo, hvis de var æltede. For var de skåret ud, så var de lidt mere luftige, og så brændte de hurtigere.

Det var ikke et stykke kommunen havde stillet til rådighed. Det var grundejerforeningen, der administrerede området.

I 1940 da krigen kom hertil, kneb det jo med at skaffe brænde. Så man fandt ud af, at man kunne grave tørv. Det var der mange grundejere der gjorde, men kun de borgere der hørte til Risbjerggård Villaby. Så gav man et vist symbolsk beløb pr. kvadratmeter for at få lov til at grave efter tørv.

TØRV SOM BRÆNDELSE

Egon Petersen
fortæller her om tørvegravning.

Egon Petersen
Født i 1911 i København - Kom til Hvidovre i 1923

Vi brugte for det meste tørv som brændsel, men hvis min far havde fået noget kul eller nogle brædder et sted, så brugte vi det.

Tørvten havde min far gravet op nede i Vigerslev parken ved Harrestrup å. Det tilhørte godt nok kommunen, men de sagde ikke noget til, at man gravede dernede. Jeg tror slet ikke, at de havde tanker for det,

Der var flere, der gravede efter tørv. Og når åen var gået over bredderne, var der blevet meget fugtigt, og derved blev der

dannet tørv. Nu er den jo kantet med fliser og beton, men dengang var den helt åben. Der var mange blomster og siv dernede, og det så meget flot ud. De slæbte tørv hjem på trillebøre, og min far stablede den ude i gården, så den kunne tørre. Det var et ret stort stykke, de gravede fra. Det gik fra

Sygekassevejen og helt op til Flaskekroen og så et godt stykke ned mod Rødovre.

De enkelte tørvestykker var ca. 30 cm lange, 20 cm brede og 10 cm høje, og så kunne de nemt puttes i kakkellovnen.

Jeg har også selv gravet efter tørv dernede, da jeg blev voksen. Da min kone og jeg blev gift i 1939, kneb det jo med at få brændsel.

Cafe Hjertetræet

Der er takeaway så længe de nuværende restriktioner gælder. - Der er åbent dagligt fra 10-14.

Menuplan for februar:

Mandag	1	Kylling i karry a la Roxana med masser af grønsager og nudler
Tirsdag	2	Cafe Hjertetræets populære biksemad med spejlæg
Onsdag	3	Stegt flæsk med kartofler & persillesovs
Torsdag	4	Osso Buco med kartoffelmos, sovs og porrer
Fredag	5	Dejlig Brunch 75 kr. eller frisksmurt smørrebrød
Mandag	8	Koteletter i fad lagt i krydret tomatsovs med ris
Tirsdag	9	Fiskefrikadeller med kartofler og persillesovs
Onsdag	10	Hønsesuppe med kartofler og masser af Grøntsager, mel-/kødboller
Torsdag	11	Ovnstegt kylling med kartofler, sovs og agurkesalat
Fredag	12	Dejlig æbleflæsk med rugbrød
Mandag	15	Fisk og chips med remoulade og citron

Tirsdag	16	Krebinetter med kartofler, stuvet grøntsager og gulerødder
Onsdag	17	Stegt flæsk med kartofler & persillesovs
Torsdag	18	Ungarsk Gullach med hjemmelavet kartoffelmos
Fredag	19	Spaghetti Bolognese med salat og nybagt brød
Mandag	22	Pandestegt Laks med pasta og gorgonzolasovs
Tirsdag	23	Kåldolmer med gulerødder, kartofler og sovs
Onsdag	24	Kalvelever med bløde løg, kartofler, sovs og agurkesalat
Torsdag	25	Hakkebøf med bløde løg, kartofler, sovs og rødbeder
Fredag	26	Stjernesud med det hele

Ny inspektør på Forstadsmuseet

Af Bitten Larsen

Nogle steder har man set nok, når man har været der én gang. Andre steder har man lyst til gang på gang at vende tilbage til, fordi man aldrig bliver færdig med at udforske dem. Sådan har jeg det med Hvidovre og forstædernes kulturarv.

Mit navn er Bitten Larsen og jeg er ny inspektør på Forstadsmuseet. Jeg ved nu godt, hvad jeg går ind til, for i 2011-2013 havde jeg en række projektansættelser på museet. Derfor er det muligt, at vi har mødt hinanden før – enten ved byvandring som en

del af projektet ”Køge Bugt på Banen” eller ved Avedørelejrens 100-års jubilæum.

Jeg er uddannet historiker, og har siden jeg blev færdig, arbejdet på Odense Bys Museer og Museum Vestsjælland udover Forstadsmuseet. Gennem de sidste mange år har mit hovedfokus været, hvordan mennesket sætter spor i landskabet både i det åbne land og i form af byer og deres indhold. I Hvidovre kan det for eksempel være de store historier om, hvordan det gamle landbosamfund stadig er synligt i den moderne forstads strukturer, men også de mere nære om kolonialhandlen som lokalt mødested med alle de medfølgende fortællinger om køb af spejderhagl og deling af husmodertips.

Jeg ser frem til at samarbejde med Hvidovre Lokalhistoriske Selskab om Hvidovre Kommunes historie og er helt sikker på, at vi sammen kommer til at få glæde af hinandens arbejde.

Kulturmiljøbesigtigelser kræver varm påklædning.
Her er jeg på kanten af landsbyen Hallelev i mit tidligere virke.

Den store brand på Bredegård - og andre sager

Af Poul Sverrild

Sidst i 1890'erne nærmede proprietær Hagbard Brusch sig støvets år. Hans liv havde på mange måder udviklet sig forbilledligt fra barndommen i det københavnske borgerskab og på landstedet på Frederiksberg. At være 2.-generationsindvandrer fra den tyske kulturkreds i det københavnske borgerskab var i første halvdel af det 19. århundrede ikke så ringe.

Han havde taget den juridiske embedseksamen på Københavns Universitet og efterfølgende fået en landbrugsuddannelse. Han havde været indkaldt som soldat under treårskrigen, men kom ikke i kamp - hvilket måske var meget godt, idet hans kommentar til det var: Gud ved hvad det er godt for?

Efterfølgende købte hans far i 1850'erne gården Bredegård i Hvidovre til ham, så han var gårdejer i Hvidovre inden, han fyldte trediv. Nogle år senere - i 1861 - købte han nabogården Gammelgård, som han lagde til sine besiddelser. Herefter var han i årtier én af Hvidovres største jordbesiddere kun overgået af ejerne af Holmegård.

Selv om han var tilflytter og uden rødder i dansk landbrug, tog han aktivt del i det lokale liv. Han havde siddet i Hvidovre-Valby Sogneråd, var flittig kirkegænger og førte et aktivt socialt liv. Hans omgangskreds var

Luftfotografiet fra ca. 1927 viser, hvordan den genopbyggede Bredegård endnu lå med sin lange indkørsel mod Mellemdigsvej og med sin store endnu velbevarede have. Udstykningen af gården var i fuld gang med Phoenixhusene som det største enkeltprojekt. Det ses tydeligt, at udstykningerne fra Gammelgård var meget længere fremme med veltilplantede parceller.

Foto fra: Danmark set fra luften.

Hvor Bredegård lå tilbagetrukket midt blandt markerne, lå proprietærens anden gård, Gammelgård ud til Mellemdigsvej - nu Hvidovrevej. Man må tro, at proprietærfamilien flyttede herover, medens genopbygningen af Bredegård foregik.

Generalstabskort 1877, Geodatastyrelsen.

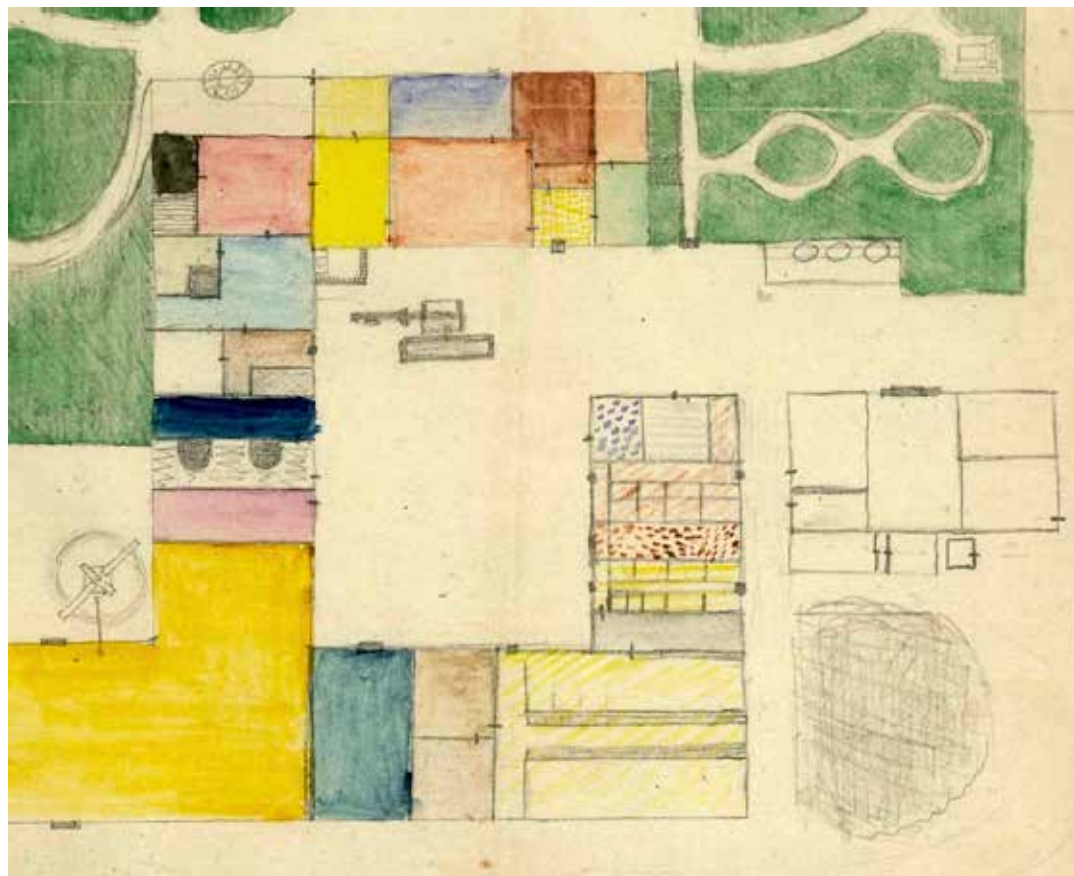
både lokal med gårdejere i Hvidovre og Avedøre og borgere i Valby og København, og han opsøgte kulturtilbud i København.

I sit ægteskab var han blevet velsignet med en børneflokk, og fjernere familiemedlemmer besøgte hyppigt familien på Bredegård. Ejendommen var i god drift i århundredets sidste årtier, som var så gode for dansk landbrug, så Hagbard Brusich kunne fortrøstningsfuldt se sin alderdom i øjnene.

Hans dagbøger fra 1870'erne giver et fantastisk omend lapidarisk billede af livet på en stor gård i nærheden af hovedstaden. Det er blevet beskrevet i en artikel i nærværende blad (nr. 1. 2005). Men her er vi ti år efter afslutningen af den sidste af de dagbøger, vi kender, fra hans hånd. Han havde overdraget en del af driften til sin søn Carl, der var blevet forvalter på ejendommen omkring 1890.

I vinteren 1897/98 kunne meteorologisk Institut den 16. januar 1898 levere en vejrmeddelelse, som fortalte om lav barometerstand over Nordskandinavien og meget højt tryk over Østtyskland. Der ville være overvejende frisk kuling fra sydvest og mildt og tåget vejr over Danmark. Alt i alt en udramatisk vintervejrsigt.

Men den friske kuling fra sydvest fik afgørende betydning, da en brand brød

Tegning over Bredegård, 1862. Stuehuset i det firlængede anlæg lå mod nord, hvor også haven lå og strakte sig op mod den senere Brostykkevej

ud omtrent kl. halv otte om aftenen. Det var afslutningen på en i øvrigt formentlig almindelig dag på gården. En af tjenestefolkene, Carl Christian Jespersen, var på det tidspunkt i færd med at hjælpe gårdens røgter med at fodre kalvene. Karl havde på

det tidspunkt tjent på Bredegård i omtrent halvandet år, og i forbindelse med branden på Bredegård viste det sig, at han havde en ubehagelig forhistorie.

I følge referat fra retssagen tjente Carl Christian Jespersen to år før, i sommeren 1896, hos en jordbruger, Carl Sørensen på Holbæk Mark, hvor han da havde tjent i næsten to år. Tjenestekarlen var da 17 år gammel.

Landmanden, Carl Sørensen var den 14. juli taget af sted fra gården sammen med sin hustru, så Carl Christian Jespersen var alene tilbage på den lille ejendom. Carl vidste, at bonden gemte penge af vejen i sit chatol, som stod i boligen, og han besluttede at stjæle nogle af pengene.

Da sommermørket begyndte at falde på efter klokken ti om aftenen skaffede han sig adgang til boligen, som husbonden havde låst af ved sin afrejse. Karl skaffede sig adgang til stuehuset gennem et vindue til bondens soveværelse, som vendte ind mod gårdspladsen. Han fandt en sten, som han knuste en rude med, så han kunne løfte den nederste af hasperne af - den øverste var ikke lukket.

Efter at være klatret ind gennem vinduet fortsatte Carl fra sovekammeret ind i stuen, hvor chatollet stod. Det var et cylinderchatol, som ikke var låst, så han skød klappen op, og ved hjælp af et stykke jern, han havde fundet i laden og taget med, brækkede han lågen foran det midterste rum i chatollet op. Bag lågen var flere små skuf-

fer, hvor Carl troede, at der var penge. Han vidste, at husbonden netop havde modtaget en større sum på 400 kr. og at de var blevet anbragt dér.

Men Carl Sørensen havde taget pengene med, da han forlod ejendommen, så udbyttet blev ikke det forventede.

Carl Christian Jespersen rodede chatollet igennem, men han fandt efter eget udsagn kun et mindre beløb, som i alt udgjorde 18 kr., og dem tog han med sig. Han forlod derefter stuen gennem hoveddøren ved hjælp af en nøgle, som han fandt på et bord i stuen. Han tog herefter sin egen cykel og kørte mod København, hvor han i den efterfølgende tid brugte det stjålne beløb.

Husbonden mente nu, at det stjålne beløb havde udgjort lidt over tyve kr. og beskyldte yderligere Carl Christian Jespersen for at have stjålet et lommeterklæde til 20 øre og et viskestykke til en krone, men det benægtede den anklagede efterfølgende.

Man kan gennem proprietær Hagbard Bruschs dagbøger fra 1880'erne danne sig et ret godt billede af, hvor vanskeligt det kunne være at skaffe godt tyende så tæt på København, og samtidig fornemmer man, at Bruschi kunne være en hård hund i forhold til sit tyende. Der var ofte tyende, der løb bort, og dagbogen fortæller også om

adskillige politianmeldelser mod tyendet - ligesom han også var udsat for strejke. Carl Christian Jespersen var efter sit ophold i København og uden at være dømt i den ovennævnte sag kommet i tjeneste på denne større ejendom i Hvidovre og udførte efter bedste evne sit arbejde her.

Bredegårds brand den 16. januar opstod vest for gården i et avnehus, der var opført i træ, og som var tækket med strå. I kraft af den vestlige vind spredte ilden sig hurtigt til gårdens øvrige bygninger, hvor den egentlige gård bestod af fire sammenbyggede stråtækte længer. Den eneste bygning, der overlevede var et vognskur øst for gården.

Da det var en stor gård, var der folk tilbage på ejendommen til at reagere på branden, så hele besætningen blev reddet, ligesom en del indbo. Det bemærkedes også, at fem stakke øst for gården blev reddet.

Der blev straks iværksat undersøgelser af branden, og Carl Christian Jespersen blev arresteret. Han afgav efterfølgende den forklaring, at han bare fik det indfald, at han ville sætte ild på gården. Så da han var færdig med at hjælpe røgteren med kalvene, gik han ind i karlekammeret, hvor han fandt en æske tændstikker på bordet, og derefter gik han gennem hestestalden, over gården og gennem laden ud til avnehuset. Her kom han ind gennem en åbning i den

ene væg, strøg en tændstik og fik ild i avnerne, som straks blussede op.

Da Carl havde set ilden blusse op, forlod han avnehuset og begav sig ind i gårdens borgestue. Her blev han, til der var blevet slået brandalarm, og derefter hjalp han til med at redde kreaturerne. Han var klar over, at hele gården ville brænde, da han satte ild til avnerne, idet vinden førte hen mod de andre bygninger. Da ildspåsettelsen skete inden sengetid, var der ingen fare for menneskeliv, ligesom der heller ikke var fare for, at ilden ville brede sig til andre ejendomme, da Bredegård lå tilbagetrukket på sine jorder med en lang indkørsel op til Mellemdigsvej (Hvidovrevej).

Landbrugsejendomme blev i årtier efter midten af 1800-tallet udsat for hyppige ildspåsettelser. Der kunne være mange årsager. Forsikringssvindler var én årsag, men vrede mellem tyendet og herskab forekom også ofte - og så var der sager som denne, hvor det drejede sig om tyende, der var udfordret mentalt.

I sagen med Carl Christian Jespersen blev der også rejst spørgsmål om hans tilregnelighed. Han var meget tunghør, og han tale var meget utydelig. Hans omgivelser beskrev ham som til tider underlig og sær og han havde let ved at blive fornærmet, hvorefter han blev stille og tavs, og endelig

havde han flere gange foretaget helt umotiverede handlinger. Men han oplevedes i øvrigt ikke dårligt begavet.

På baggrund af beskrivelserne, og fordi han fastholdt, at hans motiv for brandstiftelsen bare var 'et indfald' blev han underkastet lægelig undersøgelse. Fængselslægen professor de Fontenay kunne i marts måned - forud for retssagen - afgive en erklæring om ham.

Af erklæringen fremgik, at på grund af Carl Christian Jespersens tunghørhed, havde han ikke modtaget nogen grundig skoleundervisning, så hans kundskaber var meget ringe - så ringe, at han ikke var blevet konfirmeret. Hans tale var utydelig og delvis uforståelig, og han anvendte - ligesom børn - selvlavede meningsløse ord. Professor de Fontenay udtalte, at Carls åndelige evner ikke havde nået et alderssvarende udviklingsniveau, så han handlede som et barn uden at overveje følgerne eller indse det forkerte i handlingerne. Så konklusionen var, at han på trods af hverken at være 'idiot eller embecil' kunne anses som tilregnelig på niveau med 'voksne og sjælssunde personer'.

Retten kom noget i tvivl om Carl Christian Jespersens mentale tilstand, for under sagen havde arrestanten både erkendt det ulovlige og det strafbare i hans handling, men

dommeren ville nødig gå imod de lægelige autoriteter.

Så retten nåede frem til, at han for sine samlede kriminelle forhold skulle idømmes et års forbedringshusarbejde. Dertil kom, at han skulle udrede en erstatning til Bruschs to forsikringsselskaber på i alt ca. 17.000 kr.

I det der som følge heraf ville være at gå ud fra, at arrestanten kun kan ses at være i besiddelse af en mindre grad tilregnelighed, blev han for de ovennævnte af ham begåede lovovertrædelser ved Københavns Amts Søndre Birks Extrarets dom af 30. april dette år anset efter straffelovens paragraffer 281 og 229 nummer fire jævnfør paragraf 37 og begge paragraffer sammenholdt med paragraf 39 efter omstændighederne med straf af et års forbedringshusarbejde samt tilpligtet at udrede i erstatning til den almindelige Brandforsikring for Landbygninger 14.642 kr., til Ny danske Brandforsikringsselskab 9.596 kr. 83 øre og til forsikringsselskaber 'Danmark' 2.479 kr. 59 øre samt alle af sagen lovligt flydende omkostninger.

Det siger sig selv, at et menneske i Carl Christian Jespersens situation aldrig ville kunne komme i nærheden af at betale en så astronomisk sum.

Tilbage til Bredegård, som nu ikke længere eksisterede som bygningsmasse. Hagbard Bruschi kunne i første omgang ikke overskue at skulle begynde forfra med gården og satte efterfølgende ejendommen til salg uden bygninger, men med forsikringssummen som en del af salget. Ejendommen blev udbudt i avisen, men en handel blev det ikke til. Vi kender ikke til de præcise overvejelser, som førte til, at han fortsatte driften i nogle år endnu - frem til sin død i 1903.

Efter hans død videreførte først hans enke og siden hans søn, Carl, bedriften.

For lige at fortsætte lidt med Bredegård som gerningssted, var den nye gård og sønnen som ny ejer i 1906 udsat for en forbrydelse af en helt anden karakter. Proprietær Carl Bruschi var en lørdag aften i julen sammen med sin familie taget i byen, og knap var de væk, før der blev begået indbrud. Det viste sig, at en karl og en pige, der tidligere havde tjent på gården, var taget derud, og sammen med en karl, der nu tjente på gården, brød de ind i boligen i det aflåste stuehus.

Det gamle ord om, at når katten er ude spiller musene på bordet blev nu gjort til virkelighed. De tre bag indbruddet satte sig til at nyde, hvad huset kunne byde på. Der blev spist og drukket, og der blev både røget cigaretter og cigarer.

Grundejendom.

Ejendommen Bredegaard i Hvidovre Sogn, beliggende ca. $\frac{1}{2}$ Mil fra København, af Areal ca. 126 Tdr. Land, af Hartkorn ca. $15\frac{1}{2}$ Td., med Besætning og Inventarium er tilsalgs paa favorable Vilkaar, **saa- fremt Handel kan ske i Løbet af 14 Dage.** Ejendommen har i over 43 Aar været i den nuværende Ejer, Løjtnant Bruschi, Besiddelse og sælges kun fordi Ejeren nødig nu i sin høje Alder vil gjenopføre Gaardens Bygninger, som for kort Tid siden nedbrændte. Paa 1ste Prioritet indestaar 60,000 Kr. à 4 pCt. til Livrenteanstalten, paa 2den Prioritet kan formentlig forblive indestaaende 30,000 Kr. Kjøbesum 130,000 Kr. Brandskadeerstatningen, ca. 15,000 Kr., medfølger i Handelen.

Busch & Engelberg,
Overretssagfører, Sagfører,
Norregade 38, 2. Sal (Kl. 0-2).

Efter den totale nedbrænding af Bredegård havde proprietær Hagbard Bruschi ikke energi til at stå for genopbygning af gården. Men hans søn Carl, der senere overtog gården, havde mod på opgaven.

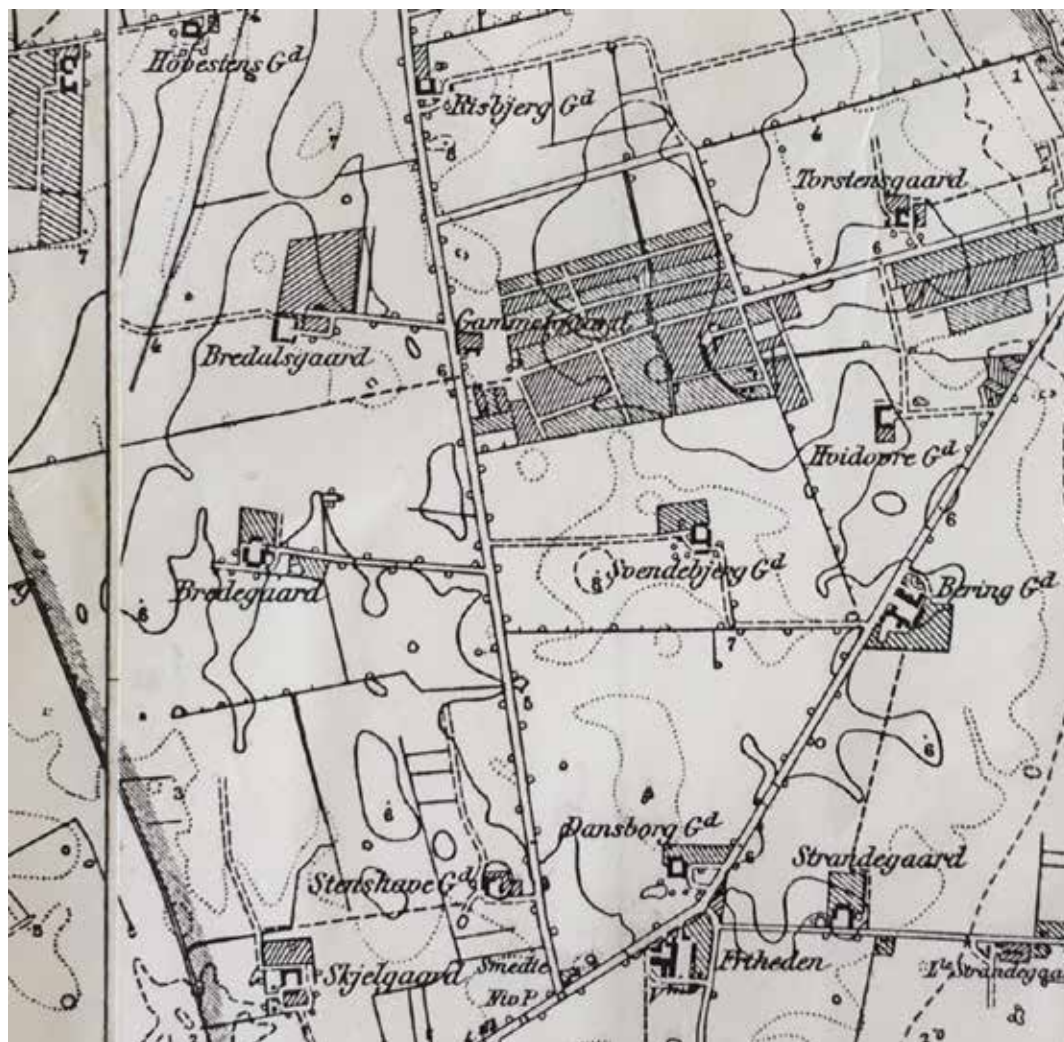
Avisannonce 1898

Da familien kom hjem og opdagede, hvad der var sket, blev det meldt til politiet, og de tre blev umiddelbart efter arresteret. Det luksuriøse måltid kom til at koste dem dyrt. Det blev takseret til henholdsvis 1 år og tre måneder til de tre anklagede. Det må for-

modes, at det var karlen på gården, der fik den lange straf. Efterfølgende blev straffen dog nedsat på grund af forbrydelsens 'ringe omfang'.

Endelig blev Bredegård udsat for et hønsetyveri i juli 1912. To yngre og i øvrigt hidtil ustraffede personer med bopæl i København var taget på tyvetogt til Hvidovre. Det var ikke indbrud i stuehuse, der var målet, men indtrængen i hønsehuse. Først forsøgte de sig på gården Eriksmind, der nogle år før var blevet købt af Trifoleummejeriets direktør I.G.Schmidt, der drev gården videre ved forpagter. Da de havde brudt døren til hønsehuset op, mødte de imidlertid en vagthund og lod sig jage væk. Så vandrede de de ca. to kilometer mod syd til Bredegård, hvor der tilsyneladende ikke var en vagthund. Her lykkedes det dem at stjæle ikke færre end 18 høns. Det varede ikke længe, inden det lykkedes Hvidovres landbetjent at opspore tyvene i København, hvor de blev anholdt. Det kostede dem otte måneders forbedringshusarbejde. Det var der dyre høns.

Da det skete, var Carl Brusck ved at være historie som proprietær i Hvidovre. Han havde allerede udstykket en del grund fra Gammelgård, og hans liv var i færd med at undergå dramatiske forandringer. Han blev skilt fra sin kone, og derefter emigrerede han til USA, hvor han igen forsøgte sig som landmand. Det var næppe den største succes, for omkring 1930 vendte han igen hjem til Danmark, hvor han levede resten af livet med bopæl i Vanløse.

På kortet ses de tidlige udstykninger fra Gammelgård fra lige efter 1908. På Bredegård er ingen parceller endnu stykket fra.

Kortudsnit fra ca. 1915. Geodatastyrelsen.

Badelivet betød meget i Hvidovres år som sommerland og de tidlige år som forstad. Badebroer og bådebroer rakte ud i Kalveboderne fra hver enkelt grundejerforening, og for enden af Lodsvej kom det store Hvidovre Søbad til i slutningen af 1920'erne. Det holdt kun i godt 10 år, men gav plads til svømmekonkurrencer, skolesvømning og almindelig badning. Her lagde rutebåden til på sejladserne fra Langebro til Greve Badehotel, her var restaurant og i det hele taget det liv, mange i dag savner ved Hvidovre Lystbådehavn.

Fotos og maleri:

Forstadsmuseet

- Tilmelding til arrangementer er nødvendig i de fleste tilfælde og foretages online på www.hls.nemtilmeld.dk. Tilmeldingen kræver en e-mailadresse - **har du ikke det, eller har du problemer med at tilmelde dig, kan du ringe til et bestyrelsesmedlem, der så vil hjælpe dig med tilmeldingen.**
- Deltagelse er i de fleste tilfælde gratis for medlemmer - ikke-medlemmer betaler 25 kr.
- Der er servering til alle foredragene for 20 kr.

Landbetjenten på Stenbroen

Dato: 14.04.2021

Tidspunkt: kl. 19.00 – 21.00

Mødested: Avedøre Bibliotek og Kulturhus,
Hovedstien 14, 2650 Hvidovre

I over 30 år har politimanden Rud Ellegaard færdes blandt prostituerede, stofmisbrugere, psykisk syge og plattenslagere på Vesterbro.

Alle har krav på en ordentlig betjening fra politiets side – også dem, de såkaldte pæne borgere kun har foragt tilovers for, har han i 2014 sagt i bogen ”Landbetjenten på stenbroen”. Samme år modtog han Danmarks store socialpris ”Tine Bryld-prisen” for sit arbejde med særlig udsatte skæbner.

Rud Ellegaard er vokset op i Avedøreområdet. Han vil i aftenens foredrag fortælle om sit arbejde og om sine minder fra barn- og ungdommen her.

Mødet er arrangeret af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i samarbejde med Avedøre

bibliotek og Kulturhus.

Max deltager antal: 80

Tilmelding nødvendig:

Betaling for medlemmer: Gratis

Betaling for ikke-medlemmer: Gratis

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk

Ivan Schjønning - oplevelser fra min tid i Hvidovre

Dato: 5.5.21

Tidspunkt: kl. 19.00 – ca. 21.00

Mødested: Kometen, Hvidovrevej 280,
2650 Hvidovre.

Ivan Schjønning var fra 1973 -81 medlem af kommunalbestyrelsen valgt for Danmarks Kommunistiske Parti.

I de sidste 4 år var han ”tungen på vægtskålen” i kommunalbestyrelsen, og med sin energi og humor opnåede han indflydelse på de beslutninger, der blev truffet.

Det kulturelle område stod Ivan Schjønning særligt nær.

Ivan Schjønning bor nu i Svaneke.

Max deltager antal: 100

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer.

Ikke-medlemmer 25 kr.

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen - jfj@tdcadsl.dk

Besøg på kommunens Materielgård

Dato: 19.5.21

Tidspunkt: kl. 15.30 – 17.30

Mødested: Hovedstensvej 21,
2650 Hvidovre

Ved besøget vil der blive fortalt om "Gårdens" historie fra 1953 til nu.

"Vej og Park" er året igennem en synlig virksomhed i kommunen i dens arbejde med at passe og pleje kommunens veje og parker samt

indsamle affald og bekæmpe rotter mv. Der vil være mulighed for at se de mange forskellige maskiner, som bruges i det daglige arbejde. De planter, der hvert år pynter op i kommunen på veje og pladser, vil stå klar til udplantning i drivhuset og vil kunne ses og beundres under besøget.

Max deltager antal: 30

Tilmelding nødvendig

Betaling for medlemmer: 0 kr
Betaling for ikke-medlemmer: 25 kr

Servering :Kaffe og brød.

Kontaktperson:
Jens Frederik Jørgensen - jfj@tdcadsl.dk

Besøg på Hvidborg

Dato: 22.6.21
Tidspunkt: Kl. 13.30 – 15.30.
Mødested: Neergårds Allé 6, receptionen.

I 1929 solgte Lorry Feilbergs enke, Marie Feilberg Hvidborg til "Kristelig Forening til Bistand for Børn og Unge" (i dag LIVS-VÆRK). I snart 91 år har Hvidborg nu været et skole- og behandlingstilbud til børn

og familier.

Forstander Mikala Frølich vil fortælle om Hvidborgs historie og om Børnecenter Hvidborgs 5 tilbud til børn og familier fra Hvidovre og fra hele Danmark. Der vil tillige blive en kortere rundvisning på Hvidborg.

Max deltager antal: 30

Tilmelding nødvendig

Betaling for medlemmer: 0 kr
Betaling for ikke-medlemmer: 25 kr

Servering: Kaffe og brød 20 kr

Kontaktperson:
Jens Frederik Jørgensen - jfj@tdcadsl.dk

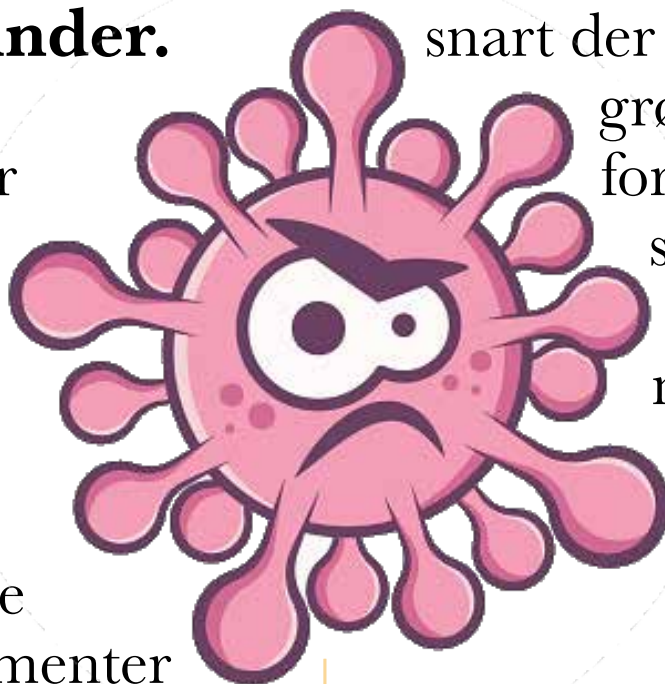
Der har været nogen usikkerhed om hvordan man kan melde afbud til et arrangement.

I den bekræftelsesmail du modtager kort efter tilmeldingen er der et link som du skal bruge for at melde afbud. DERFOR: Gem mailen.

Huske at melde afbud så en anden kan tilmelde sig - TAK!

2020 har været præget af Covid-19 og de restriktioner vi lever under.

HLS har som alle foreninger måtte aflyse planlagte arrangementer og nogle af vores foredrag, endda flere gange.

Men vi kan love jer, at vi er på forkant med aftaler og så snart der bliver

grønt lys for forsamlinger, mødes vi igen.

På vegne af arrangementsudvalget

Karen Johansen

Vedr. aflysninger

Covid-19 har været årsag til rigtig mange aflysninger det sidste års tid - det beklager vi rigtig meget - men det er desværre et vilkår!

Vi har informeret de tilmeldte via mail, når der har været aflysninger. En del tilmeldte melder, at de ikke har modtaget mailen.

Hvis dette er tilfældet er vi de første til at beklage dette. Det ser imidlertid ud til at mailen - i de fleste tilfælde - er havnet i SPAM-filteret - Det er derfor vigtigt at SPAM-mappen med jævne mellemrum bliver åbnet.

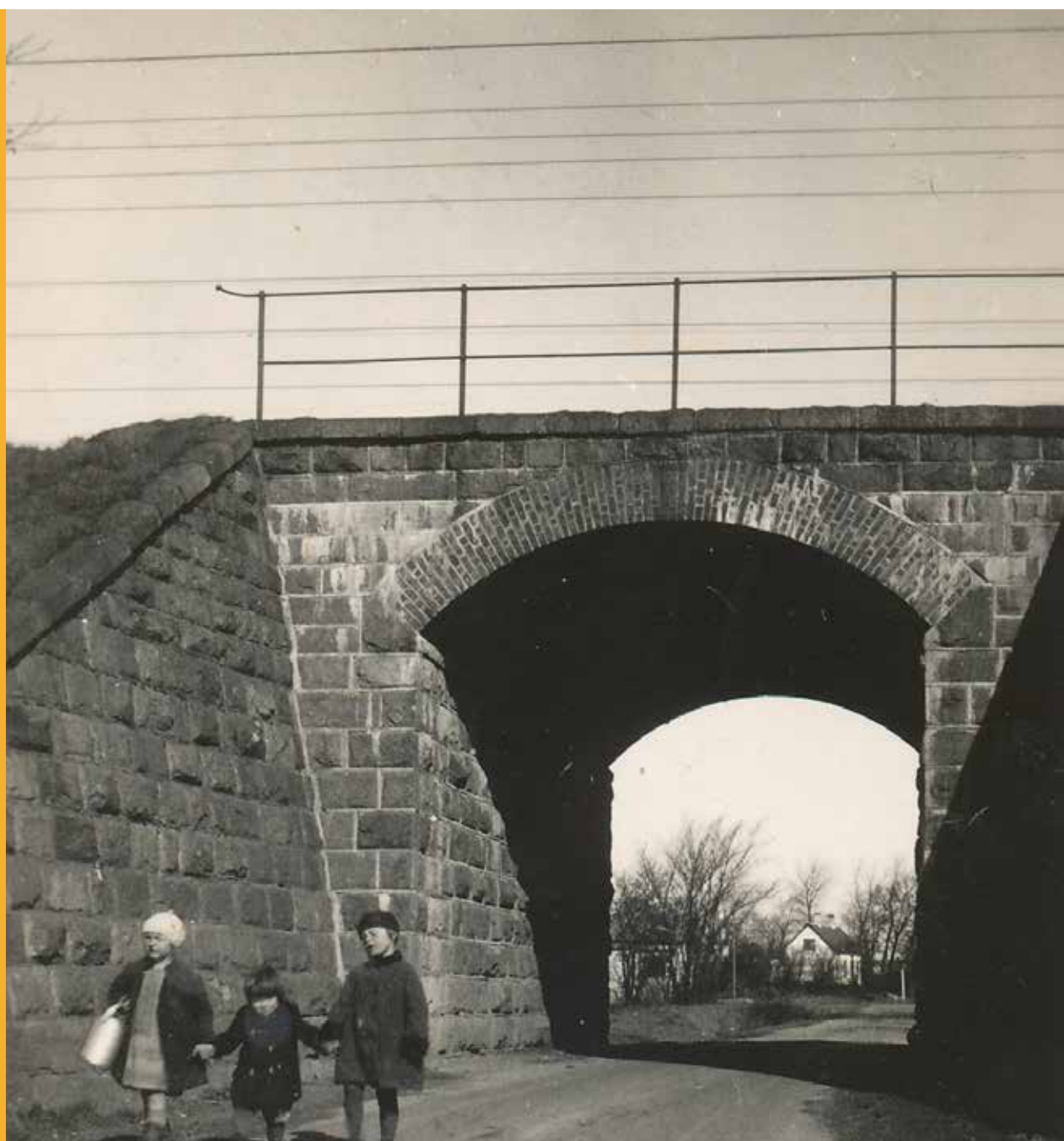
Du kan læse en vejledning til at løse problemet.

Se linket på hjemmesiden:

www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet	3
Ørnen er landet hos gravørmester Langemark	4
Jelles Sted	8
Glimt fra barndom i Hvidovre Nord i 50'erne	9
Hvidovrevej nord for banen	12
Vandremanden på Hvidovrebrogade	16
Emaljeskilte	21
Interview med Michael Engelhardt	22
Stadsrenden	25
Konfirmand i 1942	26
Pastor Egede Schack	28
Konfirmand i 1965	29
Samarbejde om Hvidovres kulturmiljøer	31
Bestyrelse og udvalg	34
Arrangementer	35
Bagsiden	36

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	annelpoul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MobilePay nr.: 94672 eller Jyske Bank: 5025 1028523

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 3, Avedørelejren,
2650 Hvidovre

Tlf.: 3649 0030

E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

LaserTryk

Trykt i 750 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Viadukten v. Hvidovre Station 1932
- set mod nord.

Blad nr 3. 2021:

DeadlineUge 24

Omdeles fra: ..Uge 30

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Aflyst – udskudt – aflyst, ja det lyder næsten som oplæsningen af tiplakuponen i hine tider. Men heldigvis arbejder arrangementsudvalget ufortrødent videre. Det lykkes gang på gang at få oplægsholderne til at give tilsagn om nye datoer, så du/I skal nok, om end med forsinkelse, få lov at opleve de spændende foredrag og oplevelser I er blevet stillet i udsigt. Tusind tak herfor til udvalget.

Vi glæder os alle til at vende tilbage til normale tilstande, hvor vi igen kan mødes. Bestyrelsen har f.eks. ikke mødtes siden 5. oktober 2020, og inden da havde vi også en periode uden regelmæssige møder. Jeg håber dog, vi kan gennemføre vores møde i maj måned. Det vil jeg glæde mig til.

Bladet er heldigvis en aktivitet, der stadig bliver holdt godt i gang. Og bladet bliver læst og endda også nærlæst. Således bragte vi et billede 2021-1 af kommunalbestyrelsen i forbindelse med Jens Frederik Jørgensens gennemgang af begivenheder i 1981. Årstallet var angivet til at være 1981, men Niels Ulsing, medlem af kommunalbestyrelsen for SF var hurtig med en korrektion og mailede følgende stilet til Poul Sverrild og undertegnede

”Jeg har lige modtaget det nye blad, og læser teksten på side 12, og ser derefter på billedet af Kommunalbestyrelsen.

Det billede er imidlertid ikke fra valget i 1981, men fra valget i 1985. Min første periode i Kommunalbestyrelsen var fra 1982-1985, hvor jeg sad sammen med Palle Voigt. Næste periode 1986-1989 fik SF 4 valgt ind, foruden mig selv, blev Skjold Elken, Bente Hansen og Lene Lund valgt, og de er alle med på billedet. Inge Larsen og A mistede det absolutte flertal, bl.a. fordi de ville lukke Sønderkærskolen”

Tusind tak for rettelsen og det lokalhistoriske indspark.

På denne tid af året har selskabets kasserer travlt med at modtage kontingenter, dette sker dog ikke helt smertefrit. Der er en del, der har aktiveret automatisk betaling på

deres konto, men har glemt at hæve beløbet til 150 kr./år og 125 kr./år for pensionister. Ligeledes opfordres der til at betalingen sker i januar måned hvor kontingentet forfalder.

Vi er pt 685 medlemmer, men mangler stadig kontingent fra 80, der meget gerne må få bragt dette mellemværende ud af verden snarest.

Det er glædeligt at kunne konstatere, at selskabet ikke mister særlig mange medlemmer på trods af de mange aflyste arrangementer.

Lad os håbe at covid-19 vaccinationerne vil føre til ændringer vedr. hvor mange, vi kan være sammen ad gangen, så vi kan komme i gang med afholdelsen af arrangementer og det sociale liv, vi alle trænger til.

Blad nr. 3 vil blive udsendt lidt tidligere i år, så det kan koordineres med udsendelse af materiale vedr. generalforsamlingen. Dette for skåne vore trofaste og flittige omdelere for en ekstra tur.

På forhåbentligt snarligt gensyn

Anders Aalund

Ørnen er landet hos gravørmester Langemark

Jens Frederik Jørgensen

Sven E. Langemark har reageret på de to efterlysninger i medlemsbladet 4-2020 om Hvidovre Fugleskydningsselskab og Hvidovre Propforning.

Hvidovre Fugleskydningsselskab

Sven E. Langemark (SEL) har en ”ørn” hængende i sin gildestue. Han fik ”ørnen” med hjem i 1991, da han blev fuglekonge.

En af fugleskydningsselskabets ”brødre”, Bent Mortensen skar ”Ørnen” til den årlige fugleskydning ud af en træplade, der blev farvelagt. ”Ørnen” måler 76 cm i højden og 62 cm i bredden

Hvidovre Fugleskydningsselskab. Fugleskydningsørnen fra 1991, forside og bagside samt medlemsnål.
Foto: Jens Frederik Jørgensen

På bagsiden var der monteret metalplader som faldt af, når de blev ramt under skydningen. På ”Ørnens” forside var der aftegnet, hvor metalpladerne sad på bagsiden, så man havde noget at skyde til måls efter under skydningen, der foregik i en afstand af ca. 15 meter fra ”Ørnen”

Årets fuglekonge blev hædret med ”skjold”/plakette, som fuglekongen skulle få designet og fremstillet. SEL fik fremstillet noget så usædvanligt som en plakette med et graveret portræt. Oplægget til portrættet er fra den medalje, som SEL fik ved sin 50-års fødselsdag af gravør og medaillør Bent Jensen, Engstrupgårdsvej, der havde skabt medaljen ¹.

¹ Jørgen Sømød skrev i ”MØNTSAMLEREN” nr. 1, 1993:

Plakette, medalje og portræt af Sven E. Langemark. Foto: Jens Frederik Jørgensen

SEL kunne godt ønske sig, at plaketterne fik en mere fremtrædende placering end den, de har i dag, hvor de hænger i trappeløbet op til 1. sal i Hovedbiblioteket.

Gravørmesteren

Det var lidt tilfældigt, at SEL blev gravør. Da han i 1953 gik ud af skolen og skulle i lære, måtte han tage den læreplads, han kunne få. Han havde gode tegnekundskaber og proportionssans, og det var nok afgørende for, at han havnede på en ”hylde”, der har passet ham særdeles godt.

I 1965 fik SEL næringsbrev og blev selvstændig mester. I de første år udførte han arbejde for andre gravørmestre, bl. a. Byens Stempelfabrik i Boldhusgade. Virksomheden var ejet af Hvidovreborgeren Erik Hansen, der boede på Baunevej. SEL overtog i 1965 virksomheden.

”Et mesterstykke af en mester til en mester”. Portrættet i såkaldt trefjerdedels profil regnes for den vanskeligste portrættering overhovedet. Det gjorde det ikke lettere, at Sven E. Langemark bærer briller.

Da parkeringsforholdene blev for besværlige inde i byen, flyttede SEL i 1976 virksomheden til Hvidovre til Tårnfalkevej 2², hvor virksomheden også havde forretning med salg af stempler mv. Senere købte SEL naboejendommen Gammel Køge Landevej 511³, hvor der blev indrettet værksted i kælderens.

Da virksomheden havde flest ansatte, var der 4 svende, 2 lærlinge og nogle drenge om eftermiddagen. SEL arbejdede selv med, og konen, Sonja passede kontoret.

I 2002 blev virksomheden forpagtet ud, og i 2006 solgte SEL virksomheden.

Tillidshverv og sponsorater

SEL har i mange år været oldermann for Gravørlauget i Danmark. Gravørfaget er et uddøende fag. I 2020 blev en lærling færdiguddannet men i øjeblikket er der ingen lærlinge. Det er efter SELs opfattelse fagets egen skyld. Han har altid selv talt varmt for, at faget skulle uddanne lærlinge. SEL er i dag formand for Foreningen til Lærings Uddannelse i Haandværk og Industri.

Foreningen var initiativtager til Håndværkerskolehjemmet i Emdrup og udlejer værelser til lærlinge i "Fredenshus" – en smuk bygning, der ligger på Østre Allé over for "Parken" og Fælledparken.

SEL har i mange år været sponsor for HIF helt fra klubbens storhedstid, og han har haft stor glæde af samværet i sponsorgruppen og "100 mandsklubben". Forretningsmæssigt har sponsorstøtten gjort virksomheden kendt.

Sønnen Frank var i en periode meget involveret i Hvidovre Ishockey Klub, da den spillede sig i ligaen. Derved blev SEL også sponsor for denne sportsklub.

² Ejendommens adresse var oprindelig Holmevej 2, senere Avedøreholmen 2 og nu Tårnfalkevej 2.

Første ejendom på grunden bygget i 1921 af Detailhandler (Købmand) J. K. Sjønnung, der havde forretning i ejendommen. Nedrevet i 1964. I 1965 opførte Håndværkerbanken i Kjøbenhavn A/S en barakbygning på stedet. Denne bygning udvidedes i 1972 af Den Danske Landmandsbank, der havde filial på adressen, indtil banken flyttede sin filial til Store Hus i Avedøre Stationsby i 1976.

I dag har driver Amirs Dækservice Aps virksomhed på adressen.

Snedkermester Wolmar Borød bygger villaen på grunden i 1939. I 1941 bygger W. Borød en værkstedsbygning og i 1959 ændres tagetagen, hvor der indrettes en selvstændig lejlighed.

I huset bor i dag SELs søn, selvstændig elektriker Frank Langemark, og SELs svigerdatter, lægeeksamineret massør, Mette Ahmt, som har klinik på adressen.

³ Snedkermester Wolmar Borød bygger villaen på grunden i 1939. I 1941 bygger W. Borød en værkstedsbygning og i 1959 ændres tagetagen, hvor der indrettes en selvstændig lejlighed.

I huset bor i dag SELs søn, selvstændig elektriker Frank Langemark, og SELs svigerdatter, lægeeksamineret massør, Mette Ahmt, som har klinik på adressen.

Bopæl i Hvidovre

SELs forældre med to sønner flyttede i 1953 fra Blommehaven i Valby til bebyggelsen ”Bag rådhuset” på Sognegårds Allé 17.

Gammel Køge Landevej 511.
Foto udlånt fra Sven E. Langemark. Årstal 1998.

I 1966-67 byggede SEL hus på Zeus Boulevard. Det oprindelige sommerhus bruger SEL i dag som værksted.

Propforeningen

SEL har også prægestempler fra Propforeninger, medlemsnåle mv. Det er effekter fra to gamle gravørvirksomheder, som SEL gennem tiden har overtaget - H. Th. Nergaard grundlagt i 1901, overtaget i 1974 samt P. Nitschkes Eftf. grundlagt i 1897 og overtaget i 1990.

Mere om disse effekter i en kommende artikel i medlemsbladet.

Tårnfalkevej 2. Foto udlånt fra Sven E. Langemark. Årstal ca. 1978.

For et par måneder siden opstod ideen om at 3 formænd: Ole Asbjørn Petersen, Jens Frederik Jørgensen og Anders Aalund skulle beskrive Hvidovre nord for banedæmningen. Ole Asbjørn skulle fortælle om sin opvækst i området, Jens Frederik ville foretage en gennemgang bygningerne ved Hvidovrevej nord for banen. Min del blev at fortælle om Jelles Sted.

Jelles Sted

Jeg har haft en hyggelig snak med Knud Christensen, hvis mor var datter af Alma og Jens Martin Jensen, der var de sidste ejere af Jelles Sted. Vi blev enige om, at man ikke skulle være født meget senere end 1945 for stadig at kunne huske stedet. Der hvor Jelles Sted lå bliver ellers set af rigtig mange, nemlig af de omkring 8000 rejsende, der dagligt benytter Hvidovre Station. Et antal der har ligget nogenlunde konstant siden Hvidovre S-togsstation blev indviet i 1953.

Før busholdepladsen blev anlagt, lå der på stedet et husmandssted/gartneri. På billedet (som forstadsmuseet har modtaget af efterkommere af familien, der sidst boede på Jelles sted) ser man Jelles Sted i retning mod vest, det vil sige at banedæmningen løber til venstre for bygningerne. I de to øvrige artikler vil man kunne se flere billeder af Jelles Sted.

Det har ved opslag i byggesagsarkivet ikke været muligt at finde frem til hvornår bygningerne stammer fra. Alle spor er tilsyn-

Knud Christensen ved billede af Jelles Sted. Malet i 1945 af A. P. Andersen. Tilhører Forstadsmuseet
Foto: Anders Aalund

ladende gået tabt, da man rev bygningerne ned for at kunne etablere busholdepladsen.

En ivrig slægtsforsker, Bjarne Hofmann, har for nogle år siden tilsendt Forstadsmu-

seet materiale om nogle af beboerne. Jelle Jensen blev født i 1819 og ved folketællingen i 1850 tjener den nu 31-årige Jelle Jensen på Holmegården. Jelle køber jorden af Holmegårdens ejer grosserer Kirkegaard. Fra midt i 1850'erne bor Jelle i hus og er herefter jordbruger. I 1880 bor Jelle og hans kone stadig på stedet. Jelle dør i 1891, men om han er fraflyttet inden vides ikke.

Næste "livstegn" fra Jelles sted er et skøde dateret 26. januar 1933, der angiver forskellige ændringer i forholdt til et foreløbigt skøde af 3. maj 1930, lyst 6. maj 1930. Her sælger gartner P.O. Kristensen Jelles Sted til arbejdsmand Jens Martin Jensen. Prisen er 12.000 kr.

Jelles sted bestod af jorden ved busholdepladsen, hvor man bl.a. dyrkede blomster i mistbænke. Blomsterne blev solgt i forretning, der hørte til stedet. Der hvor Hvidovre C ligger i dag dyrkede man "grove" grøntsager, der blev solgt på torvet. Jens Martin Jensen døde sidst i fyrrene, hvorefter sønnen Povl Jensen forestod driften.

Jelles Sted måtte i begyndelsen af 1950'erne vige pladsen til anlæggelse af busholdepladsen.

Glimt fra barndom i Hvidovre Nord i 50'erne

Ole Asbjørn Petersen

Nordkærvej i dag uden plads til boldspil. Foto: Ole Asbjørn Petersen, februar 2021

Nordkærvej er den nordligste vej i Hvidovre kommune og grænsen til Rødovre. Grænsen går midt i vejen fra Hvidovrevej til Harrestrup Å. Min barndom fandt sted i dette område, hvor jeg er født og opvokset i den sidste ejendom inden grænsen til Rødovre. Ejendommen havde 5 opgange med 6 toværelses lejligheder i hver. Gården blev brugt som fodboldbane, når der ikke var hængt vasketøj op i tørrestativerne. Rundbold og stikbold foregik på Nordkærvej. Gården var afgrænset af et plankeværk ind til nabogrunden, hvor der dengang var et lager for forskellige træmaterialer. Bag lageret var der garager, hvor der også var plads til heste. Stor dramatik en dag, hvor rækværket var væltet på grund af blæst, og to heste forvildede sig ind i vores gård. De blev indfanget og kom sikkert tilbage til deres stald.

I ejendommen var der to forretninger, en skomager i den ene ende og en herrefrisør i den anden. Skomagerforretningen er for længst nedlagt og inddraget til beboelse, mens herrefrisørsalonen stadig er i gang. I dag ejes den af frisør June Trustrup. Her bliver jeg stadig klippet og kunne fortælle June, at jeg blev klippet for 2 kr. (Hun lod sig ikke påvirke). Salonstolene er de samme som dengang. Som 5-6-årig fik

man lagt et bræt mellem de to armlæn, så frisøren ikke skulle bukke sig så meget, når han klippede. Da June hørte det, trak hun på smilebåndet og hentede det gamle bræt,

som er over 70 år gammelt. Et pudsigt gensyn for mig.

Alle børnene på den sydlige side af Nordkærvej gik på Holmegårdsskolen. Dem på den nordlige gik på Hendriksholm Skole i Rødovre. Sjovt som børn kan danne sig fjendebilleder af det fremmede. Det blev ikke bedre af, at to store drenge fra Rødovresiden af Nordkærvej fangede mig og bandt en snor om livet på mig og lod mig hænge og svæve mellem første sal og stueetagen i deres ejendom. Jeg blev dog løsladt.

Nordkærvej var forbindelsen til Engdraget, hvor der var flere fodboldbaner. Der var den gang en bro over Harrestrup Å, som

Hvidovrevej 43A, 43B, 45A, 45B og 47 - sidste ejendom på den østlige side af Hvidovrevej inden Rødovre. Foto: Ole Asbjørn Petersen, februar 2021

gjorde det let at komme til banerne. Boldklubberne Hellas og Star havde klubhus næsten oppe ved Roskildevej. Rødovredrenge spillede i Hellas og Hvidovredrenge i Star.

Min skolegang foregik på Holmegårdsskolen i tiden 1950-1955, inden jeg kom på Statsgymnasiet Schneekloths Skole, der lå på Værnedamsvej, grænsen mellem København og Frederiksberg. Skolevejen var ikke farlig, der var ikke mange biler på Hvidovrevej, men jeg mindes, at min mor sagde, at jeg skulle passe på grøften. Under anlæggelsen af jernbanesporet ved Vojensvej omkom et barn under leg ved tipvognene. Her blev der af forældre sat forbud for de-

res børn mod at lege på stedet. I 1952 blev vi lidt bange. Den berygtede Keldernæsmorder var flygtet fra fængslet, og der var sat advarselsplakater op ved den gamle station. Keldernæsmorderen Peter V. Larsen havde begået et drab i 1949 på den lokale købmand og havde fået livstidsdom. Han flygtede i 1952 fra Nyborg Statsfængsel og hang under et godstog til Tyskland, og den hidtil største menneskejagt gik i gang over hele Danmark.

Skoletiden på Holmegårdsskolen mindes jeg med stor glæde. Der var 6 klasser i en årgang, så der var altid liv og glæde dage i skolegården. Skoleinspektør Sv. Aage Olsen var primus motor i de navnkundige sko-

lekomedier: "Aladdin" og "Jorden rundt i 80 dage". Mange var engagerede enten på scenen eller i fabrikation af kulisser. Overgangen til Schneekloth var brat. Der var stadig lærere, der mindede om lærere fra Scherfigs: "Det forsømte forår". Gudskelov ikke alle, og yngre lærere havde en anden tilgang til pædagogikken.

Holmegårdsskolen var i fritiden tilholdssted for en del af kvarterets børn. Hvidovre Badminton Club brugte de to gymnastiksale til badminton om aftenen. Vi havde mange gode timer, hvor engagerede voksne både var trænere og ledere. Navne som Jørgen Holbech, Fritz Ter-Borch, Viggo og Søren Ewald ydede en kæmpe indsats. Klubben voksede, og det var nødvendigt at leje baner i Knuthenborghallen og VBC i Valby for at dække de mange nye medlemmer. En initiativrig gruppe i klubben satte sig for at bygge egen hal. Anført af Georg Røner byggede klubbens medlemmer hallen på Biblioteksvej 62. Den gang på tre baner, i dag er der syv. Vi teenagerdrengene hjalp efter bedste evne med, og det var en stor dag, da hallen i 1958 stod færdig.

Pladsen i dag, hvor Jelles sted lå. Jelles Sted som det så ud i starten af 50'erne.
Foto: Ole Asbjørn Petersen, februar 2021

Maleriet forestillende "Jelles Sted" fik også minder frem. Efter gartneriet blev revet ned, blev der mulighed for at løbe på rulleskøjter på hjørnet af Hvidovrevej og Dæmningen. Vi forestillede os at være cykelryttere fra Forum. Der var ligesom to kampe på pladsen. Først, hvem skulle være Kay Werner Nielsen og Evan Klamer eller til nød Terruzzi og Gillen. Ingen ville være Benny Schnoor og Max Jørgensen. Det endte gerne med lodtrækning, og parløbet kunne gå i gang. Forbipasserende måtte ikke med velvilje ud på cykelstien, når cykelheltene drøede rundt. På det modsatte

hjørne lå virksomheden Vesta, der producerede storkøkkener til hoteller og skibe og autoklaver til hospitaler. Virksomheden havde en lærlingeafdeling, hvor flere af kvarterets drenge fik læreplads efter endt skolegang. Overfor Vesta på Vojensvej lå Glent og co, der producerede ventilationskomponenter. Op i 70'erne var det to af de største virksomheder inden for hver deres område. I dag er der cykeludsalg, hvor Vesta lå, og boligbebyggelse, hvor Glent og co. var.

I den øverste venstre del af maleriet ses

et hvidt hus. Det var den gang forhuset til Baltzer Hansens gartneri. I dag er der beboelsesejendomme, hvor Bang & Olufsen har forretning i stueetagen i den første ejendom. Det er sjovt at mindes, at der var gartneri så tæt på bybebyggelse i Hvidovre. En del har ændret sig i Hvidovre Nord, men det meste er genkendeligt fra 70'erne. En ting har ændret sig. Da jeg var dreng, var postadressen Hvidovrevej 43 B, Valby. I dag har området mellem stationen og Nordkærvej postadresse, 2610 Rødovre, selv om det ligger Hvidovre.

Det har været interessant at vende tilbage til kvarteret og oveni købet at se tilbage på en barndom, der har givet så mange gode oplevelser.

Maleriet af Jelles Sted - Malet i 1946 af A. P. Andersen. Tilhører Forstadsmuseet

Hvidovrevej nord for banen

Jens Frederik Jørgensen

I perioden 1936 - 40 kom den del af Hvidovre, der lå nord for banen til at se helt anderledes ud. Når man ad Hvidovrevej passerede kommunegrænsen ved Nordkærvej, fornemmedes det lidt som at begive sig ned i en tragt. På Rødovre siden var bebyggelserne meget forskellige, men i Hvidovre fra kommunegrænsen og til Hvidovre Holdeplads (Station) blev der bygget etageejendomme. Her skød bymæssig bebyggelse op. De nybyggede ejendomme lå med facade mod Hvidovrevej, på vestsiden en sammenhængende bebyggelse i 3 etager. På østsiden brød en lagervirksomhed den sammenhængende bebyggelse.

Bebyggelserne rummede mange små og gode lejligheder med moderne bekvemmeligheder som bad og WC og nogle endog med altaner. Her fik mange familier deres hjem og bopæl. Der var små butikker, og i et par af tagetagerne kom der klubværelser. Som i dag skulle der bygges højt og tæt nær ved stationer.

Kilde: <http://www5.kb.dk/danmarksetfraluften/images/luftfo/2011/maj/luftfoto/object638506>

Boligblokkene havde forskellige arkitekter og bygherrer, det kan bl.a. ses af, at ejendommene er bygget i enten røde eller gule mursten.

Hvidovrevej 43 A, 43 B, 45 A, 45 B, 47

Ejendommen – ”A/S Skelhusene” - blev opført i 1936-38. 28 2-værelses lejligheder. Bygningen opført i røde mursten og med altaner.

Bygherrer var arkitekt Gunnar Nyberg samt arkitekt og muremester Lars Vingnæs. Sidstnævnte fik indrettet en 3 værelseslejlighed i nr. 45 B. Her boede han i de første år efter, at ejendommen var blevet opført.

Ejendommen blev senere overtaget af handelsgartner P.O. Kristensen, som i sin tid havde udstykket grunden. Han drev og ejede det gartneri, der lå øst for Hvidovrevej

På ejendommens tegninger var den flade tagetage betegnet som en ”solterrace”, der dog aldrig blev til noget. Heller ikke muligheden for at udnytte tagetagen til beboelse er blevet udnyttet.

Ejendommen er i dag en andelsboligforening – A/B Ny Hvidovre - hvor andelskaverne udgør lidt over halvdelen af beboerne.

Hvidovrevej 49

Ejendommen var i mange år en erhvervs-ejendom. I 1930'erne ejet af grosserer Chr. Eltons. Frem til 1952 blev ejendommen ifølge KRAK-vejviser anvendt som lager for "Dansk Plantebeskyttelse og Ukrudtsbekæmpelse A/S" med Hulda Eltons som indehaver.

I 1951 fik "Træ- og Finercomp Placage A/S" adresse på ejendommen. I 1965 drev Helge Becker Træ- og finerhandel en gros på ejendommen.

I 1965 søgte "BP- Oliekompagniet A/S" kommunen om at måtte nedrive de to træbygninger på ejendommen og etablere en servicestation eller et tankanlæg for lillebiler. Kommunen fandt det af æstetiske årsager ønskeligt at få nedrevet den store træbygning mod Hvidovrevej. Men man ville "ingensinde" tillade en servicestation på ejendommen. Dette begrundedes i trafikale årsager, da der vil skulle være ind- og udkørsel tæt på det nærliggende lysregulerede gadekryds.

Det var tilsyneladende vanskeligt at bygge en beboelsesejendom på grunden, som i en årrække blev anvendt som parkeringsplads. I 1983 solgte kommunen grunden til Interabia, der i 1984-85 byggede 9 ejerlejligheder.

Dæmningen 64-66 (Hvidovrevej 51)

Ejendommen blev opført i 1938-39 af entreprenør Nikolajsen, der boede på Dæmningen 27. Ejendommen fik 9 2-værelses lejligheder samt et bageri med tilhørende butik.

Senere har der bl.a. været solcenter og pizzeria i ejendommen.

På ejendommens nordside etablerede Poul Persson i 1942 et cykelværksted, som sønnen Johnny driver i dag.

På vestsiden af Hvidovrevej kom længst mod nord en rødstensejendom i 3 etager. Ejendommen blev opført i 1939-40 af gros-

serer Maibøll, der også opførte en erhvervs-ejendom, Hvidovrevej 80. Arkitekten var Anthon Bendix, København V.

I ejendommen er der 6 2-værelses lejligheder og 12 3-værelses lejligheder. Byggemuligheden i tagetagen er aldrig blevet udnyttet.

Hvidovrevej 86 – 88 A samt Vojensvej 2-4

Den største ejendom nord for banen er gulstensejendommen på hjørnet af Hvidovrevej og Vojensvej.

Ejendommen blev bygget i 1939-40. 45 2-værelses lejligheder og 3 1-værelses lejlig-

Fra højre mod venstre: Dæmningen 64-66 og Hvidovrevej 49, samt Hvidovrevej 43 A, 43 B, 45 A, 45 B, 47. Februar 2021. Fotograf: Jens Frederik Jørgensen.

heder. Herudover blev der plads til 4 butikker i stueetagen. I tagetagen blev der indrettet 23 kamre/klubværelser, som gradvist er blevet omdannet til store ejerlejligheder med altaner. Ejendommen er i dag udstykket i ejerlejligheder.

Bygherre på ejendommen var murermester Carlo Jensen, Dronninglundvej i Vanløse. Arkitekten var Aage Viby Nielsen.

I ejendommen har der gennem tiden været mange forskellige butikker: købmand, slagter, charcuteri, fiskehandler, kiosk, pub, grill, frugt og grønt, glarmester, ejendomsmægler, hudplejeklinik.

Hvidovrevej 80

I 1936 købte grosserer Maibøll af Hvidovre kommune en parcel af matr.nr. 1a, Hvidovre. Her opførte han 2 fabriksbygninger og en portnerbolig. Ejendommen og dens bruger er tidligere beskrevet i en artikel i medlemsblad nr. 3-2016.

Foto: Fra venstre mod højre Vojensvej 2-4, Hvidovrevej 86 – 88 A samt Hvidovrevej 82- 84 A. Marts 2021.
Fotograf: Jens Frederik Jørgensen

Hvidovre Station indvies 17.6.1953 - Foto: arkiv.dk

Jelles sted til venstre, i højre halvdel af fotoet Hvidovrevej 43A, 43B, 45A, 45B, 47, 49. Øverste venstre hjørne erhvervsjendommen Hvidovrevej 80.- Foto: arkiv.dk

Vandremanden på Hvidovrebroerne

Jens Frederik Jørgensen

Præsentation:

Erik Hagens, f. 1940 er maler og grafiker samt tillige uddannet litograf.

Han skildrer ofte "velfærdshverdagen" i sine billeder med et kritisk og humoristisk blik. Mange af hans værker er skabt i emalje.

På CVU- Vest i Esbjerg har han i et værk på 135 m2 skabt en moderne fortolkning af bibelen – "Esbjerg Evangeliet".

Ursula Munch-Petersen f. 1937 er 4. generations keramiker.

Siden slutningen af 1970 har Erik Hagens og Ursula Munch-Petersen sammen udført flere udsmykningsopgaver. På Espergærde Bibliotek blev der i 1990 skabt en billedvæg med 365 felter med figurative og farvestrålende motiver.

I juni 1992 blev udsmykningen af Hvidovre Station indviet. Udsmykningen var et led i kommunens arbejde med "Et kønere

Hvidovre" og blev finansieret i et samarbejde mellem kommunen og DSB.

I Glostrup Svømmehal, børneinstitutionen "Tranehusene" i Albertslund samt på facaden af EKS-skolen, Nørrebrogade 5 C kan ses andre detaljemættede billeder.

- "en utrættelig dokumentarisme, der indfanger dagligdagen i et masseopbud af detaljer" skriver kunsthistorikeren Hanne Abildgaard i Billedkunst fra 1995 om mine

Foto: Jørgen Snedled

emaljeudsmykninger.

De adskiller sig fra det meste nutidige emaljekunst, hvor de delikate farvevirkninger ofte er i centrum. Jeg har i højere grad videreudviklet emaljeteknikkens herkomst fra skilte såvel i den billedsproglige klarhed som ved brug af skabeloner, gentagelser og hverdagssymbolik.

Jeg benytter den oprindelige metode, hvor den klargjorte og afsyrede og grundede jernplade bemales eller sprøjtes med en farvet,

vandig emaljeglasur - ligesom en keramisk glasur på forglødet rødler. Pladen sættes til tørring, og så udbørster jeg motivet ved hjælp af omhyggeligt tilrettelagte, udskårne papirskabeloner. Derefter pustes motiv og plade af med trykluft og klargøres til brænding. Og efter 4-5 minutter ved 800 grader i den store el-ovn, hvor emaljens glasagtige, klare farver smelter ud på pladen, skal den afkøles. Og så kan jeg viderebearbejde det nybrændte motiv. Jeg tilføjer nye farvede emaljeglasurer – hver farve sin skabelon og sin brænding. Nogle emaljer skal i ovnen op

til 6-7 gange.

De gamle, danske virksomheder, der i sin tid fremstillede de klassiske reklameskilte for 'Persil'-vaskepulver og 'Wiibroe's og 'Stjernen's Øl' (der nu er samlerobjekter), gav 20 års garanti for skiltets modstandskraft overfor solens og vejrligets indflydelse.

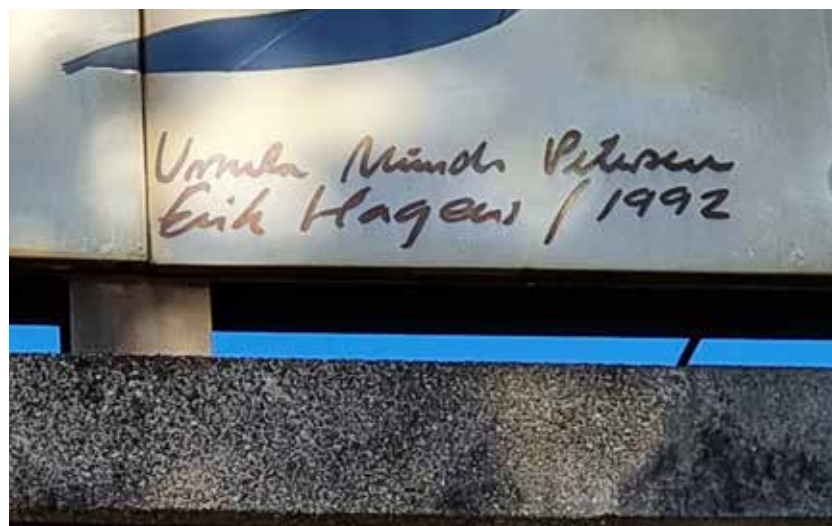

Foto: Jørgen Snedled

“Vandremanden” på Broerne ved Hvidovre Station har prydet stedet i snart 30 år. Nu skal emaljerne kigges efter og renses, for udover sol og vejrlig har den tætte togtrafik i den grad sat sine spor – men billederne er intakte.

Og hvad fortæller de så - for udover, at de to skilte på broernes nordside og sydside viser en stor mand med en kraftig kæp, en jätte eller en trolld, der skræver over en rivende strøm, er der en hel masse andet at se i hvert fald på den farvestrålende side.

Hvidovre er oldnordisk og betyder Vagten ved åen. I gamle dage kunne menneskegrupper finde sammen gennem hellige tegn. Nu bruges symboler helt kontant som samfærdselstegn for at få os til at reagere ensartet (i trafikken). Den slags symboler handler ikke om følelser. Tegn for handel og omsætning er blevet vor tids hellige tegn. Forbrug er blevet en slags religion, gennem hvilken man viser, hvor vellykket man er. Den, der gennem tilværelsen har nået at købe og samle sig flest ting og sager, er vinderen i forbrugsræset såvel som i sit eget liv. Og det er alt dét, som den nøgne mand

oppe på broen træder på for at komme tørskoet over åen – alt det, vi har med at gøre, som vi bruger og forbruger - lige fra de flere jordkloder, der nu er nødvendige for fortsat opretholdelse af levestandarderne til burhøns og udelukkelse af andre.

Selvom denne udsmykning har 30 år på bagen – altså inden klimaproblematikken med CO2 og drivhuseffekten kom på dagsordenen som i dag - viser den os, hvordan der ligesom tankeløst bare er blevet forbrugt. Manden bruger jordkloder, der flyder med, som trædesten for selv at kunne komme videre. Køleskabet er tomt, kasseret og smidt ud, døren muret til, musikradio-musik, burhøns til venstre, stopur og synkende olietanker.

Det er da en hel befrielse med de 6 opmærksomme kvindeprofiler oppe til højre på skiltet, der ligesom fortidens norner vogter og kunne spå fremtid. Og solen og regnbuen er også med – og mandens beslutsomhed - for lige nu er det ikke til at vide, hvor hverken han eller vi er på vej hen!

Foto: Jørgen Snedled

De 12 Skilte under Broerne ligner lidt gammeldags reklamer, og de reklamerer ikke for noget bestemt på samme måder som rigtige reklamer: Køb mig! Gør mig smuk! Spis mig! eller Vis mig det nyeste og det bedste!

De 12 Skilte under Broerne viser noget om, hvad der kan være nødvendigt i det hele taget i vores dagligdag - set fra øverst til venstre med den blå sejrsskjorte -

Tøj til at ha' på . . ! Solskin! Hjemlig hygge! Glem ikke skoven! Korthus og drømme! Trafikræs! Jorden set fra månen (eller Mars)! Tænk dyrevelfærd! Blomsterne i en have! Selv en mur af beton kan slå revner! Lillebrors morgenmad! og endelig Sommer og strand!

Det er billeder af kulturens produkter og muligheder, der flyder rundt på skiltene på – og under broerne ved Hvidovre Station.

Foto: Jens Frederik Jørgensen

Emaljeskilte

Jens Frederik Jørgensen

Hvidovregade 11 (fra 1965 nr. 1) - Foto: Forstads museet

Hvidovregade 1 - april 2021. Fotograf Jens Frederik Jørgensen

Emaljeskilte var en vigtig form for reklamer og hang på facaderne hos købmænd og andre handlende. Da der kom supermarkeder, forsvandt de små købmænd. Det samme gjorde emaljeskiltning, da supermarkeder brugte andre former for reklamer.

Et eksempel på en købmandsforretning med emaljeskilte er købmand Ravns butik i Hvidovregade. Forstads museets viden om Købmand Ravn er begrænset, men hans hus står stadig i Hvidovregade - i en renoveret udgave. Man finder Købmand Ravn i Hvidovre telefonbog fra 1946. I 1963 lukker forretningen tilsyneladende.

Forretningen havde adresse Hvidovregade 11, men pr. 1.april 1965 skete der en omnummering i Hvidovregade, således at ejendommen nu fik adresse Hvidovregade nr.1. Anledningen hertil var det nye byggeri i Hvidovregade – Åstruphave.

Annonce fra Hvidovre Lokale Telefonbog 1955-56

Interview med Michael Engelhardt

Inger Hansen

Mikael Engelhardt har bidraget med billeder til årets kalender. Billederne er valgt blandt de mange fotos, som hans far har taget gennem tiden. I marts 2021 er Mikael blevet interviewet af Inger Hansen fra Lokalhistorisk forenings Interview gruppe. Her er et udpluk af det næsten 2 timer lange interview.

Mikael er født i november 1952 på Klovborgvej 27.

Hans mor, Sonja er opvokset i Hvidovre og arbejdede i 1948 ved Olesen & Nørgaard, en varmeovnsfabrik på Brostykkevej, og hans far, Aron arbejdede på radiofabrikken Linnet & Laursen lige ved siden af. Her lærte de hinanden at kende.

1956 flyttede familien til en helt ny lejlighed i Lejerbo på Arnold Nielsens Blv. 8.

Mikael fortæller:

”I vores familie var vi først far, mor og tre børn, men min mor døde allerede som 24-årig i 1957, af den farlige Influenza A, og efterlod sig mand og børn: Jan næsten 7 år, Mikael 5 og Marianne kun 3 år. Et par år senere mødte far Grethe, som havde en lille datter, Lene på bare 1 år. De blev gift i 1961 og fik en dreng sammen, Alan, og nu boede vi 7 i lejligheden!

Privat-foto

Far passede sit arbejde, og vi var i skole eller børnehave. Vi blev tit passet af fars søskende, men mest af alt af mormor og morfar på Ulstrupvej. Mormor forkælede os og gjorde alt for, at vi havde det godt. En dag kom hun endda over og besøgte os i skolegården i et frikvarter, og hun havde fundet på, at putte varme pølser i en termokande, så det stod vi og spiste i skolegården. Morfar lærte min bror og mig at reparere cykler og hjælpe til i haven. Han købte på et tidspunkt et brugt klaver, og det lærte jeg mig at spille på (til husbehov).

Morfar var cigarmager og havde arbejdet som håndruller på Hirschsprungs Cigarfabrik. Han blev som pensionist stadig tildelt tobak og rullede cigarer til sig selv. Det nød vi godt af, forstået på den måde at vi, nogen gange, snuppede en af de tykke Punch cigarer og pulsede. Vi kunne selvfølgelig ikke li' det – men det var spændende. Og så elskede vi, når han spillede sine gamle 78' plader for os – Den kåde Jammerkommode, Davy Crockett (Præriens bedste mand) og så morfars egne favoritter: Hawaii-musik.

I Lejerbo i halvtredserne og tresserne myldrede det med børn i gården, vi havde altid nogen at lege med. De fleste familier bestod dengang af en familiefar, som arbejdede, og en hjemmegående husmor. Det var jo lejede lejligheder, som for det meste var beboet af arbejderklasse familier. Og man havde ofte tre, fire, fem børn. Der var store grønne arealer (det er der endnu), der var gode legepladser, og da der næsten ingen biler var dengang, brugte vi hele gården og buskene som legeområde. Stadsrenden (Se s. 25) gik igennem Lejerbo komplekset, så åen legede vi også tit og ofte ved. Nede ved enden af Spurvehøjvej var et braklagt område med en branddam, som vi kaldte ”de evige jagtmarker”, hvor vi legede indianere. Og den største af drengene udråbte sig selv til høvding – så var vi en stamme. Et andet yndet legested var et stort område med tæt krat ved Lejerbos store legeplads – som hed Tigerbedet!

September-billedet på årets kalender er taget på Kettegårds allé, hvor Hvidovre hospital ligger i dag. Min bror og jeg brugte den mark, som en spændende legeplads og smutvej til Ulstrupvej. Man kunne også lige snuppe et æble fra én af haverne i kolonihaverne, hvis der ikke var nogen, som så det.”

Eftermiddagsjob som bud.

”Min storebror var bydreng og kom hjem

og fortalte, at han fik løn. Det synes jeg lød fristende, og jeg ville også være bydreng. Så jeg tog min cykel og kørte ned ad Hvidovrevej, hvor butikkerne lå. Jeg havde en ide om, hvilke forretninger der bragte varer ud, blandt andet en blomsterbutik på hjørnet af Landlystvej og Hvidovrevej, som hed Kastaniely. Der gik jeg ind og tilbød mig og blev faktisk antaget med det samme. Jeg var lige blevet 12 år. Derhjemme plejede jeg at få 5 kr. om måneden i lomme penge, og nu kunne jeg så tjene hele 20 kr. om ugen! Jeg arbejdede hver eftermiddag efter skoletid – også om lørdagen.

Det var ikke et specielt hårdt job, da de fleste mennesker skulle have buketter bragt ud, som jeg kørte på min egen cykel. Men indimellem kunne der være en ordentlig moppedreng af en sammenplantning, der skulle bringes op på 3-4. sal. Til gengæld kunne jeg af og til redde mig en 25 øre eller helt op til en krone i drikkepenge. Jeg husker dog specielt en nytårsaften, hvor butikken holdt åbent til kl. 16. Min sidste tur gik helt ud til Friheden med en sammenplantning. Det var rigtig dårligt vejr, så mine fingre var blå af kulde, da jeg nåede frem, men der var ikke nogen drikkepenge.

Hvis det var en større levering, for eksempel til begravelser, kørte Søren Andersen, som ejeren af butikken hed, med blomsterne i sin bil.

Han var en lidt sjov fætter, men meget flink. Han betroede mig at tippe for ham, og det måtte man jo faktisk ikke, før man fyldte 18. Han gav mig et par tipskuponer, han havde hentet ovre i kiosken skråt over for på Hvidovrevej, og sagde: ”kan du ikke fylde den her kupon ud”, og jeg skulle jo først have at vide, at der var noget som hed 1, X og 2. Der var 12 rækker dengang, og han håbede selvfølgelig på, at jeg kunne tippe en 12er til ham. Jeg aner ikke, om han nogensinde vandt – i alle tilfælde havde jeg overhovedet ikke begreb om fodbold og hvilke hold, der var bedre end andre.

En anden spøjs opgave jeg havde for ham, var at opvarme hans øl. Han kunne ikke lide kold øl. Han kunne mægtig godt lide øl, men de skulle være lune. Inde i baglokalet stod der et lille kogeblus, hvor jeg satte en øl i vandbad og knappede den op. Præcis når vandet kogte, skulle man tage øllen op, og så var den, ligesom han ville have den. Jeg skulle også feje og rydde op. Det hændte også at jeg blev spurgt af en kunde, når jeg var i butikken, om hvilke blomster, der så fine ud sammen i en buket. Så jeg lærte mig navnet på de forskellige blomster, og hvad slags grønt der passede til. Der var to ekspeditricer ansat. Den ene endte med at blive kæreste med Andersen, som boede oven på. Den anden var faktisk Keld Heicks mor, hun talte altid så pænt om Keld og om The Donkeys.

Nu havde jeg jo fået smag for at være bydreng og tjene penge, og ville ligesom min bror, arbejde hos isenkræmmer Anton F. Nielsen, Hvidovrevej 158, (der hvor Hvidovre Sport ligger nu). Her fik jeg lønforhøjelse og kunne tjene 30 kr. om ugen. Men det var til gengæld et hårdt job, da vi blandt andet bragte flaskegas ud til villaer og kolonihavehuse.

Senere fik min bror job hos Sties Renseri, som lå på Hvidovrevej 156 (nu Bedemandsforretning), og dér fik jeg også job som bydreng. Jobbet her var nemt nok. Selve renseriet lå bag ved Kirken, og her hentede jeg det ny-rensede tøj. Jeg kørte på en budcykel med et lille lad foran, hvor der var fastmonteret en kuffert og med et skilt, hvor der stod Sties Renseri på. Det så flot ud, når man kom kørende – og jeg var meget stolt.

Det næste job jeg fik, var i Ove Reumerts Boghandel. Jobbet hos boghandleren på Torvet var et rigtigt hyggejob: det handlede mest om at sætte varer på plads på hylderne – og nu var lønnen steget til 35 kr. om ugen.

Noget af det første jeg købte for min løn som bydreng, var en ny guitar til 85 kr. Jeg

spillede sammen med min bror Jan, som også ses på foto og mine to fætre fra Strandbyparken.

Siden 11-12-års alderen gik jeg meget op i beatmusik. Vi lyttede til alt det, der kom fra England: Beatles, Stones og mange andre. Allerede da jeg var 12 år, kom min storebror og jeg ofte i Hit House på Frederiksberg Allé, og vi var betaget af den såkaldte pigtråds musik. Vi banede os altid vej op til første række foran scenen og stod og prøvede at se hvilke akkorder musikerne brugte.

Senere dannede vi vores eget band, lærte at spille (i den rækkefølge), og snart var det min absolutte hovedinteresse. Som 13-årig begyndte jeg at komme i Lejerbo ungdomsklub, og da Rosenhøj ungdomsklub åbnede i 1968, blev vores band kluborkester, og vi øvede dér. Vores debut var som opvarmning for Poul Dissing – det var stort!

Nu spiller jeg igen - efter 40 års pause - med min bror i et lille hyggeorkester.”

Privat-foto

Stadsrenden

Med tilladelse fra Grundejerforeningen "Ny Hvidovre"

Gennem "Ny Hvidovre" grundejerfor- enings arealer løb det gamle vandløb, der afvandede det centrale og nordvestlige Hvidovre. Det noget upoetiske navn, Stads- renden, antyder, at det er en gravet kunstig rende, men dens navn skyldes en forvræng- ning af det gamle marknavn "statter", som findes tilbage til 1600-tallet for det sted,

hvor bækken krydser den nuværende Hvid- ovrevej. Vest for hed jorden "Statters Stum- pene" og øst for "Statters Sløjer".

Bækkens sydlige forgrening snoede sig ned gennem den nuværende bebyggelse Bre- dalsparken, mens den nordlige forgrening rakte op mod Brøndbyøster. Bækken, der

i stigende grad fik karakter af afvandings- grøft i takt med dræningen af jorderne i 1800-tallet, løb reguleret gennem Ny Hvid- ovres område.

Med Hvidovres udvikling til tætbygget by- område overgik der den gamle bæk samme skæbne som så mange andre vandløb i by- områder. Vandmængden aftog, og det endte med, at dens afvandingsfunk- tion henlagdes til et rør under Sønderkær.

Tilbage var en umiddel- bart meningsløs grøft.

Den vestlige del blev i ét hug opfyldt af boligsel- skabet Lejerbo, og i Ny Hvidovre ønskede man- ge også løbet opfyldt. I dag er kun strækningen fra Birke Allé til Harre- strup Å, som skal bruges til overløbsbassiner, og et lille stykke grøft lige øst for Hvidovrevej tilbage af den oprindelige bæk.

Konfirmand i 1942

Konfirmanden i samarbejde med Karen Johansen

Mit barndomshjem lå i Risbjergkvarteret, hvor mine forældre Etly og Niels Peter havde et brødsalg. Mine to brødre blev konfirmeret, da de var 14 år gamle, Ejvind i 1935 og Børge i 1937, og blev fejret, som skik var med en stor fest, hvor hele familien og venner var med.

Konfirmanden i konfirmationskjole - Privatfoto

Da det blev min tur i 1942, havde der været noget familieknas, så jeg fik at vide, at der ikke blev nogen fest. Det måtte jeg affinde mig med, uden diskussion.

Pastor Egede Schacks konfirmandhold ved præstegården 1933

Foto: arkiv.dk

Kun en enkelt i klassen gik ikke til konfirmationsforberedelse hos en præst. (Hun deltog heller ikke i religionstimerne) Hvidovre havde fået en ny hjælpepræst (kapellan) pastor Stigvad, der mest skulle tage sig af Hvidovre syd. Han var ung og frisk, i modsætning til pastor Egede Schack, der absolut ikke var ung eller frisk. Kun jeg fra min klasse gik hos pastor Schack. Jeg ville også have valgt Stigvad, men jeg lærte et nyt ord, da min far kaldte ham en 'charlatan'. En gang om ugen mødte vi så op i den kolde Hvidovre kirke, og fik terpet katekismus og skriftsteder. En gang blev vi smidt ud, da præstefruen kom over, og beklagede sig

over, at en dreng havde råbt den populære hilsen 'Haw-Haw' efter hendes rengøringskone, da denne cyklede forbi.

I øvrigt gav jeg pastoren store bekymringer. Han skulle skrive 'mit' skriftsted i min salmebog, og så viste det sig, at min storebrors navn stod på første side. Og når salmebogen nu blev min, så havde min storebror jo ingen salmebog!?!)

Før konfirmationsdagen blev jeg for første gang permanentkrøllet. Det var hos Fru Frenning, Risbjerggårds allé 27. Det var en barsk omgang. Håret blev rullet op på tunge spoler, håret blev vædet med en il-delugtende væske, noget gummi eller folie af en slags dækkede det oprullede hår, og blev holdt på plads af en stor tung metalklemme. Hver spole blev forbundet med to ledninger, der hang ned fra et stativ. Så sad man i lang tid, ret op og ned, for vægtens skyld. Og spolerne var varme.

Der skulle 'købekort' til tøj. Min moster, der var væver, havde skaffet noget silke, så jeg

Foto: Flickr

fik en fin hvid kjole. Andre måtte møde op i brugt tøj. Jeg fik også en andendagskjole, som holdt hele krigstiden. Ny frakke og hat, nu var man jo voksen. Kjolerne blev syet af den lokale syerske. Maden var ikke et problem hos os, da vi havde egen gris. Men andre familier havde måtte spare på deres 'købekort' og undvære kød i lang tid inden festen, så de kunne skaffe gæstemad.

Jeg fik ingen fest, men mine mostre kom til frokost. Af mine forældre fik jeg et guldur, af andre fik jeg håndtaske, fotoapparat, en femkroneseddel og et stykke 80% sæbe,

hvilken luksus. Min moster havde hamstret sæbe, så hun brugte ikke 20-30 % sæbe, som os andre.

Pastor Schack mødte op i hjemmet i løbet af søndagen, og han kaldte mig flere gange Gurli, selv om det ikke er mit navn, og ingen rettede denne autoritet. Han var også på besøg ved Børges konfirmation i 1937, og da havde en onkel vældigt besvær med at dække for nogle flasker rødvin i et hjørne - han mente ikke, at en præst kunne tåle sådant et syn.

Efterårsferien startede lige efter konfirmationen, og min kusine boede hos os i den uge. Min moster gav os en biograftur, og jeg husker, at bussen var så overfyldt, at vi måtte gå hjem fra Toftegårds Plads i mørket.

Jeg holdt også 'Andendagsgilde', som de andre i klassen. Traktementet var kager og sodavand. Og gæsterne måtte blive hele natten, grundet spærretid. (ingen ude fra klokken 20 til kl. 5 næste morgen). Min far kom ned om morgenen, og jeg syntes, at han var meget pinlig. Men fædre er jo altid pinlige.

Andendagsgilder foregik rundt om i hjemmene, med sodavand og kager. Der var gerne skrevet en lejlighedssang om de forskellige gæster. Musik var der ellers ikke meget af, da en grammofon ikke var stan-

dardudstyr i hjemmene. Vi måtte klare os med radioen.

I klassen holdt vi en lille fest. Bordene blev flyttet i rundkreds, der var skaffet noget slik. Lærerinden Johanne Petersen læste en historie, vi sang, og der var optræden. Kirsten og jeg fremførte bl.a. 'Pater Josef'.

Hverdag igen. Jeg var blandt de heldige, der stadig havde nogle skoleår tilbage. Andre gik ud af skolen efter 7. klasse, til arbejdsløshed.

Konfirmanden og kusine Britta i andendagsstøjet

Konfirmanden til højre. - Privatfoto

Pastor Egede Schack

Karen Johansen

Foto: Fra postkort

Pastor Egede Schack var sognepræst i Hvidovre i 14 år, 1930-1944. Han blev 60 år i 1955, og i den anledning havde Kolding Folkeblad et fødselsdags-interview med ham.

Citat fra artiklen: „Provst Egede Schack, Vor Frelser Kirke i København, er en af den danske Folkekirkens mest statelige Skikkelser. Høj og præsentabel er han. Hans Fremtræden er præget af naturlig Værdighed, ligesom han har et friskt og sundt Livssyn, der røber Aand og Vid., (Redaktør Adolf Andersen)

Egede Schack blev født d 28. juli 1895 i Gudum ved Lemvig, søn af sognepræst Albert Schack, 2 mdr gammel flyttede familien til København. Da han var 12 år gammel, fik faderen embede i Vonsild-Dalby ved Kolding. Han blev student

i 1913, og valgte at studere teologi. Efter sin teologiske embedseksamen, valgte han at blive lærer ved Kvindeseminariet i Århus. Det var dog præstegerningen han ville, blev ordineret, og tiltrådte en stilling som sygehuspræst ved Diakonnissestiftelsen.

I 1930 til 1944 blev han sognepræst i Hvidovre Kirke.”

Citat fra artiklen: „I Hvidovre var jeg i 14 aar, et Sogn, der stillede meget store Krav til den kirkelige Betjening, et Sogn med mange Mennesker, der trængte til Bistand og Forstaaelse, med store sociale Problemer, med manglende Tradition fra tidligere Slægter, idet en hel ny Befolkning havde indtaget-saa at sige- hele Kommunen. Et saare interessant Sted. Men anstrengende, fordi Kravene til Tider var næsten over-menneskelige. En ting af Betydning: Man havde Frihed til at være sig selv og kunne skabe den Form, der var én naturlig. Vi elskede at være blandt denne sammensatte Befolkning. Naar jeg alligevel rejste derfra, var det, fordi det var et svært Sted at blive gammel, og svare til de krav, der stilledes.“

Egede Schack sluttede sin gerning i Vor Frelser kirke i København, som provst. Han døde d 22.marts 1957

Det er denne præst vor konfirmand mødte i 1942.

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Konfirmand i 1965

Gitte Jakobsen

Når man er født og har boet hele sin barndom i Spurvegården, hører man til Risbjergkirken. Jeg er dog døbt i Hvidovre kirke i juni 1951 af Pastor Gaarn Larsen.

Vi var mange fra vores klasse på Præstemoskolen, der skulle gå til konfirmationsforberedelse sammen hos Provst Mortil. Jeg tror ikke, der var noget valg. Birgitte Holm var en af mine klassekammerater, og hendes far var kordegn i kirken og udover selve konfirmationsforberedelsen, gik vi fredag eller lørdag eftermiddag /aften i kirke til aftensang. Sikkert på grund af Birgittes far. Han blev senere præst på Bornholm, og Birgitte Strand Holm blev præst i Randers. Det var absolut frivilligt, men der var på det tidspunkt også kun 1 dansk TV-kanal og 1 svensk, så vi fik underholdningen i kirken. Hvilke 14-årige vil i dag gå i kirke fredag /lørdag aften?

Selve konfirmationsforberedelsen foregik om eftermiddagen i sideskibet i kirken. Vi var mange, og en del af os kendte ikke hinanden. På vores hold var der en del drenge, der boede på Hvidborg. Det var åbenbart lidt svært for provsten at undervise os, og drengene fra Hvidborg blev behandlet så dårligt, at både jeg og flere af mine kammerater husker det endnu. Det var ikke særlig medmenneskeligt, hvilket man ellers kunne forvente af en provst. Han var af den indremissionske slags, måske ikke så velvalgt på Vestegnen.

Forberedelsen strakte sig over skoleåret 1964/1965, og konfirmationsdagen 10. oktober 1965.

Begge mine forældre arbejdede. Min far, Erik Sørensen var ansat i Livgarden hele sit arbejdsliv, og på det tidspunkt var han premierløjtnant. Min mor, Henny Sørensen var ansat i Irma og blev senere butiksbestyrelser i Irma, Rebæk Søpark.

Jeg fik lov til selv at købe mit konfirmations-tøj (man er vel enebarn).

Jeg husker ikke, hvor kjolen blev købt, men undertøjet og strømperne var fra Bubbi på Hvidovre Torv. Andendagstøjet blev købt i København og så skulle der jo også klippes og friseres. Min nuværende frisør Peter Lauritzen, Frisør Kaj og Peter var dengang den smarteste frisør, man kunne finde i Hvidovre, og jeg blev klippet efter højeste mode: Beatlesagtig. Peters far, Kaj Lauritzen, der også var frisør, var absolut ikke moderne, men mere til fruene i byen. Peter og jeg taler ofte om gamle dage og frisurerne dengang.

Festen skulle holdes i en kælder i nr. 28 i Spurvegården. Arrangementet var midt på dagen. Jeg tror, vi blev konfirmeret kl. 10. Heldigt var det, for så kunne min veninde Kirsten også deltage noget af tiden. Hendes fest var først senere på dagen og ikke i Hvidovre, men på Kagerup Kro.

Min mor stod for borddækningen, hvid dug med lyserøde bånd og blomster.

Der var hyret en kogekone til at lave maden, og forberedelserne foregik i det lille køkken, der var til festlokalet. Desuden 2 damer, der serverede.

Hele den voksne del af familien var inviteret: Mormor, min mors søskende, min fars søskende, min mors moster og kusiner og fætter fra Ødum, mine gudforældre og enkelte af min fars faste og onkler, så der var fyldt godt op i kælderlokalet. Hvad vi spiste? Det husker hverken min mor eller jeg.

Efter middagen gik vi hjem i nr. 29, og der var der kaffe og kransekage og gå hjem mad i form af snitter. Det var de stakkels damer, der serverede tidligere, der også stod for det. Det må have været hårdt arbejde. Så var der gaverne: En FDB-stol, et skrivebord i teak, et smykkeskrin i rødt "skind" med blå velour for, en guldring med en blå sten, en guldkæde med et guldhjerte og et ur fra mine forældre, mærket Omega og sikkert meget andet.

Dagen efter kom folk fra opgangen på besøg, mine kusiner, der alle er yngre end mig, og mine veninder. Jeg tror, vi spiste rester.

Min veninde husker at vi havde fri Andendagen, og at vi var i København men der blev afholdt flere Andendagsgilder. Et hos Lene Engelbrecht i Præstemosen og et i selskabslokalerne på Arnold Nielsens

Boulevard. Det var et fælles arrangement for vores klasse og uden voksne men med et par storesøstre til at stå for te og madder.

Men der var musik. Et par af drengene fra klassen var med i et band. Måske hed de Eagles. Det var jo i Beatlestiden.

Mine forældre havde sparet så mange penge sammen, at de kunne købe en spritny bil: En Morris Marina. Den havde vi lige fået op til konfirmationen.

Samarbejde om Hvidovres kulturmiljøer

Bitten Larsen

Det sidste år på museet har ligesom for alle andre tegnet sig noget anderledes end normalt. Der har været færre udadvendte opgaver, men til gengæld har vi arbejdet med et projekt, som normalt ikke er synligt. Det skal der rådes bod på her.

Hvidovre Kommune er ved at udarbejde den kommende kommuneplan, som skal beskrive de overordnede mål og retningslinjer for Hvidovres udvikling. Det er et dokument, der kræves i henhold til Planloven, og et af kravene til en kommuneplan er, at den skal indeholde beskrivelser af kommunens kulturmiljøer, samt hvilke retningslinjer der arbejdes ud fra, når der eksempelvis skal laves nye lokalplaner. Det er et arbejde, Forstads-museet har deltaget i ad flere omgange, men før vi ser på den konkrete opgave, skal vi spole tiden tilbage til 1994. Det var nemlig her, man begyndte at se på beskyttelse af kulturmiljøerne og besluttede, at det var et offentligt anliggende.

Hvad er et kulturmiljø?

I 1994 var Svend Auken miljøminister, og i en kronik introducerede han miljøpolitikens tredje dimension: I bekæmpelsen af forurening, i naturgenopretning og bevaring skulle der også tages hensyn til kulturhistoriske værdier. Kulturarven var vigtig for at sikre identitetsmæssig forankring i en

periode, hvor der foregik store samfundsmæssige forandringer. I dag - små 30 år senere - ser vi, at forandring vist er blevet

et vilkår. Kulturarven er ikke blevet mindre vigtig, når vi har brug for at konkretisere og billedliggøre identiteten på det sted, vi bor -

Billede Avedøre Landsby - Foto: Forstads-museet

Avedøre Landsby er et af de steder, som vi peger på som kulturmiljø. Trods landbrugets afvikling og bebyggelsen af den tidligere forte, er man ikke i tvivl om, at man befinder sig i en landsby. Overordnet er gadenettet og bygningernes orientering mod landsbyens indre velbevaret.

og måske dermed på os selv. Kulturmiljøer bliver særligt vigtige, fordi det er steder, hvor den historiske udvikling er så synlig, at den umiddelbart kan erkendes og opleves.

Hvordan udpeger vi kulturmiljøer?

Tilbage til Hvidovre og den igangværende udpegning. I 2006 blev Hvidovre udpeget til kulturarvskommune, og fem områder blev beskrevet: Risbjergkvarteret, Bredalsparken, Avedøre Holme, Avedøre Stationsby og Avedøresletten. Siden er der lavet beskrivelser for resten af Hvidovre, og der lå derfor et righoldigt materiale om de enkelte områder, som arbejdsgruppen for de nye kulturmiljøer kunne arbejde videre med.

Man kan spørge, hvorfor de gamle kvarterbeskrivelser ikke bare er videreført til den nye kommuneplan? Det skyldes, at der generelt har været et ønske om at gøre kulturmiljøbeskrivelserne nemmere at bruge for planlæggerne og byggesagsbehandlerne, så det f.eks. blev nemmere at fortælle, hvilke træk i et kulturmiljø, der var vigtige at tage med i fremtiden – ikke bare i Hvidovre, men på landsplan. Derfor er der gennem årene udviklet flere metoder til at vurdere og registrere, om et område kan betegnes som et kulturmiljø. Vi har derfor valgt at behandle de eksisterende kvarterbeskrivelser med udgangspunkt i KulturmiljøMeto-

den, som er udviklet i Esbjerg i samarbejde mellem kommune og museum med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen.

Der er ikke sket en fuldstændig omskrivning, men mere en bearbejdning af det eksisterende. Dels går flere træk fra Forstadsmuseets arbejde fra Kulturarvskommuneprojektet igen i KulturmiljøMetoden. Og dels er ikke alle dele af metoden relevante at tage med i en analyse af forstadslandskabet. Et eksempel er, at man skal forholde sig til kulturmiljøets sammenhæng med naturgrundlaget. Hvad er naturgrundlaget for 1950'ernes almene bebyggelser? Skal vi svare: "Nej. Der er ikke sammenhæng med naturgrundlaget", eller skal vi se naturgrundlag meget bredt som en parafrase for, hvordan der skabes et økonomisk grundlag at leve for? Vi har valgt, at spørgsmålet ikke er vigtigt for Hvidovre i forhold til, om et område skulle udpeges som kulturmiljø. Selv i Avedøre Landsby, som oprindeligt havde stor sammenhæng med naturgrundlaget, skabes det økonomiske grundlag uden for kulturmiljøets grænser.

KulturmiljøMetoden er stærkest i den del, der behandler kulturmiljøets fysiske fremtræden i dag, og her har vi forsøgt at tilføje metodens systematik til de gamle beskrivelser. Hvilke fysiske træk afspejler kulturhistorien og kan samtidig være med til at synliggøre stedets historie trods udvikling?

Men selv her har vi ikke fulgt metoden 1:1 for i tråd med Forstadsmuseets mangeårige arbejde, ser vi det som vigtigt at undersøge, hvordan den immaterielle kulturarv kommer til udtryk, og hvordan den kan bringes i spil i forhold til fremtiden. Vi har fastholdt museets grundtanke, om at bevaring og udvikling skal tænkes sammen i ét hele.

De otte første kulturmiljøer

I denne omgang har vi udvalgt otte kulturmiljøer: Avedøre Landsby, Avedørelejren, Phønixhusene, Papegøjehusene, Strandhavevej, Bredalsparken, Grenhusene og Avedøre Stationsby. De er valgt ud fra deres tidsspannd, og at hovedparten af dem er relativt enkle, så de er brugbare i forhold til at tilpasse metoden til lokale forhold. Det er vigtigt at understrege, at de otte ikke er udvalgt, fordi vi synes, at det er de vigtigste kulturmiljøer i kommunen, og at kommuneplanen fortsat er under udarbejdelse og skal igennem en høringsfase og politisk vedtagelse, før den vedtages. Det vil sige, at arbejdet, der bliver beskrevet her i artiklen, stadig er i proces.

Fremtiden

Vi deltager i udpegningen, fordi arbejdet er sjovt, fordi vi tror på, at kulturarven har en værdi i sig selv, og fordi vi tror på, at kulturarven også skaber økonomisk værdi

Billede Grenhusene - Foto: forstads museet

Grenhusene er Svenn Eske Kristensens eksperimenterende gårdhavehuse. Der er endnu ikke en lokalplan for Grenhusene. Hvilke træk fra deres bærende fortælling kan fremtidig udvikling tage afsæt i?

til fællesskabet og til den enkelte husejer. Det sidste er faktisk ikke bare noget, vi tror på, men blev vist af Realdania i en undersøgelse fra 2015, der analyserede samtlige bolighandler fra 1992-2014. For bosætning, erhverv og turisme var kulturarven en fak-

tor, der skabte vækst og merværdi. Dermed bliver kulturarven et vigtigt værktøj i kommunens strategiske arbejde og et element, som det giver mening er sidestillet med eksempelvis detailhandel og klimasikring i kommuneplanen.

Vi glæder os til det videre arbejde med udvælgelse og beskrivelser af de resterende kulturmiljøer og til at se, hvor udviklingen bærer os hen, når den er forankret i historien.

Formand:

Anders Aalund
Nørremarksvej 6
Tlf.: 2420 2655
e-mail: hlsformand@gmail.com

Næstformand:

Karen Johansen
Vestkærs Alle 8
Tlf.: 2992 0417
e-mail: katojo@live.dk

Kasserer:

Knud Kofoed Sørensen
Dansvej 12
Tlf.: 4183 3108
e-mail: hlskasserer@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Gitte Jakobsen
Aktaens Allé 28
Tlf.: 2343 3188
e-mail: gittejak51@gmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Jørgen Snedled
Borrisvej 1
Tlf.: 6178 7548
e-mail: hlsredaktionen@gmail.com

1.suppl. & sekretær:

Finn Ivo Heller
Menelaos Boulevard 15
Tlf.: 2023 0868
e-mail: hls.sekr@gmail.com

2.suppleant:

Poul Sørensen
Strandvangsvej 11c
Tlf.: 2175 7482
e-mail: anne1poul@gmail.com

3.suppleant:

Stig Sørensen
Sognegårds Allé 46 1.th
Tlf.: 2614 9126
e-mail: stig@cromamedia.dk

Forretningsudvalg:

Anders Aalund
Karen Johansen
Knud Sørensen

KB-medlem:

Maria Durhuus
Tlf.: 2277 8027
e-mail: mdq@hvidovre.dk

Suppleant for Maria Durhuus

Anders Liltorp
Tlf.: 5077 5070
e-mail: aql@hvidovre.dk

KB-medlem:

Mikkel Dencker
Tlf.: 4076 6133
e-mail: mds@hvidovre.dk

**Suppleant for
Mikkel Dencker**

Niels Ulsing
Tlf.: 4063 1311
e-mail: niu@hvidovre.dk

Revisor:

Hubert Steffensen
Hesselbjergvej 12
Tlf.: 3649 0963

Revisorsuppleant:

Inge Larsen
Claus Petersens Allé 18 G, 1. sal
Tlf.: 3678 4736

Arrangementsudvalg:

Karen Johansen (tovholder),
Jens Frederik Jørgensen,
Knud Nygaard Jensen,
Birgit Møller-Kristensen,
Annelise Wildenradt.
Poul Sørensen

Kulturistudvalg:

Karen Johansen

Interviewgruppen:

Knud Sørensen (tovholder)
Anders Aalund,
Jens Frederik Jørgensen,
Gitte Jakobsen,
Stig Sørensen
Ejvind Jensen,
Inger Hansen.
Birgit U. Thomsen.

Kommunikationsudvalg:

Gitte Jakobsen (tovholder),
Anders Aalund,
Jørgen Snedled,
Stig Sørensen
Poul Sverrild
Lisbeth Hollensen.

Web- og bladredaktør:

Jørgen Snedled
e-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Ivan Schjønning - oplevelser fra min tid i Hvidovre

Dato: 8.6.21

Tidspunkt: kl. 19.00 – ca. 21.00

Mødested: Kometen, Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre.

Ivan Schjønning var fra 1973 -81 medlem af kommunalbestyrelsen valgt for Danmarks Kommunistiske Parti.

I de sidste 4 år var han ”tungen på vægtskålen” i kommunalbestyrelsen, og med sin energi og humor opnåede han indflydelse på de beslutninger, der blev truffet.

Det kulturelle område stod Ivan Schjønning særligt nær.

Ivan Schjønning bor nu i Svaneke.

Max deltager antal: 100

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer.

Ikke-medlemmer 25 kr.

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen - jfj@tdcadsl.dk

ÅBENT HUS i Rytterskolen

Mandag d. 5.juli kl. 14-16

Vi mødes i Rytterskolen, drikker en kop kaffe.

For nye medlemmer, bliver det muligt at få at få en rundvisning, og høre lidt om husets historie.

og husk at medbringe Corona-pas

ÅBENT HUS i Rytterskolen

Tirsdag d. 20.juli kl. 14-16

Vi mødes i Rytterskolen, drikker en kop kaffe.

For nye medlemmer, bliver det muligt at få at få en rundvisning, og høre lidt om husets historie.

og husk at medbringe Corona-pas

Landbetjenten på Stenbroen

Dato: 21.09.2021

Tidspunkt: kl. 19.00 – 21.00

Mødested: Avedøre Bibliotek og Kulturhus, Hovedstien 14, 2650 Hvidovre. I over 30 år har politimanden Rud Ellegaard færdedes blandt prostituerede, stofmisbrugere, psy-

kisk syge og plattenslagere på Vesterbro. Alle har krav på en ordentlig betjening fra politiets side – også dem, de såkaldte pæne borgere kun har foragt tilovers for, har han i 2014 sagt i bogen ”Landbetjenten på stenbroen”. Samme år modtog han Danmarks store socialpris ”Tine Bryld-prisen” for sit arbejde med særlig udsatte skæbner.

Rud Ellegaard er vokset op i Avedøreområdet. Han vil i aftenens foredrag fortælle om sit arbejde og om sine minder fra barn- og ungdommen her.

Mødet er arrangeret af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i samarbejde med Avedøre bibliotek og Kulturhus.

Max deltager antal: 80

Tilmelding nødvendig:

Betaling for medlemmer: Gratis

Betaling for ikke-medlemmer: Gratis

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk

Tiltrængt rengøring

Jens Frederik Jørgensen

Emaljeudsmykningen på Hvidovre Station trænger til at blive rengjort og repareret. Det er kommunens opgave, og kunstbibliotekar Trine Friedrichsen oplyser, at Kultur- og Fritidsudvalget vil få forelagt en sag herom i løbet af maj/juni.

Broerne og broens søjler ser mildest talt ”herrens ud”. Det er Banestyrelsens opgave at vedligeholde og rengøre. Gamle plakater samt graffiti skæmmer, og det er ikke nogen kønt syn, der møder gæster, der kommer med toget eller trafikanter, som færdes på Hvidovrevej.

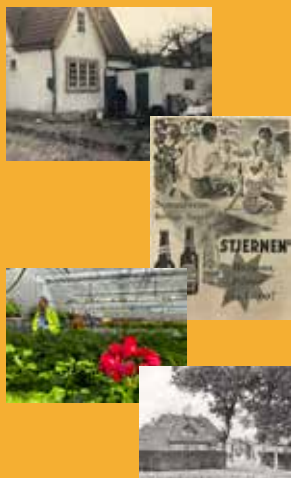
Ved Hvidovre Station - under jernbanen: Fotos: Jørgen Snedled

Ved redaktionens slutning var gamle plakater ved at blive spulet væk. Så må man håbe, at Banestyrelsen gør arbejdet færdigt ved at afrense for graffiti og overfladebehandle bropillerne.

Avedøre - Hvidovre

Indholdsfortegnelse

Formanden har ordet	3
Historien bag Hovedporten	4
Naboens hus	8
”De gamles Dag” og Sønderkærhave	14
Eduard Borregaard - søn og far	19
”Vandtårns kvarteret”	23
En aften med Ivan Schjønning	25
Uddrag af ”På myrens Fodsti”	27
Børnecenter Hvidborg	33
Kvartalets foto	36
Arrangementer	38
Arrangementer fortsat	40

	Navn:	Telefon:	E-mailadresse:
Formand:	Anders Aalund	2420 2655	hlsformand@gmail.com
Næstformand:	Karen Johansen	2992 0417	katojo@live.dk
Kasserer:	Knud K. Sørensen	4183 3108	hlskasserer@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Gitte Jakobsen	2343 3188	gittejak51@gmail.com
Bestyrelsesmedlem:	Jørgen Snedled	6178 7548	hlsredaktionen@gmail.com
1. suppleant & sekr.:	Finn Ivo Heller	2023 0868	hls.sekr@gmail.com
2. suppleant:	Poul Sørensen	2175 7482	annelpoul@gmail.com
3. suppleant:	Stig Sørensen	2614 9126	stig@cromamedia.dk

Hjemmeside: www.hvidovrelokalhistoriskeselskab.dk

MobilePay nr.: 94672 eller Jyske Bank: 5025 1028523

Forstadsmuseet:

Alarmpladsen 3, Avedørelejren,
2650 Hvidovre

Tlf.: 3649 0030

E-mail: forstadsmuseet@forstadsmuseet.dk
www.forstadsmuseet.dk

Redaktion:

E-mail: hlsredaktionen@gmail.com

Jørgen Snedled (tlf.: 6178 7548)

Poul Sverrild (ansvarshavende)

Tryk:

LaserTryk

Trykt i 725 eksemplarer

ISSN: 1602-7051

ISSN: 2596-5808 (online)

Forsidebillede:

Hovedporten - Avedørelejren

Blad nr 4. 2021:

Deadline Uge 43

Omdeles fra: Uge 49

Arrangementer:

Tilmelding online på

<https://hls.nemtilmeld.dk/>

eller kontakt et bestyrelsesmedlem

Formanden har ordet

Anders Aalund

Kære læser

Velkommen tilbage fristes man til at sige. Det ser ud til at vi har overstået den værste Corona forstyrrelse af Selskabets aktiviteter.

Det store arbejde fra Arrangementsudvalgets side har allerede resulteret i tre arrangementer siden sidste udgave af bladet.

Du kan andetsteds læse om Ivan Schjønning's underholdende foredrag og besøget på Børnecenter Hvidborg, et besøg der på grund af den store tilslutning blev gennemført to gange på samme dag, takket være en stor indsats af lederen Mikala Frølich.

Der vil også have været afholdt åbent hus et par gange i juli, når du læser dette.

Medlemstallet er på trods af den manglende aktivitet på imponerende 671.

Der er heldigvis stadig meget godt læsestof at bringe i bladet. Så meget, at vi denne gang har udvidet til fyrré sider.

Går man på Selskabets hjemmeside kan opleve to billedserier optaget Jens Frederik Jørgensen. De er begge fra Avedøre landsby. Den ene er en billedserie fra Stevnsbo-gård og den anden viser Kastanienborg, Lyshøjgård og Avedøre Gadekær. Kastanienborg og Lyshøjgård er begge drevet af statslige institutioner hvorimod Stevnsbo-gård er i kommunens eje. Det fremgår meget tydeligt af billederne at vedligeholdelses standarden er vidt forskellig afhængig af om ejerskabet er statsligt eller kommunalt. Det er ikke til at forstå, at Hvidovre Kommune ikke udviser større veneration for sine bygninger.

Selskabet mangler interviewere, der kan samle indtryk sammen fra Hvidovreborgere. Vi har netop haft møde i udvalget, og her blev emnet berørt. Selskabet vil ved

Jens Frederik Jørgensen gerne bidrage med et kursus på 2-3 timer, så man ikke kommer fuldstændig uforberedt til interviewet. Knud Sørensen, tovholder for interviewgruppen modtager meget gerne nye medlemmer.

Selskabet arbejder som bekendt sammen med Lokalhistorisk Forening for Brøndby hvilket har resulteret i en tur i to etaper langs den rute borgerne i Avedøre Landsby anvendte for at komme til Glostrup Kirke. Læs om dette under Arrangementer.

Som du kan fornemme, er der stadig stor aktivitet i Selskabet.

Indkaldelsen til generalforsamlingen den 25. august bliver udsendt særskilt.

Jeg ønsker dig en rigtig god sommer med masser af social aktivitet

Med venlig hilsen

Anders Aalund

Historien bag Hovedporten

Af Mikkel Knudsen

Historieporten er åben, og en ny måde at opleve lokalhistorien på er blevet lanceret. I Historieporten kan du i form af hologrammer møde Bitten, Lisbeth og Poul, der med vanligt engagement, fortæller om nogle mere overordnede emner. Samtidig kan du igennem 50 postkort med forskellige emner lade dig inspirere til at drage ud i bylandskabet og opleve historiens vingesus. Historierne udfolder sig kun kort på postkortene, men du kan grave dybere i dem på vores hjemmeside. I bladet vil vi i den kommende tid også give dig mulighed for at komme et spadestik dybere i nogle af historierne og give nogle andre perspektiver, og hvad er mere oplagt end at starte med rammen for det hele, nemlig Hovedporten.

Hovedporten er ligesom resten af lejren tegnet af arkitekten Helge B. Møller, og den blev bygget i 1912. Det var her, man meldte sig, når man havde gøremål i Avedørelejren. I og med at lejren var placeret i landbrugsland, var det begrænset, hvor travlt man havde i portvagten de første mange år. I de første år var der også placeret en skildvagt udenfor lejren, og at denne må have kedet sig brødt, vidner den omfattende "graffiti" på muren udenfor om. Her kan du finde vidnesbyrd om de soldater, der var

Mursten med graffiti - Nina Nielsen Skøge. Foto: Forstadsmuseet

i lejren, i form af soldaternumre indgraveret i murstenene, men også navne på de kvinder, som soldaterne kom sammen med. Du kan bl.a. finde inskriptionen "Nina Nielsen Skøge", men om hun havde et dårligt ry, eller det er skrevet af en forsmået kæreste, ved vi ikke.

Du kan også møde vidnesbyrd fra en mere dramatisk tid i Danmarkshistorien. Under 2. verdenskrig overtog tyskerne lejren, og resterne af enkelte hagekors, der senere er forsøgt kradset væk, viser, at lejren også har huset fjendtlige soldater. Da befrielsen oprandt, rykkede Den Danske Brigade,

Mursten med graffiti - Foto: Forstads museet

som havde været mobiliseret i Sverige, ind. Graffiti, som disse soldater efterlod står, i kontrast til tyskernes, stadig lysende klart i murværket. Dog skrev de ikke Den Danske Brigade, men Frihedshæren i stedet for.

Bygningen indeholdt også lejrens arrest, der kun var beregnet til kortere ophold og særligt blev brugt i forbindelse med disciplinærsager. Under 1. verdenskrig blev bygningen udvidet pga. denne funktion, da der var behov for yderligere celler. Årsagen var, at man under krigen indkaldte

sikringsstyrken som et ekstra værn, hvis krigen skulle brede sig til Danmark. På sit højeste var næsten 60.000 mand indkaldt til især at bemane forsvarsværkerne omkring København. De mange soldater medførte, at kasernerne var propfyldte, og man tog sågar privat indkvartering i brug. Den første tid ventede soldaterne i spænding, men spændingen blev efterhånden afløst af frustration og uforløst krigsgejst. Frustrationen havde flere fædre udover utilmodigheden. Først og fremmest manglede de indkaldte soldater hjemme f.eks. i høsttiden, og lønnen som soldat var betydeligt lavere, end hvad de ellers kunne tjene. Det skabte naturligvis utilfredshed, men var også en udfordring på anden led, da mange endte med at tage ekstra jobs udenfor kasernen. Det medførte en del pligtforsømmelser, da soldaterne ofte udeblev fra deres vagter. I starten af krigen var det et problem at hverve nok kompetente befalingsmænd, inkompetencen skabte gnidninger mellem dem og soldaterne. Det resulterede sågar i slagsmål i enkelte tilfælde. Druk og hvad dertil hører var ligeledes hyppigt forekommende. Endelig var der en stigende antimilitær bevægelse, ligesom syndikalister påvirkede flere soldater. Det medførte, at antallet af desertører og militærnægtere voksede, og man var meget opmærksom på eventuelle revolutionære tendenser blandt soldaterne. Det gav på den led god mening, at behovet for ekstra celleplads steg, og i dag kan du stadig

Hovedporten til Avedøreljren - Foto: Forstadsmuseet

se dørene indtil cellerne med dørspioner, ligesom inventaret fra en celle er bevaret på Forstadsmuseets magasin.

Når man var indsat, blev man behandlet som en fange. Man fik frataget sine støvler og bælte, og man måtte kun have overvåget besøg. Forholdsreglerne gav god mening under 1. verdenskrig, da der var flere historier om soldater, der var drevet til selvmord af en særlig barsk officersstand. Om det skete i lejren i denne periode, vides dog ikke.

Portvagten var også stedet for en af de mest tragikomiske episoder i lejrens historie. En episode, der heldigvis ikke satte varige fysiske spor i lejren, men nok i en af aktørerne. Episoden, som også er fint beskrevet i Rasmus Glenthøjs bog om lejren, omhandlede skildvagt Jensen og en stakkels forbigående hund, som den tydeligvis hundeforskrækkede Jensen rettede sit gevær imod og affyrede et skud. Hunden kan ikke have været i en skrækindjagende positur, da kuglen fra Jensens gevær traf hunden i rektum.

Under den kolde krig var der nok engang grund til at være opmærksom i portvagten. Man var opmærksom på kommunistisk påvirkning af soldaterne. Det var en opmærksomhed, der allerede var startet i 1930'erne, hvor kommunistiske agitatorer kom en tur i arresten, men den blev forstærket med frygten for, at krigen kunne gå fra kold til varm. Særligt omkring opstanden i Ungarn i 1956 blev adgangen til lejren indskrænket.

Allerede omkring 1970 var der tale om, at Avedøreljren var overflødig, men det varede noget tid, inden tanke blev til handling.

Først i 1996 rykkede hæren ud af lejren, og i 1999 købte Hvidovre Kommune området. Hegnet rundt om lejren blev i det store hele fjernet, og nye veje førte ind i lejren i form af Fægtesalsvej og Gammel Byvej. Hovedporten fik herefter en omskiftelig tilværelse som bl.a. atelier for kunstneren Jo Møller og sidenhen kontor og studie for div. kommunikationsbureauer og fotografer.

Hovedporten til Avedørelejren 1963 - Foto: Forstadsmuseet

Historieporten

2020 fik Forstadsmuseet chancen for at overtage bygningen for at skabe Historieporten som en udvidelse af formidlings-

konceptet Historien i Gaden, og d. 27. juni kunne vi slå dørene op for vores første mere permanente udstillingssted. Tanken er dog, at du stadig skal drage ud i byen, og ude i byrummet møde de historier, som byen

indeholder, men i Historieporten kan du hente inspiration til turen. Så kom på besøg, oplev den fantastiske ramme og gå på jagt efter vores alles historie.

Naboens hus

Af Bente Zinck

Vigerslev Alle 368 og en hyldest til den sejeste nabo.

Naboens hus er solgt til nedrivning. Endnu et gammelt Hvidovrehus forsvinder.

Huset er bygget i Hvidovre i 1921, men har en historie der går endnu længere tilbage. Det er nemlig oprindeligt et bindingsværkshus, som var bygget et sted inde i København og solgt som "brugt hus", adskilt og flyttet til Hvidovre.

Det oprindelige hus var med bindingsværk, men i Hvidovre blev huset opført på et punktfundament, og den bærende væg på langs ad huset er opført i murværk. Resten af huset er et træhus opført med hulrum uden isolering.

Min historie med huset starter med, at vi flytter ind i nr. 370 i 2001, hvor vi første gang møder vores nye nabo. Naboen var lidt af en eneboer, men vi havde en fin kontakt, og på et tidspunkt oplevede vi, at hele hendes have voksede uhæmmet op med brombær.

Jeg spurgte, om naboen havde brug for hjælp, og ja, hun var kræftramt og i kemo-behandling, og kunne ikke overskue haven. Naboen kunne dog fortælle, at hun tog cyk-

Husets forside i 66 - Foto: Fotograf ukendt

len til Herlev Hospital og retur for kemobehandlinger - men så rakte kræfterne heller ikke til meget mere.

Min familie og jeg ryddede haven for brombær, og i den periode kom vi tættere på hinanden. Vi drak kaffe og sludrede, men altid kun i haven. Naboen undskyldte sig, og

fortalte at hendes hus ikke var præsentabelt til gæster. Det accepterede vi selvfølgelig, og da vinteren satte ind, fortsatte vi kaffeslabbet i vores varme stuer.

I februar 2013 kom naboens barnebarn og fortalte, at naboen var blevet indlagt på hospitalet med blandt andet lungebetæn-

delse. Han kom også med beskeden om, at naboen spurgte, om vi ville holde øje med huset. Det var desværre i så dårlig stand, at mange troede, at huset var forladt.

Det ville vi selvfølgelig, og barnebarnet meddelte, at naboen ønskede, at vi skulle have en flaske sherry, hun havde stående, og hjemmelavet syltetøj, efter frit valg fra hylden.

Da kom vi første gang ind i naboens hus.

Synet var chokerende - naboen levede uden elektricitet, uden andet vand end hovedhånen, uden toilet, uden andet varme end en brændeovn, men man skal huske, at huset var uisoleret. Hvis nogen husker vejret i februar 2013, så vil man vide, at der på daværende tidspunkt var et tocifret antal minusgrader om natten.

Intet under at naboen var indlagt med lungebetændelse.

Herhjemme blev vi hurtigt enige i, at noget måtte gøres. Naboen kunne ikke komme hjem fra hospitalet til det hus - det ville hun simpelthen ikke overleve.

I vores firma havde vi 14 dage mellem to job, og dermed to ledige medarbejdere, men økonomi havde vi ikke. Så vi skrev en mail til flere firmaer i Hvidovre, og

Facade før og efter renovering - Foto: Bente Zinck

Indgang til det gamle latrinhus
Foto: Karen Johansen

spurgte om nogen kunne hjælpe med materialer. Ideen i første omgang var at lave en "Varm stue", som skulle isoleres, så brændeovnen rent faktisk kunne holde stuen varm.

Vores lokale byggecenter Knud Larsen responderede hurtigt på mailen, og forærede os kvit og frit en masse isolering og en kæmpestak gipsplader. Så var vi i gang.

På min private facebookprofil skrev jeg lidt om historien for at sige tak til Knud Larsen byggecenter, og så tog det hele en drejning, som jeg slet ikke havde regnet med.

Mine venner fra nær og fjern kom med tilbud om praktisk hjælp, tilbud om ting og materialer og spurgte, om ikke jeg kunne lave opslaget, så det kunne deles. Som ønsket, så gjort.

De efterfølgende uger - som blev til næsten 8 - er de vildeste jeg har oplevet i mit liv. Vi fik leveret så mange ting, at vi kunne ombygge hele stueetagen på huset. Der blev lavet nyt (gammelt) køkken, et helt nyt badeværelse og alt blev isoleret indvendigt og der blev malet og lagt gulvtæpper. Donationerne kom fra nær og fjern - Selskov Electric fra Hillerød tilbød at lave elinstallationer kvit og frit - vi skulle bare betale tilslutningen til elværket. En blikkenslager/ven af vores familie tilbød at lave vand og afløb til køkken og bad. En tømrer kom med et egetræskøkken pillet ned i en herskabsvilla på Lolland, og da han så projektet, vi var i gang med, tømte han sin bil for søm, skruer og træ - og søm og skruer er faktisk en meget stor udgift i et byggeprojekt.

En anonym ejer af rigtig mange ejendomme i Københavnsområdet donerede alt til installation af el (kabler og kontakter og eltavle) samt vådrumssikring og fliser til

badeværelset. Rideklubben hvor jeg havde mine heste, donerede et helt nyt, men fejlkøbt toilet, og derudover har nok 150 private personer tømt deres kælderrum og garager for byggematerialer og ting vi kunne bruge.

Vores medarbejdere skulle på andet job, men de ville projektet så meget, at de efter arbejdstid kom frivilligt og arbejdede på nabovens hus.

Avisen der er blevet brugt som isolering i dørkarmen - Foto: Bente Zinck

Naboen havde fine gamle møbler, og mine veninder kom og hjalp med at pudse og polere dem op med voks. Så mange frivillige ildsjæle var involveret i dette fantastiske projekt.

Stor var dagen, da naboen kom hjem fra sygehuset - rask og i god form - til et helt nyt hus, lavet af et mismask af gammelt og nyt.

Nu kunne naboen endeligt åbne døren til huset og byde velkommen ind.

Naboen ville indvie sit nye køkken og bad os til middag. Det viste sig, at hun var en fantastisk kok.

Naboen viste sig også at være et meget spændende menneske - med en historie som enlig mor, i en periode hvor den slags ikke var særligt velset. Hun har i årevis arbejdet dobbeltjob, gået som vagt, taget ekstra rengøringsarbejde og knoklet på fabrik. Som pensionist gik hun med aviser om natten for at kunne bo i huset. Hun var ærkesocialdemokrat - som hun sagde, var hun født socialdemokrat, og ville dø som socialdemokrat, og hun stod ikke i vejen for en heftig politisk diskussion, og mine børn - dengang i starten af teenageårene - de elskede simpelthen hendes gamle traditionelle danske retter.

Nyrenoveret facade 2016 - Foto: Bente Zinck

Så aftalen blev middag hver eneste søndag, og den søndagsmiddag blev så hellig, at de få gange, hvor vi måtte melde forfald, der blev den rykket til om mandagen. Syv år – i alt omkring 350 middage har vi spist sammen og hendes middage blev berømte, så flere af vores, og vores to drenge venner, har været med til middag hos naboen i årenes løb. Dertil kommer jule- påske og

pinsefrokoster og mange sjove og hyggelige timer.

Tre år efter naboen kom hjem fra sygehuset, tog vi en tårn mere på huset - denne gang den udvendige del. Samme princip, men denne gang mere planlagt. Vi havde brugt tid på at finde gamle originale materialer til facaden. Rørmåtter, kalkmørtel,

I vinduerne i verandaen sidder stadig de gamle glas fra da huset blev bygget - såkaldt trukket glas. - Foto: Karen Johansen

kalk og kalkvand. Det meste fik vi foræret, og resten fandt vi billigt via Den Blå Avis - og på den måde kom huset også til sin ret, set udefra.

Mange hvidovreborgere har kommenteret på den forvandling, der skete med huset i 2016. Huset er så fint proportioneret, og virkeligt yndigt. Nykalket, og med lyseblå detaljer, og lyseblåt bindingsværk i udestuen. Den lyseblå farve, var naboens store ønske, og lige præcis den maling insisterede hun på at betale selv - ud af et skrabet folkepensionsbudget.

Efter dette fik vi fælles høns - som gik i naboens have, og som hjalp med at holde haven ren for ukrudt.

Naboen har haft en kæmpebetydning for os som familie - og stor var

sorgen, da hun døde i februar 2021. Hun boede i huset næsten til det sidste, men døde efter få dages kærlig pleje på Svendebjerghave, hvor hun sov stille ind.

Tilbage står huset - med alle de skønne minder det bringer mig hver eneste dag - når jeg kigger ud af vores køkkenvindue.

Men snart er det slut. Huset er solgt, og det skal rives ned. Det er helt rimeligt, for huset kan ikke bringes op til dagens standarder, men om lidt, er et gammelt, helt særligt Hvidovrehus kun en historie, og jeg håber med denne lille fortælling, at historien ikke bliver helt glemt, når huset snart forsvinder.

Jeg kommer til at knibe en tåre, når nedrivningen starter. Jeg kender hver en detalje i det hus. Jeg ved, at der i dørkarmen ind til kammeret ligger en avis fra 1928 - for jeg fandt den selv, og lagde den tilbage, efter at vi havde renoveret dørkarmen. Jeg har en personlig historie at fortælle om hver eneste lille ting i det hus. Om alle de mennesker der deltog i renoveringen, og om den næstekærlighed hele projektet flød over med. En anden ting som er helt særligt - huset har været i dårlig stand, men der er intet råd nogen steder i det over 150 år gamle hus.

Det var svært at sige farvel til naboen. Det bliver svært at sige farvel til det hus. Så mange minder og gode stunder.

Note:

I 2013 i forbindelse med opbygningen af huset, gik jeg på Hvidovre Rådhus for at få tegninger af huset. Der fandt jeg husets meget spændende historie med flytningen fra København. Mappen indeholdt fx en kvittering på transporten af huset med hestevogn til Hvidovre og der var to sæt tegninger - de oprindelige fra husets første opførelse og så reviderede tegninger til opførslen i Hvidovre (blandt andet hvor punktfundament og den bærende længdemur opført i sten). Fra hukommelsen - men jeg er ikke sikker - var huset oprindeligt bygget i 1869. Desværre ser det ud til at disse dokumenter er forsvundet ved digitaliseringen af byggesagsarkivet. I dag findes kun det, der er de oprindelige tegninger (uden årstal), hvilket kan ses, da der på disse tegninger er bindingsværk som bærende længdemur, et anderledes fundament samt en karnap på huset, som ikke er blevet genopført i Hvidovre.

Lidt mere om Vigerslev Alle 368

Af Karen Johansen

Det første vi finder om grunden / huset på matr. Nr 2ar, fortæller at ejer af grunden-Bogbindermester E. Kjær underskriver

en deklaration i foråret 1919 om at kommende bygninger på grunden ikke må ligge nærmere end 12,5 m af midten af vejen, således at vejen senere uhindret kan udvides.

I 1928 har Lokomotivfører C. Thomsen overtaget grunden, hvor der står et lysthus, han søger om tilladelse til at ombygge til helårsbeboelse, samt opføre et latrinhus.

I 1945 ejer vagtmester Jacobsen huset, og søger Hvidovre Kommune om at installere et wc-rum med vandkloset. Ved hver ansøgning kræves godkendelse, og et betragteligt beløb til kommunekassen.

I 1970 købte Lisa Olsen huset, og flyttede ind med sin datter, det var et ønske om at få have og muligheden for at have kat.

Lidt forvirring opstod når jeg søger i kommunens byggerregister, indtil 1940 ca, hed adressen Vigerslev Alle 268, men efter Vigerslev Alle, blev udbygget ind mod Tofttegårds Plads, blandt andet med

Huset set fra Vigerslevvej d. 3. juli 2021 - Foto: Karen Johansen

Hønsesusene fra 1939, ændredes vejnummeret til 368.

Bente Zinck har skrevet om huset på Facebook, hvilket har givet mange reaktioner. Jeg tror vi er mange der gennem årene har set det lille hvide hus på Vigerslev Alle, og mange har det glædet at se huset blive renoveret i 2016

Måske står huset ikke længere når I læser artiklen.

”De gamles Dag” og Sønderkærhave

Af Hans Galst og Jens Frederik Jørgensen

I 1930'erne og 40'erne var der hvert år en række byfester i Hvidovre med det filantropiske formål at indsamle penge til støtte for mindrebedemidlede. Grupper af frivillige tog initiativ til velgørende aktiviteter for at hjælpe dårligt stillede børn og ældre på et tidspunkt, hvor den offentlige velfærd var i sin vorden.

Hvidovre Avis berettede i 1930 om, at byens ledende mænd ved en glimrende skovtur for de gamle havde fået øjnene op for behovet for at sikre ”en rolig og tryk Livsaften for de mange enlige Gamle, der rent ud sagt måtte huddle sig det sidste Stykke gennem Tilværelsen”.

Med redaktør Niels Madsen som ideens fader blev der dannet en komite, som skulle tilrettelægge en årlig tilbagevendende basar til fordel for et alderdomshjem. Som optakt til den første basar søndag den 5. september 1930 mente Hvidovre Avis ”med fuld Ret at kunne rime: De gamles Sag! – En Hjertesag.

Et trist og humørforladt vejr oprandt på dagen med kulde, storm og regn, så festen, der begyndte kl. 4, blev flyttet ind i et stort telt, og senere fortsatte festen inde i Frihedskroen til kl. 2.

Frihedskroen - 1925 - 1935 - Foto Forstads Museet

Ved den anden byfest - den 2. august 1931 - på festpladsen ved Frihedskroen blev der i et formerværksted fremstillet og solgt mindemedaljer til fordel for ”De gamles Dag”.

Sognerådsformand Arnold Nielsen, selv

gammel former, havde taget initiativ til denne del af byfesten.

Hvidovre Avis berettede, at der var livlig efterspørgsel efter medaljen, der blev solgt for to kroner.

Protokol fra ”De gamles Dag”

I en protokol, som ligger på Forstadmuseet, er noget af indsamlingsarbejdet beskrevet. Protokollen vedrører perioden 25. juni 1935 til 18. oktober 1948 og er nu blevet digitaliseret .

¹Protokollen dokumenterer arbejdet fra 1935. Det første, der er at læse i protokollen², vedrører komiteens forberedelser til basaren/byfesten den 28. juli 1935 ved Frihedskroen.

Tilrettelæggelsen beskrives detaljeret. Der er referater fra fire planlægningsmøder, hvor opgaverne blev uddelegeret.

Forud for festen var der solgt 2.665 lykkesedler. Sælgerne var ”byens fruer” og så 3 frøkener (sygeplejersker!). Fruerne var generelt meget aktive; bl.a. stod de i tombolaerne samt i frugt- og æbleskiveboderne.

Der blev arrangeret et vognoptog, der fra kl. 10 om formiddagen til kl. 4 om eftermiddagen kørte byen rundt for at reklamere

Logo for De gamles Dag 1932. Kilde Hvidovre Avis.
re for basaren.

Der var fire vogne. I første vogn var der 6-8 drenge fra D.k.V.'s musikkorps³ . I anden vogn var der 8 piger/damer klædt ud som høstpiger. I tredje vogn var der 8 brandmænd og i fjerde 8 sejlsportsmænd.

To lokale vognmænd, E. Buchvaldt og J. Borch, samt købmand E. Skat Nielsen stil-

lede vogne til rådighed for vognoptøget, og vognmand Anker Petersen stillede med et ”Spand Heste til Transport af den gamle Sprøjte”.

På festpladsen var der 10- og 25-øres tombolaer, ringspil, skydetelt, ”Hvem har bolden”, ”Det muntre køkken”, ”Slaa søm i”, lykkeshjul og æbleskivebod.

56 lokale erhvervsdrivende havde doneret gaver til tombolaerne og lykkesedlerne, men også større kendte firmaer som f.eks. Hovedstadens Brugsforening, Schous Fabrikker, NESA, Bryggeriet Stjernen og Brd. Dahl var blandt donorerne. Det var vin, buketter, potteplanter, Marsano-sodavand, en kurv med øl, et læs gangstigrus, æg, kaffe, gavekort, permanentkrølning, dameklipping, koks, 45 krukke sennep og ikke at forglemme 11 pakker rottegift.

Mon ikke standuret, de elektriske strygjern, fotoapparaterne og malerier, malet af henholdsvis Arn. Nielsen og Lauritz Christiansen, har været eftertragtede hovedge-

¹ Renskrevet af Hans Galst og korrekturlæst af Jens Frederik Jørgensen.

² Komiteen bestod af sognerådsformand Arn. Nielsen, sognerådsmedlemmerne Ole Toft Sørensen, Aug. Svane, V. Timm samt kontrollør Axel Petersen, snedker H. F. Andersen og kedelpasser H. Andersen. Kommunens kontorchef, Ole Olsen var komiteens sekretær. Efter Arn. Niensens død i 1942 blev V. Timm komiteens formand, og G. Carstensen trådte ind i komiteen.

³ D. k. V. = Det kgl. Vajsenhus

Reklame for Bryggeriet Stjernen. Kilde:
Kulturarv.dk – 1001 fortællinger om Danmark.

vinster?

Festdagen, inklusive kontante bidrag fra private og erhverv på kr. 321,80, gav et overskud på kr. 1.268, 17⁴.

Festen sluttede med bal om aftenen på Frihedskroen med musikdirigent Johs. Andersen i spidsen for orkestret.

Fester og indsamlinger i 1936-45

Festerne i årene 1936-39 fulgte samme mønster som festen i 1935. Præmierne og gavegiverne er ikke beskrevet i protokollen. Efter festen i 1939 var formuen vokset til kr. 13.479,07⁵.

I 1940 vedtog man ”under Hensyn til de eksisterende Forhold” ikke at afholde ”De gamles Dag”.

I 1941 og 1942 gennemførtes festen og basaren. Musikken til aftenfesten blev leveret af Sortsø's 4 mands orkester. Til festpladsen var lejet et radioapparat hos Arbejdernes Radioklub og et højttaleranlæg, ligesom Georg Nielsen spillede på festpladsen. Der

kunne købes baltegn for 1 kr, soldater slap dog med det halve.

I 1944 og 1945 afholdtes ikke basar, men i stedet var der arrangeret lotteri med 4.000 - 5.000 lodsedler a 25 øre stykket.

Dette blev den sidste indsamling. Nu skulle der tages stilling til, hvordan de indsamlede penge skulle bruges.

Sønderkærhave - aldersrenteboliger⁶

I 1922 var loven om aldersrente til ældre, der kun havde en beskeden indtægt, kommet. Gradvis blev velfærdsydelse udvidet, og i 1930'erne kom der forslag om aldersrenteboliger. Socialt dårligt stillede, nedslidte uden anden indtægt end aldersrente, kunne komme i betragtning til nybyggede små lejligheder.

I 1944 var forberedelserne til at bygge aldersrenteboliger i Hvidovre nået så langt, at sognerådet skulle beslutte sig for en egnet grund til byggeriet. Der var uenighed i sognerådet om, hvor aldersrenteboligerne

⁴ Omregnet til nutidsværdi ca. 50.000 kr.

⁵ Omregnet til nutidsværdi ca. 360.000 kr.

⁶ Sønderkærhave ligger Hvidovregade 41, hvor gården ”Sønderkær” lå, indtil den brændte i 1898. Grunden blev senere kaldt P. Mortensens eng. Per Hansen fortæller i medlemsbladet 4-2001, at han undertiden løb på skøjter her i vandhullerne efter de gamle møddinger.

Sønderkærhave, april 2021. Foto: Jens Frederik Jørgensen.

skulle ligge. 3 medlemmer ville bygge på Hovedstensgårdens jorder ⁷, men 6 stemte for at bygge på Hvidovregade 41, som kom-

munen købte af forpagter H. C. Jensen.

Det blev besluttet at bygge 4 blokke med i

alt 64 aldersrenteboliger - 24 2-værelsesboliger og 40 1-værelsesboliger - med fælles baderum i kældrene. Bebyggelsen blev tegnet af arkitekt A. Vennike, og fremstår i dag som et enkelt og smukt tidstypisk byggeri.

Sønderkærhave blev Hvidovres første alderdomshjem med en samlingssal i kælderen under blokken ud mod Hvidovregade. Sønderkærhave fik en fornem og markant placering i Hvidovregade lige over for rådhuset.

Byggeriet blev forsinket. Først skulle der indhentes ministeriel tilladelse til køb af det fornødne jern til byggeriet. Efter krigen blev byggeriet forsinket i flere måneder på grund af mangel på mursten. Men den 1. november 1946 kunne den første af de 4 blokke tages i brug. Omkring 1. marts 1947 var den 2. blok færdig og de sidste to i efteråret 1947.

I 1991-92 blev lejlighederne renoveret, således at de 4 blokke kom til at bestå af 48 2-værelseslejligheder med bad. Bebyggelsen blev i 1991 suppleret med en nyopført blok med 24 ældreboliger, tegnet af Ib Hous tegnestue.

⁷ Hovedstensgården blev købt af Hvidovre Kommune i 1935.

Mindeplade, der hænger i Festsalen på Sønderkærhave. Foto: Jens Frederik Jørgensen, juni 2021

De indsamlede penge bruges

Den 28. april 1945 vedtog komiteen at tage et møde med sognerådet og ”Aldersrentenydernes Forening” med henblik på, hvorledes de midler, som komiteen disponerede over, skulle anvendes.

Det blev besluttet at anvende ca. 10.000 kr. til udsmykning af festsalen på Sønderkærhave. Der blev indkøbt et brugt piano mv., pladespiller ”+ en halv snes Plader”, højttaler, gardiner med kapper samt 4 malerier af kunstmaleren Eduard Borregaard.

Aldersrenteforeningen fik et gavebrev på 2.600 kr., beløbet skulle uddeles som gaver – 50 kr. ved aldersrentemodtagerens 80-årsdag.

Restbeløbet blev givet til kommunen som et gavebrev, der skulle anvendes ved alderdomshjems samlingsstue el.lign.

Overdragelsen af udsmykning og gavebreve blev markeret med en lille fest Pinselørdag den 15. maj 1948 med hyldest til komiteen og en lejlighedssang. Der blev budt på kaffe, kage, øl, likør, cigarer, cerutter og cigaretter.

Regnskabsafslutning i 1948 viste, at komiteen havde indsamlet i alt 25.601 kr. (nutidsværdi ca. 530.000 kr.)

De indsamlede beløb rakte ikke til opførelse af aldersrenteboliger. Den opgave var med tiden blevet en kommunal forpligtelse. De ved festligheder indsamlede beløb blev i stedet brugt til at skabe fest og glæde for aldersrentemodtagere i kommunen.

Protokollens indhold fra 1935 er særligt oplysende og interessant. Her bliver der sat navn på alle dem, der var aktive i arbejdet, samt navn på gavegivere og oplysninger om, hvilke gaver der var tale om.

Eduard Borregaard - søn og far

Af Jens Frederik Jørgensen

Kunstmaleren Eduard Borregaard har malet de 4 malerier, som hænger i festsalen på Sønderkærhave. Malerierne blev i 1948 købt af komiteen "De gamles Dag" for 2.400 kr. De blev forsynet med en lille sølvplade nederst, der fortæller, hvad motivet er, og at det er en gave fra "De gamles Dag" - givet til udsmykning af festsalen.

Malerierne har haft en stille tilværelse, været nærmest ukendte i Hvidovre. Det samme kan siges om maleren og hans familie, der faktisk har boet i Hvidovre i mange år og, når man graver lidt dybere, har sat sig spor i byen.

Eduard Poul Vilhelm Borregaard (1902-78) havde i sit virke afsæt i impressionismen, og han var isæt kendt for landskabsmalerier og blomsteropstillinger^{1, 2}. Han var gift med Theresia (1908-2007), der var datter af en senere postdirektør i Wien.

Rebæk Sø - Eduard Borregaard, ca. 1947.

Huset på maleriet er formentlig et stuehus til den gård, der lå i Hvidovre i hjørnet

mod Brøndbyøster og Rødovre. Gården brændte i 1920, og det stuehus, der ses på

¹ Kunstindeks Danmark & Weilbachs Kunstnerleksikon.

² Kastrupgaard bragte ham i erindring ved en retrospektiv udstilling i 1997.

Hvidovre Kirke - Eduard Borregaard. Ca. 1947

³ Født 1868 og død 1944. Gift med Lydia født 1869 og død 1959.

⁴ Dansk komponist Forening – www.komponistbasen.dk

maleriet, blev efterfølgende opført. Gården blev udstykket i 1947. Gården lå, hvor børneinstitutionen ”Kærgården” blev opført i 1969. I dag hedder institutionen ”Børnhuset Immerkær” og har adressen Immerkær 38/ Hædersdalvej 88.

Bopæl

Ifølge Hvidovre lokale Telefonbøger og Kraks vejvisere boede Eduard Borregaard på Gammel Køge Landevej 238 fra 1943-1958, hvor det enfamiliehus, som Borregaard ejede, blev solgt og nedrevet. På grunden blev der opført en bolig- og butiksblok, hvor Hovedstadens Brugsforening etablerede en selvbetjeningsbutik.

Faderen

Kunstmalerens far hed også Eduard Borregaard, men med de 2 mellemnavne Valdemar og Michael. Han var uddannet pianist, komponerede nogle få næsten ukendte værker og var mest kendt i offentligheden som operarepetitør^{3, 4}.

Bopæl

Han boede i Hvidovre fra 1932 til sin død i 1944 og var bygherre for ejendommen Brostykkevej 23. Villaen blev tegnet af arkitekt

Arne Jacobsen og er den eneste bygning i Hvidovre, som Arne Jacobsen har tegnet.

Da han døde, overtog sønnen ejendommen, som i 1952 blev solgt og anvendt som bør-

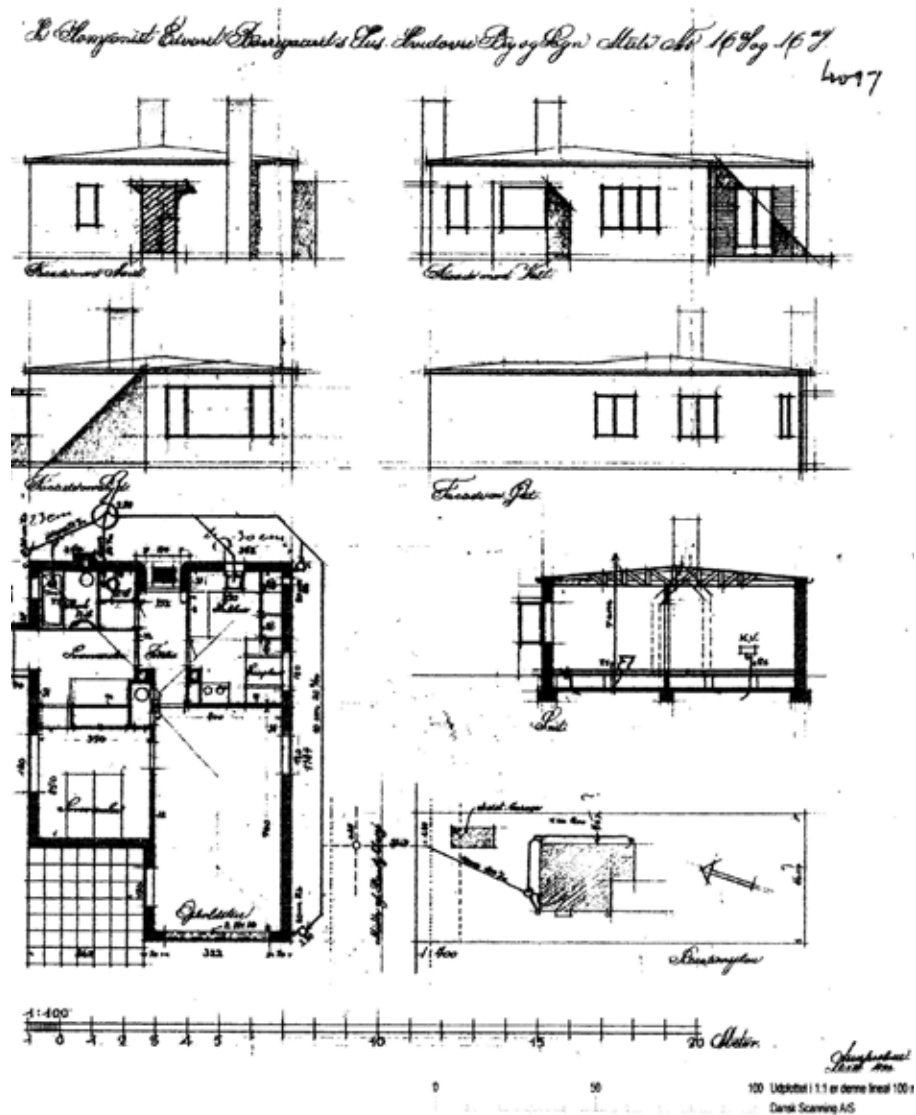
neinstitution – ”Børnehavehuset”. Huset har gennem tiden undergået en række om- og tilbygninger, der næsten har ændret huset til ukendelighed i forhold til den villa, som Arne Jacobsen oprindeligt tegnede.

Hvidovregade - Eduard Borregaard ca.1947 - Smedjen ses I højre side af maleriet.

Blomstermotiv - Eduard Borregaard ca. 1947

Arne Jacobsens tegning til huset på Brostykkevej 23. Kilde: Hvidovre Kommunes elektroniske byggesagsarkiv.

”Vandtårnskvarteret”

Af Poul Sverrild

- et samarbejde mellem Forstads-museet og Grundejerforeningen Svendebjerg

Den 31. august 2020 havde Grundejerforeningen Svendebjerg bestilt en kulturhistorisk byvandring i kvarteret omkring Hvidovre Vandtårn hos Forstads-museet. Det blev en solrig søndag formiddag, hvor omkring 20 husejere fra grundejerforeningen mødte frem for at høre lidt gammelt nyt om deres eget kvarter.

En kvartervandring for kvarterets egne beboere er altid en interessant oplevelse for museet, for af naturlige årsager ligger husejerne inde med masser af viden om elementer fra den helt lokale fortid, som museet ikke kender til, men på museet kan vi så bidrage ved at sætte den lokale historie ind i en bredere sammenhæng og bringe emner på banen, som ofte ikke er en del af den lokale historiebevidsthed.

Museet har tidligere lavet kvartervandring både i Hvidovre Nord, i Grækerkvarteret, i Bredalsparken og i Avedøre, og det sker altid med engageret deltagelse fra beboerne.

I det daglige er det de færreste, der aktivt tænker på, hvad det lige er, der gør, at de

føler sig hjemme i deres kvarter - ud over, at de har deres hus der, og deres børns institutioner og skoler ligger ofte der. Det er en kvartervandring en god mulighed for at få sat ord på. Grundlaget for den lokale identitet bliver talt om og diskuteret.

Hvordan er det nu med vores veje - med eller uden vejtræer - hvorfor hedder de det, de gør? Hvorfor hedder nogle kvarterer noget, mens andre ikke gør, og hvad er det for navne, de bærer?

Og husene hvad er det for historier, der kan knyttes til dem - deres byggestil og deres ejerhistorie? Og haverne, hvordan var det, de så ud for en generation siden? Hvornår var det nu lige kartoffelbedene forsvundet og 'kirkegårdsplanterne' kom? Er der sket noget skelsættende eller bare noget dramatisk her i kvarteret? Er vores hus bevaringsværdigt, og bor vi i et bevaringsværdigt kulturmiljø eller bor vi bare i et kulturmiljø?

Der er nok at tage fat i og fortælle om og samtale om.

I Grundejerforeningen Svendebjergs kvarter er der to helt overordnede pejlemærker: Hvidovre Vandtårn og Svendebjerggård. Det første bærer historien om Hvidovres udvikling til forstad i 1930'erne, og det andet er kvarterets underliggende historie med rødder tilbage til 1700-tallet og hoved-

vægt på fortællingen om landbrugsjordens udstykning til enfamiliehusgrunde - og sidehistorien om Frelsens Hærs betydning for området.

Det blev en god søndag formiddag på villa-vejene med smagsprøver på historier fra området fra landbrugstiden frem til slutningen af det tyvende århundrede.

Succesen bliver nu på grundejerforeningens initiativ fulgt op af en ny byvandring til september, hvor vi vil runde historierne fra de østligste veje i kvarteret af og i øvrigt udbygge med blandt andet nye bygningsbevarings- og kulturmiljøvinkler.

Helt nyskabende er der i mellemtiden indgået en aftale mellem Grundejerforeningen Svendebjerg og Forstads-museet om udarbejdelse af en lille bog om kvarterets historie, som skal give gamle og nye medlemmer mulighed for at fastholde historien og historierne og sikre, at de kommer i spil som en del af den lokale identitet. Bogen skal udkomme i forsommeren 2022.

Grundejerforeningsbestyrelsen er i fuld gang med at mobilisere medlemmer, som gerne vil bidrage til historien, og Forstads-museet gennemfører i forbindelse med udarbejdelsen af bogen en indsamlingskampagne, som skal dokumentere livet i villa-kvarterets huse og haver og på villavejene.

Vandtårnskvarteret

Som led i opgaveløsningen har museet indgået et samarbejde med et hold etnologisterende fra Københavns Universitets Saxo

Institut, der som led i deres uddannelse skal bistå ved den omfattende indsamling af erindringer, fotos og dokumenter, der illu-

strerer livet i 'Vandtårnskvarteret'.

En aften med Ivan Schjønning

Anders Aaalund

Ivan Schjønning

Det var fantastisk rart atter at kunne byde velkommen til et rigtig levende arrangement. Der er gået omkring et halvt år siden dette sidst var muligt.

Omkring 75 personer var mødt op i Kommeten for at opleve Ivan Schjønning. Ivan Schjønning har er fortid som kommunalbestyrelsesmedlem i Hvidovre Kommune i perioden 1974 – 1981.

Det var især denne periode, der blev omtalt.

Ivan Schjønning voksede op alene med sin far, der var typograf. Dette betød, at de ustandselig flyttede efter de opgaver, faren skulle løse. I alt 42 gange flyttede de.

Ivan Schjønning er uddannet typograf, da hans skolebaggrund ikke rakte til at blive

uddannet som radiotekniker, der ellers var hans store interesse.

Ivan Schjønning flyttede til Hvidovre som 16 årig og boede i Hvidovre i ca. 25 år. Han var med til at starte Danmarks Kommunistiske Ungdom (DKU), der som en af sine største sejre var med til at sørge for byggeriet af Præstemosebadet.

Ivan Schjønning fortalte om møderne med de andre politiske ungdomsorganisationer i kommunen, der altid var spændende og hyggelige. De mange fester blev også berørt. Dengang var der i Hvidovre kun DSU, KU, VU og DKU.

Per Bringsjord, der var DSU'er og i en periode "ungdomsborgmester", fortæller, at de politiske ungdomsorganisationer havde til huse på Femagervej 39, 1. sal. Der var små kontorer til hver forening og 2 større lokaler til møder, fester mv.

Også udenrigspolitik brugte DKU tid på og diskuterede især Belgisk Congo, Vietnam, Sydafrika, Grækenland, Cuba og Chile.

Efter endt værnepligt kom Ivan Schjønning med i DKP og var dettes formand i Hvidovre i starten af halvfjerdserne.

Da Schjønning blev valgt til kommunalbestyrelsen talte alle partier om kommunalt

selvstyre. På dette tidspunkt var det kommunale selvstyre ca. 20 %. I dag er dette tal en 5-6 %, resten aftales af KL og regeringen.

Schjønning mindedes valget om medlemskab af EF. Han fortalt med stolthed at Hvidovre og Ballerup var de eneste kommuner i Københavns Amt, der stemte nej.

DKP fik to mandater valgt ind i kommunalbestyrelsen i 1974. Borgmesterposten blev det dog ikke til. Men derimod medlemskab Byplan-, Teknisk- og Kulturudvalget. Det sidste var ønskeudvalget. Irene Hvenegård-Lassen blev medlem af Skole og fritids- samt Institutionsudvalget, så partiet var bredt repræsenteret.

Ivan Schjønning har været med til at indkøbe megen kunst til kommunen, blandt andet Erik Clausens udsmykning af Sønderkærskolen og Frihedens Port ved Friheden Station. Denne skulle oprindelig have været forsynet med et elektronisk ur i den ene ende. Det blev dog ikke til noget, da man ikke var sikker på holdbarheden.

Skoleudsmykningen har ikke lidt overlast i de første 25 år af dets levetid.

Bøje Nielsen hus på Avedøre Holme skylder også Ivan Schjønning sin overbygning over Avedøre Havnevej. Schjønning omtalte

Bøje Nielsen meget positivt.

Schjønning har brugt salen i Kometen (dengang Medborgersalen) til mange formål bl.a. DKP's landsmøde i 1981.

DKP havde budgetsamarbejde med SF. Man var blevet enige om en aftale med Sven Christensen fra den socialdemokratiske gruppe. Ivan Schjønning og Palle Voigt ventede pænt udenfor borgmester Aagesens

kontor, så de kunne få aftalen underskrevet. Det gik ikke sådan, idet Jørgen Gram fra de konservative kom grinende ud fra borgmester Aagesens kontor med en underskrift på en budgetaftale.

Ivan Schjønning og Irene Hvenegård-Lassen havde på flere kurser i DKP hørt, at højhuse ikke var velegnede til børnefamilier, så da kommunalbestyrelsen behandlede byggeriet af Store Hus i Avedøre Stations-

by var de i syv sind. Der ville være flertal for et nej, hvis DKP stemte nej sammen med de borgerlige. Schjønning ringede til Kalkager i Hvidovre hvor Per Kristensen, der var medlem af partiets kommunaludvalg, boede for at få et godt råd, og rådet var at DKP ikke stemmer imod socialt boligbyggeri og derefter fik byggeriet også DKP's stemmer. Den gode historie om at Ivan Schjønning ringede til "Dronningens Tværgade" – (DKP's hovedkontor i DK) blev ikke modsagt af ham, da han også selv syntes om den.

Ivan Schjønning blev spurgt, om ikke han havde mødt nogen skuffelser i forbindelse med sit virke i kommunalbestyrelsen, og det havde han da, men først længe efter udtrædelsen. Ivan Schjønning kæmpede hårdt for et filialbibliotek i Avedøre. Stor var hans skuffelse mange år senere, at kunne konstatere, at "Danmarks flotteste filialbibliotek", var blevet omdannet til en Netto forretning.

De sidste 35 år har Ivan Schjønning boet i Svaneke og når han bliver spurgt om tiden i Hvidovre siger han, at han sad inde i 8 år.

Ivan Schjønning sluttede en hyggelig og morsom aften af med at svare på spørgsmål fra salen.

Hvidovre
Fysioterapi
og Rygskole

Strandmarksvej 18, 2. sal • 2650 Hvidovre
Tel 36 49 38 38 • mail@hvidovrefysioterapi.dk
www.hvidovrefysioterapi.dk

Uddrag af ”På myrens Fodsti”

Af Johannes Møllehave - med tilladelse fra forlaget Lindhardt og Ringhof

SAMVITTIGHED SORT SOM BLÆK

Den sommer min far tiltrådte som skoleinspektør på en stor skole i Hvidovre skete der et uheld, som bogstaveligt talt formørkede hans tiltræden, hans slid og familiens ellers lyse udsigter.

En af mine venner sagde engang: Den der siger ja til at tiltræde en ledende stilling har solgt sin violin.

Det har jeg siden tænkt meget over.

Jeg kender mange der har solgt deres violiner for at blive noget ved musikken - og det er jo noget ejendommeligt.

Det giver vågne nætter og kredsløbsforstyrrelser.

I dag har skoleinspektører mere hjælp og bistand end da min far tiltrådte. Dengang måtte han f.eks. selv lægge lærernes skemaer, og det er netop dette tunge hverv der blev årsag til formørkelsen.

Jeg ville selv være ude af stand til at finde ud af den slags. Det foregår sådan at man først beder lærerne sende deres skema-ønsker for det nye skoleår og det kan være højst indviklede ønsker der indkommer.

F.eks. er der en der helst vil møde klokken 10 og en anden der helst vil have fri kl. 12. Så er der nogen der ønsker 22 regnetimer og andre der ikke under nogen omstændigheder vil have regning men til gengæld mange historietimer. Der er en der vil have onsdag fri (fordi han eller hun måske går på Lærerhøjskolen) og så er der en anden der helst vil have torsdag fri. Umiddelbart lyder det jo ikke så vanskeligt, men vanskeligheden består i at få alle disse sære og højst uensartede størrelser til at passe sammen. I dag kan en elektronhjerne måske finde ud af det - men dengang sad min far med det nat efter nat.

Somme tider var puslespillet ved at gå op - men så passede det ikke med ham der ville have fri onsdag eller også skulle den der ville møde klokken 10 møde klokken 8 - og det gjaldt jo om at gøre alle tilpas. Moderne skemalæggere bruger brikker til at rokere med og spiller en slags spil for at hitte rede i det. Der er endda nogen der kan lide det. Min far sad nat efter nat,

Vi tog ekstra hensyn til ham i den periode, det fortjente han.

Når han blev fjern i blikket var det fordi han pludselig havde fundet en løsning på hvordan denne hr. Møller kunne møde klokken ti - men når han så får ind og satte det på skemaet, skete der katastrofale og

uforudsete forskydninger.

Jeg der ikke kan få mine egne tider til at passe, kan slet ikke begribe hvordan man kan koordinere 50 menneskers tider.

Det var osse et mareridt.

Jeg ved ikke om lærerne har tænkt over det når de fik deres skemaer. Det var jo som de havde ønsket - så det har vel været noget ganske selvfølgeligt, men Napoleon har ikke tænkt mere over sine troppers placeringer og manøvrer end far tænkte over hvordan skemaønskerne skulle blive opfyldt.

Og så er der jo det med mellemtimerne. Det skulle jo nødigt være sådan at en lærer - f.eks. ham der kun ville have historie - havde en time fra 8 til 9 - og så en time fra 13-14 og tilsidst en time fra 15-16. Især ikke hvis han boede en dagsrejse fra skolen og altså måtte vandre hvileløst om.

Alt skulle der tages hensyn til.

Sammenhængende timer, rigtige mødetidspunkter, flugt og rytme og fri på den ønskede ugedag.

Naturligvis skulle vi ikke klage. Andre havde fædre som sejlede og som de ikke så i årevis. Vi havde en far der var meget hjemme. På den anden side var det som om

han var meget langt borte i skemalægningsperioden.

Han havde solgt sin violin.

Men timerne skulle passe - og alle skulle være tilfredse. Han var ny på posten og skulle helst få tingene til at flaske sig lidt bedre end forgænger.

Man mødte ham på gaden og ønskede ham tillykke med den nye stilling. Vi var lige flyttet ind i en stor embedsbolig på skolen - og man lod en bemærkning falde om at man så hen til at skemaet for én gangs skyld blev efter ønske - det havde man ikke været forvænt med - og nye koste, ikke sandt? Og min far sagde tak og smilede og nikkede, men vi der kendte ham så at forventningerne belastede ham. Den ene nat efter den anden sad han oppe - og vi begyndte at blive bange for at det ikke blev til nogen ferie det år.

Hans drømme handlede om skemalægning. Eller symboler for processen. Sommetider drømte han at han skulle tapetsere et stort rum og da han var lige ved at være færdig, så han en bule et sted på tapetet. Han gik hen og trykkede på den - og straks dukkede den op et nyt. sted. Også der trykkede han den ind og straks flyttede den sig til et nyt sted - og sådan blev det ved.

Han vågnede badet i sved. Det var midt om natten og vi sov uden at ane noget om hans bekymringer og han listede ind på sit kontor og der lå skitserne og han satte sig til at forsøge igen og gjorde én utilfreds og ti desperate og syv tilfredse og 14 ude af sig selv. Aldrig passede brikkerne.

Det er den slags der kan få folk til at gå i haven, for her kan tingene luges ud efter et nogenlunde overskueligt princip — men prøv at koordinere 50 skemaønsker!

Han sled som besat og han havde en energi som en stenknuser. Det skulle ende med at blive perfekt.

Jeg husker den formiddag spillet gik op. Shakespeare har ikke været stoltere, da han kom ud med Macbeth i hånden. Normalt fik vi ikke vin til maden - men denne dag var noget særligt. Den havde en rød sløjfe om maven som en æske fyldt chokolade, Værket var endt og fuldendt!

Alle var tilgodeset. Ingen ville være utilfredse.

Sommeren var reddet.

Den færdige skitse fyldte hele det store skrivebord på min fars kontor, endnu var den kun skrevet med tynd blyant for hvor ofte havde han ikke måttet viske ud og skrive

nye rubrikker — men her lå resultatet. 50 tilfredse lærere skulle snart få deres ønskeskemaer i hånden, ikke for mange mellem-timer, flugt og sammenhæng, folk havde fri på de dage de havde ønsket og fået de fag de havde ønsket. Alt åndede fred.

En familie er en organisme hvor det enkelte leds trivsel afhænger af de andre leds. Og så længe far plagedes af skemalægning var der store skyer på himlen. Sådan er det i en familie. Ligger et af børnene med fåresyge er forældrenes opmærksomhed skarpt koncentreret om den syge og de raske er næsten ikke til at få øje på. Græder moderen kan man ikke selv Nære glad og har faderen et uløseligt problem tynger det helt ned til den treårige.

Derfor jubler alle når fåresygen er på retur, når mor tørrer øjnene og siger en spøgende bemærkning og når fars problemer er løst. Hvilken herlig dag! Det er lige ved at han kan gå hen og hente sin pantsatte violin. Han blev mild og næsten overstadig. Han lovede os en tur i Tivoli og gav sig til at fortælle historien om, da han som dreng blev forfulgt på den gård han boede på af et mærkeligt væsen der var lige i hælene på ham, da han løb for livet ned ad trapperne - klip klapp kom det efter ham, et blodslugende uhyggeligt monstrum, der ikke var til at rende fra lige meget hvor stærkt han satte tempoet op - det var SELERNE. Han

havde jo været på vej i seng og så ville han lige hen over loftet og ned efter et æble — og selerne som han havde knappet op, hang bag ham og slæbte hen over gulvet.

Næste dag skulle jeg fylde min fyldepen. Jeg var så stolt af min fyldepen, men den var løbet tør. Jeg vidste at far havde blæk sånede på kontoret. Jeg løb ind på det forbudte område og tankede op. Det gik også fint i begyndelsen, men pludselig væltede blækhuset og blækket løb ud over skemaskitsen, Der var ikke en rubrik som var læselig. Alt var skrevet med svag, forsigtig blyant og blækket Slettede hver eneste time på skemaet.

Alle disse hundreder af timers arbejde!

Og vi vidste det var forbudt at gå ind på kontoret. Jeg havde det som Grislingen i Peter Plys, der tænkte på at gå til søs og blive sømand,

Hvordan ville det gå når far kom hjem?
Hvem skulle sige det til ham?

Alt står hen som i en tåge. Mor sagde det og han løb ind på kontoret og han stod længe og betragtede den kæmpemæssige sorte flade, men han blev ikke vred. Han satte sig ned.

Jeg ser ham sidde udtryksløst foran denne

store sorte plamage — og min samvittighed bliver sortere end det blæk, der flød.

Det utrolige er ikke at skemaet blev færdigt, da skolen begyndte, skønt det er utroligt nok. Det utrolige er at han hverken blev vred eller bitter. For mig blev det et billede på nåden, som er den samme selv når vi har overtrådt buddet og har samvittighed sort som blæk.

MIN KARRIERE SOM BUSBILLET-TØR

Som gymnasiast var jeg nødt til at tjene nogle penge om sommeren. Det var før den rimelige ordning med studenterløn kom på tale. En sommer meldte jeg mig som billet-tør ved de røde busser i Hvidovre. De kører stadig i de samme cirkler, men chaufførerne har overtaget billetteringen.

Det gik sådan til:

Engang var der nogle billetdrengene, der sørgede for, at kunderne blev ekspederet, mens busserne kørte. Systemet fungerede meget godt, når man ser bort fra, at de ikke altid kunne nå hele vognen igennem og ikke altid var i stand til at huske, hvem de havde billetteret. På den måde var der en del, der kørte som gatister.

Det kunne man i længden ikke være tjent med, og så fandt man på en snedig løsning: man anbragte en slags små bure ved bagindgangen, ligesom dem man havde i sporvogne, og der satte man så billetdrengen. Samtidig gjorde man bagdøren til bussens eneste indgang, det var muligt at stige af foran hos chaufføren, men det var umuligt at stige på af den vej - al påstigning foregik gennem den bageste dør. Her måtte man passere det lille lukaf, hvor billetdrengen sorterede sildene, efterhånden som de blev proppet i tønden, holdt et vågent øje, solgte billetter og klippede de allerede købte.

Det fungerede vist udmærket indtil den sommer, da jeg blev ansat, ganske vist kun for et par måneder, men tilstrækkeligt til at der blev bragt så megen forvirring i systemet, at det måtte afskaffes.

Jeg får en klump i halsen, når jeg ser en rød bus, og Jeg lader mig aldrig ekspedere af en chauffør uden at tænke: Det er din skyld, at han har maset med at billettere foruden med at køre, det var på grund af din umulighed, at chaufførerne fik hvervet overdraget uden lønforhøjelse af nogen art. Det er unægtelig et tungt ansvar, som jeg her offentligt vedstår.

Det, der havde tiltrukket mig ved Jobbet, var netop siddepladsen.

Kunne man ikke komme sovende til sine penge, måtte det næstbedste være at komme siddende til dem, tænkte jeg dengang. Men jeg skulle blive klogere. Jeg mødte på det aftalte tidspunkt på kontoret på Køgevej og fik udleveret en taske med billetter og byttepenge samt en tang til at klippe billetterne med.

Desuden modtog jeg en del instrukser og stoppestedernes navne (veje, pladser og gader), arbejdstider, afgangstider, spisetider samt betjening af de vigtige seks knapper, der var anbragt i lukafet, og som jeg senere skal, vende tilbage til. Det suger uhyggeligt i maven på mig, når jeg tænker på de instrukser, men især når jeg tænker på knapperne.

Jeg kravlede ind i den store tomme kolos af en bus, fandt min plads i det lille bur, og vognen begyndte at skrumle af med mig. Jeg følte mig til mode, som Jonas må have følt sig til mode, da hvalen forsvandt ud på havets dybder med ham i bugen. I min febrilske nervøsitet var Jonas' skæbne også min eneste trøst: at det dog endte med, at han blev spyttet levende ud!

Foruden billettasken havde jeg anbragt en mappe med bøger mit indelukke. Jeg husker, ikke nøjagtigt alle bøgerne, men jeg ved med sikkerhed, at jeg havde medbragt et eksemplar af Det nye Testamente

på græsk, jeg kunne ikke forstå ret meget af det, men jeg nærede dengang en akademisk hovmodig forestilling om, at det måtte gøre indtryk på folk, at man beherskede det græske sprog, og måske især, at en billetdreng beherskede det og læste glat hen over siderne, mens han ekspederede og lod Som ingenting

Desuden husker jeg, at jeg læste Walt Whitmans: „Sangen om mig selv“, der rummede de forløsende ord for en forvirret sjæl gymnasiast: „Modsiger jeg mig selv? Godt så modsiger jeg mig selv. Jeg er så stor, at jeg rummer alle modsigelser i mig!

Som sagt: bussen rumlede ud ad Køgevej, forrest chaufføren, bagest billetdrengen — imellem os 64 tomme siddepladser. Jeg indrettede mig på det hyggeligste. Endnu var forvirringens time ikke slået.

Den oplevede jeg først et kvarter senere, da vi var velankommet til Toftegårds Plads i myldretiden.

Indtil dette tidspunkt havde mit forhold til Toftegårds Plads indskrænket sig til en noget kryptisk oplevelse. Som formand for den lokale gymnasieforening cyklede jeg en blæsende efterårsdag ind til Toftegårds Plads for at kontakte Thit Jensen, som vi gerne ville opleve i foreningen. Hendes vinduer vendte ud, mod Toftegårds Plads. Jeg

ringede på hendes klokke med en dirrende pegefinger. 'Hun åbnede ikke døren, men jeg hørte det pusle og rasle, som havde man rørt ved en mekanisme, der satte gang i hele middelalderen. Lidt efter lindede hun på brevsprækken og spurgte hviskende hvem det var. Jeg oplyste om mit ærinde og fik en længere samtale med hende — gennem sprækken. Det er den eneste oplevelse jeg har haft af spiritistisk art, og i øvrigt også det eneste jeg har set til Thit Jensen. Det har senere slået mig, om hun overhovedet var hjemme hin blæsende efterårsdag, eller det var hendes ånd, der peb i døren.

Men altså: Toftegårds Plads i myldretiden oplevet fra en debuterende billetdrengs synsvinkel. Jeg mindes ikke i mit liv at have set så lang en kø. Jeg lod Walt Whitman glide ned på gulvet og tog fat. Folk spurgte mig om adresser, jeg ikke kendte, de bad mig for alt i verden om at sætte dem af ved de og de stoppesteder, de forlangte tilbage på hundredkronesedler, kværulerede over min langsomhed, skreg op, fordi jeg havde klippet deres billetter til plukfisk (alting gik jo på mig under det voksende nervepres), løj deres børn en menneskealder yngre for at få dem gratis med (og jeg turde ikke modsige dem) og bildte mig ind, at det var en tikroneseddel, jeg skulle give tilbage på, efter at jeg - naiv begynder som jeg var - havde stukket deres femkroneseddel ned i tasken. Når man to gange på denne måde

havde ladet sig overtale til at give tilbage på en femkroneseddel, som om det var en tier, var der røget en dagløn. De rutinerede billetdrengene kendte fidusen og beholdt altid sedlerne i hånden, til de havde givet tilbage - i påkommende tilfælde kunne de så demonstrere sedlens størrelse, hvorved de ikke selv, men derimod passageren blev stillet i et kedeligt lys.

De kendte også andre fiduser, bl.a. den betragteligt indbringende fidus med at modtage passagerens penge og „glemme“ at stikke ham billetten. Det var ren fortjeneste! Skulle kontrollen dukke op, troede folk altid, at det var dem selv, der havde smidt billetten væk.

Den slags var jeg ikke alene for from til at lave, men også for dum. Jeg havde nok at gøre med at give forkert tilbage, så at underskuddet i min taske voksede i roligt trit med, at køen mindskedes. Det var mig efterhånden ligegyldigt bare folk fik plads i vognen, var jeg tilfreds. Eder og forbandelser, rasende tilråb og hånende bemærkninger hvirvlede ned over hovedet på mig. Mit opslåede græske testamente havde ingen effekt. Hvis det her fortsatte, kunne jeg inden længe skrive mit eget. Den lille vrede dame med puddelen, hvor var det f.eks., hun havde bedt om at blive sat af? Den korpulente herre med stokken og det alt for høje blodtryk, hvad var det, han

havde bedt mig om at huske? Alt flød for mine paniske øjne, jeg klippede og nikkede, jeg lod folk passere med buskort, der var løbet ud for måneder siden; en vims fyr i læderjakke havde oven i købet den frækhed at vise mig et partoutkort til Tivoli, jeg smilede og lod dem alle sammen stryge forbi min plads, køen virkede lige så endeløs på mig som verdenshavet må have virket på Thor efter den første slurk. Der var allerede sort af mennesker i bussen. men de blev ved at strømme til på et vist tidspunkt faldt den afsindige tanke mig ind, at køen tømtes ud ad fordøren, som jeg ikke længere kunne se fra min plads, for på ny at myldre ind ad bagdøren. Havde jeg ikke set adskillige af disse mennesker for et øjeblik siden? Var det ikke de samme truende bemærkninger der faldt? Var der ikke påfaldende mange stokke og paraplyer? Ville de lynche mig, inden vi nåede Flaskekroen?

Kunne de være tjent med en mand, der klippede forkert, gav forkert tilbage, misforstod de mest elementære spørgsmål og satte folk af ved de forkerte stoppesteder? Naturligvis kunne de ikke det.

Men foruden de opregnede genvordigheder var der problemet med knapperne.

En og anden må have ræsonneret, at en billetdreng, som ikke havde andet at lave end at billettere, med lethed måtte kunne

administrere knapperne. Jeg skal forsøge at beskrive systemet så roligt, jeg kan.

Der var seks knapper.

Med et tryk på den ene knap åbnede man fordøren.

Med et tryk på den anden knap lukkede man fordøren.

Med et tryk på den tredje knap åbnede man bagdøren.

Med et tryk på den fjerde knap lukkede man bagdøren.

Med et tryk på den femte knap ringede man afgang til chaufføren.

Med et tryk på den sjette knap ringede man stop til chaufføren.

Nu da man sidder stille og tænker over det, lyder det måske enkelt nok, men De skal forestille Dem Toftegårds Plads i myldretiden. De har fået at vide, at De er idiot, De er blevet skældt ud for at give forkert tilbage, De skal svare på tre spørgsmål og huske, hvor fire passagerer skal af, De har lige modtaget en hundredkroneseddel og skal regne ud, hvor meget damen skal have tilbage, når hun har fem børn med, hvoraf de to er under fem år. Chaufføren har to gange

givet højlydt udtryk for, at De indtil videre har forsinket bussens afgang i syv minutter. Måske De er et koldblodigt gemyt, men for mig skete følgende.

I samme øjeblik den sidste mand var kommet ind i bussen, og jeg havde lukket døren, bevægede mine rystende hænder sig ned for at ringe afgang (knap nummer fem). I min nervøsitet kom jeg til at trykke på knap nummer tre, hvorved bagdøren åbnedes igen. Den sidst ankomne gled ud ad døren og ned på fortovet. Lynhurtigt ville jeg gøre det godt igen og ringe stop, men kom i stedet for til at åbne fordøren (knap nr. 1). Jeg ville lukke den, men trykker på knap nummer fire, der lukker bagdøren; manden er kommet på benene og spurter efter bussen, netop som jeg lukker bagdøren for ham. Endelig finder jeg stopknappen. Bussen står næsten på stedet. Jeg vil åbne bagdøren igen, men kommer i stedet til at lukke fordøren, som manden nu i sin desperation er løbet hen til. Jeg vil åbne den, men kommer i stedet til at ringe afgang, og med lynets hast bevæger vi os omsider ud ad Køgevej med manden som en forsvindende, arrigt gestikulerende prik bag os, og med døre, som ustandseligt lukkes op og i på grund af

mine nervøse bevægelser.

Efter at jeg var kommet i seng den nat, lå jeg og dirigerede bussen på imaginære knapper langs sengekanten, åbnede og lukkede døre og ringede start og afgang. Hele natten var én lang busrejse, folk kom løbende fra de gale stoppesteder, jeg klippede usynlige billetter og hørte byttepengene rasle ved mit hovedgærde. Flere gange rejste jeg mig i søvne og råbte: „men jeg kan græsk“!

Hvad ved man om menneskers før man har lært dem at kende i myldretiden? Og hvad nytter det, man har forkundskaber, hvis man ikke kan administrere et apparat på seks knapper?

Klokken fem om morgenen vågnede jeg ved nogle høje trut. Jeg havde sovet over mig, og chaufføren, der alligevel må have haft et godt hjerte, havde kørt bussen helt hen til min bopæl for at få mig med.

Jeg kunne nævne flere tildragelser fra min bustid, men jeg vil ikke trætte Dem. De kan spørge en hvilken som helst borger i Hvidovre; så vidt jeg ved flager man end-

nu derude på den dag, billetdrengene blev afskaffet. På det tidspunkt havde mange fundet andre udveje for transport til og fra arbejdet. Det var en indbringende tid for cykelhandlerne i kommunen.

Chaufførerne overtog billetteringen foruden den anstrengende kørsel i den evindeligt samme cirkel.

Det er senere kommet mig for øre, at en af chaufførerne en dag gav pokker i bus og passagerer og brød cirkelns monotoni ved at flintre i retning ad Køge med en hylende flok mennesker bag sig. Jeg husker ikke, hvor langt han nåede med dem bort fra den vante rute, efter min mening har de fortjent at komme et godt stykke syd for Gedser, de har utvivlsomt hidset manden op - hvad var der ikke sket, hvis vi andre havde haft kørekort?

Jeg har siden ment - og jeg tror jeg har hele Hvidovre Kommune bag mig - at man hurtigst muligt bør indføre den studenterløn.

Der er nok ingen i Hvidovre, der er i tvivl om, hvor Hvidborg ligger. Men der er nok mange, der ikke ved, hvad Hvidborg egentligt er for et sted? Hvem der bor der, og hvad de laver?

På en dejlig sommerdag i juni inviterede Børnecenter Hvidborg Hvidovre Lokalhistoriske Selskab (HLS) på besøg. Forstander Mikala Frølich, tog imod og viste rundt såvel inden for i de forskellige huse som rundt i det omkringliggende område, herunder Legepladsen, som er doneret af Salling Fonden.

Før rundturen var der traktement med kaffe, islagkage og småkager samt vand. Herunder bød Mikala Frølich, som har varetaget hvervet som forstander siden 2015, efter at være ansat siden 2001, velkommen og fortalte om Hvidborg.

Lidt historie

Børnecenter Hvidborg er centralt beliggende i Bredalsparken, som oprindeligt blev bygget på Bredalsgårdens jorder. (Bredalsparken og Grenhusene er boligafdelinger under Hvidovre Almennyttige Boligselskab)

Det oprindelige Hvidborg, den hvide bygning, også kaldet "Palæet" blev bygget i

1890'erne og renoveret i 2016. Hovedbygningen + 5 tønder land blev solgt fra i 1901 til Frederik Laurentius Feilberg, kaldet "Lorry" Feilberg. Her dyrkede han grøntsager til forlystelsesetablissementet Lorry (heraf tilnavnet) på Frederiksberg.

I 1917 blev Hvidborg solgt til KFBU (Kristelig Forening for Børn og Unge), der i 1930 startede et ungdomshjem for 12 unge "lømler", et drengehjem.

KFBU blev senere til "Livsværk", der i dag, med mere end 20 socialpædagogiske institutioner, arbejder for at skabe bedre vilkår for udsatte børn, unge, voksne og familier.

I 1950'erne og 1960'erne opførtes flere bygninger på Hvidborgs grund, herunder forstanderboligen, som senere blev solgt til Bredalsparken, der i dag benytter den som beboerhus.

I 1970 blev Hvidborg omstruktureret til et skolehjem for drenge i alderen fra 12-18 år.

Fra 1985-1989 ændredes institutionen til et behandlingshjem med intern skole med 16 døgnpladser og 14 dagpladser med driftsoverenskomst med Hvidovre Kommune. Dagpladserne lukkede i 2008 som følge af Kommunalreformen, og Hvidborg - der nu kaldte sig Behandlingshjemmet Hvidborg - blev til døgninstitutioner med en intern

skole indtil 2012, hvor de blev slået sammen til een institution - Kilden.

Børnecenter Hvidborg, som det hedder nu, har siden 2015 været igennem en udviklingsproces både pædagogisk og bygningsmæssigt. Børnecentret er forankret i "Livsværk" og er en selvejende institution med en bestyrelse og driftsoverenskomst med Hvidovre Kommune.

Børnecenter Hvidovre har i alt 85 ansatte, alle fagligt kompetente til at varetage de mangesidede opgaver, et socialpædagogisk opholds- og værested kræver, ligesom hus, have og forplejning også kræver sine mænd.

De 5 tilbud

1 Kilden, tilbyder dagbehandling for 12 børn fra hele landet i alderen fra 5 – 14 år. Børnene er normalt begavede, har ofte oplevet omsorgssvigt og/eller en adfærds- eller tilknytningsforstyrrelse. De tilbydes her omsorg og tidsbegrænset behandling.

Her arbejder uddannede og erfarne socialpædagoger målrettet med intensiv døgnbehandling + efterbehandling/udslusning. Der arbejdes med observations- og udredningsforløb, tilbydes psykologsamtaler, ligesom der drives en intern skole i partnerskab med den lokale folkeskole. Forældre inddrages, og der er mulighed for forældrebehandling.

Der foretages opfølgningsmøder hver 6.-12. uge samt statusbeskrivelser med dokumentation af indsats.

2 Skolen

Samme målgruppe og behandling som Kilden.

3 Det Hvide Hus:

Målgruppen er 7 børn i alderen fra 5-18 år fra Hvidovre (mulighed for efterværn). De er normalt begavede, men har psykiske, sociale og følelsesmæssige problemer, og evnen til tilknytning kan være begrænset. De har dog et fundament af mestringsstrategier. Her skønnes familiepleje uhensigtsmæssig for barnet og/eller familien. Her er ofte tale om langvarig anbringelse, dog ingen behandling på stedet. Med støtte fra Det hvide Hus er der tæt kontakt til familie, netværk og lokalmiljø. Børnene går i skole på lokale folke- eller specialskoler og bruger lokalmiljøets fritidstilbud.

Her handler en stor del af indsatsen om at støtte barnet i at indgå i sociale relationer - med udgangspunkt i børnegruppen på stedet

4 Kimen

Målgruppen er børn i alderen fra 5-12 år med længerevarende mistrivsel, hvor det vurderes, at en anbringelse kan blive aktuel. Der er plads til 14 familier fra Hvidovre.

Der tilbydes forebyggende familiebehandling med mulighed for kompenserende støtte, herunder samtaler med forældre og børn, socialpædagogisk og praktisk støtte, guidning og aktiviteter. Kimen er som oftest omkring familierne i 5-15 timer om ugen, og alle børn kommer i huset 1-3 dage om ugen.

5 Samværshuset er et tilbud til anbragte børn i plejefamilier, som her kan mødes med deres biologiske familier under ordnede forhold.

Arbejdet med børnene har igennem tiderne forandret sig temmelig meget.

Således kunne man i Hvidovre Avis den 11. juli 1930 læse en artikel med overskriften "Hvidborg som Optagelseshjem". Her fortæller daværende forstander, Hr. Petersen om foreningens virksomhed.

"Vore Elever kommer Dels fra Værgeraade, og Dels unge Mennesker mellem 14 og 18 Aar, der er kommet på den forkerte Side af Loven. Istedetfor at man tidligere fængs-

lede disse unge Mennesker, faar vi nu Lov til at anbringe dem paa vore Optagelseshjem, hvor de maa være i 9 Maaneder.

Under Opholdet paa Hjemmet iagttager vi jo Elevens psykologiske Udvikling. For os gælder det jo om at stimulere Elevernes Mod og Arbejdslyst, og give dem fornyet Lyst til at tage fat på Livet.

Naar en Elev har været på Hjemmet i de 9 Maaneder vi maa have ham, giver vi indberetning til den Værgeraadsmyndighed, han tilhører og efter denne indstilling bestemmes det saa om Eleven er karakterfast nok til at kunde anbringes i Læreplads. I modsat Fald overflyttes eleven til et Ungdomshjem, hver der er bedre Muligheder for at faa rettet Karakteren".

Familien er i fokus.

I dag tages der udgangspunkt i familien, når der tilrettelægges et behandlingstilbud. Man vurderer de ressourcer og muligheder, der måtte være i barnets og familiens netværk og lokalmiljøet. Der er hyppig og tæt opfølgning mellem tilbud, familie og rådgiver. Der er fokus på en bevægelse ned ad indsatsstappen, så børn og familie bliver selvkørende igen.

Mikala Frølich afsluttede sin gennemgang om Hvidborg med at opliste MENNESKE-

SYN, VÆRDIER, VISION OG MISSION således:

- Alle børn har krav på og ret til det gode børneliv med udgangspunkt i egne ønsker og drømme og de ressourcer, deres familie og netværk har.

- Håb for fremtiden giver næring til stræben efter forbedringer.

- Alle børn og forældre skal behandles med respekt og nysgerrighed.

- Vi vil være Danmarks bedste institution for udsatte børn og familier.

- Vi skaber resultater ved at anvende vores faglighed, den nyeste forskning, relevante teorier og feedback fra børn, familier og samarbejdspartnere.

- Vi dokumenterer vores indsats og har passionerede medarbejdere i stadig faglig udvikling.

Grundpillen er de 5 tilbud, som revideres løbende, og som i 2015 udmøntedes i bogen ”Daginstitution gentænkt”.

Det blev en tankevækkende, informativ og udbytterig formiddag/eftermiddag på Hvidborg, og vi siger tak til Mikala Frølich for det grundige og spændende oplæg om Børnecenter Hvidborg.

Hvidborgs oprindelige hovedbygning
Foto: Jørgen Snedleed

Kvartalets foto

Af Bitten Larsen

Forstadsmuseets samling er en skattekasse af gode fortællinger og minder fra dagliglivet i Hvidovre Kommune. På denne plads vil vi i fremtiden udvælge kvartalets billede og dermed vise sider af livet, som det var og måske stadig er.

Sommeren går så småt på held, og kvartalets foto viser en af sæsonens helt store begivenheder. Efter en lang sommerferie skal børnene tilbage i skole, og både før og nu har der været tradition for at forevige dagen. Derfor gemmer der sig flere fotos af glade børn med tornyster i vores samling.

Kvartalets billede er med en kendt person fra Hvidovre. Det er Ole Asbjørn Petersen, der er på vej til en skoledag på Holmegårdsskolen. Billedet er taget i 1950 på hjørnet af Kløverprisvej og Plovheldvej, hvor skolen stadig har til huse.

I mange år var Ole Asbjørn formand for Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, men i bredere kredse måske bedre kendt som mangeårig skoleinspektør på Sønderkærskolen.

Udover fotografiet her er vi så heldige, at Ole Asbjørn stadig beriger os med sider af Hvidovres historie. Bl.a. har Jens Frederik Jørgensen interviewet Ole Asbjørn om hans barndom og arbejdsliv i Hvidovre.

Bogreception for Lone A. Sperschneider nye roman "De gjorde det"

Dato: 03.09.21

Tidspunkt: 15-16

Mødested: Avedøre Bibliotek og Kulturhus
Hovedstien 14, 2650 Hvidovre

Mød den lokale forfatter Lone A. Sperschneider som har skrevet en ny spændende historisk roman om hvordan Hvidovre blev til den kommune vi kender i dag.

Årene er 1914-23. Livet leves i skyggen af den 1. verdenskrig. Den spanske syge og bolignød huserer. Den arbejdende befolkning lider og kæmper for at overleve. Nogle, blandt dem forfatterens bedsteforældre, valgte at tage springet fra København ud til pløjemarkerne i Hvidovre. Det daglige liv rummer kærlighedsdramaer, politiske slagsmål og mange døde. Det er barske løjer.

Museumsinspektør Bitten Larsen fra Forstadsmuseet vil holde en perspektiverende tale om romanen.

Kom og hør Lone A. Sperschneider læse op af romanen og få en snak med hende. Avedøre Bibliotek og Kulturhus serverer lidt godt til ganen. "De gjorde det" kan købes til en særpris på 150 kr.

Alle er velkomne!

Mødet er arrangeret af forfatteren, Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i samarbejde

med Avedøre Bibliotek og Kulturhus. Kontaktperson:

Marianna Finnsdottir Krarup

Hvidovres første boghandel

Dato: d. 08.09.2021

Tidspunkt: kl. 13.30 – 15.30

Kometen, Hvidovrevej 280,
2650 Hvidovre.

Ib Andersen - søn af boghandler Leif Andersen - fortæller om sin fars boghandel, der fra 1940 til 1972 lå på hjørnet af Hvidovrevej og Landlystvej.

Ib Andersen beskriver årets gang og årenes gang i boghandlen samt fortæller minder fra sit eget og familiens liv i Hvidovre.

Max. deltager antal: 100

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke-medlemmer betaler 25 kr.

Servering 20 kr

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk

Landbetjenten på Stenbroen

Dato: 21.09.

Tidspunkt: kl. 19.00 – 21.00

Mødested: Avedøre Bibliotek og Kulturhus,
Hovedstien 14, 2650 Hvidovre.

I over 30 år har politimanden Rud Ellegaard færdedes blandt prostituerede, stofmisbrugere, psykisk syge og plattenslagere på Vesterbro.

Alle har krav på en ordentlig betjening fra politiets side – også dem, de såkaldte pæne borgere kun har foragt tilovers for, har han i 2014 sagt i bogen "Landbetjenten på stenbroen". Samme år modtog han Danmarks store socialpris "Tine Bryld-prisen" for sit arbejde med særlig udsatte skæbner.

Rud Ellegaard er vokset op i Avedøreområdet. Han vil i aftenens foredrag fortælle om sit arbejde og om sine minder fra barn- og ungdommen her.

Mødet er arrangeret af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab i samarbejde med Avedøre Bibliotek og Kulturhus.

Max deltager antal: 80

Tilmelding nødvendig:

Betaling for medlemmer: Gratis

Betaling for ikke-medlemmer: Gratis

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk

Besøg i Strandmarkskirken

Torsdag d. 12. 10. 2021

Tidspunkt: kl 14:00 -16:00

Strandmarkskirken: Strandmarksvej 38,
2650 Hvidovre

Mødested: Strandmarkskirken.

Besøget i Strandmarkskirken er et led i besøgene i Hvidovres kirker og forskellige trossamfund.

En af Kirkens præster og Kirkeværgen vil fortælle om sognet og kirkens historie, samt om det menighedsliv der er knyttet til kirken.

Max. deltager antal: 40

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer

Ikke medlemmer 25 kr

Servering 20 kr

Kontaktperson: Poul Sørensen

anne.lpoul@gmail.com

Historien om HBC

Dato: 27.10.21

Tidspunkt: 15.30 – 17.30

Mødested: HBC-hallen,

Bibliotekvej 62, 1. sal 2650 Hvidovre.

Søren Ewald og Anders Kaas fortæller erindringer om HBC.

Hvidovre Badminton Club er en hæderkronet og ærværdig klub, hvis medlemmer har vundet mange danske og internationale mesterskaber.

Klubben blev stiftet 22. april 1947, og HBC-hallen blev indviet 30. november 1959 kl. 23.00.

Max deltager antal: 40

Tilmelding nødvendig

Gratis for medlemmer.

Ikke-medlemmer 25 kr.

Servering 30 kr

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen - jfj@tdcadsl.dk

Efter mødet kan man for egen regning spise i HBC-hallens restaurant.

Forudbestilling af dagens ret (flæsketeg - 79 kr.) er nødvendig og skal ske senest dagen før mødet på hbcokken@gmail.com eller på telefon **22826804**.

Lad ham dø - 2-årig i Ravensbrück og Theresienstadt

Dato: 4.11.2021

Tidspunkt: kl. 13:00 – 15:00

Mødested: Kometen

Hvidovrevej 280, 2650 Hvidovre.

Arrangementet holdes i samarbejde med Hvidovre Kirke (Sognefermiddage).

Som 2-årig endte Ib Katznelson i tyske koncentrationslejre sammen med sin familie. De blev anholdt af tyskerne den aften, de skulle have været sejlet i sikkerhed i Sverige. Ib Katznelson har i sin bog skrevet om familiens overlevelser i to koncentrationslejre

- en mørk og brutal tid. Familien blev hentet hjem i ”De Hvide Busser”.

Bogen danner grundlag for foredraget.

Ib Katznelson og hans familie flyttede til Hvidovre i 1953. Ib boede i Hvidovre i godt 15 år.

Max deltager antal: 50

Tilmelding nødvendig:

Betaling for medlemmer: Gratis

Betaling for ikke-medlemmer: 25 kr

Servering 20 kr.

Kontaktperson:

Jens Frederik Jørgensen, jfj@tdcadsl.dk

„Husker du vor skoletid“ Kaminpassiar med Randi Kronow

Dato: 25. 11. 21

Tidspunkt: kl. 14-16

Mødested: Rytterskolen, Hvidovre Kirkeplads 1

Max deltager antal: 30

Tilmelding nødvendig:

Betaling for medlemmer: Gratis

Betaling for ikke-medlemmer: 25 kr

Servering 20 kr

Kontaktperson: Karen Johansen,

katojo@mail.dk

Se også arrangement på Bagsiden! --->

Arrangementer fortsat..

Vandretur ad kirkevejen fra Avedøre til Glostrup

Frem til 1893 var Avedøre en del af Glostrup sogn, og beboerne drog troligt den lange vej til kirke. På vandreturen følger vi ruten og hører om de interessante steder, vi passerer, og ser hvorledes Befæstning, veje, baner og bygninger er blevet anlagt på tværs af den gamle kirkevej.

Vandreturen er ikke egnet for gangbesværede.

Vandreturen er opdelt i to etaper.

1 etape mandag den 30. august 2021

Tidspunkt: kl. 17.00 – ca. 19.00

Mødested: Parkeringspladsen ved Avedøre gamle Skole, Smøgen 1, 2650 Hvidovre

Denne del af turen går fra Avedøre til Motorring 3 (E 47) og afsluttes på parkeringspladsen, Voldgaden ved Brøndbyskoven med en forfriskning.

2 etape mandag den 6. september 2021

Tidspunkt: kl. 17.00 – ca. 19.00

Mødested: Oplyses senere.
(Se hjemmesiden eller onlinetilmeldingen)

Denne del af turen går fra Motorring 3 til Glostrup Kirke og afsluttes med en forfriskning.
Vandreturen er tilrettelagt i et samarbejde mellem Forstadsmuseet, Lokalhistorisk Forening for Brøndby og Hvidovre Lokalhistoriske Selskab.

Maximalt deltagerantal fra HLS: 15

Tilmelding nødvendig.
Gratis for medlemmer.
Ikke medlemmer betaler 25 kr.

Tilmelding til én eller begge ture på
www.hls.nemtilmeld.dk

Kontaktperson: Jens Frederik Jørgensen,
jfj@tdcadsl.dk

Avedøre Skole fra 1781 - Foto: Jørgen Snedleed